

MİLLET MECLİSİ

TUTANAK DERGİSİ

CİLT : 27

Ellibeşinci Birleşim

18 . 2 . 1964 Salı

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	2	sayılı Kanunun uygun bulunmadığından	
2. — Yoklama	3	Anayasanın 93 ncu maddesi gereğince bir	
3. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları	3	daha görüşülmesine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/824)	3
1. — Anayasa Mahkemesi Başkanlığının; Urfa 1 nci Ağır Ceza Mahkemesinin, kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs failleri hısımları hakkında tathik olunacak muameleye dair 3236 sayılı Kanunun iptali hususunda itiraz yolu ile yaptığı başvurma üzerine, adı geçen kanunun 1 ve 2 nei maddelerinin Anayasaya aykırı olmaları sebebiyle iptallerine karar verilmiş olduğuna dair tezkeresi (3/823)		3. — İzmir Milletvekili Şinasi Osma'nın, Kıbrıs konusunda bir genel görüşme açılmasına dair önergesi (8/8)	3:13
2. — Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olunduğu bildirilen 396		4. — Görüşülen işler	13
		1. — 1964 yılı bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile 1964 yılı bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/578, C. Senatosu 1/379) (M. Meclisi S. Sayısı : 596; C. Senatosu S. Sayısı : 336)	13:29,30:77

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş'ın, Başkanlığın dünkü Birleşimde, yeterlik önergelerinin kabulünden sonra, bazı sayın üyelere söz vermesinin usule aykırılığı hakkında ve

Çankırı Milletvekili Kâzım Arar'ın, yine dünkü Birleşimde, yeterlik aleyhinde söz istemesinin cezalandırma yoluyla önlenmek istenilmesinin doğru olmadığına dair

Konuşmalarına, Başkanlıkça, «Usul meselelerinin lüzumsuz sınırlanmalar yerine karşılıklı sevgi ve saygı ile daha kolay çözümleneceği» yolunda cevap verildi.

Kocaeli Milletvekili ve Dışişleri Komisyonu Başkanı Nihat Erim'in, Kıbrıs'taki Rumların yeni ve genel bir saldırmaya geçtiği haberi üzerine komisyonlarınca Meclise sunulması kararlaştırılan hususlara dair verdiği demeçten sonra,

Aydın Milletvekili Reşat Özarda, Kıbrıs'taki Türklerin Makarios'un imha ve ilhak plânlarıyla düşürüldükleri perişan durumu yerinde yaptığı müşahedelere dayanarak anlattı ve

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kemal Satır, Hükümetin Kıbrıs konusundaki kesin ve meşru tutumunu açıkladı.

İzmir Milletvekili Şinasi Osma'nın, Hükümetin Kıbrıs konusundaki tutumu ve yapılan temas ve görüşmelerle ilgili olarak bir genel görüşme açılmasına dair verdiği önergenin oya sunulmak üzere gelecek birleşim gündemine alınacağı bildirildi.

İstanbul Milletvekili İsmail Hakkı Tekinel, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen

Tapulama kanunu tasarısının Adalet Bakanınca yerilmesinin Anayasa ile bağdaşamayacağı yolunda bir konuşma yaptı.

Sayın üyelere bâzılarına, Başkanlık tezeresinde yazılı sürelerle izin verilmesi kabul olundu.

Meclis Kitaplığı Komisyonundan çekilen İstanbul Milletvekili Reşit Ülker'in İçişleri Komisyonu üyeliğine aday gösterildiğine dair C. H. P. Grup Başkanvekili Fethi Çelikbaş'ın, Millî Savunma Komisyonu üyeliğine Kastamonu bağımsız Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nun aday gösterildiğine dair Kastamonu Milletvekili Fethi Doğançay'ın önergeleri okundu ve yapılan seçim sonunda gösterilen adayların bu komisyonlara seçildikleri bildirildi.

Siyasi partiler kanun tasarısının, partiler arasında bir temas ve görüşmeye imkân sağlamak üzere bayram sonuna kadar geri bırakılması hakkındaki A. P. Grup Başkanı Mahmut Rıza Bertan'ın önergesinin çoğunlukla reddinden sonra tasarının görüşülmesine bir süre devam olunduyorsa da, Adalet Partili 5 milletvekilinin ayağa kalkarak çoğunluk olmadığını söylemeleri üzerine yapılan yoklama sonunda yeter sayının kalmadığı anlaşıldığından,

18 Şubat 1964 Salı günü saat 15 te toplanılmak üzere (Saat 18 de) Birleşime son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Samsun
Nurettin Ok	İlyas Kılıç

Kâtip
Balıkesir
Mithat Şükrü Çavdaroğlu

SORULAR

Yazılı soru

1. — Tekirdağ Milletvekili Turhan Kut'un, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşında karargâh olarak yararlandığı binada bulunan banyo dairesinin

tahribedildiği hakkındaki neşriyatın doğru olup olmadığına dair yazılı soru önergesi, Tarım Bakanlığına gönderilmiştir. (7/435)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Fuad Sirmen

KÂTIPLER : Mithat Şükrü Çavdaroğlu (Balıkesir), Süreyya Öner (Siirt)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım, birleşimi açıyorum.

2. — YOKLAMA

BAŞKAN — Elektrikler yandığı zaman lütfen yoklama için beyaz düğmeye basınız.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama bitmiştir, efendim. Çoğunluğumuz vardır, gündeme geçiyoruz. İki tezkere var, okutuyorum :

3. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — *Anayasa Mahkemesi Başkanlığının; Urfa 1 nci Ağır Ceza Mahkemesinin, kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs failleri hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair 3236 sayılı Kanunun iptali hususunda itiraz yolu ile yaptığı başvurma üzerine, adı geçen kanununun 1 ve 2 nci maddelerinin Anayasaya aykırı olmaları sebebiyle iptallerine karar verilmiş olduğuna dair tezkeresi (3/823)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Urfa 1 nci Ağır Ceza Mahkemesinin; kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri faileri hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair 3236 sayılı Kanunun iptali hususunda itiraz yolu ile yaptığı başvurma üzerine konu incelenmiş ve adı geçen kanununun 1 ve 2 nci maddelerinin Anayasaya aykırı olmaları sebebiyle iptallerine mahkeme-mizce 11 . 2 . 1964 gününde karar verilmiştir. Bilgileri rica olunur.

Sünuhi Arsan

Anayasa Mahkemesi Başkanı

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulur.

2. — *Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olunduğu bildirilen 396 sayılı Kanunun uygun bulunmadığından Anayasanın 93 ncü maddesi gereğince bir daha görüşülmesine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/824)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına
İlgi : 6 Şubat 1964 tarihli ve 2400/11414 sayılı yazı karşılığıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olunduğu bildirilen 396 numaralı Kanunu, ekli gerekçede belirtilen sebeplerden dolayı uygun bulmadığından ilişik olarak takdim ediyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 93 ncü maddesi gereğince bir daha görüşülmesini rica ederim.

Cumhurbaşkanı

C. Gürsel

BAŞKAN — Kanun, tasarımı tetkik etmiş olan Geçici Komisyona verilecektir, efendim.

3. — *İzmir Milletvekili Şinasi Osma'nın, Kıbrıs konusunda bir genel görüşme açılmasına dair önergesi (8/8)*

BAŞKAN — Şimdi gündemimizde ilk iş Kıbrıs konusu hakkında Sayın Şinasi Osma'nın verdiği tavrın gündeme alınıp alınmaması meselesidir. Önergeyi okutuyorum :

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Ankara

İngilizlerin mütereddit ve gevşek tutumundan faydalanan gözlerini kan bürümüş vahşi E. O. K. A. cıların Kıbrıs'ta, bütün dünyanın gözü önünde, öz kardeşlerimize karşı giriştik-

leri yeni katliam muvacehesinde daha fazla sabırlı olamayız.

İnsanlığı utandıracak cinayet ve faciaların cereyan ettiği Anavatan parçası Kıbrıs'taki kardeşlerimizin yardımına koşmamız zamanı gelmiştir.

Türk haysiyetini ve Kıbrıs'taki kardeşlerimizin can emniyetini sağlamak maksadiyle milletimizin şan ve şeref dolu tarihine yakışacak bir karar alınmak üzere Büyük Meclisin bu hususu âcilen bir genel görüşme açarak tezekkür etmesini zaruri görmekteyim.

Gereğini arz ve istirham ederim.

İzmir Milletvekili

Şinasi Osma

BAŞKAN — Buyurun Sayın Osma.

ŞİNASI OSMA (İzmir) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri,

Daha pek kısa bir zaman önce, milletçe ve millî bir dâva olarak kabul ettiğimiz Kıbrıs hakkında bir genel görüşme açılması talebi Yüksek Meclisiniz tarafından kabul edilmediği halde bu konuyu tekrar huzuruza getirmiş olmamızın nedenlerini arza başlarken iki hususa dikkatimizi çekmek istiyorum.

Birincisi, garanti veren üç memleketin mutabakatı ile Kıbrıs'ta yaşayan insanların can ve mal emniyetini sağlamak ve adada bir nevi polis vazifesi görmek üzere tavzif edilmiş olan İngiltere'nin bugüne kadar gösterdiği mütereddit ve gevşek tutum, gözlerini kan bürümüş vahşi E. O. K. A cılara ümit ve cesaret vermiştir. Bu sebeple bu hunhar insanlar bugün âdeta bütün medeni dünyaya meydan okumakta ve öz kardeşlerimize karşı yeni katliamlar hazırlamaktan çekinmemektedirler.

İkincisi, 20 nci yüz yıl insanlığını utandıracak cinayet ve faciaların cereyan ettiği Kıbrıs'ta, soydaşlarımızın hayatlarının emniyet altına alınmasının diplomatik yollarla, romantik dostluklarla halledilemeyeceğini, hakkımızı teslim şöyle dursun, ölüm saçan Makarios çetelerini bir varlık gibi kabul ederek onlarla müzakereye girenlerin bizi müspet bir neticeye ulaştıramayacaklarını artık anlamış olmamız gerekmektedir.

İşte bu sebeplerledir ki, sözlerime başlarken millî bir dâva olarak kabul ettiğimiz Kıbrıs faciasının dehşet verici olayları karşısında, top-

yekûn millet olarak, partili ve partisiz, hükümetin müspet, cesur ve netice alıcı kararlarını desteklemek için âzimli bulunduğumuzu, ancak bugüne kadar cereyan eden hâdiseler, yine topyekûn Türk milleti olarak Hükümetin Kıbrıs dâvasındaki gevşek, çekingen ve beceriksiz tutumundan şikâyetçi bulunduğumuzu belirtmek isterim.

Arkadaşlarım; millet olarak ve tarihi şan ve şerefle dolu bir topluluk olarak, bütün imkânlarımızı seferber etmek suretiyle bu millî dâva için yeterli çalışmamaktayız. Nitekim hâdiselerin inkişâf tarzından tiynetini ve eibiliyetini çok iyi bildiğimiz Makarios'un tutumundan Kıbrıs olaylarının kötüye gittiğini çok evvel anlamış ve çeşitli vesilelerle mesuliyet makamında bulunanları ikaza başlamıştık. Bu cümleden olarak 21, 22, 23 ve 24 Aralık hâdiselerini yakından izliyenler arasında bulunan bizler, 25 Aralık sabahı Devlet Radyosunu dinleyince gayri ihtiyarî sevinç ve heyecana kapılmıştık. Bu sevinç ve heyecanla Sayın Başvekile şu özetle bir telgraf çektik.

«24 - 25 Aralık gecesi vardığımız ve radyolarla yayınladığımız karardan ötürü duyduğumuz memnuniyeti belirtirken, teklifimiz Londra ve Zurih Anlaşmalarını imzalayan mütteliklerimiz tarafından kabul edilmediği ve Kıbrıs'taki katliama bir son verilmediği takdirde Türk haysiyetini ve Kıbrıs'taki soydaşlarımızı korumak maksadiyle bizim de, Küba hâdisesinde Amerika'nın yaptığı gibi, müstakillen ve cesaretle hareket etmemizin yerinde olacağı kanaatinde bulunduğumuzu arz ederiz.»

Bu telgrafın üzerinden altı saat geçtikten sonra, Kahraman Türk Savaş uçaklarının Kıbrıs semalarına; Şanlı Donanmamızın, Barbaros'ların ve Turgut Reis'lerinin ahfadına yakışacak bir tarzda, Akdeniz'e süzülüklerini öğrenerek milletçe büyük bir sevinç ve heyecan duyduk ve ümidde kapıldık.

Fakat hâdiselerin bildiğiniz şekilde inkişâtı, attığımız bu cesur adımları dahi tevil yoluna sapmamız bizi inkisarı hayale sürükledi ve 28 Aralık sabahı mesul Hükümet Başkanına şu mâruzatta bulduk. «Sözüne güvenilemeyen Makarios'un» yeni fırsatlar kolluyarak eski taleplerini tekrarlaması ve kendi şartlarını kabul ettirmek yolunda çalışması muhtemeldir. Bu sebeple Anavatan parçası Yeşil Ada'nın selâmeti

ve orada yaşayan ırkdaşlarımızın hayatlarının teminat altına alınabilmesi için tek çıkar yolun «taksim» olduğunu düşünmekteyiz.

Kıymetli arkadaşlarım, üzücü olaylar süratle birbirini takibetmekte, Kıbrıs'tan gelen tüyleri ürpertici haberler kardeşlerimizin kahpece boğazlandığını, müdafaasız mâsum Türk kadın ve çocuklarının alçakça öldürdüklerini göstermekte idi. Bu durum karşısında mesul Hükümet Başkanına tekrar başvurarak şu mâruzatta bulduk.

Kıbrıs felâket ve faciasının devam ettiği bugünlerde her Türk gibi bizim de kalbimiz elem ve ıstırapla dolup taşmaktadır. Bir memleket çocuğu ve vatanperver bir insan olarak Hükümetçe alınan ve alınacak isabetli kararları desteklemeyi şeref boreu sayarken bir muhalefet milletvekili olarak ta düşüncelerimizi size ulaştırmayı vicdanî ve millî bir vazife saymaktayız.

1. Kıbrıs'ta kardeşlerimize karşı işlenen vahşiyane cinayetler karşısında sabırla ve sâkin olmaya gücümüz yetmemektedir.

2. Geç olmakla beraber Hükümetin 24 - 25 Aralık gecesi ve 25 Aralık günü aldığı kararları desteklerken yine de bir fırsatın kullanılmadığına kaaniiz.

3. Şan ve şeref dolu tarihimize yakışacak, yerinde ve cesur kararların alınması sayesinde hem Türk'lüğün hasiyeti korunacak ve hem de yeni facialara (yeni bir imha hareketine girişcöklere) fırsat verilmeyerek Kıbrıs'taki kardeşlerimiz felâketten kurtulacaktır.

4. Garanti veren memleketlerin ve bilhassa kendisinden pek çok şeyler beklediğimiz İngiltere'nin hakikatlere sırt çevirmiş tutumu ile gevşek davranışını hiçbir suretle tasvibedemeyiz.

5. Kendi göbeğimizi kendimiz kesmedikçe Kıbrıs'taki katliam ve faciaların önünün alınabileceğine inanmıyoruz.

6. Türk'lerin millî dâvalarında ne kadar hassas ve nasıl tekvüüd olduklarının gösterilmesi zamanı gelmiştir. Yakın tarihimizi ve İstiklâl Savaşımızı unutmuş olanlara lâıyk oldukları ders verilmelidir.

Muhterem arkadaşlarım; mâruzatımızı daha birçokları takibetti. Bu meyanda Haricie Komisyonlarının müşterek toplantısında, Londra Konferansının başlamasından evvel, Sayın Başvekile bir sual tevcih ederek «İngilizlerin bu işte

samimî olduklarına inanıp inanmadıklarını sorduk. Ve bizim İngiltere'nin samimî olduğuna inanmadığımızı belirttik.

Değerli arkadaşlarım;

Biz, Türk milletinin bir temsilcisi olarak, dün olduğu gibi bugün de, dostumuz ve müttfikimiz İngiltere'nin bu işe lâıyk olduğu ehemmiyeti verdiğine ve bu işe azimle sarıldığına, yani bu mevzuda samimî olduğuna kaani değiliz. Haklı olduğumuzu şu misaller de kolayca gösterebilecektir.

Birincisi, 24 Ocak 1964 te, bütün radyolara ve gazetelere intikal ettirdiği gibi, Gönyeli ve Ortaköy bölgesine yerleşmiş bulunan Kıbrıs Türk Alayının üzerinden alçaktan uçan İngiliz tayaraları yere yatmaya mecbur kalan erlerimiz üzerinde bir tethiş havası yaratmak isterken, ertesi günü Kıbrıs'ta intişar eden rum gazetesinde Türk Alayının mevzileri hakkında geniş malûmatın bulunması dikkate şayandır.

İkincisi, iki cemaat arasında tarafsız bir hakem rolü oynaması ve Kıbrıs'ta asayışı temin etmesi lâımgelen İngilizlerin, daima Mararios'un ve Rumların tesiri altında kalarak onlara cesaret vermesi yer, yer ırkdaşlarımızın öldürülmesine sebeb olduğu gibi, Limasol umumi taarruzunun yapılmasına da imkân vermiştir.

Bilhassa Limasol taarruzu başlayacağı gün rum çetecilerin İngilizlere, aradan çekilmelerine dair yaptıkları ihtar karşısında İngilizler, hiç itirazsız bu ihtara itaat etmişler ve zırhlı arabalarına binerek oradan uzaklaşmışlardır.

Bundan başka, çeşitli zamanlarda Kıbrıs'a gönderilen Kızılaz malzemesinin rumların müsaadesi olmadan çıkarılmaması, bazen de bu zaruri ihtiyaç maddelerinin günlerece bekletilmesi karşısında İngilizlerin seyirci kalmaları nasıl izah olunabilir.

Hele, Kıbrıs Parlamentosunun Türk Üyelerinin Reisi Sayın Halit Rıza'nın, arife günü Kıbrıs'a girmesine, evine gitmesine rumlar tarafından müsaade edilmeyerek Türkiye'ye geri döndürülmesinin cevabını kim verecektir?

Bu meyanda herkesin gözü önünde, rumların bir vapur dolusu silâhı Kıbrıs'a sokmalarına nasıl müsamaha edilmiştir ve hâdiseye neden seyirci kalınmıştır?

Gerek Londra Konfransı sırasında ve gerekse ondan sonra İngiltere daima bizden fedakârlık beklemiş; bütün medenî dünyaya adeta mey-

dan okuyan Makarios'un ayağına çeşitli elçiler gönderilmiş, bu din kisvesi altında politika yapan kitalere göz yuman zatın dersinin verilmesi düşünülmemiştir, adeta göz yumulmuştur.

Nitekim bunlardan şımaran Makarios Kıbrıs'ı bir Kûba yapmaktan çekinmemiş, komünislerin kucağına atılmaktan adeta büyük bir zevk duymuştur.

Değerli arkadaşlarım,

Bütün bunlardan başka, yine hepinizin çok iyi bildiği gibi her vesile ile bizimle dostluk ve iyi komşuluk münasebetleri kurmak istediklerini iddia eden Rusya ile, tarih ve din beraberliğimizden, akrabalıklarımızdan dem vuran Mısır'ın Rum çetecilere silâh yardımında bulunmaları bizde büyük bir üzüntü tevlihetmiştir.

Bu durum karşısında Hükümetimiz ne yapmıştır? Bu memleketlerin düşmanca hareketleri, barut fıçısını ateşlemek istemeleri protesto edilmiş midir?

Bu vesile ile mühim bir hususa da dikkatimizi çekmekten kendimi alamıyorum. Her zaman bu çeşit ihtilâflara burnunu sokan komşumuz Rusya daima sulh severlikten, bahsederek haksızlıklara karşı olduğunu söylemek suretiyle bir hürri edasiyle ortaya çıkar. Halbuki, daha çok yakın bir tarihte hürriyet mücadelesi yapan Macaristan'a boyunduruk vurmak için giriştiği katliamları ne çabuk unutmuştur?

Çok sayın arkadaşlarım, Anayasamızın 88 nci maddesine göre, tensibedeceğiniz şekilde ister açık ve ister gizli bir genel görüşmenin zamanı artık gelmiştir. Bu faciyanın nedenlerini ortaya koymak için daha söliyecek pek çok şeylerimiz var.

Meselâ; geçenlerde Türkiye'de yayınlanan, menşei meçhul bir beyanname münasebetiyle Yunan Büyükelçisinin Türk vatandaşı Rumlar hakkında beyanat vermesi ve bunu yazılı olarak hariciyemize tevdi, cüretkârlık olduğu gibi, bu beyanın Devlet Radyomuzda yayınlanması da yürekler acısındır. Bu ne gâflet ve bu ne lâubaliliktir!

Değerli arkadaşlarım, sözlerimi bitirmeden evvel mevcut anlaşmalara ve Kıbrıs Anayasasına göre meşruiyetini kaybetmiş bir devlet ve Hükümet olmaktan çıkmış Kıbrıs'taki Hükümetin tanınması ve Makarios'un hâlâ bir devlet başkanı sıfatı ve edasiyle hareket etmeye çalış-

ması ve bunun müttetiklerimiz Amerika ve İngiltere tarafından hoş görülmesine şaşmamak elden gelmiyor.

Makarios kim oluyor? Amerika ve İngiltere nasıl oluyor da Makarios'a bu kadar kıymet veriyorlar? Kıbrıs için her şey, Makarios ve beraberindeki çapuleu katilleri mi? Neden ve kimden çekiniyoruz? Bu hal bizim ne tarihimize ve ne de şanımıza yakışır.

Kanaatimiz odur ki, Amerika ve İngiltere bizim dostumuz ve müttetiklerimiz iseler artık bu facialara göz yumamazlar.

Sevgili arkadaşlarım, bâzı kimseler Kıbrıs mevzuunu çeşitli şekillerde mütalâa ederek, teenni ile hareket etmeyi uygun bulmaktadırlar. Biz şahsan o kanaatte değiliz. Madem ki, elimizde hir üç devlet tarafından imzalanmış bir anlaşma var; bu anlaşma, bize müştereken veya tek taraflı hareket ve müdahale hakkını tanımıştır. 25 Aralık günü kahraman savaş uçaklarımız Kıbrıs semalarında ihtar uçuşu yaparken, şanlı Türk Donanması Akdeniz'de bir kuğu kuşu gibi süzülürken, Kıbrıs'ta bulunan Türk Alayını takviye etmek, ırkdaşlarımızın hayatlarını emniyet altına almak bizim tabî hakkımızdır.

Kıymetli arkadaşlarım, bizim çekingenliğimiz ve müttetiklerimize fazla ümitle bağlanmamız, yüzde yüz haklı olduğumuz bu dâvanın lehimize halline imkân bırakmamıştır.

Bu husustaki görüşlerimizi teyit için son günlerde İngiltere basınında çıkan ve lehimize gibi görünen yazıların esaslarına bir göz atmayı da faydalı bulmaktayız. Şöyle ki :

Makarios'un direnmesi karşısında İngiltere, Amerika'nın da tavsiyesiyle Birleşmiş Milletlere gitmek yolunu seçmiştir.

Kıbrıs'a tek taraflı müdahale, barışı tehdit etmekle beraber bir gerçek olarak kabul edilmektedir.

Taksim tezi ileri sürülerek Makarios'un bütün istek ve taleplerinde ısrar etmemesi imkânları aranmaktadır.

İngilterenin Birleşmiş Milletlere müracaatı bir ümitsizlik alâmeti olarak gösterilmekte ve ihtilâfın Birleşmiş Milletler kanaliyle de halledilemeyeceği endişesi görünmektedir.

Bütün bunlar İngiltere'nin ve dünya efkârı umumiyesinin lehimizde görünmesine rağmen, bizim fazla sabırlı, müsamahakâr ve mütevekkil oluşumuz, bu defa da fedakârlığın yine bizden

beklendiğini, Makarios'un ilk günlerden beri sürdüğü Birleşmiş Milletlere gidiş tezinin kabul edilerek İngiltere ve Amerika'nın bu konudaki zaafını ortaya koymuştur.

İşte arkadaşlarım, bu mevzuda hepimizin daha pek çok söyleyecek sözlerimiz var. Müsaade buyurun kangren olmak üzere bulunan bu yara ya bir neşter vurarak cerahatleri akıtalım ve hakikatleri konuşmaktan korkmıyalım.

Takdir Yüce Heyetinizindir. Ama, son olarak şunu da söylemek isterim ki; ölmesini bilmiyen topluluklar şerefli bir millet olarak yaşayamazlar.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Soldan alkışlar.)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına Sayın Gökhan Evliyaoğlu.

A. P. GRUPU ADINA GÖKHAN EVLİYA-OĞLU (Balıkesir) — Büyük Meclisin muhterem üyeleri;

Kıbrıs Türklüğünün can ve mal emniyeti, Anavatanın Kıbrıs üzerindeki jeopolitik hakları ve Türk Milletinin bu konudaki beynelmilel prestiji böyle vahim sarsıntılar geçirmeden çok önce bu hayatî problem üzerine Hükümetimizi uyarmaktan geri kalmıyan A. P. si Meclis grubu konunun hât safhaya ulaştığı günden beri takibedile gelen dış politika tatbikatını daima tenkid edegelmiştir. Kıbrıs meselesinde Hükümetin daha enerjik ve Türk Milletinin arzusuna uygun kararlar ve bu kararlara uygun tatbikatla hareket etmesini istedik ve bekledik. Vaziyetin bu yönde inkişaf etmesinin sebepleri hakkında Hükümetin bugüne kadar vermiş olduğu izahat Türk Milletini tatmin edememiştir.

Milli haysiyetimize uygun daha enerjik bir politika ile devletler hukukunun ve bu hukuka göre tanzim ve tasdik edilmiş siyasi, hukukî vesikaların tanıdığı haklardan ve hal çarelerinden istifade edilemeyişinin bir neticesi olarak Kıbrıs problemi şimdi de Birleşmiş Milletlere intikal ettirilmiş bulunmaktadır. Belki de çok uzun vâdeli olarak fakat yine de Türk Milletinin iradesine uygun bir hal çaresinin aranması meselesi şimdi Birleşmiş Milletler müzakerelerine kalmıştır.

Sayın milletvekilleri, milletlerin jeopolitik hakları, insan hakları ve dünya barışı temel-

leri üzerine kurulan Birleşmiş Milletlerin, haklı dâvamızda, biz Türk Milletini, Kıbrıs Türklüğünü anlayacaklarını ümitetmekle birlikte Kıbrıs konusunun bu yeni şartlar karşısındaki, savunmasında Türk Hükümetine yine büyük sorumluluklar düştüğüne kaani bulunmaktayız.

A. P. si her milli meselede olduğu gibi bu konuda da muhalefetini, muhalefet olsun ve Hükümet yıpransın diye yapmıyacaktı. Bilâkis bütün partizanca telâkilerin üstünde kalarak Kıbrıs dâvasını ve dünya barışını ve zulme mâruz kalan soydaşlarımızı korumak hususunda azim ve irade göstermesini istediğimiz Hükümetin hiç olmazsa bu yeni safhada muvaffak olmasını istemekteyiz. Hükümetin bu azim ve enerji için muhtaç olduğu iradeyi tamamlamak maksadiyle Birleşmiş Milletlerdeki delegasyonumuzun Türk Milletinin tümünü temsil edeceğini, muhalefet olarak da ifade etmek fırsatını hazırlamak üzere teklif edilen genel görüşme talebinin bu bakımdan kabulünü istemekteyiz. Ancak, bunun için Türk Milletine niyabet eden Büyük Meclisin aydınlatılması meselesinin enine - boyuna görüşülmesi şarttır. Bugüne kadar yürütülen politikanın noksanlarını, zaman zaman içine düşülen acizi, eğer varsa bu politikanın başarılarını Büyük Meclisin açık seçik olarak bilmesinde büyük faydalar vardır.

Hükümet partisi, Hükümetin aynı zamanda Büyük Millet Meclisinin Hükümeti olduğu hakikatine uyarak genel görüşme talebini desteklemesini beklemekteyiz. Böylece görüşmeler sonunda belki hatalarını idrak ederek politikasını değiştirecek, fakat belki de Türk Milletini ve Büyük Meclisi ikna ederek yeni müzakerelere daha kuvvetli olarak girecektir. Adalet Partisi Meclis Grubu olarak bu ikincisini candan temenni ederiz. (A. P. si sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Gruplar adına başka söz isteyen var mı? Buyurun Sayın Öztürk. Grup adına mı efendim?

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

C. K. M. P. GRUPU ADINA SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Muhterem Başkan, çok aziz arkadaşlarım; C. K. M. Partisi Meclis Grubu olarak Kıbrıs konusunda bir genel gö-

rüşme açılması lüzum ve zaruretine kaani bulunmaktayız. Meselelerin esasına girmeden kısaca arz edeyim ki, Hükümetin son beyanlarından bu yana cereyan eden hâdiselerin seyri ve istikameti, böyle bir genel görüşme yapılması zorunluğunu ortaya koymaktadır. Gerçekten Hükümet, partilerin liderleriyle görüşmüş ve bir süre önce izahat vermiştir. Ancak liderlerle yapılan görüşmelerde izahatlar tatminkâr olmamış ve şekli mahiyette kalmıştır. Anayasa düzeni içerisinde mesul Hükümetin, her şeyden evvel Parlâmentoya karşı sorumluluk duygusunun icabı olarak bu konularda geniş izahat vermesi, görüşmelere imkân vermesi tabiidir. Kaldı ki; son bir hafta zarfında, hele son beş gündən beri cereyan eden hâdiseler kanaatimize göre oldukça endişe verici durumdadır. Milletvekili olarak, parti grupları olarak ve nihayet Meclis olarak tarih ve millet önünde en az Hükümet kadar mesuliyet taşımaktayız. Bu itibarla hâdiselerin her safhasından tam mânasiyle, açıklıkla, kesinlikle bilgi sahibi olmamız gerekir. Londra Konferansından mesele Güvenlik Konseyine intikal etti. Bu seyrin sebebi, nedeni üzerinde Meclis olarak bilgimiz var mıdır? Hayır. Gazetelerden okuduk. Çıkarma birlikleri bindirildi; sonra bir müddet gitti, döndü, indirildi. Nedir bunun mahiyeti? Ne olacak? Bu soruları biz istesek de, istemesek de vatandaş kafasında sormakta ve cevabını beklemektedir. Bunun cevap yeri de, hiç şüphesiz Yüksek Meclisin önüdür; bu kürsüdür ve vasıtası da genel görüşmedir.

Muhterem arkadaşlarım, Sayın Başbakan Kıbrıs Hükümetini gayrimişru olarak ilân etmiştir. O halde gayrimişru bir Hükümet olduğuna göre, orada bir nizam, hukukî bir nizam mevcut sayılamaz. Bu durum karşısında âcül tedbirlerin alınması da lâzımdır. Bu tedbirler nedir? Bunları anlaşmalar göstermiştir. Bu tedbirler niçin alınmamıştır? Tedbirleri meçhuldür. Mecliste anlatılması, efkâra anlatılması bir zarurettir. Bugün yine gazetelerden öğrendiğimize göre, Yunanlılar, Kıbrıs'a mîlis kuvveti göndermişlerdir. Londra mahrepli bir haberde Yunanlıların açıkça silâh gönderdiği ifade edilmektedir. O halde bir NATO müttefikinin anlaşmalar bünyesinde bu tarzı harekete nasıl tevessül ettiğini burada resmî ağzından ortaya koyup münakaşasını yapıp

bilmemiz ve mukabil görüşlerimizi ortaya koymamız gerekir.

Ben yüksek huzurunuzda bir noktaya da işaret etmek istiyorum.

Arkadaşlar, 2 defadır genel görüşme yapılması talebediliyor, yani genel görüşmenin yapılması isteği ile karşılaşılıyor.

Meseleleri yakından takibetmiş Hariciye Vekilimiz - sebeplerini bilmiyoruz - bu görüşmelerde Yüce Meclisimizin huzurunda hazır bulunamamaktadır. Hiç şüphesiz Vekil bu vazifeyi ifa edecektir, bu mümkündür. Ancak konferansa bizzat katılan Sayın Hariciye Vekilinin böyle kendisini ilgilendiren bir konuda Mecliste bulunamamasının da bir ciddi sebebi varsa bunun da Hükümet tarafından açıklanmasını istirham ediyoruz. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — C. H. P. Meclis Grubu adına Sayın Fethi Çelikbaş.

C. H. P. GRUPU ADINA FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Şinasi Osma'nın Kıbrıs konusunda umumi müzakere açılmasına dair tavrini İktüzük hükümleri ve tavrın kabulü halindeki tatbikat zavyesinden tetkik etmek lâzımgelmektedir. Tavrın kabul edildiği takdirde bir hafta içerisinde muayyen bir günde konuşulması da tesbit edilecektir. Diğer taraftan bu ayın 23 ünde Dış İşleri Bakanlığı bütçesi de esasen müzakere edilmek üzere programlaştırılmıştır. Bu bakımdan bu tavrın kabulünün tatbikatta ne netice vereceği cidden üzerinde durulacak bir keyfiyettir. Çünkü aslında 23 Şubatta Dışişleri Bakanlığı bütçesi müzakere edilirken en geniş ölçüde, yalnız Kıbrıs meselesi değil, Dışişleriyle alakalı her konu görüşülecektir. Bu itibarla evvelâ tatbikatı bakımından yeni hiçbir şey getirmeyecektir. Diğer taraftan İktüzüğün bir maddesi de, bütçe müzakereleri esnasında tatbik edilecek bir usulü göstermektedir. Filhakika 166 ncı maddenin son fıkrası, «Bütçe müzakerelerine hiçbir istizah zam ve ilhak olunamaz.» hükmünü ihtiva etmektedir. Niçin? Çünkü bütçe müzakeresinin kendisi bir istizah müzakeresidir.

Bu itibarla, İktüzüğün bu fıkrası gereğince de, Sayın Şinasi Osma'nın tavrı kabul edilmek iktiza eder. Şu hilde, akla şu geliyor; Sayın Şinasi Osma, bu hükümleri ve tatbikatı bildiklerine göre niçin bunu vermiş olabilirler?.. Bu

konuda sarıh bir şey ifade etmek imkânı olmakla beraber şu kadarı söylenebilir ki, Hükümetin bugüne kadarki tutumunda Kıbrıs mevzuunu, dost ve müttefiklerimizin kendi mevzularını gibi telâkki etmelerine imkân veren ve ana hedefin Kıbrıs'ta emniyet ve asayişin tesisi istikametinde müspet bir merhaleye ulaştırılması keyfiyeti akla gelebilmektedir. Hükümet bu konuda hayli mesafe aldığına göre, sayın arkadaşımız ve onun gibi düşünen arkadaşlarımız Güvenlik Konseyine de intikal eden bu konunun 3 - 4 gün içinde yeni birtakım safhalarının da aydınlığa çıkacak normal bütçe müzakeresi içinde bu konudaki fikirlerini dermeyeran etmeleri en isabetli yol olacaktır. Bu bakımdan takririn kabul edilmemesi iktiza eder kanaatindeyim, (Ortadan, alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Şekip İnal, Y. T. P. Meclis Grubu adına.

Y. T. P. GRUBU ADINA ŞEKİP İNAL (Hatay) — Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs meselesi üzerinde bir genel görüşme açılması yolundaki teklif, aynı mahiyette daha önce İrfan Baran arkadaşımız tarafından Yüksek Heyetinizin huzuruna getirilmiş ve zamansız olduğu için reddedilmişti. Kıbrıs mevzuunun nezaketi, önemi ve orada cereyan eden hâdiselerin hepimiz için üzerinde dikkatle durulması lâzım gelen mevzular olduğunda asla tereddüdümüz yoktur. Ancak bugün Kıbrıs meselesi Birleşmiş Milletlerde, Güvenlik Konseyinde görüşülmektedir. Binaenaleyh, bu görüşmeler karşısında Hükümetin hangi yoldan gidebileceğini bugün burada açıklamakta millî menfaatlerimizin ne dereceye kadar korunabileceğini kestirmek hakikaten güçtür. Parti olarak, Y. T. P. si olarak Kıbrıs mevzuunda birtakım açıklanması ve Türk efkârı umumiyesine bildirilmesi lâzımgelen hususlar olduğuna kaaniiz. (Sağ geri sıralardan bir ses; «Yaşa kardeş parti!» gülüşmeler.) Ancak, Hükümeti inisiyatifli elinden kaçırmamak ve birtakım vakitsiz açıklamalara zorlamamak için bu genel görüşmenin bugün açılmasını zamansız bulmaktayız. Bunun zamanını, elbette ki, hâdiseleri daha yakından takibeden Hükümetin takdirine bırakmakta fayda görmekteyiz. (A. P. sıralarından alkışlar.)

Evet, muhterem arkadaşlarım, millî menfaatlerde Yeni Türkiye Partisi de her halde Adalet partisi kadar düşünen ve Adalet Partisi kadar

bu meselede hassasiyet gösteren bir partidir. (C. H. P. ve Y. T. P. sıralarından, şiddetli alkışlar, bravo sesleri.) Sizden gelen her takrire Y. T. Partisi mutlaka oy verecek değildir; bunu iyice bilmeniz lâzımgelir. (Y. T. P. sıralarından alkışlar, bravo sesleri.) Yeni Türkiye Partisi kendi programı ve kendi düşünceleri içinde meseleleri bu zaviyeden görecektir ve ona göre mütalâalarını Yüksek Heyetinize arz edecektir. Bunu bir kere daha tesbit etmekte fayda görüyorum. Daima Y. T. P. sinden mutlaka Adalet Partisine aykırı bir fikir geldiğinde bu gibi tezahüratta bulunmanızı hakikaten hayretle karşılıyorum. (Y. T. P. sıralarından alkışlar.)

Muhterem arkadaşlarım Y. T. P. elbette ki, Kıbrıs'ta cereyan eden kanlı hâdiselerden dolayı yüreğinde büyük acı ve ıstıraplar hissetmektedir. Ama bu ıstırapların, acıların dindirilebilmesi burada siyasi meselelerimizi en ince teferuatına kadar ortaya dökmek ve yarı müzakereleri devam eden bir meselede her kozumuzu ortaya koymayı millî menfaatimiz bakımından kabili telif görmüyoruz.

İşte bunun içindir ki, bunu zamansız görüyoruz, ama hâdiseler inkişaf eder, müzakereler neticelenir veya iyi bir safhaya girer veya kesin bir hal alırsa o zaman... (Soldan, «bravo» sesleri, alkışlar, gürültüler.)

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayınız, müsaade buyurun arkadaşlar.

ŞEKİP İNAL (Devamla) — O zaman yüksek huzurunuzda gelecek ve burada bu meselenin müzaktresini biz de talebedeceğiz. Ama halen bunu vakitsiz buluyoruz, Hükümeti birtakım meseleleri açıklamaya zorlamakta fayda görmüyoruz. Bu itibarla önergenin reddini talebediyoruz.

Hürmetlerimle. (C.H.P. ve Y.T.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Gruplar adına söz istemi bitmiştir. Şimdi Hükümet adına Sayın Başbakan. Buyurunuz. (Başbakan İsmet İnönü alkışlar arasında kürsüye geldi.)

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin sayın üyeleri,

Beş Şubat'ta Kıbrıs meselesi için Büyük Mecliste genel görüşme açılmasını Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden bir sayın arkadaşımız teklif etmişti. Kâfi derecede Mecliste müzakere edildikten sonra, genel görüşme açılmasının

vakitsiz olduğuna karar verildi. Şimdi, yeni bir teklifle karşı karşıya bulunuyoruz... Bu münasebetle teklif sahibi arkadaşımız, Kıbrıs meselesi üzerinde, baştan beri takibedilen politika üzerinde de fikirlerini dermeyeran ettiler.

Muhterem arkadaşlarım,

Size, hâdiseleri zihinlerinizde ve muhakemenizde sarîh bir şekilde takibedebilmeniz için, Kıbrıs meselesinin son iki ay zarfındaki safhalarını kısaca izah etmek isterim :

Kıbrıs meselesinin son hâdiseleri, 21 Aralık 1963 te başlamıştır. O zamana kadar siyasi alanda Kıbrıs meselesi şu şekilde meydana çıkmıştı : Kıbrıs Hükümetinin başında bulunan Arşovek Makarios her vesile ile Kıbrıs'taki Anayasanın kabiliyatbik olmadığını iddia ederek, kendi kendine Anayasayı ne şekilde değiştirmek istiyorsa, o şekilde tahakkuk etmiş gibi tatbik etmeye başlamıştır. Anlaşıyordu ki, Arşovek Makarios, mevcut muahedelerin ve müttefiklerarası âhitlerin hükümleri dışında birtakım arzular beslemekte ve bir siyaset takibetmektedir. Bu müddet zarfında Arşovek Makarios'un gerek Ankara'yı ziyaretinde ve gerek ondan sonraki icraatında zihninden geçenleri önlemek ve Kıbrıs politikasını muahedelerin, sarîh olarak tesbitettikleri istikametlerde yürütmek için diplomatik alandan müttefiklerimizle birlikte tesir etmeye çalıştık. Bu müddet esnasında, başlıca teminatçı devletler olarak, Yunanistan, İngiltere ve Türkiye daima mutabakat halinde bulunmuşlardır. Kıbrıs İdaresinin başında bulunanların takibetmek istedikleri politikayı müttefikler tasvibetmemişlerdir. Anayasa dışı hareketlerin daima karşısında olacaklarını, aralarında kararlaştırmışlar ve Kıbrıs Hükümetine, Arşovek Makarios'a her vesile ile tekrar ve teyid etmişlerdir. Bu devre, 21 Aralık 1963 de kanun dışı bir fiilî safhaya girdi... Bir zâbita vakası şeklinde veya bahanesi altında Lefkoşa'daki Türk cemaatine tertipli askerî tecavüzler vukubulmaya başladı. Bu yeni safha, derhal dikkatimizi cellbetti... 22/23 Aralık vukuatı, bunu teyid ettikten sonra, Arşovek Makarios'un da imzasını taşıyan muahedelerin vücuda getirdiği teminatçı devletler sisteminin yürütülmesi için teşebbüse geçtik. İlk teşebbüs 23/24 Aralık günlerinde oldu. Bu teşebbüs müzakereleri, bizim gibi te-

minatçı devletler tarafından, yani, İngiltere ve Yunanistan tarafından derhal amelî bir neticeye varmadı. Nihayet, hâdiselerin vahametinin artması üzerine 25 Aralık 1963 günü muahedenin bize verdiği tek taraflı müdahale hakkını kullanmaya karar verdiğimizizi teminatçı devletlere bildirdik. Bunun üzerine, vaziyetin vahameti ve kararımızın ciddiyeti kâfi derecede anlaşılmış olacak ki, müttefiklerimiz, İngiltere, Yunanistan, derhal beraber olarak, muahedenin verdiği haklar içinde Kıbrıs'ta emniyetin ve asayişin korunması için beraber hareket etmeyi teklif ettiler. Kabul ettik... Maksadımız, teminatçı mekanizmanın işlemesi ve bu mekanizmanın tesiri altında, tecavüze uğrayan vatandaşlarımızın bir an evvel devamlı bir emniyete kavuşması ve bu arada bozulmuş olan Kıbrıs'taki asayiş ve emniyet nizamının ve cemaatlerin bir arada yaşama şartlarının daimî bir hal tarzına bağlanması çaresinin aranması kararlaştırıldı. Bunu, bir siyaset olarak takibettik... Bir İngiliz generali, bizim ve Yunanlıların adada bulunan askerî kuvvetlerimizi muvafakati-miz üzerine kendi kuvvetleri ile birlikte bir kumanda altında birleştirdi. Kıbrıs polisini emrine aldığını bildirdi. Ve Arşovek Makarios'un ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Türk Cemaati Başkanı Dr. Fazıl Küçük'ün muvafakati alındı. Bu suretle işler takibedilmeye başlandı. Biz ilk anda, ilk önce bu yeni idarede sarsılmıyacak bir emniyet tesis edilsin, ondan sonra müzakere yolu açılarak bir konferansta meseleler tetkik olunsun, yolunu tuttuk. Fakat müttefiklerimiz, bir an evvel konferansa gidip hal çaresi, cemaatler arasında beraber yaşama şartlarının araştırılması ve karara bağlanması ihtiyacında ısrar ettiler. İşin bu tarafını âcîl gördüler. Bunun üzerine Londra konferansı açıldı. Londra konferansı, Ocak ayının 13 ünde açıldı. 31 Ocak'a kadar devam etti. Londra konferansı 13 Ocaktan 1 Şubat'a kadar devam etti. Londra konferansında cemaatlerin bir arada yaşamaları için emniyet şartlarını tesis etmek imkânı bulunmadı. Bunun neticesinde meselenin tekrar başladığı yere dönülerek, Kıbrıs'taki cemaatler arasında geçinme şartlarını aramaya başlamadan evvel adada daimî emniyeti tesis edecek bir nizama çare bulmak ihtiyacı ön plâna geçti.

Bunun üzerine, Amerika, başlıca müttefikleri arasındaki bu vahim ihtilâfın ciddiyetini

yakından takibettikten sonra kendisi de işi halletmek için harekete geçmek ihtiyacını duydu. İngiltere ile birlikte bize ilk bir teklif yaptılar. Bu teklif, 31 Ocakta yapılmıştır. Bu teklifte, Kıbrıs'ta emniyet ve asayişin temin etmek için uluslararası, tabii dostlar ve müttefikler arası olması (düşünülen, bir sulhu koruyacak kuvvetin tesis olunması ve ilgili devletler dışından bir arabulucu bulunarak, arabulucu mekanizması ile Kıbrıs'a devamlı bir yaşama imkânının sağlanması teşebbüsü yapıldı. NATO kuvvetlerinin ve üzerinde müttefik kalınacak diğer devletlerin kuvvetlerinin beraber çalışmaları tasavvur edildi. İlgililer, kısa müzakerelerden sonra buna muvafakat cevabı verdiler. Ondan sonra, Arşovek Makarios yapılan bu teklifler karşısında, prensibolarak bir sulhu koruma kuvvetinin gelmesini kabul etmekle beraber, bunun Birleşmiş Milletler kanalı ile yapılması üzerinde ısrar etti. Bu arada, Sovyet Rusya da 31 Aralıkta ilki, ve 7 Şubatta ikincisi olmak üzere notalar verdi.

«— Dışardan bu işe karışılmasın... Kıbrıslılar kendi aralarında meselelerini halletsinler. Ve nihayet mesele Birleşmiş Milletlerde konuşulsun, tetkik edilsin... Ve ne tedbir alınacaksa orada görüşülsün...» tezini tuttu. Sovyetlerin talepleri, Arşovek Makarios'un taleplerine tamamiyle muvazi bir istikamette görüldü.

Meseleyi Birleşmiş Milletlere götürmeden teminatçı devletler ve dost devletlerin kuvvetleriyle emniyet ve asayişin tesis etmek ve Kıbrıs dâvasına bir hal şekli aramak yolunu kısa ve tabii görmüştük... İlk teklifi yapan devletlere biz de dâhil olduğumuz halde, Birleşmiş Milletlere gitmeye ihtiyaç kalmadan bu kuvvetleri tesis etme yolunu aradık. Fakat bu müzakereler devam ettikçe mesele uzuyor, adada asayişin temin olunmadığı için vukuat tekerrür ediyordu. Bunun için son zamanlarda Amerika ve teminatçı devletler hep beraber Birleşmiş Milletlere müracaat yolunu kabul ettik. Oraya, bu meselenin götürülerek müzakere edilmesini kararlaştırdık. Birleşmiş Milletlerde konuşulacak şey şudur :

Kıbrıs Anayasasının dışında bir politika takibederek muahedelerin hükümlerini gayrimevcut imiş gibi yürütmek istiyen Arşovek Makarios'un politikası hukuk manzarasında bir id-

diaya dayanmaktadır. Birleşmiş Milletler Anayasası, Zürih ve Londra andlaşmaları ile teessüs eden nizam buna müsaade etmez. Yani, teminatçı devletler vardır... Kıbrıs'ta bulunan iki cemaate dayanan cumhuriyetin hayatı, birtakım komşu devletlerin hayatı emniyetleri mülâhazasıyla, müşterek hükümlere bağlanmıştır. Makarios, bu hükümlerin kendisini bağlamadığı iddiasındadır. Makarios'un bu iddiasının, ne şekle bürürürse bürünsün aslı olmadığı, bir müeyyidesi olmadığı, kıymeti olmadığı teminatçı devletlerde, hepimizde hâkim ve galiptir. Nihayet bu mesele Birleşmiş Milletlerde görüşülecekse orada da görüşülebilir. Bunu kabul ettik... Şimdi mesele bütün ehemmiyeti ve ciddiyeti ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine gitmiştir. Bu konu orada görüşülüp usul bakımından ve esas bakımından bir neticeye vardırılacaktır. Ondan sonra Kıbrıs dâvası üzerinde hukukî istikamet bütünü yeni bir ciddiyet kuvvet, ve yolda yürütülecektir... Bu dâvanın başlangıcında kesif ve yaygın bir karşı propaganda ile Türk hakları bütün dünya gözünde âdeta görünmez bir halde idi. Durum böyle iken, bir birbuçuk ay içerisinde dünya basını, hâdiselerin kanaat verici mânaları ve ifadeleri ile bugün bütün dünyada geniş ölçüde Türk dâvasının haklı olduğu belirtilmiş ve Türk dâvası üzerinde insaf sahibi dünyada pek çok insanın ilgisi ve teveccühü temin edilmiştir. Bu teminat, hâsıl olan bu yeni vaziyette, Türk Milletinin dâvada gösterdiği teessürün, hassasiyetin ve dâvanın aslında bizim sahib olduğumuz haklı ve fedakâr durumun tesisi birinci derecede rol oynamıştır. Çok esef edilecek ve milletimizi iki aydan beri gece gündüz ıstıraba sevk edecek keyfiyet şudur : Bu müddet esnasında Kıbrıs'ta hâdiseler, tecavüzler, kan aktırılması durmadı. Türk cemaatinin çektiği ıstırap mütemadiyen arttı.

Muhterem arkadaşlarım,

Bu müddet esnasında biz burada Türk Milleti olarak ne kadar yakından teessür ve haklı bir hiddet göstermiş isek Kıbrıs'ta yaşayan ve tecavüze uğrayan mazlum ırkdaşlarımız bir taraftan hakikaten insana hürmetle beraber hayret verecek, müstesna kahramanlıklarla haklarını ve hayatlarını müdafaa etmişlerdir. (Alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, bu tarzdaki müdafaa, Kıbrıs'taki soydaşlarımızın bir taraftan haklarını canla başla müdafaa ederken, meselelerin hukuki ve siyasi safhası bağladığı güne nisbetle meçhul ve metruk bir dünya köşesindeki bir vaka halinden dünya ölçüsünde, hemen bütün milletlerin yakından dikkatle takibettiği bir büyük hâdise ehemmiyetini kazanmıştır. Emniyet ve asayişin tesisi mutlaka yeni ve uluslararası ehemmiyetli kuvvetlerin yardımına muhtaçtır. Bu sabit olmuştur. Ne şekilde bir mutabakat hâsıl olursa olsun Türk Cemaatinin ve Kıbrıs'taki nizamın tesisi güvenliğinin sağlam bir surette tesisi, «büyük kuvvetlere ihtiyacı vardır...» hakikatini meydana çıkaracaktır. Ve bu kuvvet bulunacaktır. Hâdiselerin seyrinden anladığımız kanaat budur... Ondan sonra, Kıbrıs'ta Türk Cemaatinin ve orada bulunan Rum Cemaatinin bundan sonraki hayatlarını tanzim edecek bir hal tarzı bulunacaktır. Bu müddet esnasında Büyük Meclis Kıbrıs meselesi üzerinde yakın ilgisini bir tek gün hafif tutmamıştır.

Büyük Meclis, bütün partileri ile, her gün bilgi almıştır. Toplantılar yapmıştır, komisyonlarında konuşmuştur... Parti başkanları her vesile ile Hükümetle yakın temasta bulunmuşlardır. Meselenin iyi yürüyen tarafı, kötü yürüyen tarafı, bunların hepsinden bilgi edinmişlerdir... Hükümet bütün dikkati ile meselenin iç politikanın günlük siyasi istismar konusu olmasına imkân vermeden, bahane vermeden, bütün partilerin yardımlarından tam istifade etmek için elinden gelen gayreti göstermiştir... Teşekkürle kaydedirim ki, parti başkanları ile, parti liderleri ile görüştüğümüz zamanlarda, aramızda meselenin idare tarzından gösterdiği hal şekillerinden çok şiddetli şikâyetler olmakla beraber, görüşmelerimiz bitip de, efkâr umumiyeye karşısına çıktığımız zaman, parti başkanları, umumiyetle ve ekseriyetle, Hükümeti desteklediklerini, işleri yakından takibettiklerini bildirmişlerdir.

Şimdi meselenin bugünkü safhasında bundan sonraki safhasında da siyasi partilerimizin bunu kısır bir parti politikasının tecelliyatı haline düşürmeyeceklerine emin bulunuyoruz.

Muhterem arkadaşlarım,

Burada, Kıbrıs meselesinin cereyanı zikredilirken, bugün beraber çalıştığımız teminat-

çı ve diğer daha büyük ittifak manzumeleri içinde beraber müttefik olduğumuz dost devletlerden de şiddetli şikâyetler ifade edilmiştir...

Muhterem arkadaşlarım,

İttifak manzumesinin işlenmesi, nazik bir mekanizmanın işlenmesi demektir.. Böyle, umumi efkâr karşısında her günlük tedbiri münakaşaya mâruz olan siyasi safhalarında değil, ittifakların silâhlı düşman karşısında işlenmesi halinde bile müttefikler arasında bu tenkidler, tarizler, şikâyetler daima bulunmuştur ve bulunacaktır.. Mesul adamlar olarak bu şikâyetlere iştirak etmediğimi söylemekle bu balası kapamak istiyorum.

Herkes elinden geldiğini yapmaktadır. Müttefiklerin birbirlerinin elinden geleni nihayetine kadar âzamisini yapması için mütemadiyen şikâyetlerde, tesirlerde bulunmaları mütat bir harekettir. Bunu bilirsiniz. Bunlar üzerinde açıktan fazla bir münakaşa ıztırar olmadıkça yapılmaz. Durum bu safhada değildir. Şimdi bunları size anlattıktan sonra, içinde bulunduğumuz safhaya tekrar dönüyorum :

O safha da şu: Uzun boylu araştırmalardan sonra yakın devletlerin ve politikası bize umarız olan devletlerin türlü şekilde işe karışmaları ve müdahalelerinden sonra, mesele Güvenlik Konseyine, Birleşmiş Milletlere intikal etmiştir. Şimdi burada mesele, tetkik edilmekte ve hal yolu arama günlerindeyiz. Bugünlerde, genel görüşme açılmasında Meclis gerçek üzerinde bir istikamet bulacak durumda değildir. Çünkü karar verilmemiştir. İhtimal üzerine yapılacak görüşmelerin faydası yoktur, çok mahzurları olabilir. Onun için sözümü neticeye bağlıyorum.

Pek muhterem arkadaşlarım,

Genel görüşme açılması için vaktin bugün müsait olmadığını söyleyenler tamamiyle haklı söylemişler ve bu dâvaya hizmet etmişlerdir. Genel görüşme istemiş olan arkadaşların, iyi niyetle meseleleri mümkün olduğu kadar vuzuha kavuşturmak için bir gayret gösterilmesini iltizam ettiklerini zannediyorum. Fakat arzu ettiklerini bugün temin etmek mümkün olmadığı için genel görüşmeden vazgeçmeleri lâzımdır. Hükümet olarak, genel görüşmenin kabul edilmemesini rica ederim. (Orta sıralardan sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, Kıbrıs konusunda genel görüşme açılmasına dair, Sayın Şinasi Osma arkadaşımız tarafından verilen önerenin gündeme alınması hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Gündemin ikinci madesi bütçe görüşmeleridir. Şimdi, 1964 yılı bütçe görüşmelerine başlayacağız. Müzakerelere başlamadan evvel; Başkanlık, Grup başkanları ile yaptığı temaslardan sonra bazı hususlarda sayın üyelerin dikkat nazarlarını çekmeyi faydalı görmüştür.

Yüksek malûmunuz olduğu üzere bir Marta kadar bütçenin çıkması lâzımdır. Bu itibarla, bütçe müzakereleri devam ettiği müddetçe her

gün saat 10 dan 13 e kadar, 14 den 18 e kadar ve o günkü program bitmemişse, 19,30 da toplanılarak program bitinceye kadar çalışılması;

Bundan başka, geçen sene de olduğu gibi, Bakanlıklar bütçesinin tümü üzerinde görüşülürken o Bakanlığa bağlı katma bütçeli dairelerin bütçesinin tümü üzerinde de görüşmelerin müştereken yapılması; ancak grup sözcülerinin gruplar tarafından bir bakanlık veya o bakanlığa bağlı katma bütçeli daireleri için ayrı ayrı sözcü seçebilecekleri hususu kararlaştırılmıştır. Geçen sene de bu yolda hareket edilmemiştir. Aksine bir mütalâa yoksa bu yolda hareket edilmesini oyunuzda sunacağım. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/578; C. Senatosu 1/379) (M. Meclisi S. Sayısı : 596; C. Senatosu S. Sayısı : 336) (1)

BAŞKAN — Şimdi, 1964 yılı bütçesinin görüşmelerine başlıyoruz. İlk söz Sayın Maliye Bakanınıdır. Buyurun.

MALİYE BAKANI FERİD MELEN — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri,

1964 malî yılına ait Genel ve katma bütçe tasarıları ile Millî bütçe tahmin raporu, Anayasamızın 94 ncü maddesi gereğince Karma Bütçe Komisyonu ve Cumhuriyet Senatosu tarafından tetkik ve kabul edilerek Yüksek Heyetinize takdim edilmiş bulunmaktadır.

Bu bütçe ile ilgili açıklamalarımıza girişmeden önce bütçemizi memleketin içinde bulunduğu şartlar ve kalkınma çabalarını da hesaba katarak büyük bir bilgi, olgunluk ve anlayışla incelemiş ve bu suretle onun yapıcı gücünü korumuş olan Karma Bütçe Komisyonuna ve Cum-

(1) M. Meclisi 596 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır. C. Senatosu 336 S. Sayılı basmayazı Senatonun 1. 2. 1964 tarihli 34 ncü Birleşim tutanağı sonundadır.

huriyet Senatosuna şükran duygularımızı arz etmek isterim.

1964 bütçemizin tahlilini yaparken bu bütçenin karakteri hakkında bilgi arz edeceğim. Burada bu bütçenin Türkiye'nin iktisaden kurtuluşu için şart görülen plânın ikinci yıl programını büyük bir sadakatle temsil ettiğini belirtmek isterim. 1964 bütçesi bir plâna dayanılarak yapılan iktisadi kurtuluş mücadelemizin temel taşlarından birini teşkil edecektir.

Muhterem arkadaşlarım,

Bütçe nutuklarında güzel bir anane haline geldiği üzere açıklamalarımıza evvelâ dünya ekonomisi hakkındaki mâruzatımla başlayacağım.

Batı dünyasında ekonomik faaliyetler 1963 yılında da gelişmekte devam etmiştir. Geniş Hükümet harcamaları yanısıra yüksek hayat standardının yarattığı özel tüketimdeki artış iktisadi alandaki bu canlılığı yaratan âmillerin başında gelmektedir.

Bu kalkınma, aynı hızlarda olmamakla beraber, Batı dünyası ekonomik topluluklarının hepsinde görülebilir bir ölçüde olmuştur.

Batı Avrupa memleketlerinde iktisadi faaliyetlerin gelişmesinde en büyük rolü özel tüketim oynamıştır. Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi Avrupa'nın ileri sanayi memleketlerinde de özel tüketim harcamalarında vuku bulan devamlı genişlemeler sınırlı üretimin ziyadesiyle gelişmesine yardım etmiş, ana-lât sanayii ile birlikte ilerleyen hizmet ve tu-

rizm faaliyetleri ekonomik hayatta çok büyük hareketlerin doğmasına yol açmıştır. Daha onbeş yıl önce lüks telâkki olunan ve dar bir halk kütlesine inhisar eden birçok ihtiyaçlar bugün geniş halk tabakalarını zaruri ihtiyaçları arasına girmiştir. Batı Avrupada müşahade olunan bu durum Japonya için de vârittir.

Batı Avrupa memleketlerinde görülen bu gelişmelerin bir neticesi olark Müsterek Pazar ülkelerinin gayrisâfi millî hasıla toplamı 1963 yılında, 1962 nin 4/9 una mukabil % 4 oranında bir ilerleme kaydetmiştir. Bu camia geçen yıl müsterek bir zirai politika takibi hususunda bir anlaşmaya varmakla topluluğun mevcudiyetini tehdideden en büyük tehlikelerden birini atlatmıştır. Daima artan bir talebi karşılamak üzere genişleme seyri takibeden imalât ve hizmet sanayii esasen kritik bir durum arz eden iş gücünde daha da büyük darlıklar husule getirmiş ve ücret ve fiyatların yükselmesine yol açmıştır. Bu hal birçok memleketlerde enflasyonist tazyikleri artırmış ve hükümetleri ücret ve fiyatlardaki artışları durdurmak için ciddi tedbirler almaya sevk etmiştir.

Bir enflasyona mâni olmak üzere bu nevi tedbirlere başvuran memleketler arasında Fransa, İtalya, Belçika, İsviçre ve Avusturya'yı zikretmek mümkündür.

Buna mukabil Batı Almanya ve İngiltere için 1963 yılı tam mânasiyle verimli bir yıl olmuştur. Almanya'da ücret ve fiyatlardaki artış sını verimdeki artışın altında olmuş ve bunun neticesi olarak ihracat % 8,5 oranında bir ilerleme kaydetmiştir. İngiltere'de sını istihsal % 6, ihracat ise % 7 nisbetlerinde artış göstermişlerdir.

Amerikan ve Kanada ekonomileri 1963 te önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Batı Avrupa'da olduğu gibi bu iki Şimalî Amerika ülkesinde de özel tüketim ekonomik faaliyetlerde önemli rol oynamıştır. Birleşik Amerika'da 1963 de gayrisâfi millî hasıla % 5,5 Kanada'da ise % 6 oranında artmıştır. Komünist bloku ülkelere yapılan büyük miktarlardaki hububat ihracatı bu iki memleketin ödeme dengeleri için olumlu sonuçlar vermiştir.

Batı dünyasının iktisadî faaliyetlerinde müşahade olunan bu canlılığın önümüzdeki yıllarda da devam edeceğini gösterir belirtiler mev-

uttur. Özel ve kamu sektörlerindeki kuvvetli harcama eğilimleri ekonomik canlılığı devam ettirecektir.

Sayın milletvekilleri;

Dünya ekonomisi bahsindeki sözlerime son vermeden Avrupa'da entegrasyon konusuna ve bir de az gelişmiş ülkelerin durumuna da kısaca temas edeceğim.

1963 yılında Ortak Pazar dâhilinde entegrasyon vetiresi devam etmiştir. Ortak Pazar üyelerinin kendi aralarındaki mübadelelerde Gümrük vergilerindeki indirim nisbeti % 60 a yükseltildiği gibi üçüncü memleketlere karşı uygulanacak müsterek dış tarife ile millî gümrük tarifeleri arasında evvelece % 30 nisbetinde yapılan yaklaştırmaya ilâveten bu kere aynı nisbette ikinci bir yaklaştırmaya da yürürlüğe konulmuştur. 1962 Ocak ayında kabul edilen ortak tarım politikası gereğince bâzi önemli tarım ürünleri için müsterek piyasa organizasyonları kurulmuştur. 23 Aralık 1963 tarihinde de yeni bâzi ürünlerin ortak tarım politikasının çerçevesi içine alınması kararlaştırılmıştır. Ayrıca bu tarihten itibaren tarım politikasının malî vasıtası olan «Avrupa Tarım Sandığı» da kurulmuştur.

Ortak Pazara girmemiz konusunda 1959 Temmuzundan beri aralıklı olarak devam eden müzakereler bilindiği üzere tarafların sarf ettikleri yabıcı gayretler sayesinde 1963 Haziranında sonuçlanmıştı.

Anlaşma Türkiye ile Ortak Pazar arasında Gümrük Birliğine dayanan bir ortaklık kurmaktır. Ortaklığın malûm olan ve bütçe gerekçemizde de geniş yer verilen hükümleri üzerinde durmuyacağım. Bütün âkıdaların imzasını ve tasdik belgelerinin Brüksel'de teatisini mütaakıp yürürlüğe girecek olan Anlaşma yürürlük tarihinden itibaren 5 yıllık bir hazırlık devresi için memleketimize hiçbir vecibe yüklememektedir. Ancak bu hazırlık devresinde ekonomimizi Ortak Pazarla olan müstakbel münasebetlerimize ve ortaklığın gerektireceği vecibelere göre ayarlamamız icabetmektedir.

Aralık ayı içinde Anlaşmayı Ortak Pazar Nazırlar Konseyi ve Fransız Parlâmentosu tasdik etmiştir.

Muhterem arkadaşlarım;

1963 yılında gelişme halindeki ülkelerin güçlükleri devam etmiştir. Bu ülkelerle sanayi mem-

leketleri arasındaki gittikçe artan gelir farkını azaltmak amacıyla gerek gelişme halindeki milletler, gerekse gelişmiş memleketler tarafından sarf edilen gayretler umumiyetle beklenen sonucu vermemiştir. İşte demokratik, kültürel, iktisadi ve malî sebepler dışta ise özellikle ham ve iptidai madde fiyatlarındaki istikrarsızlığın sebebiyet verdiği döviz gelirlerindeki azalma, gelişmemiş bölgelerin kalkınmalarını engellemektedir. Son zamanlarda zengin memleketlerin yardım politikalarında beliren azalma istikametindeki temayül de, gelişmeyi güçleştiren yukardaki sebeplere inzımam etmektedir. Bu son durum milletlerin kalkınmalarında kendi öz kaynaklarının arz ettiği önemi bir defa daha ortaya koymuştur. Az gelişmiş memleketlerin dış yardım haricinde tek yabancı döviz kaynaklarını teşkil eden ihracat gelirleri, bu memleketlerin dış ticaretinin karşılaştığı çeşitli engeller yüzünden inkişaf edememektedir.

Her ne kadar öteden beri GATT çerçevesi içinde milletlerarası ticaretin geliştirilmesi yolu ile fakir ülkelerin kalkınmalarına yardım için çalışmalar yapılmakta ise de, bugüne kadar bu çalışmalardan müşahhas bir netice alınmamıştır. kaldı ki, az gelişmiş memleketlerin hepsi de GATT üyesi değildirler.

Gittikçe müzminleşen ve fakir milletlerin devamlı şikâyetlerine yol açan bu derde bir çare bulmak amacıyla 21 az gelişmiş memleket Birleşmiş Milletlere başvurarak bu Teşkilâtın rehberliği ile bütün dünya milletlerini içine alan büyük bir konferansın toplanmasını istemişlerdir. İşte 23 Martta Cenevre'de aktedilecek olan «Birleşmiş Milletler Ticaret ve Gelişme Konferansı» bu teşebbüsün bir mahsulüdür.

122 memleketin katılacağı bu konferansta milletlerarası ticaretin geliştirilmesi ile ilgili çeşitli mesele ve tedbirler görüşülecektir.

Muhterem milletvekilleri,

Dünya ekonomisi, Avrupa'daki entegrasyon hareketleri ve az gelişmiş milletlerin iktisadi durumu ile ilgili ifadelerinden sonra, Türk ekonomisindeki gelişmeler hakkında mâruzatta bulunacağım.

4 Ağustos 1958 tarihinde tatbikine başlanan istikrar programı ile ilgili tedbirler ekonomimize bilindiği gibi bir durgunluk getirmiş ve bu hal 1962 ortalarına kadar devam etmişti. Bu tarihten sonra başlayan bir canlanma ile ekonomimiz

1962 yılında durgunluktan tamamen kurtulmuştur. Bu canlanma sonucu gelişme hızı 1962 de % 6 ya ulaşmıştır. Aynı yıl zirai ve sınai istihsalde önemli artışlar olmuş, dış ticaret hacminin % 25 e yakın bir yükselme kaydedilmiş, ithalât 1961 e kıyasla % 22 oranında bir artışla 622 milyon, ihracat ise % 10 bir artışla 381 milyon dolâra varmıştır.

1962 yılında mevduatta 1 milyar 526 milyon liralık bir artış olmuş, banka kredileri % 25 oranında 2 milyar 038 milyon liralık bir fazlalık kaydetmiştir.

Aynı yıl içinde toptan fiyat endeksindeki artış bir evvelki yıla kıyasla % 5,7 olmuştur. Geçinme endekslerindeki yıllık artış ortalama % 3,8 den ibaret kalmıştır.

1962 yılında bu saydığımız işaretlerle kendini gösteren ekonomik canlılık 1963 yılında daha da hız kazanarak devam etmiştir. Çeşitli ekonomik göstergeler bu hususu teyid etmektedir.

Evvelâ yatırım faaliyetleri bir evvelki yıla kıyasla daha yüksek seviyede olmuştur. 1963 bütçe yılının Mart 1963 Ocak 1964 devresi itibariyle genel bütçeden verilen yatırım verileri ve emirleri bir evvelki yılın aynı devresine nazaran % 25, 32, fiilen yapılan yatırım ödemeleri ise % 50, 31 nisbetinde yükselmiştir.

Yatırımla ilgili maddelerin satışlarında ve ithalâtında da geçen yıla nazaran önemli artışlar kaydedilmiştir. Bu arada geçen yılın ilk onbir aylık devresinde çimento satışları % 15,8, demir kütük satışları ise % 7,3 artmıştır. Başka inşaat malzemesi satışlarında da artışlar kaydolunmuştur. Diğer taraftan makina ve demir çelik gibi yatırım mevzuu maddelerin oniki aylık ithalâtı da 1962 ye kıyasla 1963 te sırasıyla % 36 ve % 26 oranlarında artmıştır. Bütün bu rakamlar 1963 te daha yüksek bir yatırım seviyesine eriştiğini göstermektedir.

Millî gelirimizdeki artış 1963 te 1962 den daha yüksek olmuştur. Devlet Plânlama Teşkilâtının tahminlerine göre 1963 te millî gelirimizdeki artış % 6,5 un üstünde, % 7 ye yakın bir oranda gerçekleşecektir. Biraz evvel işaret ettiğim gibi bu oran 1962 de % 6 idi.

Millî gelirimiz içinde tarım ve sanayi alanlarındaki üretimin mühim yer tuttuğu bilinmektedir. 1963 yılında her iki sektördeki üretim önemli artışlar kaydetmiştir.

Bereketli bir mahsul idrak olunması sonucu hububat istihsalı birhayli yüksek olmuş ve Toprak Ofisin mubayaaları rekor seviyeye ulaşmıştır. Gerçekten 1. 6. 1963 - 31. 12. 1963 devresi itibarıyla Ofisin hububat mubayaaları bir evvelki yılın aynı devresine nazaran % 65 oranında bir artışla 636 bin tondan 1 milyon 52 bin tona, buğday almaları ise 484 bin tondan 784 bin tona çıkmıştır. 1963 sonunda müessesenin elindeki hububat stoku 1962 deki 616 bin tondan 1 milyon 114 bin tona, buğday stoku ise 468 bin tondan 840 bin tona yükselmiştir.

Sınai üretime gelince; bu alandaki canlılık daha da önemli olmuştur. Özellikle Devlet sektörüne bağlı sanayi kollarında krom ve bakır hariç, bazı hallerde yüzde altmışa varan artışlar vukubulmuştur. Sınai üretimdeki mühim artışları belirtmek üzere 1963 yılının 11 nci ayı sonu itibarıyla bazı artış yüzdelerini belirtmemiş müsaadenizi rica edeceğim :

Madde adı	Artış yüzdesi
Kok	60
Ham demir	40
Çelikhane istihsalı	38
Sudkostik	36
Çinmeto	16
Kâğıt	15
Cam ve şişe	10

Elektrik enerjisi istihsalı aynı devrede % 12 artış kaydetmiştir.

Amonyum sülfat istihsalı 16 bin küsur tondan 81 000 tona, süper fosfat istihsalı (on aylık) 21 000 tondan 142 000 tona yükselmiştir.

İşba halinde bulunan tekstilde dahi artmalar vardır. Maden istihsalında da önemli artışlar olmuştur. Yine 11 nci ay sonu itibarıyla ham petrol istihsalı % 44, linyit istihsalı % 21, maden kömürü istihsalı % 4,5, demir cevheri istihsalı % 18 artış kaydetmiştir.

İktisadi faaliyetlerdeki bu canlılık yatırım ve üretim alanlarında olduğu gibi tüketim sahasında da görülmektedir. Bazı maddelerin iç piyasalardaki satışlarında görülen artışlar tüketim temposunun 1963 te 1962 ye kıyasla daha hızlandığını göstermektedir :

Tüketim maddesi	Satışlarda artış %
Çimento	16
Linyit	13
Maden kömürü	7
Şeker	10
Çay	10
Gazyağı)	13
Benzin) 12 aylık	2
Mazot)	19

Asıl önemli olan cihet iktisadi faaliyetlerdeki bu canlılığın nispi bir fiyat istikrarı içinde gerçekleştirilebilmiş olmasıdır. Bunu sevişle kaydetmek isterim. 1961 ve 1962 yıllarının mukayesesinde 1962 de % 5.7 ye varan toptan fiyat artışının 1963 sonunda % 4.2 ye indiği görülmektedir.

Sayın milletvekilleri, dış ticaretimiz son yıllarda kayda değer gelişmeler göstermektedir. 1962 de dış ticaret hacmi 1 milyar dolârı aşmış, ithalât 622, ihracat 381 milyon dolârı bularak 1961 e kıyasla ithalât % 22, ihracat %10 oranında bir artış göstermiştir.

Dış ticaretimizdeki bu gelişme 1963 yılında da devam etmiş, dış ticaret hacmi 1 milyar 58 milyon dolârı bulmuş, ancak bu gelişme esefle kaydetmek lâzımdır ki; ithalât artışı şeklinde tahakkuk etmiştir. Elimizde mevcut son rakamlara göre Artık 1963 sonu itibarıyla ithalât 688 milyon, ihracat ise 368 milyon dolârdır. İthalât geçen yıldan 66 milyon dolâr fazla, ihracat ise geçen yıl sevişinin 13 milyon dolâr altındadır.

İhracattaki noksanlığın esas sebebi tütün ihracatındaki mavi küf hastalığına dayanan ârızdır. 1963 yılının Aralık ayı sonu itibarıyla dış pazarlara sevk olunan tütün 1962 yılının 91 bin tonuna karşılık sadece 45 bin tondur. Yalnız tütünden geçen yıla nazaran ihracat noksanımız 30 milyon dolâra yaklaşmaktadır. Maden cevherleri ihracatında da 9 milyon dolârlık noksanlık vardır (6 milyon dolârı krom dâhil maden cevherlerinde, 3 milyon dolârı bakırda olmak üzere.) Meyvalarda da 4.3 milyon dolârlık bir azalma olmuştur.

Belli sebeplerle mühim düşmeler kaydeden tütün ve maden cevherleri dışında birçok mad-

delerin ihracatında geçen yıla kıyasla olumlu gelişmeler görülmektedir. İhracında artış görülen maddeler arasında başta 17 milyon dolâra yakın bir artışla pamuk gelmektedir. Bunu 5.4 milyon dolârla yün ve tiftik, 3.2 milyon dolârla şeker, 3.1 milyon dolârla hububat takibetmektedir. Bu gelişmeler yanında sanayi mamullerinin ihracını teşvik için alınan tedbirlerin 1964 yılından itibaren olumlu sonuçlar vereceği umulmaktadır. Bilindiği üzere sanayi mamullerinin ihracını kolaylaştırmak için bu mamullere ait vergi ve sair mükellefiyetlerin iadesi 261 sayılı Kanunla öngörülmüştür. Yine aynı kanun şümulüne giren mamulleri ihracedenlere yeni dış ticaret rejimi ile kotalardaki miktar ve nakdî teminat kayıtları ile bağlı kalmaksızın hammadde ve yardımcı madde ithali konusunda kolaylıklar tanınmıştır.

İhracatımız konusundaki bu mâruzatından sonra ithalâtımız üzerinde durmak isterim. İthalâtımızdaki artışın 16 milyon dolârı sürlü maddeleri ithalâtından 19 milyon dolârı AİD, DLF ve sair projeli ithalâttan ve ezümle Ereğli Demir - Çelik İşletmelerinin DLF, AİD kredisinden yapacağı ithalâtın 1963 yılında hızlandırılarak yüksek seviyede tekevvün etmesinden ve kısmen de liberasyon listesinden yapılan ithalâttan ileri gelmiştir.

1963 programında ihracat 384, ithalât ise 567 milyon dolâr olarak öngörülmüştü. Ancak 1962 yılının son aylarında liberasyon listesinden yapılan ithal taleplerinin yüksek meblağlara varması sebebiyle ve diğer ithal kalemlerinde vâkı bâzı değişiklikler dolayısıyla programdaki rakamlar; ithalât 632 milyon dolâr, ihracat ise 363 milyon dolâr olarak yeniden revize edilmiş ve revize edilen bu program Konsorsiyum'a da verilmiştir.

1963 Aralık sonunun 368 milyon ihraç, 688 milyon ithal rakamlarına göre revize edilen programdaki 632 milyon dolârlık ithalât tahmini 56 milyon dolâr; 363 milyon dolârlık ihracat tahmini ise 5 milyon dolâr fazlalıklarla gerçekleşmiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım,

Dış ticaret açığımız sebebiyle tediye mu-

vazemiz de kronik bir şekilde açık vermektedir. Tediye muvazenesimizin 1963 de 440 milyon dolâr açık vereceği, bunun 190 milyonunun Amerikan gıda ithalâtı, cari projelere ait krediler ve yabancı sermaye akımı ile karşılanarak açığın 250 milyon dolâra ineceği evvele tahmin edildiğinden, Konsorsiyum'a dâhil devletlere 1963 yılı için 252 milyon dolârlık bir yardım yapılması öngörülmüştü. Bu yardımdan Fransa ve Lüksemburg'un yapacağı yardımlar hariç diğerlerinin hepsi emrimize geçmiş ve 1963 yılı ihtiyaçlarımızda kullanılmıştır. Kullanılmıyan bir miktarının da bu yıl kullanılmasına devam olunmaktadır.

Fransa ile de 13 . 2 . 1964 yılında bir anlaşma yapılmıştır. Bu suretle 1963 tediye muvazenesi açıklarımızı Konsorsiyum kanalı ile sağlanan yardımlarla kapatmış bulunuyoruz. Ancak yaz aylarında Konsorsiyumla ilgili ikili müzakerelerin zamanında neticelenmemesi sebebi ile Merkez Bankası kaynaklarına müracaat zarureti doğmuştur.

1964 yılı programına gelince : Bu programda ithalât 640 milyon dolâr, ihracat ise 375 milyon dolâr olarak öngörülmüştür. Buna göre 1964 te ticaret bilânçosu açığımız 265 milyon dolâr olarak tahmin edilmekte ve ihracatımızın ithalâtın ancak % 59 unu karşılayabileceği anlaşılmaktadır. Programda öngörülen 640 milyon dolârlık ithalâtın madde grupları itibariyle durumu şöyledir :

Yatırım maddeleri ithalâtı	280	milyon dolâr		
Hammade	»	280	»	»
Tüketim maddeleri	»	80	»	»
		—		
ve toplam	»	640	»	»

Görülüyor ki, 640 milyonluk ithalâtın yalnız 80 milyon dolârlık kısmı tüketim maddelerine, 560 milyon dolârlık kısmı ise yatırım maddeleri ile hammadde ithalâtına taallük etmektedir.

640 milyon dolârlık ithalâtın 50 milyon dolârlık kısmı Amerikan zirai maddeler ihtiyacı fazlasından yapılacak ithalâta aittir. 30 milyon NATO, Enfrastrüktür ve Afşor ithalâta, 30 milyon özel yabancı sermaye ithalâtı, 125 milyon ise kredileri temin edilmiş veya edilmesi beklenen proje ithalâtıdır. Bunlar için kendi kaynaklarımızdan döviz tahsisi bahis konusu değil-

dir. Geri kalan 405 milyon dolârlık kısmı ise dış ticaret rejimi dâhilindeki program ithalâtına taallük etmekte olup bunun 65 milyonunun anlaşmalı memleketlerden gelmesi beklenmekte, bakiyesinin ise kendi döviz gelirlerimiz ve konsorsiyumdan temin edilecek dış kredilerle karşılanması gerekmektedir.

Tediye bilânçomuzun açık vermesinde, dış borç ödemelerimizin de mühim bir yeri vardır. 1962 yılında dış borç olarak banker borçları hariç 97 milyon dolâr ödenmiştir. 1963 yılında, kesin neticesi alınmamış olmakla beraber, ödemelerin 144 milyon dolârı bulacağı, 1964 te ise 115 milyon dolârlık dış borç ödemesi yapılacağı hesabedilmiştir. Resülmal ödemelerine faizler de ilâve edilince bu borç ödemeleri 1962 de 127 milyon, 1963 te 178 milyon ve 1964 te 148 milyon dolâr olacaktır. 1965 de dış borç ödemeleri 175 milyonu resülmal ve 26 milyonu faiz olmak üzere 201 milyon dolârı bulacaktır. Görülüyor ki, ihracat gelirlerimizin yarısından fazlasının dış borç ödemelerine tahsisi gerekmektedir.

Ihracatımızın kısa vadeli tedbirlerle geliştirilememesi, ithalât ihtiyacımızın önümüzdeki yıllarda plân tatbikatı dolayısıyla artma durumunda olması ve her yıl büyük meblâğlara varan bir borç ödemesinde bulunmamız 1970 yılına kadar dışardan uzun vâdeli kredi teminini zaruri kılmış ve bilindiği üzere Konsorsiyum da bu sebeple kurulmuştur.

Muhterem arkadaşlarım,

1964 yılı dış finansman açığımızı karşılamak konusunda geçen Aralık ayı sonlarında ilk konsorsiyum toplantısı yapılmıştı. Bu toplantıya 250 milyon dolârlık bir yardım talebi ile gidilmiş, bu talebimiz esas itibariyle makûl görülmüş, ancak bu miktarı karşılamak için üye memleketlerin ne miktarlarda yardım yapacaklarını tesbiti bilâhara yapılacak müzakerelere bırakılmıştır.

Bu müzakerelerin ilki 27 - 28 Ocak 1964 tarihlerinde Paris'te yapılmıştır. Bu ilk toplantıda Türkiye'nin iktisadi durumu, Hükümetçe plânın tatbiki için alınmış olan tedbirler ve 1964 için istenilen malî yardım müzakere konusu olmuştur.

Heyetimiz bu toplantıda memleketimizin genel durumu hakkında bilgi vermiş, özellikle vergi reformu, toprak reformu, personel reji-

minin islahı, İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu konularını programına alarak Parlâmentodan güven oyu almış bir Hükümetin işbaşında bulunduğunu belirtmiştir. Plân tatbikatının gelişme hızımızdaki olumlu sonuçlarını açıklayan heyetimiz iç tasarrufların mobilize edilmesi ve kalkınma hedeflerine yöneltilmesi için alınan tedbirleri, özellikle vergi gayretlerimizi de açıklamıştır. Bu açıklamalarımız ve özellikle vergi gayretlerimiz konsorsiyumca ilgi ile karşılanmıştır.

Plânın dış finansman ihtiyacının sıhhatini etüd ve rakamlara dayanarak açıklayan heyetimiz, kalkınma gayretlerimizin dış veçhesinde mühim yeri olan konsorsiyum çalışmalarını bugün için ve ilerisi için sağlam temellere oturtmak amacı ile şu taleplerimizi ısrarla belirtmiştir.:

a) Kâfi miktarda dış yardımın taahhüt edilmesi,

b) Bu yardımın program ve proje kredileri olarak dengeli bir tertipte olması,

c) Yardımın tâbi olacağı şartlar hakkında temel bir anlayışa varılması,

d) İlerdeki meseleleri daha katıyet ve sıhhatle ele alabilmemiz için konsorsiyom içinde çalışma ve faaliyet kaidelerinin tesbiti,

Bu yıl dış yardım ihtiyacımız geçen yıldan farklı olarak tediye muvazenesi açığı şeklinde değil, 5 Yıllık Kalkınma Plânının 1964 programı dış finansman açığı şeklinde konsorsiyuma götürülmüş ve bütün meseleler bu plân ve programlar zaviyesinden müzakere edilmiştir.

Toplantıda Türkiye'nin proje kredileri yanında program kredilerine de muhtacolduğu hususi bir tez olarak ele alınmış ve bunun Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadi ortam muvacehesinde normal telâkki edilmesi gerektiği keyfiyeti Konsorsiyumca da kabul edilmiştir. Bu husus neşredilen basın tebliğinde de açıkça ifade olunmuştur.

Türkiye'nin malzeme kredileri yerine âzami % 3 faizli ve 10 sene ödemesiz devreli ve 25 sene vâdeli kalkınma kredilerine ihtiyacı olduğu belirtilmiş ve bağlı yardım almanın memleketimiz bakımından doğuracağı iktisadi mahzurlar da belirtilmiştir.

Konsorsiyuma üye devletler yardımlarını umumiyetle bütçelerine koydukları tahsisatlarla karşıladıklarından bu konuda her memlekette yü-

rürlükte bulunan kanunlar ve bunların gerektirdiği usul ve formaliteler yüzünden evvelece makul görülmüş bulunan dış yardım ihtiyacımızın tamamı için hisselerin tek celsede belirtilmesi mümkün olmamakta ve bakiyelerin ikmâli mütaakıp toplantılara kalmaktadır.

Diğer taraftan, bâzı üyelerin Avrupa Yatırımlar Bankası kanaliyle yardım yapma temayülünde olmaları ve yarıca bâzı üyelerin tediye muvazenesi güçlükleri içinde bulunmaları sebebiyle hemen bir hisse miktarı beyan edecek durumda olmalarına rağmen program ihtiyacımızın % 76 sını kavrayan önemli iştirak hisseleri beyan edilmiş bulunmaktadır. Geçen sene ilk celsede elde ettiğimiz nisbet % 66 idi. Yukarda mâruz sebeplerle aynı zamanda ikili müazkerelere de hemen başlamak kaydıyla toplantının 3 - 4 hafta sonraya bırakılması kararlaştırılmış bulunmaktadır.

Türkiye'nin dış finansman problemlerini Konsorsiyumun daha yakından tanımaya başlaması sebebiyle bu seneki dış finansman ihtiyacımızın aynen karşılanacağına ve hattâ program ihtiyacımız resmen tanındığına göre bu sene geçen yıllara nazaran daha müsait şartlarla kredi sağlayabileceğimize muhakkak nazariyle bakılması gerekmektedir.

Sayın milletvekilleri,

İç ve dış borçlarımız hakkında Yüksek Meclise sunulan bütçe gerekçesinde etraflı izah verilmiş bulunmasına ve bütçe müzakereleri vesilesiyle Karma Bütçe Komisyonunda ve Cumhuriyet Senatosunda yaptığım açıklamalara rağmen son üç yıl içinde borçlarımızın 17 milyarlık bir artışla 28 milyara vardığı şeklindeki tamamen yanlış haberlerin bâzı gazetelerde yer almış olması karşısında Yüksek Heyetimize ve dolayısıyla halk efkârına borç durumumuzu 1959 - 1963 borç rakamlarının mukayesesini de yapmak suretiyle arz etmeye çalışacağım.

Evvelâ şunu belirtmeliyim ki, borç ve mükellefiyetlerimizi ayrı ayrı iki grupta mütalâa etmek icabetmektedir.

Bunlardan birincisi Devlet bütçelerinden ödenecek iç ve dış borçlar, diğeri ise Türkiye'nin dışarıya karşı olan bileümle döviz tediyasını muvazamın olan mükellefiyetleridir ki, bunun için Devlet bütçelerinden ödenecek dış borçlarla beraber resmî ve hususi sektöre dâhil müessese, teşekkül ve şahısların dış tediye mükellefiyetleri de girmektedir.

Şimdi birinci grup, yani Devlet bütçesinden ödenen dış ve iç borçlar hakkında izah vereyim.

Devlet bütçesi borçları Aralık 1959 sonu itibariyle 1 milyar 634 milyon lirası iç, 3 milyar 892 milyon lirası dış borç olmak üzere 5,5 milyar lira olarak gösteriliyor. Ancak bu meblâğa 2 milyar 490 milyon liralık Hazine kefaletlerinin de ilâvesi gerektiğinden mezkûr tarihteki Devlet borcu 8 milyar lira olarak görülüyor.

Aralık 1963 sonu itibariyle Devlet bütçesi borcu ise, 9 milyar 202 milyon lirası iç ve 5 milyar 883 milyon lirası dış olmak üzere 15 milyar civarında bulunmaktadır.

Bu meblâğa daire ve teşekküllerin Hazine kefaleti ile yaptıkları 1 milyar 766 milyon liralık borçlanmalar da ilâve edildiği takdirde Devlet borçları bâzı gazetelerde yayınlandığı gibi 28 milyar değil 16,5 milyar lirayı biraz geçmiş bulunmaktadır.

1959 yılı sonundan bu yana Devlet borçlarında var gibi görünen 8 milyar liralık artışın 7,5 milyara yakın kısmı, 10 yıllık devre içerisinde yapılan, fakat borç cetvellerinde gösterilmeyen Hazinenin Merkez Bankasından aldığı kısa vâdeli avanslarla, âmme sektörüne dâhil daire ve teşekküllerin takatleri dışında borçlandırılmalarından mütevellit borçların tahkimi işleminden ileri gelmiştir.

Başka bir ifade ile bu tahkim ameliyesi 1959 yılında yapılışaydı, 31 . 12 . 1959 tarihi itibariyle iç borçlar yekûnunun 9 milyar 134 milyon olarak ifade edilmesi gerekecekti.

Bu da gösteriyor ki, 31 . 12 1963 itibariyle 9 milyar 200 milyon civarında olan iç borç seviyesi 1959 yılına nazaran bir artış göstermemiştir.

Son üç yılda fiilen yapılan borçlanmaların 250 milyon lirası Hürriyet İstikrazı Tahvilleri, 138 milyon lirası 65 sayılı Kanunla kabul edilen ve 1958 yılında yapılan değişikliklerden doğan kambiyo zararları ve 1 milyar lirayı aşan kısmı da 223 sayılı Kanunla ihdas olunan tasarruf bonoları karşılıklarıdır.

Bunların yekûnu da bir buçuk milyar civarındadır. Devlet bütçesinden ödenen dış borçlara gelince; 1960 - 1963 devresinde alınan yeni dış borçları, Almanya'dan temin olunan 147 ve 200 milyon marklık krediler, 45 milyon dolârlık OECD kredisi ve sair beynelmilel malî mües-

seselerden ve Konsorsiyomdan aldığımız krediler olarak özetleyebiliriz. Bunlar ise kalkınmamızın tahakkuku için dost devlet ve müesseselerin memleketimize yaptıkları malî yardımlardır.

Evvelce bahsettiğim ikinci borç grupuna giren ve Türkiye'nin dış mükellefiyetlerini ifade eden borçlar, Aralık 1959 sonunda, 489 milyon 276 bin dolârı Devlet bütçelerine, 678 milyon 380 bin dolârı resmî ve hususi sektöre dâhil müessese ve şahıslara taallük eden borçlardır ki, o tarihte yekûnu 1 milyar 57 milyon dolârı aşyordu. Aralık 1963 sonu itibariyle ise döviz borçlarımız 1 milyar 169 milyon dolâra balığ olmuştur. Bu meblâğın 701 milyon 76 bin dolârı Devlet bütçelerine, bakiyesi de resmî ve hususi sektöre taallük etmektedir.

Bu rakamlar da gösteriyor ki, 1959 dan bu yana döviz mükellefiyetlerimizdeki artış sadece 111 milyon dolâr civarındadır.

Aneak, senede 150 milyon dolâra yakın borç ödediğimiz nazarı itibara alınır, uzun vâdeli olarak temin edilen ve iktisadi yardım mahiyetini taşıyan dış kredilerden mütevellit bu cüzi artışın büyük bir yük teşkil etmeyeceği kolaylıkla anlaşılır.

Sayın Milletvekilleri,

Para ve kredi politikasını iktisadi politikanın en müessir ve başlıca vasıtalarından biri olarak telâkki etmekteyiz.

Plân hedeflerinin ve özellikle yatırım hedeflerinin gerçekleşmesi takibedilecek para ve kredi politikasıyla yakından ilgili bulunmaktadır. Muhtelif vesilelerle açıklanarak son defa Hükümet programında da ifade edildiği üzere para ve kredi politikamızın esası; paramızın iç ve dış değeri muhafaza edilerek üretimi teşvik eden ve iktisadi gelişmeye imkân veren bir politikanın uygulanmasıdır. Bunu teminen para ve kredi hacmindaki genişlemelerin, millî gelirdeki artışlara muvazi olmasına, başka bir deyimle bu artışların sıhhatli bir ekonomik gelişmenin gerektirdiği seviyede tutulmasına itina gösterilmekte ve fiyat hareketleri devamlı olarak takibedilmektedir.

Kredilerin çeşitli ekonomik faaliyet kolları arasında en iyi ve en verimli bir şekilde dağılımını temine mâruf çalışmalara 1963 yılında da devam edilmiştir.

Kalkınmamız açısından büyük bir önem taşıyan yatırım ve işletme kredisi kaynaklarının geliştirilerek genel kredi hacmi içerisindeki pay-

larının artırılması konusunda mesafeler alınmıştır. Özel sektörün sanayide orta vâdeli işletme kredisi ihtiyacını karşılayacak olan, «Sınai Yatırım ve Kredi Bankası»nın Nisan ayında fiilen İstanbul'da faaliyete geçmesi temin edilmiş, Türkiye Sınai Kalkınma Bankasının kaynakları artırılmıştır.

Zirai kredi politikamız da aynı istikamete yöneltilerek çevirme kredisi olarak vasıflandırılan kısa süreli zirai krediler yerine daha çok istih-sali artırıcı mahiyetteki orta ve uzun vâdeli zirai kredilere daha geniş ölçüde yer verilmesine çalışılmıştır.

1 Temmuz 1961 tarihinde tesbit edilen faiz ve reeskont hadlerinde her hangi bir değişiklik yapılmamış, zirai senetlerle ihracat finansman senetlerine, küçük sanat erbabı ve esnaf senetlerine tercihli faiz ve reeskont hadlerinin uygulanmasına 1963 yılında da devam olunmuştur.

Tasarruf hacminin genişlemesine ve sermayenin geniş halk topluluğuna yayılmasına imkân veren müessir bir sermaye piyasasının kurulmasını teşvik edici iktisadi, malî ve hukukî tedbirler konusunda başlamış olan çalışmalarımızı önümüzdeki yılda da geliştirmeyi düşünmekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım,

Bütçe tasarısına ait gerekçede 1963 yılı içerisindeki para, kredi ve mevduat hareketleri Eylül ayı sonu itibariyle müfredathı bir şekilde izah edilmiş bulunmaktadır. Şimdi elde mevcut en son rakamların ışığı altında 1963 yılındaki para ve kredi politikamızın neticelerini arz edeceğim :

1962 sonunda 10 milyar 964 milyon lira olan para arzı (Vâdesiz tasarruf mevduatı dâhil) elde mevcut en son rakam olan Kasım ayı sonunda 11 milyar 933 milyon liraya yükselmekle 969 milyon liralık bir artış kaydetmiştir. Para arzını terkibeden kalemler teker teker incelendiğinde tedavüldeki banknot ve ufaklık paranın on birinci ay sonunda 553 milyon, vâdesiz tasarruf mevduatının ise 466 milyon lira arttığı, buna mukabil vâdesiz ticari mevduatla Merkez Bankasındaki serbest mevduatın 50 milyon lira eksildiği görülmektedir. Muhterem Heyetinize hatırlanacağı üzere, bütçe gerekçesinde, para arzının 1963 yılı başından Eylül ayı sonuna kadar olan devrede 205 milyon liralık bir artış gösterdiği, aneak mütaakıp aylarda bir yandan ihracat mevsiminin başlaması, bir yanda da Toprak Ofisin bir milyon tonu aşan mübayaaları sebe-

biyle para arzında bir miktar yükselmeye intizar olunduğu ifade edilmişti. Filhakika hal bu suretle cereyan etmiş olmakla beraber önümüzdeki aylarda para arzında bir miktar azalma beklenmektedir. Nitekim, kaydı para ve tasarruf mevduatına ait Kasım ayından daha yeni rakamlar henüz elde bulunmamakla beraber tedavüle çıkarılan banknot miktarının takibettiği seyir (Banka kasalarında bulunanlar dâhil) bu görüşü teyideder mahiyettedir. Gerçekten Kasım sonunda 5 milyar 575 milyona varan tedavüle çıkarılan banknot miktarı Aralık sonunda 81 milyon noksanıyla 5 milyar 494 milyon liraya inmiş, Ocak sonunda ise yeniden 100 milyon azalarak 5 milyar 394 milyon liraya düşmüştür. Bu gelişmeler nazara alındığında, yıllık para arzı artışının % 7 civarında, diğer bir ifade ile gayrisâfi millî hâsıladaki artışa muvazi bir oranda olduğu anlaşılır.

Merkez Bankası kredileri 28 Aralık 1963 tarihinde 1962 yılına nazaran 1 milyar 205 milyon liralık bir artış kaydederek 3 milyar 29 milyon liraya yükselmiştir. 1963 yılında Merkez Bankası kredilerinin 1962 yılına nazaran daha fazla artması (1962 yılında artış 667 milyon liradır.) esas itibarıyla iki sebepten ileri gelmiştir. Sebeplerden birincisi ve en mühimmi, bu yıl bereketli bir hububat rekoltesi neticesinde Toprak Mahsulleri Ofisi bir milyon tonun üzerinde hububat mübayaa etmek zorunda kalmış ve bu alımlar geçen yıllarda 250 milyon liralık bir had dâhilinde yürütülürken bu yıl Merkez Bankası finansmanını 525 milyon liraya kadar yükseltmiştir.

Memleketimiz için olağanüstü bir hububat mahsulünün gerektirdiği finansman zorunluluğu ve 348 milyon liralık seviyesinde konsolide etmeyi düşündüğümüz Hazine bonoları istisna edilecek olursa Merkez Bankası kredilerinin ekonomik gelişmenin gerektirdiği bir seviyede tutulduğu ve kredilerin sektörler arasında dengeli bir surette tevzi edildiği söylenebilir.

1962 yılı sonunda 10 milyar 362 milyon lira olan banka kredileri 1963 yılının 11 ayı içerisinde 1 milyar 124 milyon lira artarak 11 milyar 486 milyon liraya yükselmiştir. Başlıca artışlar ticaret, sanayi ve madencilğe ayrılan krediler (607 milyon lira) ile zirai kredi (359 milyon lira) sahasında vâkı olmuştur. Bu meyanda

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kredileri de 51 milyon liralık bir artışla 385 milyon liraya yükselmiştir. Banka kredileri sektörler itibarıyla bir ayırımı tâbi tutulursa 11 milyar 486 milyon liralık genel kredi toplamının Kasım ayı neticelerine göre 9 milyar 840 milyon lirasının özel sektöre, 1 milyar 646 milyon lirasının ise kamu sektörüne ait bulunduğu görülür.

Banka kredilerinde 1963 yılının onbir ayı içerisinde vukubulan 1 milyar 124 milyon liralık genişleme 1962 yılının aynı devresindeki 1 milyar 669 milyon liralık genişlemeden 545 milyon lira daha azdır. 1962 yılında bankaların 1963 yılına nazaran çok daha fazla kredi tevzi edebilmeleri mevduatlarındaki istisnai artış sayesinde mümkün olabilmektedir. Filhakika 1962 yılında, halktaki nakit muhafaza temayülünün azalması neticesinde mevduat bankalara avdet etmiş ve yıllık 1 milyar 526 milyon liralık bir mevduat artışı sağlanmıştır. Buna mukabil 1963 yılının onbir aylık devresinde mevduattaki artışı 525 milyon liradan ibaret kalmıştır. Banka kredilerinin başlıca ve sıhhatli kaynağını mevduatlardaki artış teşkil ettiği cihetle, mevduattaki artışın seyrine uygun olarak 1963 yılında banka kredilerindeki artış da 1962 yılına nazaran daha az olmuştur.

1963 yılının ilk dokuz ayında sadece 39 milyon liradan ibaret olan ve bütçe gerekçesinde de böylece ifade edilen mevduat artışı Ekim ve Kasım aylarında mevsimlik bir temayüle de uygun olarak memnuniyet verici bir gelişme kaydetmiş ve Kasım ayı sonunda mevduat 9 milyar 943 milyon liraya yükselmiştir. Bu rakam yılbaşına nazaran 525 milyon liralık bir artışı ifade etmektedir.

Banka kredilerinin esas ve sıhhatli kaynağını teşkil eden ve ferdi tasarruf temayülünün bir ölçüsü olan tasarruf mevduatı onbir ay zarfında 770 milyon lira artmıştır. Geçen yılın aynı devresinde tasarruf mevduatının 610 milyon lira arttığı göz önünde tutulursa tasarruf mevduatı konusunda olumlu bir gelişme kaydedildiği görülür. Tasarruf mevduatı artışı içerisinde büyükçe bir hissenin (304 milyon lira) vâdeli tasarruf hesaplarına ait bulunması ayrıca sevindirici bir olaydır. Aynı devrede resmî mevduatta 262 milyon liralık bir eksilme olmasına rağmen, toplam mevduatta 525 mil-

yon liralık bir artışın sağlanabilmesi yıl içerisinde mevduatın seyri konusunda zaman, zaman izhar edilen endişeleri büyük ölçüde gidermiş bulunmaktadır. Aralık ayı artışlarıyla birlikte yıllık mevduat artışının daha tatminkâr bir seviyeye ulaşmış olduğu ümid edilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım;

1963 yılı içerisinde takib edilen para ve kredi politikasının muhasalası ve en güvenilir müsiiri fiyatlar seviyesidir. Bu vesile ile fiyat hareketlerine müteallik izahlarımıza geçmek isterim. 1953 yılı yüz itibar edilirse 1962 yılında 260 puan olan toptan eşya fiyatları genel endeksi ortalaması 1963 yılında 271 e yükselmekle sadece 11 puanlık bir artış göstermiştir. Bu netice fiyatlarda ortalama % 4,2 nisbetinde bir artışa tekâbül etmektedir.

Külçe altın fiyatlarında 1963 yılında vukua gelen gerilemeler ve serbest piyasadaki döviz fiyatları da toptan eşya fiyatları endeksini teyid etmektedir. Gerçekten 1962 yılı Aralık ayında 14,58 lira olan külçe altın fiyatları 31 Aralık 1963 de 14,15 liraya düşmüş bulunmakta, serbest piyasadaki dolar fiyatı 12,66 liradan 11,93 liraya kadar gerilemiş bulunmaktadır. 1963 yılında fiyatlardaki artış 1962 yılının % 5,7 nisbetinin de altında kalmıştır. Aynı devrede ekonomileri çoktan istikrara kavuşmuş ileri Batı memleketlerinde dahi % 5-6 nisbetinde fiyat yükselmelerine şahit olduğumuza göre fiyatlar seviyesi memleketimiz yönünden fazlasıyla sevindiricidir.

1960 - 1963 devresinde yani son dört yılda yıllık fiyat artışı ortalamasının % 4,53 olduğu düşünülürse memleketimiz ekonomisinin arzu edilen istikrarına kavuşmak üzere bulunduğu kesin olarak ifade edilebilir.

Sayın milletvekilleri,

İktisadi ve malî konulardaki mâruzatım arasında İktisadi Devlet Teşekküllerinden de bahsetmek isterim.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin millî ekonomimiz içinde önemli bir yer işgal ettikleri malûmlardır. Bu teşekküllere kalkınma plânının ve yıllık programlarının uygulanmasında da önemli vazifeler düşmektedir. 1964 programındaki yatırımları toplam yatırımların % 24 ünü teşkil etmektedir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin karma eko-

nomi anlayışı içinde, modern işletmeciliğin kurallarına uygun, verimli çalışan, Hazineye yük olmıyan, aksine yatırımları için fon yaratabilen, iç ve dış pazarlarda rekabet imkânlarına sahip işletmeler haline getirilmeleri prensibolarak kabul edilmiştir. Bu prensibin tam olarak gerçekleştirilmesi, bu teşekküllerle ilgili olarak hazırlanmış olan «İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkındaki kanun» ile bunları sağlam kaynaklardan finanse edecek olan «Devlet Yatırım Bankası» Kanununun süratli ve etkili bir şekilde uygulanması ile mümkün olacaktır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin 1964 yılında, 1963 yılının 1 950 milyon liralık yatırım programına nazaran 770 milyon lira fazlası ile, 2 720 milyon liralık yatırım yapmaları öngörülmüştür. Bu yatırımlar sağlam kaynaklardan finanse edilecektir :

— Bunların 622 milyon lirası teşekküllerin kendi imkânlarından;

— 379 milyon lirası evvelece temin edilmiş dış kredilerden (AID, DLF, Eximbank); kredileri gibi.

— 1 019 milyon lirası Amortisman ve Kredi Sandığı kaynaklarından,

— Bakiye 700 milyon lirası da bütçeden verilecektir. Bütçeden verilecek bu miktar ; Nominal sermayesi tamamlanmamış İktisadi Devlet Teşekküllerine sermaye olarak, Hükümetçe alınan kararlara uymak zorunluğu ile zarar eden teşekküllerin bu zararlarına karşılık olarak; borçlanma imkânını yitirmiş belediyelerin yatırımları için İller Bankasına ödeme şeklinde; ve bir de işletme açığı veren mahdut teşekküllere yardım olarak verilecektir.

Bu izahatımızdan da açıkça anlaşılacağı üzere, İktisadi Devlet Teşekküllerinin 1964 yatırım programlarının finansmanı, ya daha yıl başında temin edilmiş veya yıl sonuna kadar muhakkak tekevvün edecek sağlam finansman kaynaklarına istinad ettirilmiş bulunmaktadır.

İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında, Devlet Demiryolları, Denizcilik Bankası, Devlet Hava Yolları, Azot Sanayii gibi zarar etmekte devam edenler bulunmakla beraber,

memnunlukla arz edebilirim ki, İktisadi Devlet Teşekküllerinin malî durumları genel olarak tedricen düzelmekte, içlerinden kârlı duruma geçenler çoğalmakta, kendi kaynaklarından yatırımlara tahsis ettikleri miktarlar yine tedricen yükselmektedir. Arz edeceğim şu rakamlar bu hussuta bir fikir verebilecektir. Bu teşekküller toplu halde 1961 yılında 202, 1962 yılında 13 milyon lira işletme açığı verdikleri halde bu yıldan sonra toplu halde işletme açığı vermedikten başka 1963 yılında 258, 1964 yılında 622 milyon liralık yatırımı kendi kaynaklarından yapmalarının programlaştırılması mümkün olmuştur. Ancak derhal ilâve edeyim ki, bu teşekküllerin yatırılmış sermayeye nisbetle verimleri henüz tatminkâr olmaktan çok uzaktır.

1963 yatırımlarının finansmanı için verilmesi programlaştırılan paraları yatırımların seyrine göre zamanında sağlanmıştır.

Muhterem milletvekilleri,

Bütçe tatbikatımız ekonominin dengesini bozmayacak, enflasyona meydan vermiyecek bir tutumla yürütülmektedir.

Yıl sonunda 1.5 milyarlık bir açık verme tehlikesi gösteren 1962 genel bütçesi alınan tasarruf tedbirleri sonucu olarak sadece 100 milyon lira açıkla kapanmıştır.

Genel ve katma bütçeler birlikte mütalâa edildiği takdirde katma bütçelerden elde edilen gelir fazlası sebebi ile 1962 konsolide bütçe açığı henüz bağlanan katî hesap sonuçlarına göre sadece 65 milyon liradan ibarettir.

İçinde bulunduğumuz 1963 malî yılı bütçe tatbikatına gelince :

1963 bütçe yılının ödenek toplamı 81 . 1 .

1964 tarihinde, yani bütçe yılının onbirinci ayı sonunda 12 milyar 444 milyon 361 bin liraya ulaşmıştır. Bu miktarın 8 milyar 429 milyon 336 bin lirası cari giderlere, 4 milyar 015 milyon 025 lirası da yatırımlara ve transferlere taallük etmektedir.

Bidayette bütçe kanunu ile verilen ödenek toplamı 12 milyar 101 milyon 638 bin lira olduğuna göre, artış 342 milyon 723 bin lira olup bunun nisbeti % 2,83 tür.

Aynı devrede genel bütçe masrafları: 6 milyar 766 milyon 849 bin lirası cari masraflara, 3 milyar 237 milyon 877 bin lirası da yatırım-

lara aidolmak üzere 10 milyar 004 milyon 726 bin liraya ulaşmıştır.:

Harcama oranı

Toplamı olarak : % 80,39 dur.

Bu miktara mahsup devresi sonunda mahsubu yapılmak üzere verilmiş olan avans ve krediler dâhil değildir. Bunlarında ilerisi ile harcama oranı bunun üzerine çıkacaktır.

1963 bütçe yılının onbirinci ayı sonuna kadar genel bütçe gelirlerinin tahsilâtı 10 milyar 250 milyon 048 bin liradır. Bu tahsilâtın 8 milyar 231 milyon 297 bin lirası normal kaynaklardan, 2 milyar 288 milyon 751 bin lirası ise diğer kaynaklardan elde edilmiştir.

Bu suretle bütçe yılının onbirinci ayı olan Ocak 1963 sonunda bütçe yılı başında tahmin olunan gelirlerin % 86,93 ü tahsil edilmiştir. Tahsil olunan miktar, 1962 bütçe yılının aynı devresinin tahsilâtına nisbetle % 27,47 fazlalık göstermektedir.

Hükümet bir yandan harcamaların azami derecede gerçekleştirilmesine çalışırken bu harcamaların sıhhatli kaynaklar dışında olmamasına da azami dikkat göstermektedir. 1963 bütçesinin bu yönden izlenmesi neticesinde, yıl sonunda tehlikeli bir açıkla karşılaşılması için ilâveten tedbir alınması lüzumlu görülmekte, büyük bir kısmı cari giderlerden olmak üzere ödeneklerden ortalama % 7 tasarruf yapılması ön görülmüştür.

Muhterem arkadaşlarım,

Vergi reformu konusunda çeşitli vesilelerle geniş beyanlarım oldu. Bu konuda teferruata inmeden mâruzatta bulunmaya çalışacağım.

Hükümet programında da açıklandığı üzere vergi reformumuzun hedefleri, kalkınma gayretlerimizin artırdığı finansman ihtiyacını yeter derecede ve sosyal adalet ilkesi çerçevesinde sağlamak, vergi sistemini malî gelirdeki artışları kendiliğinden takibeder hale getirmek, vergiyi ödeme iktidarına göre ayarlayarak vergi adaletini sağlamak, vergilerimize ekonomimizin gelişmesine hizmet edecek bir karakter kazandırmaktadır.

Vergi reformunda ilk olarak önem vardığımız husus, mevcut vergilerimizin verimini arttırmak, onlardan azami hâsılayı sağlamaktır. Bununla beraber reform çalışmalarımızda vergilemede adalet ve ekonominin gelişmesine yar-

dimeı olunması daima göz önünde tuttuğumuz esaslar olmuştur.

Bu mesele ile şu noktayı da belirtmek isterim. Mevcut vergi kanunlarının çeşitli sebeplerle iyi tatbik edilememesi, mevzuat hükümlerinin iyi istimal edilmemesi sonucu olarak da vergide adaletsizlik doğmaktadır. Bununla vergilerin kanunun emrettiğinden noksan ödemesi ve vergi zıyayı kastediyorum. Vergi kanunlarımızda belli ölçülerde yer almış adalet esaslarını iyi bir uygulama ile gerçekleştiremeden, mevcut sistemi kâğıt üzerinde daha âdil hale getirmek endişesi ile hareket etmek yeni tatbikat güçlükleri ve verim kayıpları dışında bir sonuç vermez. Bu itibarla vergi adaletini tesis yolundaki çalışmalarımız mevzuat yönünden olduğu kadar tatbikat yönünden de önemlidir. Yüksek Meclise takdim olunan tasarılarıdaki vergi kontrolünü sağlayıcı yönde yeni ve önemli uygulama tedbirleri de ön görülmüştür.

Muhterem arkadaşlarım,

Vergi reform çalışmalarının mühim bir vechesini de mahallî idareler maliyesi üzerindeki ıslâhat teşkil etmektedir. Bu çalışmaların gâyesi, halen çok dağınık geri ve verimsiz bir manzara arz eden mahallî idareler maliyesini yeniden tertibederek, modern bir hale getirmek, bu idarelerin, özellikle belediyelerin malî kaynaklarını takviye ve mahallî ölçüde kalkınmaya iştiraklerini sağlamaktır.

İstitraden şunu da arz edeyim ki, belediyelerimizin malî durumlarını düzeltmek amacı ile, bunların bir kısım borçlarının terkin ve tahkimi hakkında bir kanun tasarısı hazırlanarak Yüksek Meclise sunulmuş bulunmaktadır.

Sayın Arkadaşlarım,

Vergi reformu dışında kalkınmamız açısından şart görülen; tarımda, personel rejiminde ve İktisadî Devlet Teşekküllerinde yapılacak reformların da Hükümet programında yer aldığı mevlûmlardır.

Toprak reformu konusunda hazırlanmış olan bir önproje üzerinde bir ilim heyetinin de mütalâası alınmış olup, bu mütalâanın ışığı altında proje Hükümetçe incelenmekte ve süratle tasarı haline getirilerek Büyük Meclise sevkine çalışılmaktadır.

Personel rejimi konusunda Devlet Personel Dairesinin hazırlamış olduğu «Devlet Memur-

ları kanunu tasarısı» adlı ön proje üzerinde ilgili daireler mütalâalarını hazırlamaktadırlar. Bu mütalâalara göre yeniden gözden geçirildikten sonra önprojeye nihai şekli verilip tasarı halinde süratle Büyük Meclise sunulacaktır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu ile ilgili «İktisadi Devlet Teşekkülleri ve iştirakleri hakkında kanun tasarısı» ile de bu teşekküllerin kredi finansmanı ile ilgili «Devlet Yatırım Bankası kanunu tasarısı» bilindiği üzere Yüce Senatodan bâzı tadillerle geçerek Yüksek Heyetinize gelmiş bulunmaktadır. Hükümet süratle uygulamaya geçmek üzere bu tasarıların bugünlerde kanunlaşacağını ümidetmektedir.

Sayın milletvekilleri,

İktisadi ve malî bünyemizin çeşitli yönleri hakkındaki maruzatımdan sonra 1964 Gider ve Gelir bütçelerinin izahına geçiyorum :

1964 genel ve katma bütçelerimizi eski yıllardan farklı bir tertip ve tasnif içinde yüksek tetkiklerinize sunmuş bulunuyoruz. Bu tertip ve tasnif değişikliğinin nedenlerini kısaca şöyle ifade edebilirim. Evvelâ bütçelerimizin plâna uygunluğunu sağlamada yeni bir tertip ve tasnif kolaylığından faydalanmak zaruri görülmüştür. Bu ihtiyaç özellikle iki noktada belirlemiştir. İlk önce plânın yatırım anlayışına bütçelerimizi intibak ettirmek icabediyordu. İkinci olarak da plânın süratle uygulanması için idareye bütçe tatbikatında daha geniş hareket imkânı sağlaması gerekiyordu. Plânın yatırım anlayışına uyulma ihtiyacı bütçelerimizde mütadolan «carî harcamalar - yatırım harcamaları» ikili tasnifinin terkedilerek, «carî harcamalar - yatırım harcamaları ve sermaye teşkili ve transfer harcamaları» üçlü tasnifinin kabulünü zaruri kılmıştır.

Bütçe tatbikatında idareye plânın istediği süratli uygulamayı sağlamak için de bölüm adetleri eskisine kıyasla azaltılmış bulunmaktadır.

Bütün bunların üstünde, bu değişiklik ödeneği tertip plânındaki çok maddeli fakat büyük bölümler sayesinde, Yüksek Meclise bütçenin ana istikametlerini ve ağırlık noktalarını eskisine nazaran daha kolaylıkla teşhis edebilmek imkânını sağlamış bulunmaktadır. Bu suretle Yüksek Meclisin bütçe yolu ile Hükümetin bir yıllık ieraat programı üzerindeki irşatlarını daha kolaylıkla yapabilmesini sağlamış olmayı bir bahtiyarlık vesilesi saymaktayız.

Bu mâruzatımdan sonra şimdi tasarının rakamlarına geçiyorum :

1964 tasarısında konselide Devlet bütçesi ödenekleri :

	Lira
— Cari harcamalar ödeneği	7 319 880 805
— Yatırım harcamaları ödeneği	3 553 859 486
— Sermaye teşkili ve transfer harcamaları ödeneği	3 112 686 739
lira olmak üzere toplamı	13 936 427 030

lira olmak üzere toplamı 13 936 427 030 liradır.

Bu rakamlar 1963 bütçesinin üçlü tasnife irca edilmiş rakamları ile mukayese edilirse 1964 tasarısının :

— Cari harcamalarda	%	5.79
— Yatırım harcamalarında	%	20.52
— Sermaye teşkili ve tranfer harcamalarında	%	15.51

bütçe toplamında ise % 11.33 oranında bir artış sağladığı görülmektedir.

Bütçe Karma Komisyonunun ve Yüce Senatonun değerli incelemeleri sonunda 1964 Konsolide Devlet Bütçesi, sırasıyla :

— Cari giderleri	7 330 619 394
— Yatırım giderleri	3 563 080 935
— Sermaye teşkili ve transfer harcamaları	3 127 294 671

ve toplamı 14 020 995 000 lira olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bu miktarların yekûnu Hükümet teklifine nazaran carilerde 10 milyon 738 bin, yatırımlarda 9 milyon 221 bin, transferlerde 14 milyon 607 bin ve toplam olarak da 34 milyon 567 bin liralık bir fazlalık arz etmektedir.

Her iki heyetin bütçe tasarımızın ana hüviyet ve gücüne tesir etmeyecek değişikliklerle tasarılarımızı kabul buyurmuş olmalarını burada şükranla anmak isterim.

Bütçe ödenekleri küçük ve zaruri ricatler hariç plân ve program hedeflerine tamamen uygun olarak ayrılmıştır.

1964 Bütçesi Devlet sektörüne bu yıl geçen yıllardan daha yüksek bir harcama ve hizmet imkânı sağlamaktadır. Ödenek artışları özellikle kalkınmamızdaki rolü büyük olan sektörlerde vâkı olmuştur. Bu yıl ödeneği en çok artan hizmet Millî Eğitimidir. Ankara, İs-

tanbul, İstanbul Teknik ve Ege üniversiteleri ile birlikte geçen yıldan fazlası Millî Eğitimin 300 milyon liraya yakındır. Mezkûr üniversiteler dâhil Millî Eğitime ayrılan ödenek miktarı 2 milyar 400 milyonun üstüne çıkmıştır.

Devlet Su İşlerine bu yıl geçen yıldan 193 milyon fazlasıyla 1 milyar 100 milyon liralık ödenek ayrılmıştır.

Tarım Bakanlığına geçen yıldan 133 milyon fazlasıyla 591 milyon lira ödenek verilmiştir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına verilen ödenek geçen yıldan 145 milyon fazlasıyla 660 milyon liradır.

Karayollarına bu bütçeden 892 milyon lira verilmektedir.

Millî Savunma Bakanlığına ayrılan ödenek geçen yıldan 107 milyon fazlasıyla 2 milyar 910 milyon liradır.

Bu bütçenin kalkınma gayretlerine sağladığı imkânları hesaplarken çeşitli bakanlık ve daire bütçelerinde yer alan transferleri de göz önünde bulundurmak icabeder. Pîlhakika bu bütçe ile öngörülen yatırım gayeli transferlerin toplamı 931 milyon liradır. Bu meyanda İktisadi Devlet Teşebbüslerine sağlanan yardım da 700 milyon liradır.

Bu bütçe özel sektörün yatırım gayretlerine de katılmış, Ereğli Demir - Çelik Fabrikaları T. A. Ş. ne 180 milyon lira ikrazı, Turizm Kredi Konuna da 10 milyon lira ödemeyi öngörmüştür.

Bütçe, köy içme suları için özel idareler hesabına kullanılmak üzere Devlet Su İşleri Bütçesine mevcut ödeneye ilâveten ayrıca 25 milyon liralık ve köy elektrifikasyonu için Etibank'a 10 milyon liralık transferlere yer vermiştir. Köy elektrifikasyonu için ilk defa olarak bu yıl genel bütçeye tahsisat konulmaktadır.

1964 bütçe tasarısı ile çeşitli sektörlerle ayrılmış olan yatırım ödeneklerinin 1963 e kıyasla artış oranları, bu yıl bütçesinin plân ve programa uygun tercihlerini aksettirmektedir. 1963 e kıyasla vâkı artış yüzdeleri sektörler itibarıyla şöyledir :

Tarım sektörü % 53, madencilik sektörü % 30, imalât sanayii sektörü % 32, enerji sektörü % 102, turizm sektörü % 92, eğitim sektörü % 21, sağlık sektörü % 19.

1964 bütçesi kalkınmamız için gerekli har-

camaları plân ve program hedeflerine uygun bir şekilde tevzi etmiş bulunmaktadır.

Şimdi bu kalkınma gayretlerimizin karşılığını teşkil eden Devlet gelirlerimiz hakkında bilgi arz edeceğim.

Sayın milletvekilleri,

1964 malî yılı genel bütçesine giren gelirlerin Hükümetçe 10 milyar 695 milyon lirası normal kaynaklardan ve 2 milyar 485 milyon lirası da özel kaynaklardan olmak üzere ceman 13 milyar 153 milyon küsur lira olarak teklif olunduğu, buna katma bütçelerin 532 küsur milyon lira gelirinin de ilâvesi ile konsolide bütçe gelir yekûnunun Bütçe tasarısında 13 milyar 686 milyon liraya baliğ olduğu malûmlarıdır.

Geçici Hükümet tarafından hazırlanan Genel bütçe gelir tahmin rakamlarına gelir, binalardan alınan Savunma, İstihsal Vergisi çerçevesinde; Akar Yakıt, İtriyat ve Tuvalet maddeleri vergilerinde ve nihayet gümrük tarifesinde yapılması öngörülen teşmil ve değişikliklerle ilgili olarak beklenen 634 milyon liralık gelir fazlası dâhil bulunmakta idi. Ancak, yeni Hükümete bir seçme imkânı vermek üzere bu tasarılar B. M. M. ne sevk edilmemişti. Yeni Hükümet seçme imkânını kullanarak gerekli vergi tasarılarını sevk etmiş bulunmaktadır.

Bütçe tasarısı ile öngörülen gelir tahminleri Karma Bütçe Komisyonunun değerli çalışmaları sonucu esas itibarıyla kabul edilmiş ve yapılan zam ve tenzillerle genel bütçe gelir tahminleri arz ettiğim yekûna nazaran 172 milyon lira bir fazlalık ile 13 milyar 325 milyon 405 bin lira olarak tesbit edilmiştir.

Bu miktara Karma Bütçe Komisyonunca kabul edilen şekli de katma bütçelerin 536 milyon 673 bin liralık gelirlerinin de ilâvesi ile. Konsolide bütçe gelirleri toplamı 13 milyar 862 milyon 028 bin liraya baliğ olmaktadır. Yüce Senato tarafından da bu gelirler aynen kabul edilmiş bulunmaktadır.

Konsolide gider bütçesi Karma Bütçe Komisyonunda ve Yüce Senatoda 14 milyar 20 milyon 995 lira olarak tesbit edildiğine göre 1964 bütçe açığı 158 milyon 916 bin liradan ibaret bulunmaktadır.

Gelir tahminlerimizin açık ve samimî olduğunu bilhassa belirtmek isterim. Yüksek Meclisinin değerli tetkikleri sonunda bu tahminlerimizi teyidedeceğine ümid ederim.

İlk Beş Yıllık Plân devresinin ikinci yıl bütçesi olan 1964 bütçesi vesileri ile memleketimizin çeşitli iktisadi ve malî meselelerini açıklamaya, dertlerimizi ve ümitlerimizi belirtmeye çalıştım.

Sözüme başlarken de işaret ettiğim gibi kalkınma çabalarımızın temel taşlarından birini teşkil edecek olan 1964 bütçesinin memleket ve milletimize hayırlı olmasını diler, hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, şimdi grup adına konuşacaklara söz vereceğim. Ancak bu arada bir takrir gelmiştir, okutuyorum :

Başkanlığa

Bütçenin tümü hakkındaki partilerinin görüşlerini ifade için iktidar partisi gruplarından evvel muhalefet partilerine öncelik tanınmasına arz ve teklif ederiz.

Hatay
Şekip İnal

BAŞKAN — Takriri oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Yeni Türkiye Partisi Grubu adına Orhan Apaydın. Buyurun.

Y.T.P. GRUPU ADINA ORHAN APAYDIN (Aydın) — Muhterem arkadaşlarım,

Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubunun, 1964 malî yılı bütçe tasarısının tümü hakkındaki görüşlerini arz etmek maksadıyla söz almış bulunmaktayım.

Bütçe müzakerelerinin, komisyonlarda ve Heyeti Umumiyede, Parlâmentonun siyasi iktidarı murakabe faaliyeti için en müessir bir vasıta olduğu malûmdur. Bu müzakereler, murakabe fonksiyonu yanında, memleketin malî, ekonomik, sosyal ve politik problemlerini de geniş olarak münakaşa etmeye fırsat vermesi yönünden büyük önem taşırlar. Bütçe konuşmalarının haiz olması icabeden bu fonksiyonlarını nazarı itibara alarak, mâruzatımızda, murakabe vazifemizi ifaya gayret edeceğimiz gibi, memleket meseleleri hakkında parti grupumuzun görüşlerini de imkân nisbetinde izah etmeye çalışacağız.

Arkadaşlarım,

Parlâmentonun itimadı ile vazife gören Hükümetin, faaliyetlerini murakabe ederken bu faaliyetlerin hududu ve şümulü üzerinde durmak bâzı faydasız münakaşaların önlenmesi bakımından isabetli olacaktır kanaatindeyiz.

Parlömantar demokraside hükümetler, millî iradenin izhar vasıtası olan siyasi partileri temsil edeceklerdir. Her siyasi partinin de, memleket idaresi hususunda farklı kanaatlere sahip olması pek tabiidir. Ancak siyasi partiler, anayasalarda ifadesini bulan bâzı temel kaidelere, ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, uymak mecburiyetindedirler. İktidarı elinde tutan siyasi partilerin teşkil ettikleri hükümetlerin icraatı ise, Anayasanın emrettiği hususlarda müspet, menettiği mevzularda menfi bakımdan cereyan etmek zorundadır.

Arkadaşlarım, Anayasamız, ikinci maddesinde «Türkiye Cumhuriyetinin sosyal bir hukuk devleti» olduğunu belirtmiştir. Sosyal hukuk devleti mahiyeti icabı, daha ziyade şekli hukuk devleti mefhumuna yaklaşan liberal hukuk devletinden esaslı surette ayrılıklar arz etmektedir. Maddî hukuk devleti idesine bağlanan sosyal hukuk devleti eşitlik ve sosyal adalet prensiplerine dayanarak iktisadi ve sosyal düzene müdahale suretiyle sosyal devlet mefhumuna bir muhteva kazandırabilecektir. Yalnız bu hedefe varırken Anayasada hudutları gösterilmiş âme hak ve hürriyetleri ile yine bizzat Anayasanın koyduğu salâhiyet hududuna riayet edecektir.

Sosyal devlet prensibinin gerçekleşmesini sağlayacak tedbirler Anayasamızın «sosyal ve iktisadi hak ve ödevler» başlığını taşıyan 3 ncü bölümünde düzenlenmiştir.

Bu bölümde vatandaşlara tanınan hakların kullanılmasının temini ve Devlete tahmil edilen ödevlerin ifası, her Hükümetin asgari icraatını teşkil etmektedir. Bu izahatımızla sözü şuraya getirmek istiyoruz : Sosyal adaleti temine mââtûf tasarruflar, kalkınma plânları, tarım reformu ve sosyal güvenlik tedbirleri gibi faaliyetler, iktidardaki bir siyasi partinin kendi inançlarının bir ifadesi olarak kabul edilemez. Bunlar, Anayasanın Devlete ve binnetice hükümetlere tahmin ettiği asgari vazifelerdir. İktidarda veya muhalefette olsunlar siyasi parti grupları da bu faaliyetlerin icra edilmemesi gerektiği şeklinde bir davranışta bulunamazlar, fakat elbette ki bu faaliyetlerin siyasi veçheleri, şekil ve muhtevaları tenkid konusu olabilecektir.

Muhterem arkadaşlarım, Yeni Türkiye Partisi Meclis Grubu hangi parti iktidarda olursa

olsun, bilhassa Anayasamızın üçüncü bölümünde yer alan sosyal ve iktisadi haklar ve ödevlere taallûk eden Hükümet icraatını kendi anlayışına uygun olduğu nisbette desteklemek, Türk Milletinin lâyıık olduğu refah seviyesine bir an evvel vâsıl olması için gerekli faaliyete de hükümetleri sevk etmek kararındadır. Aynı zamanda muhalefet vazifemizi ifa ederken, siyasi parti olarak bekâmımız endişesini bir tarafa bırakıyor, memleketin bekâsını ve iyiliğini birinci plânda mütalâa ediyoruz. Bu inançlarımızı tenkid ve murakabe vazifemizin ifasında takibedeceğimiz usule tamamen hâkim olmuştur. Tenkidlerimizde yapıcı olmak, beğenmediğimiz tathikatın yerine daha iyi bulduğumuz hal tarzlarını teklif etmek, Hükümetin takdir ettiğimiz faaliyetini tebarüz ettirmekten çekinmemek, usulümüzü kaidelerini teşkil etmektedir.

Muhterem arkadaşlarım,

Bütçe gerekçesinde dünya ekonomisinin durumunu hakkında değerli bilgiler mevcuttur. Gerekçenin bu kısmında yer alan rakamlar ileri bir refah seviyesine erişmiş toplulukların, zengin imkânlarından istifade ederek 1962, 1963 yıllarında da süratle ilerlemeye devam ettiklerini, bunun yanında dünya nüfusunun en az 2/3 nü teşkil eden iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınma problemlerini halletmek için çarpındıklarını göstermektedir. Bir fikir edinebilmemiz için birkaç memlekette istihsalin artış nisbetine işaret etmek istiyorum. İtalya'da, 1962 de sinai istihsal % 12, Japonya'da 1961 de % 20, Romanya'da % 15, Bulgaristan'da 1961 de % 16, Macaristan'da 1961 de % 11 nisbetlerinde artış göstermiştir.

1963 yılında da ABD, ve Batı - Avrupa devletleri daha fazla zenginleşmeye devam etmişlerdir.

İktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınması ise, 20 ncü asrın ikinci yarısının en büyük problemi olacak bir mahiyet iktisabetmektedir. Müreffeh milletlerin, az gelişmiş memleketlerin kalkınmasına karşı gösterdikleri ilgi, iki zıt ideolojinin çarpışmasından, Batının az gelişmiş memleketlerde sâneyileri ve savunmaları için ham madde temin etmek zorunda olmamalarından ve nihayet ticaret hacminin artması için pa-

zarların genişlemesini istemelerinden doğmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım,

Dünya milletleri arasında Türkiyemizin yeri, acı bir gerçektir ki, iktisaden az gelişmiş memleketler arasındadır. Ancak, yine bir gerçektir ki, memleketimizin bu durumda olmasının sebebi, ne tabii imkân ve kaynaklarının müsait olmamasından ne de halkın gelişme istidadını haiz olmamasından ileri gelmektedir. Aksine, gerek tabii kaynaklar, gerekse nüfusun kalitesi, memleketimizin en ileri memleketlerin hayat seviyesinde olmasını icabettirmektedir. Fakat, buna rağmen bugün memleketimizde halkımız, düşük bir maddi refah ve istihlak seviyesinde bulunmaktadır. Bunun yegâne sebebi, siyasi ve içtimai engellerin asırlar boyunca Türk halkının ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan gelişmesine imkân vermemesidir. Nitekim, politik ve sosyal engeller kaldırıldığı nisbette halkımızın hayat seviyesi süratle yükselmek istidadını göstermiştir. Yakın tarihimizde safha safha cereyan eden kalkınma hareketleri bu görüşümüzün en katî delillerini teşkil etmektedir.

Türkiyemizde iktisadi kalkınma hareketleri Cumhuriyet İnkılabından sonra, çok nâmüsaait şartlar içerisinde başlamıştır. Plânlı kalkınma, munhasıran Sovyet Rusya'nın totaliter ve şahsi teşebbüsü nefyeden nizamına has bulunduğu bir devirde, Türkiye sosyalist nizamı kabul etmeden, mahdut ölçüde dahi olsa ve bugün bizim anladığımız mânâda kabul edilmese plân fikrini benimseyen ve tatbik etmeye çalışan ilk memleket olmuştur. Bugün, birçok kapitalist memleketlerde kabul edilen karma ekonomi ve demokratik nizam içinde plânlı iktisat sistemi 1933 yıllarında Türkiye'de müdafaa edilmiş ve kısmen tatbikat safhasına da intikal etmiştir.

1929 - 1932 yılları dünya ekonomisinin çok ağır buhranlar içinde kıvrıldığı bir devirdir. Bu yıllarda, ihraçettiğimiz zirai maddelerin ezeümle pamuğun, tütünün, fiyatları korkunç derecede düşmüş, bu yüzden döviz rantreleri çok azalmış, ve ithal imkânlarımız adeta yok olmuştur. Ayrıca ticari münasebetlerde bulunduğumuz memleketler dış ticaret dahasında otarşi yoluna gitmekteydiler. Üstelik memleket dâhilindeki hususi teşebbüs kâfi derecede gelişmemiş ve büyük çaptaki işlere elini atamamıştır. Sermaye terakümü fevkalâde mahdut idi. Dışardan imkânsız-

lıklarla karşılaşılınca dâvayı kendi gücümüz ve kendi imkânlarımız ile halletmek alternatifinden başka bir şey kalmıyordu. İşte bu şartlar içinde 1931 yıllarında bu memlekette plânlı ekonomi fikri şiddetle müdafaa edilmiştir. İşte Türkiye bu fikirlerin ışığı altında, Devlet kanalı ile sanayileşmek böylece ekonomisini harekete getirmek kararını verdi. Yabancı uzmanların verdikleri raporlar da dikkate alınarak üç sanayi gruppunu, demir - çelik, tekstil, ve kimya gruplarının Devlet eliyle temelleri atıldı. Memleketimizde karma ekonomi sisteminin doğuşu bu tarihlerdedir. Bu fikriyat ve tatbikatın memleketimize fayda getirmediğini kimse iddia edemez. Demek oluyor ki, iktisadi kalkınma, her şeyden evvel tecrübeler yapmaya hazır olmayı, değişimleri reddetmeyip bunları kabul etmeyi, yeni fikirleri ortaya koyarak bunları tartışmayı icabettirmektedir. Fakat, muhterem arkadaşlarım, teessüre şayan bir nokta olarak zikretmek mecburiyetindeyiz; memleketimizde bugün hâkim kılınmaya çalışılan vasat, yeni fikirlerin değişmelerin doğruluk veya yanlışlıkları münakaşa edilmeden, statü koca bir zihniyetle derhal reddedilmesi şeklindedir.

Arkadaşlarım, 1950 den sonra yatırımların süratle fazlalaşması sebebiyle ekonomimizin sıkıştığı dar boğazlardan kurtarılması için 1958 yılında alınmasına başlanan istikrar tedbirlerinin tabii bir neticesi olan kalkınmanın bir plâna bağlanması fikrinin mantıken reddolunamaması icabederken, bugün hâlâ statükonun devamından menfaat uman bâzı ufak grupların tazyik ve telkinlerinin tesiri altında, plân fikrine cephe alınmakta, hattâ kapitalist memleketlerde bile bugün münakaşasız kabul edilen sosyal adalet ve sosyal politika tedbirlerinin müdafaa edenlere bir ortaçağ anlayışı içinde şu veya bu damgalar vurulmaya çalışılmaktadır. Türkiye'mizde bugün, Fizyokratların, Adam Smith'lerin dünyanın hiçbir yerinde artık müdafaa ve tatbikine imkân kalmıyan tabii iktisadi nizamı fikrini, müdafaa edenler «Laissez - passer Laissez - fair» diyen, jandarma Devlet esasını benimseyen çevreler maalesef mevcuttur. Mevcudolabilir ve fikir hürriyeti içinde tabii karşılanmak icabeder. Ancak Devlet idaresine talibolan siyasi teşekküllere de bu zihniyet hâkim kılınmaya çalışılırsa, üzerinde ciddiyetle durmak, halk efkârına hakikatleri izah etmek bir vazife halini alır.

Arkadaşlarım, devrini yaşamış, fonksiyonunu iera ederek ömrünü bitirmiş olan munhasıran hususi teşebbüse, fiyat mekanizmasını ve kâr müessesesine dayanan sistemin liberal ekonominin müfrit taraftarı çevrelerinde de kabul edilen iflâsı 1929 buhranı ile olmuştur. Meşhur ekonomist Keynes bu iflâsı ilân ederek kapitalist düzen içinde ve demokratik usuller ile plân-lama fikrinin nüvesini ortaya atmış ve bu fikirleri İngiltere'nin Klâsik Liberalleri tarafından da kabul edilmiştir.

Arkadaşlarım,

Sözlerimin başında da ifade ettiğim bir hususun tekrar üzerinde durmak mecburiyetini hissediyorum. Bâzı temel meselelerde ittifaka varmanız, memleketin bir çıkmazdan kurtarılması için zaruridir ve vatanperverlik icabıdır. Parlâmentomuzda Türkiye'nin lâıyk olduğu hayat seviyesine vâsıl olmamasını istiyen bir tek arkadaşımız olmadığına samimiyetle inanıyorum. Ancak, bâzı yanlış anlamalar, hatalı davranışlar içinde de bulunduğumuz bir hakikattir. Bu sebeple aydınlığa kavuşmanızda, meselelerimizi açıklığı ile ortaya atmamızda faideler vardır.

Arkadaşlarım,

Bir kalkınma plânı yaptık. Türkiye'nin bütün imkânlarını bir plân ve yıllık programlar dâhilinde halkımızın bir an evvel refaha kavuşması için seferber etmek kararını verdik. Fakat Türk Parlâmentosunun inceden inceye tetkik ve

münakaşa ederek ve siyasi tercihini yaparak vücuda getirdiği bu esere, sadece siyasi düşüncelerin esiri olarak, «Bu plân muvaffak olamaz, bu plân Türkiye'yi sosyalizme götürür, bu plân özel sektör aleyhtarıdır.» gibi çok haksız damgalar vurmaya kalkıştık. Bunlardan vazgeçmemiz, hakikattlerin böyle olmadığını, şüphe edenlere de anlatmayı bir vazife bilmemiz lâzımdır. Zira bu plânın tatbik edilememesi Türkiye'yi uzun yıllar ve hattâ nesiller boyunca telâfi edemeyeceği vahim zararlara mâruz bırakacaktır.

BAŞKAN — Sayın Apaydım bir dakika.

Arkadaşlar, İtüzük, yazılı beyanlar için koymuş olduğu 20 dakikalık müddet doldu. Müsade ederseniz, («Devam etsin» sesleri.) grup sözcülerini bundan azade kılalım. («Devam etsin» sesleri), («araverelim sonra devam etsin» sesleri.) Grup sözcülerini bu 20 dakikalık kayıttan istisna etmeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Daha ne kadar var Sayın Apaydım, ne kadar sürebilir?

ORHAN APAYDIN (Devamla) — Daha bir saat sürebilir.

BAŞKAN — Arkadaşlar, aldığımız karar gereğince oturuma saat 19,30 da toplanmak üzere ara veriyoruz.

Kapanma saati : 18,00

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 19,30

BAŞKAN — Fuad Sirmen

KÂTİPLER : Nurettin Akyurt (Malatya), Nevzat Şener (Amasya)

BAŞKAN — Oturama devam ediyoruz.

Söz Yeni Türkiye Partisi Grubu adına Sayın Orhan Apaydın'ındır. Buyurunuz, kaldığımız yerden devam ediniz.

Y. T. P. GRUPU ADINA ORHAN APAYDIN (Aydın) — Muhterem arkadaşlarım, kalkınma plânına karşı biraz evvel de izah ettiğim hususlardan dolayı ima tarikiyle yapılan tarizler cidden haksızdır ve hakikatle alâkası yoktur. Türk kalkınma plânının esası Keynes'den mülhem olup kabul edilen düzen karma ekonomi düzenidir. Ve ekonomide başhea hareketlerin ve değişmelerin piyasa mekanizması tarafından gerçekleştirilebileceği esas addedilmiştir. Böylece plânımızın menşei, geniş ölçüde Keynes'den gelen plânlama ananesine bağlı olup, umumi karakteri daha ziyade endikatif mahiyette kalmıştır. Ancak, bu çerçeveye bâzı emperatif unsurlar ilâve edilmiş bulunmaktadır. % 7 civarında bir kalkınma hızının gerçekleştirilmesinin ortalama olarak gayrisâfi millî hasılanın % 18 i nisbetinde bir yatırımın tahakkukuna bağlanması emperatif bir unsurdur. Türk plânı böylece Keynes'ei modelin ağır basdığı bir sentez teşkil etmektedir. Emperatif olarak verilen umumi hedeflerin içinde bir hayli seyyaliyet ve hareket serbestisi bırakılmıştır. Bu sebeple tariz ve imaların aksine yapılacak tenkidler, plânın fazla bağlayıcı şekilde olmasından ötürü değil, ancak kâfi derecede bağlayıcı olmamasından ötürü olabilir.

Arkadaşlarım, kalkınma plânı karşısındaki davranışlar bahsinde durumu bize benzeyen bir memleketi, Hindistan'ı misâl göstermek istiyorum. Hindistan'da mevcut başlıca üç siyasi parti arasındaki münakaşa kalkınma plânına lüzum olup olmaması bakımından değil, kalkınma hızının oranı yönünden cereyan etmektedir. Komünist Partisi % 7 kalkınma hızını savunmakta, Kongre Partisi % 6 oranını mâ-

kul bir nisbet olarak müdafaa etmekte, Muhafazakâr Parti ise % 5 kalkınma hızına inanmaktadır. Bizde ise, kusura bakmasınlar, bâzı sayın partilerimiz sarahatten tamamen uzak ve müspet bir hâl tarzı teklif etmeden, sadece, plânda özel sektörün mevkiî cihetinden plânı münakaşa eder görünmektedirler.

Tekrar ediyorum muhterem arkadaşlarım, egoist siyasi düşüncelerden uzaklaşıp, memleketin kalkınma dâvasında müspet davranışlara sahibolmak, plânın tatbikatını hassasiyetle kontrol etmek ve kalkınma plânına el birliği ile sahip çıkmaktan başka bu memleketin bugün için bir kurtuluş yolu mevcut değildir.

Muhterem arkadaşlar, realize edilen 1963 bütçesi ile tasarı halinde Yüksek Heyetinize arz edilen 1964 bütçesinin en mühim hususiyetleri, (program bütçe) vasfında olmaları, başka bir ifade ile yıllık plân tatbikatını gösteren programların iera vasıtalarını teşkil etmeleridir. Bu hususiyet bütçelerin hazırlanması ve tatbikatında memleketimiz bakımından bâzı müspet yenilikler getirmiş bulunmaktadır. Bilhassa yatırım harcamalarının bir plân dâhilinde hazırlanması, baraj, liman gibi enfranstrüktür, şeker fabrikaları, çimento fabrikaları gibi prodüktif yatırımların yerlerinin ve yapıma zamanlarının tâyininde birtakım grupların tesirlerini ortadan kaldırdığı gibi, keza bâzı taz-yik gruplarının, kredi, vergi, lisans v. s. gibi konulardaki talepleri karşısında hükümetlerin mukavemetlerini artırmış bulunmaktadır. Halktan, âmme efkârından, seçmen ve Parlâmentodan gelen ve meşru olmakla beraber kısmî menfaat temini gayesini güden teklifler objektif bâzı kıstaslar süzgecinden geçirilerek, Hükümeti ve idarecileri zor durumlarda bırakması büyük ölçüde önlenmiştir. Halka vergi ve fedakârlık teklif edildiği zaman, bunun mesnedini izah etmek daha kolaylaşmış, rasyonel

davranışın hususiyetini teşkil eden hedeflerle, vasıtaların seçilmesi, fedakârlıkların ölçülmesi ve mukayesesi daha sağlam bir zemine otur-tulmuştur.

Arkadaşlarımız, 1963 bütçe tatbikatı kalkınma Plânının ilk icra devresi olması bakımın-dan önemle tetkik ve tahlil edilmelidir.

1963 bütçesi, ekonomide istikrarı bozmadan yani enflasyonist tesirler hâsıl etmeden plân he-deflerini tahakkuk ettirmiş midir ve bu bütçe devresi içinde millî ekonomi nasıl bir seyir ta-kibetmiştir? Bu suallerin cevaplarını araştı-rmaya çalışacağız.

Kalkınma Plânının 1963 yılı programında toplam yatırımların yekûnu 9 milyar 680 mil-yon Türk Lirasıdır. Bu yatırımların beş mil-yar 758 milyonu kamu sektörüne, 3 milyar 872 milyon T. L. ise özel sektöre tahsis edilmiştir. Bu yatırımların (gayrisâfi millî hasılaya) nis-beti, 1963 te GSMH 58 milyar tahmin edildiği-ne göre % 16,5 miktarındadır.

Gerekçenin 5 nci bölümünde yapılan açıkla-maya göre 30 Eylül 1963 tarihine nazaran ka-mu sektörü yatırımları % 53 nisbetinde ger-çekleşmiştir. Yıl sonu itibariyle ise, (Devlet Plânlama Teşkilâtının) açıklamasına göre, 1963 yatırımlarının % 87 si realize edilebilmiştir. DPT. kamu sektöründe eksik kalan 754 mil-yonluk yatırımın realize edilememesini şu se-beplerle izah etmektedir:

1. 1963 bütçesinin finansmanı tamamen karşılanamamıştır. Nitekim, Maliye Bakanlı-ğı, cari harcamalara intikâlini derpiş ederek % 7 oranında bir tasarruf yapılmasını zaruri görmüştür.

2. Ayrıca, plânın ve programların yürütül-mesinde çok ehemmiyetli bir unsur olan per-sonel ve reorganizasyon problemleri yine hâl-ledilemeyen meseleler halinde kalmış, projelerin bir kısmı zamanında yetiştirilememiş, teknik elemanlar gereken alanlarda kullanılamamıştır. Hattâ Plânlama Müsteşarının açıklamasına gö-re, bazı işletmelerde mühendisler veznedarlık vazifesi yapmaktadırlar.

3. Yatırım programları ile ilgili daireler ve bakanlıklar arasında gereken koordinasyon 1963 yılında tam mânasiyle gerçekleşmemiş-tir.

4. Envertismanlar için zaruri olan ham maddelerde zaman zaman sıkıntı hissedilmiş-tir.

5. Plânın ilk tatbikat yılında yatırımla-rın % 13 eksiği ile de olsa tahakkuk etmesi ve bunu biraz sonra izah edeceğimiz veçhile eko-nomide istikrarı bozmadan ve enflasyon yarat-madan realize edilmesi memnuniyet verici ol-mak icabeder. Ancak reorganizasyon ve sıh-hatli finansman meselelerinin süratle halledi-lerek 1964 yılında yatırımların eksiksiz gerçek-leşmesine çalışmak şarttır. Aksi takdirde eksik kalacak yatırımların terakümü, ilk beş yıllık devre sonunda, plânın ehemmiyetli nisbette ta-hakkuk edememesi neticesini hâsıl edebilecektir.

Arkadaşlarımız, özel sektörün 1963 progra-mında ön görülen 3 milyar 800 milyonluk yatı-rımı gerçekleştirip, gerçekleştiremediği mesele-si büyük önem taşımaktadır. Zira özel sektör için tâyin edilen hedef tamamen endikatîf bir mahiyet taşımaktadır. Kamu sektöründe Hü-kümetin bütçe ile kendisine tahmil edilen ya-tırımları yapmasını temin nisbeten kolaydır. Özel sektörde ise şahısların iradesine bağlı bu-lunmaktadır. Özel sektör 1963 yılı için öngö-rülen yatırımı miktar itibariyle aşmıştır. Fa-kat kabul etmek lâzumdur ki; bu aşma, memnu-niyet verici olmaktan uzak bulunmaktadır. Özel sektör hâlâ alışılmış konulara, alışılmış yatırımlara teveccüh etmektedir. Belli başlı yatırım konusu da binadır. Makina sanayiinde 60 milyonluk özel sektör yatırımı beklendiği halde, 15 milyonluk bir yatırım yapılmıştır. Halbuki bu yatırımların istenen konulara ve bölgelere yönelmesi için, tedbirler alınmıştır. Yüksek Meclisin çıkardığı kanunlarla, bir mü-essese vergiye tabi olan yıllık kârının bir kıs-mını veya tamamını plânın derpiş ettiği yatırım sahalarında yeni tesisler yapmak veya mevcut tesisi genişletmek maksadiyle yatırırsa yatırı-lan miktarın % 30 u vergiden muaf tutulmuştu. Bu yatırım geri kalmış bölgelerde yapıldığı tak-dirde muafiyet haddi % 50 ye yükselecekti. Verilen malûmata göre indirimlerden faydala-nan özel sektör projelerinin sayısı bugüne ka-dar 50 yi aşmamış ve bunların yatırım toplamı 130 milyonda kalmıştır. Şu hale göre yatırım indiriminden faydalanan, yani gereken alanla-

ra yönelen yatırımlar, gerek yatırımların % 5 inden daha azdır.

Özel sektörden plân hedeflerinin tahakkuku yolunda kâfi derecede faydalanılamaması daha başka tedbirlerin alınmasını icabettirmektedir. Özel sektör, yukarıda da izah ettiğimiz gibi, himaye ve teşvik tedbirlerine mazhar kılınmıştır. Özel sektörden gelen devamlı talepler sonunda 1962 de kredi hacmi, bir yıl evveline nazaran 2,5 milyar artırılmış iken, bu hacim 1963 ün ilk beş ayında bir önceki yıla göre % 6,8 nisbetinde artırılmıştır. Ancak 1964 yılında plânda derpiş edilmeyen ve artık yatırım yapılması istenmiyen alanlarda kredileri tamamen kısıp önleyici tedbirler alınırken, gereken alanlara yapılacak yatırımlar için tesirli bir kredi politikasını tesbit etmek gerekmektedir.

Nitekim, gerekçede de belirtildiği gibi, daha önce 7 . 12 . 1962 tarihinde mecliyete giren 123 sayılı Bankalar Kanununa ek kanun hükümlerine göre mevduat kabul etmemek kaydıyla, kalkınma ve yatırım bankalarının, mevduat bankacılığı tekniğine göre hazırlanmış bulunan Bankalar Kanununun kayıtlıyı hükmüne tabi olmaksızın kolayca kurulup faaliyette bulunmalarına imkân verilmiştir. Bu kanuni tadilatı mütaakip 1950 yılında kurularak özel sektöre sanayi sahasında bugüne kadar başarı ile faaliyette bulunan tek kalkınma bankamız olan Türkiye Sanayi Kalkınma Bankasına ilâveten ikinci bir kalkınma bankası olarak geçen yılın Nisan iptidasında Sınai Yatırım ve Kredi Bankası fiilen faaliyete geçmiştir. Özel sektöre sanayi sahasında orta vâdeli yatırım ve işletme kredisi verebilecek olan adı geçen banka altı bankanın iştiraki ile ve 40 milyon sermaye ile kurulmuştur. Bu bankanın faaliyeti ile sanayicilerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması, 1964 yılında özel sektör yatırımlarının plân hedeflerine daha uygun cereyanını temin ve tahakkuk ettirebilir ümidindeyiz. Maden Gelişme Bankasının kurulması ile de tabii kaynakların işletilmesine yarıyacak özel yatırımlar teşvik görebilecektir.

Muhterem arkadaşların 1963 yılında bütçe ve program tatbikatı ile Hükümetin malî ve iktisadi politikasının ekonomimizde hâsil ettiği neticelere gelince :

1963 yılında zirai istihsal ve bilhassa gıda maddeleri istihsalı belirli bir artış kaydetmiş ve

geçmiş yıllardaki istihsalı geride bırakmıştır. 1963 yılı hububat rekoltesi 1962 mahsulünde de bereketli olmuş ve Devlet İstatistik Enstitüsünün ilk tahminlerine göre, bir yıl öncesine nazaran % 13 oranında bir artış kaydetmiştir. Bununla beraber ihracata mevzu olan bazı zirai mahsullerde geçen yıla göre azalış olmuştur. Tütün istihsalinde 1960 yılında 135 bin tona varan üretim, mavî küf hastalığı sebebiyle süratle düşmüş, 1962 de ancak 82 bin ton istihsal edilebilmiştir. Tekel İdaresi, 1963 senesi için 131 bin ton tahmin etmektedir.

Sınai istihsal, gerek resmî ve gerekse özel sektörde umumiyetle artış kaydetmiştir. Bilindiği ve gerekçede de ifade edildiği gibi, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ile istihdaf olunan % 7 oranındaki kalkınma hızının gerçekleştirilmesi daha ziyade endüstri sektöründeki gelişmeye dayanmaktadır. Filhakika tarımda 5 yıllık devrede artış hızı % 4,2 olarak hesaplandığı halde, sanayideki gelişme hızı % 12,9 olarak öngörülmüştür. 5 yıllık devre içinde imalât sanayiine 10 milyar T. L. lık bir yatırım derpiş edilmesi ekonomimizin bu dalına verilen önemi göstermektedir. Gerekçede son beş yıl zarfında sınai istihsaldeki artışın önemi rakamlarla ifade edilmiştir.

1963 yılında ise, ilk altı aya ait imalât rakamları geçen yılın aynı devresine nazaran bir hayli artışın vukubulduğunu göstermektedir. Bu yükselme temayülü son yıllarda durgunluk arz eden tekstil sanayiinde bile müşahade edilmektedir. Sınai istihsaldeki bu artış talep seviyesindeki yükselmeden ileri gelmiştir. İstihsaldeki artışa mukabil stoklarda bir kabarma olmaması talep seviyesinin yükseldiğini göstermektedir. Sınai istihsal artışına âmil olan bir diğer faktör de, 1963 yılında bazı yeni sınai ünitelerinin istihsal faaliyetine başlamaları veya mevcut tesislerin tevsi suretiyle kapasitelerinin büyüülmesiyle ilgilidir. Bu vesile ile 1963 yılı bütçe tatbikatına taallük eden bir konuda Sayın Maliye Bakanının bizi tenvir etmesi isteğinde bulunacağız. Gerekçede Karabük tesislerinin devamlı surette genişletilmesine gayret sarf olunduğu ifade olunmaktadır. Devlete ait Demir - Çelik İşletmesine bir yıl kadar evvel bir üçüncü fırın ilâve edildiği ve bu fırının faaliyete geçmesi ile de 1963 iera plânına göre istih-

salde artış beklendiği belirtilmektedir. Fırın bir Alman firması tarafından inşa edilmiştir. Ancak fırın, işlemeye başladıktan hemen iki ay sonra delinmiştir. Alman firması henüz kati teslimi yapmadığına göre fırını, yeniden inşa etmek mecburiyetindedir. Fakat öğrendiğimize göre fırının günlük kapasitesi 900 bin T. L. tutarındadır. Baş aydan beri muattal durması sebebiyle millî gelirden çok ehemmiyetli bir kayıp hâsıl olmuştur. Ayrıca diğer tesisler, personel, işçi ve sair yeni fırına göre ayarlanmış olduğundan, bunların masrafları fırın delindiğinden beri devam etmektedir. Kaldı ki, objektif bir açıdan memleketin kaybı beş ilâ yedi aylık bir devre için her gün 900 bin lira miktarında istihsal kaybına ilâveten bu istihsalin yapılacağı gereğine bağlı olarak katlanılmaya devam olunan masraflarla da bitmemektedir. Demir ve Çelik gibi iktisadi kalkınmada istihsal miktarına nisbetle daha büyük çapta rol oynayacak bir maddenin eksilen istihsalı dolayısıyla kaybedilen gelir, bu altı aylık devre zarfında belki de milyara varacaktır. Konu alâkalı bakanlığı ilgilendirmekle beraber, Devlet Hazinesinin muhafızlığı vazifesini de yapan Sayın Maliye Bakanının bu hususta efkârı umumiyeyi tatmin edecek açıklamada bulunmasını, binbir sıkıntı içinde memleketi kalkındırmak için çabalar sarf edildiği bir devirde milyara yakın zarara sebebiyet verilmesinin sebeplerini ve bunun telâfisi yolları ile hukukî ve cezai cepheden olmasa dahi idareten mesul olanlardan hesap sorulup sorulmadığını izah etmesini beklemekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım,

Enerji kolunda; taş kömürü, linyit kömürü, elektrik enerjisi, ham petrol ve petrol mahsuleleri istihsalinde artışlar olmuş ve sanayide kullanılan elektrik enerjisi miktarı bir önceki yıla nazaran belirli şekilde yükselmiştir.

Madencilik sektöründe; istihsal artışı yalnız demir cevherinde görülmüş, buna mukabil daha ziyade ihracat güçlükleri yüzünden bakır ve krom istihsalı düşme kaydetmiştir.

1963 yılında dış ticaret hacmimiz; ithalâtta ki hızlı artış ile yükselmiş, ihracatımız geçen yılki seviyenin altına düşmüştür. Bu durumu, her yıl görülmekte olan dış ticaret açığının bu yıl daha da büyümesine âmil olmuştur. Geri kalmış ve kalkınma hareketleri içinde olan bütün ekonomilere âriz bulunan bu kronik hastalık

kalkınma plânında da tesbit edildiği gibi uzun yıllar devam edecektir. Ancak hedef, bu açığın kapatılması için bütün tedbirlerin alınması şeklinde olduğuna göre, 1963 yılında tahminin fevkinde zuhur eden açığa bazı tedbirsizlikleri müşahade etmekte fayda vardır. Her ne kadar ithalâtta ki fazlalığın büyük bir kısmı, Ereğli Demir - Çelik fabrikasının bazı lüzumlu teçhizatı DLF kredisinde 1964 yılında ithal etmesi düşünüldüğü halde, daha önce ithal etmesinden doğmakta ve bunun tenkid edilecek bir yönü bulunmamakta ise de, 1963 yılı ithal kotalarının tesbitinde teminat nisbetlerinin artırılmamasını ve dâhilde imal edilen bazı malzemenin kotalardan ve liberasyondan çıkarılmamasının da bu açığın fazlaşmasında tesiri olmuştur. Tenkide şayan bir nokta olarak zikrediyoruz.

Hükümet, çoğalan ithalâtı finanse etmek amacı ile 1963 devresinde altın satmak mecburiyetinde kalmış, bu yüzden döviz ve altın stoklarının mevcudu büyük bir kayba uğramıştır.

Muhterem arkadaşlarım, banknot hacmi: Banknot hacminde 1963 yılında önemli artışlar olmuştur. 1 Şubat 1964 tarihine nazaran emisyon 5 604 milyon T. L. dir. 1 . 2 . 1963 de ise 5 189 milyon T. L. idi. Şu hale göre emisyon da yarım milyara yakın bir artış vardır. Bu artış konusunda önemle durulmalıdır.

1963 yılında mevduat hacmi, tasarruf mevduatındaki artışla ilgili olarak yükselmiş, fakat evvelki yılın artışının altında kalmıştır. Bu durum, resmî ve ticari mevduatın azalmasından ileri gelmiştir. Resmî mevduattaki düşmenin Devlet sektöründeki yatırımların suratle artırılması; ticari mevduattaki düşmenin ise, ticari kredilerin 1963 yılında, 1962 yılında olduğu kadar yükselmemiş olmasından ileri gelmiş olması muhtemeldir.

Özel sektörün plân hedeflerine uygun yatırımlar yapması konusunda da izah ettiğimiz gibi, kredi hacmi geçen yıla nazaran daha mutedil bir artış kaydetmiştir. Bu arada zirai ve sınaî krediler geçen yıla nazaran daha fazla artmış, buna mukabil ticari krediler ve ipotek mukabili ikrazların artış hızı 1962 yılına nazaran yavaşlamıştır.

Diğer taraftan T. C. Merkez Bankası kredileri bu yıl geçen seneye nisbeten daha süratli şekilde yükselmiştir. Banka kredilerindeki ar-

tiş Merkez Bankası kredilerindeki yükselme ile birlikte mütalâa edildiği takdirde, bu yılki kredi genişlemesinin geçen yıldan fazla olduğu anlaşılmaktadır. Ancak zirai krediler konusunda bir yaraya parmak basmak gerekmektedir. Zirai kredilerin kifayetsizliği 1963 yılında da müstahsılın murabahacılar elinde ezilmesine sebeb olmuştur. Nitekim, Çukurova bölge plânlama projesi tarafından toplum kalkınmasında «pilot bölge» seçilen Hatay'ın Altınözü ilçesinde yapılan çalışmalar bâzı hakikatleri ortaya çıkarmaktadır. Bu konuda yapılan incelemeler sonunda köylülerin yüksek faizle özel sektörden kredi alarak bir nevi «sermaye erozyonu» na sebeb oldukları tesbit edilmiştir. Bu konuda raporda şöyle denilmektedir:

«Ayda 3,75 oranında ve yıllık % 25 ilâ 30 u aşan ve bâzı hallerde mahsulün alivresatılması ile daha da yükselen faizler köyde bir sermaye erozyonuna sebeb olmakta ve yatırımları baltalamaktadır.» Bu arada ifade edildiğine göre, 19 köyde Ziraat Bankasından 696 bin 758 lira kredi alınması yanında, özel sektörden alınan kredinin miktarı 889 bin lirayı bulmuştur. 1963 yılında da devam eden bu gerçekler zirai kredi konusunda hassasiyetle durmamızı icabettirmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, 1963 yılında toptan eşya fiyatları genel endeksine gelince:

İstanbul Ticaret Odasının neşrettiği endekse göre 1963 de toptan eşya fiyatları % 3,64 nisbetinde yükselmiştir. 1963 deki artma oranı, 1962 ye göre fazladır. 1962 de artma nisbeti % 2,68 miktarındadır. 1961 de ise % 0,54 oranında idi. Bu sebeple «son iki yılda fiyat istikrarının iyice bozulduğu» ve «paranın satınalma gücünde önemli düşmeler olduğu» sonucuna varmak belki mümkündür. Nitekim geçinme endeksleri de geçen yıldan daha hızlı bir artış kaydetmiştir. Bu durumda 1963 yılındaki ekonomik durumumuzun bir enflasyon tehlikesi yaratmakta olduğu kabili münakaşadır. Ancak enflasyonun istikrar bozucu bir mahiyet alması için fiyat artışlarının oldukça şiddetli olması lâzımdır. 1963 yılında ise, mevsimlik temevvüçler de nazarı itibara alınrsa, fiyatlarda şiddetli yükselmeler olmamıştır. Dünyanın diğer memleketlerindeki fiyat artışları ile bizdeki fiyat artışları arasında mühim bir fark yoktur. Ayrıca, 1962 ye göre genel olarak

1963 de yurt içinde istihsal edilen ve kullanılan maddeler ile ihracat maddeleri fiyatlarında bir artış müşahade edilmiş buna karşılık ithalât maddelerinde küçük fiyat gerilemeleri olduğu anlaşılmıştır. Binnetice 1963 te ekonomimiz enflasyon içine girmemiş olmakla beraber 1964 yılı içinde tehlikeli hudutlara yaklaştığı ifade edilebilir. 1963 yılında paramızın değerinin dâhilde altına, hariçte ise yabancı paralara nazaran müstakar kaldığını söyleyebiliriz.

1963 yılında tahmin edilen Devlet gelirlerinin hangi nisbette realize edilebildiği konusuna gelince :

Maliye Bakanlığının yaptığı açıklamaya göre 1963 malî yılının 11 aylık devresi zarfında, Devlet gelirlerinden ve karşılık paralardan 10 milyar 500 küsur milyonu tahsil edilmiştir. (Bilhassa Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve ithalâtla ilgili vergilerdeki 1962 yılına nazaran yüksek nisbetteki artış, memleket ekonomisindeki inkişafa delâlet etmesi yönünden şüphesiz ki, ümit verici olmuştur. Bu neticeyi hâsil eden İkinci Karma Hükûmete takdir hislerimizi ifade etmek isteriz.

Muhterem arkadaşlar, geçtiğimiz yılın bütçe tatbikatı ve Hükûmetin iktisadi politikasının neticeleri hakkındaki görüşlerimizi umumî hatları ile açıklamaya çalıştım. Şimdi 1964 yılı bütçe tasarısı hakkındaki düşüncelerimizi, müsaadenizle, arz ve izaha gayret edeceğim.

Karma Bütçe Komisyonunun harcamalar ve Devlet gelirlerinde yaptığı değişiklikler sonunda harcamalar yekûnu 14 milyar 21 milyon civarında tesbit edilmiştir. Harcamalar ile gelirler arasında tahmin edilen fark 159 milyon civarındadır ki, tasarıda ve raporda iç istikrazla kapatılması derpiş olunmuştur. 1963 yılı bütçesine nazaran cari harcamalarda % 5,7, yatırım harcamalarında % 20, sermaye teşkili ve transfer harcamalarında % 15,4 ve vasati olarak % 11 nisbetinde artış vardır. 1964 tatbikat programı ile bütçe rakamları arasındaki önemsiz farklar gerekçede izah edilmiştir.

% 7 kalkınma hızının sağlanması bakımından, yatırımların GSMH ye nisbeti normal gözükmektedir. 1963 yılında 58 milyar tahmin edilen GSMH içinde yatırımların miktarı 9 milyar 630 milyon lira olduğuna göre, nisbet % 16,5 idi. 1964 tasarısında ise GSMH 62 mil-

yar olarak tahmin edilmiş ve özel sektör dâhil 11 milyar 345 milyon liralık yatırım öngörülmüştür. Nisbet % 18,2 dir ki, plân hedeflerine uygundur. 1964 yılı bütçesinde yukarıda işaret ettiğimiz veçhile cari harcamalarda artış nisbeti 1963 e nazaran azdır. 1963 te bütçe toplamının % 55 i cari harcamalara ayrılmış iken, 1964 te % 52 si tahsis edilmiştir. Plân esaslarına uygundur kanaatindeyiz.

1964 yılı bütçesinin denkliği konusuna gelince :

Muhterem arkadaşlarım, bütçenin denkliği konusunda önemli bir esasa işaret etmek isteriz. Tahminleri realist esaslara dayanan ve sağlam finansman kaynaklarına sahip denk bir bütçe hazırlamak, plânlı devre için kaçınılmaz bir zarurettir. Bütçe denkliğini sağlama, ayrıca, enflasyonist tazyiki azaltma bakımından da fevkalâde önemlidir.

Klâsik anlamda «bütçe açığı» dediğimiz mefhum, 1964 programında «ek finansman ihtiyacı» şeklinde ifade edilmiştir.

1964 yılı programında, 1964 yılı genel ve katma bütçeler toplamı olan konsolide Devlet bütçesinin harcamaları tutarı 13 997 milyar lira ve gelirler tutarı 13 050 milyar lira olarak tasarlanmış ve ek finansman ihtiyacı 947 milyon lira olarak gösterilmiştir. 1964 yılı programında ek finansman ihtiyacının klâsik mânada bir bütçe açığı sayılamıyacağı belirtilmekte ve bunun mucip sebepleri şu şekilde ifade olunmaktadır :

Bu açık sadece genel ve katma bütçelerdeki değil, bütün kamu sektörünün ek finansman ihtiyacını göstermektedir. Nitekim bu açığın önemli bir kısmı (İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin) artan yatırım programlarının finansmanı için bütçeden yapılacak transferler ile ilgili bulunmaktadır.

1964 mali yılına ait bütçe gerekçesinde, bütçe açığına ait sarıh bir atfa rastlanmamaktadır. Ancak masraf ve varidata ait rakamlar karşılaştırıldığı takdirde bu açık sarıh şekilde ortaya çıkmaktadır. Tasarıda bu açığın ne suretle kapatılacağı hakkında bir işaret mevcut değildir. Ancak mali yıl başlamadan Parlâmentodan çıkacağı düşünülen ve reform olarak tavsiye edilen yeni vergi tedbirleri ve zamları ile bu açığın kapatılacağı anlaşılmaktadır.

Açık veya ek finansman ihtiyacının karşılanmasının plân tatbikatı için bir zaruret olduğunu kabul ederiz. Ancak gelecek yıllar içinde bu ihtiyacın ortaya çıkacağı göz önüne alınmak suretiyle perakende tasarruflar yerine bâzı uzun vâdeli tedbirlerin alınması icabettiği kanaatindeyiz. Şöyle ki :

1) Uzun vâdeli vergi reformları ile sağlam ve bol randımanlı gelir kaynakları sağlanmaktadır,

2. Memleketimizde âmme varidatının GSMH ya nisbeti % 17 - % 18 civarında olup Batı memleketleri ile kıyaslandığı takdirde bu nisbet oldukça düşüktür. Ancak bunlardan istifade derhal mümkün değildir. Bâzı gerçek reformların tahakkuku suretiyle millî gelire nisbetle âmme varidatının hacmini artırmak mümkün olabilecektir.

3. Vergi hasılatının sosyal sınıflar ve iktisadi sektörler arasında dağılışı kabul etmek lâzımdır ki, âdilâne değildir. Âdil bir varidat sistemi memleketin bünyesine itibak ettirildiği takdirde birçok mâni ve sosyal problemlerin halledilebileceğine şüphe yoktur.

4. Varidat tahminlerinin daha modern usullere göre ve gerçekçi bir anlayışla yapılması icabetenektedir.

Bu konuda asgari geçim imkânları içinde bulunan vatandaşlardan fedakârlık istenmemesi hususunun önemine bilhassa işaret etmekte fayda mülâhaza ederiz.

Muhterem arkadaşlarım,

Kalkınma Plânının finansmanı konusunda önemli bir problem karşısında daha bulunuyoruz. Plân hedeflerine göre 1962 - 1967 devresinde Türkiye'nin yapacağı yatırımlar GSMH ya nisbetle vasatı % 18,3 oranında olacak, bunun % 14,8 i iç finansman, % 3,5 i dış finansman kaynaklarından beslenecektir. Bu duruma göre iç finansmanın % 2 nisbetinde artması lâzımdır. Yani millî gelirdeki artışların bir kısmı istihlak ediliniyerek tasarruf edilecek ve yatırımlara tahsis olunacaktır. Bunun yanında dışardan temin edeceğimiz yatırımların da % 1,5 oranında artması gerekmektedir. Şu hale göre Türkiye'nin kalkınması önemli ölçüde, dış yardımlara bağlıdır.

Filhakika, bilhassa son 15 sene zarfında Türkiye, çeşitli dış kaynaklardan önemli nisbette yardım almış bulunmaktadır. Ancak bunla-

rin arasında bilhassa miktar bakımından Amerikan yardımı en önemli yeri işgal etmektedir. 1949 senesinden 1960 yılına kadar 1 110 400 000 dolârı bulmuştur. Buna bir de yekûnu daha fazla olan askerî yardımı ilâve etmek gerekir.

Amerikan yardımının dışında bilhassa Kalkınma Plânımızın finansmanı için OECD içinde teşkil edilen konsorsiyum ile, Dünya Bankası (IBRD) nin 1954 e kadar devam eden ikrazları ve gerekçede de zikredilen bu bankaya bağlı Milletlerarası Finansman Kurumu (IFC) - bu yeni işletmeye başlamıştır - ve Milletlerarası Kalkınma Birliği (IDA) nin bilhassa özel sektöre açtığı krediler, Milletlerarası Para Fonu (IMF) nin kredileri ehemmiyetli yekûnlara baliğ olmaktadır.

Dış yardımların Türkiye ekonomisi ve kalkınma hareketleri üzerinde tesiri muhakkak ki önemli olmuştur.

1948 yılı ile 1958 yılı arasındaki 10 sene zarfında millî gelirimizde % 75 nisbetinde bir artma olmuştur. Aynı devrede ziraat sektörünün gelirinde % 55, sanayi sektöründe % 84 nisbetinde bir artma olmuştur. İnşaat sektöründe ise artış % 238 dir. 1948 de fert başına gelir 440 T.L. iken 1958 de sabit fiyatlarla 592 T.L. olmuştur. Millî gelirdeki bu artışta dış yardımın önemli rolü olduğunda şüphe yoktur. 1948 - 1958 yılları arasında Türkiye'ye takriben bir milyar dolâr yardım yapılmıştır. On senelik devre esnasında gayrisâfi yatırımların değeri 18 Milyar 724 milyon T. L. sı olduğuna göre, 1948 - 1958 devresinde millî gelir artışında dış yardımların % 15 nisbetinde bir rol oynadıklarını söylemek kabildir. Beş Yıllık Kalkınma Plânının icabettirdiği cari iktisadi faaliyetler için lüzumlu maddeler ile, yatırımların en az % 30 u için gerekli sermaye malları ve malzemenin dış âlemden getirilmesi zarureti ve ihracat imkânlarımızın yetersizliği sebebiyle yukarıda da arz ettiğimiz veçhile dış yardım konusunda evvelki yıllara nazaran daha fazla durmamız gerekmektedir.

Arkadaşlarım,

Memleketimizi askerî gücü yanında ekonomik bakımdan da sıhhatli ve güçlü olması hür dünya milletleri için esash bir teminat teşkil etmektedir. Bu sebeple yardım yapan milletle-

rin Türkiye olsun, diğer az gelişmiş memleketler olsun yardım politikalarında esash bir değişikliğe ihtiyaç vardır. Umumiyetle dış yardımların büyük ve gelişmiş devletler tarafından bütün dünyada iktisadi ve siyasi amaçlarla yapıldığı aşikârdır. İktisadi kalkınmanın ana hedefi sanayileşmedir. Yardım eden sanayileşmiş ülkeler, uzun yıllar, umumiyetle zirai ve smai hammaddeleri ve hususiyetle stratejik maddeleri içine alacak bir istihsale ilgilenmişlerdir. Meselâ A. B. D. nin dış yatırımlarının büyük bir oranı maden alanına gitmiştir. Halbuki, imalât sanayiinde esash bir gelişme olmadan millî gelirdede kayda değer bir artmanın sağlanamayacağı açık bir gerçektir. Tarım alanında bulunan gizli işsizlik karşısında istihsalı düşürmeksizin tarım sektöründen çekilebilecek olan emek fazlasının kullanılması ile millî gelirdede artış sağlanmanın tek yolu sanayileşmektir. Bu sebeple teknik ve malî yardımın büyük bir kısmının sanayiye yönelmesi gerektir.

Yabancı eksperlerin memleketimize gelerek birkaç hafta veya ay kalıp her hangi bir Devlet dairesinde bir köşede unutulup kalacak olan ve dosyaları kabartmaktan fazla bir faidesi olmayan rapor ve tavsiyelerin netice hâsıl etmeleri, yeni istihsal yolları, yeni fabrikalar, yeni teşebbüsler, yeni sulama tesislerinin kurulması ile mümkündür.

Arkadaşlarım,

Memnuniyetle müşahede olunur ki, son yıllarda dış yardımlar temenni ettiğimiz istikamette cereyan etmeye başlamıştır. Memleketimiz bakımından sanayileşmememizi öngören kalkınma plânımızın finansmanına iştirak eden devletler yardım politikalarını bu istikamette tesbit etmektedirler. Hattâ yardım yapan devletler, bu yardımların geniş halk kütlelerinin refah seviyelerine intikâlini temin için bâzı temel reformları da zaruri görmektedirler. Bu zaruretin izhar edilmesini millî egemenlik bakımından müdahale olarak vasıflandırmak sureti katiyede kabul edilemez. Böyle bir düşünce dış yardımların birçok geri memleketlerde olduğu gibi, muayyen menfaat gruplarının çıkarlarına işlemesi gibi bir fikrin müdafaasından ileriye geçemez.

Arkadaşlarım,

Dış yardım konusunda bir noktaya daha dokunacağız: Konsorsiyum ile yapılan müzakerelerde Hükümetimizin daha esash bir tutuma

sahibolması gerektiğine inanmaktayız. Konsorsiyumun yıllık programları finansmandan ziyade 5 Yıllık Plânın finansmanı için ne miktar bir taahhüde girişebileceğini tesbitte faide vardır. Nitelik, Hindistan'ın üçüncü beş yıllık kalkınma plânının finansmanını sağlayan müessese ve hükümetlerin teşkil ettiği Konsorsiyum, 2 milyar 286 milyon dolâr miktarında bir yardım sağlamayı taahhüt etmişler ve bu yardımları ayrı ayrı yıllara taksim etmişlerdir. Bu usulün Türkiye için de tatbikini sağlamaya çalışılmalıdır.

Arkadaşlarım,

Geçen yılın önemli hâdiselerinden biri de, Ortak Pazar ile yaptığımız anlaşmalar. Ortak Pazara katılmamızın hazırlık devresinde 6 lar, tek taraflı olarak bâzı Türk ihraç mallarına ve bu arada bilhassa zirai mahsullere imtiyazlar ve kolaylıklar tanımışlardır. Bunların belli başlılarına işaret etmek faydalı olacaktır:

1. Ortak Pazar ülkeleri ihraç etmekte olduğumuz bâzı zirai mahsullere oldukça yüksek gümrük resimleri tatbik etmektedirler. Bunlar tütünde % 30, incirde % 10, üzümde % 9 ve fındıkta % 4 tür. Hazırlık devresinde Altılar, gümrük resimlerinde bâzı indirimler yapmayı ve uygulamayı kabul etmişlerdir. Böylece bâzı zirai mahsullerin Ortak Pazar ülkelerine ihraçı kolaylaşacağı gibi, rakibimiz olan Yunanistan ile vâkı eşitsizlik ortadan kalkmış olacaktır.

2. Yine hazırlık devresinde Altılar, bahis konusu maddeler için asgari kontenjanlar tesbit edeceklerdir. Projeye göre bunun 112 500 tonu tütün, 30 000 ton üzüm, 15 000 ton incir ve 17 000 ton fındık olması muhtemeldir. Her ne kadar bu kontenjan miktarları gerek mahsul nev'i ve gerekse miktarı bakımından kifayetsiz ise de, bunu bir başlangıç olarak kabul etmek lâzımdır.

3. Bugün ihraçatımızın % 35 i Ortak Pazar Ülkelerine yapılmaktadır. Bu nisbet oldukça önemlidir. Müsterek Pazara katılmamız halinde bu nisbet teminat altına alınabileceği gibi muhtemelen yükselebilecektir. Zira Türkiye'nin zirai mahsulleri altıların ülkelerinde imtiyazlı muamele görecektir. Yunanistan da ortaklığa katıldığı için bu suretle her iki memleketin ihraç malları arasındaki aleyhimize rekabet ortadan kalkmış olacaktır.

4. Ortak Pazara girmemiz muvacehesinde siyasi reformu gerçekleştirilmesi, mahsul çeşit-

lerinin ve produktivitenin artırılması, hayvancılığın geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Arkadaşlarım,

Tarım dalında yapılacak reformun amacı hem çiftçi nüfusunun gelirini, hemde Devlet gelirlerinin, artırarak senayileşmeyi finanse etmek olacaktır.

Geniş halk kütlelerinin seviyesini yükseltmek çok zor bir iştir ve Hükümetlerin kısa zamanda bu işi başaramamalarını da mazur görmek icabeder. Problemin halli hususunda başlangıçta karşılaşılan başarısızlığın asıl sebebi, temel reform ve müessese değişimlerin gerçekleşmesini Hükümetlerin başaramaması, böylece iktisadi kalkınmanın mümkün olamamasıdır. Bunların en önemlilerinden biri geniş mânası ile tarım reformu ve bunun bir unsuru olarak da toprak reformudur. Aneak bu reformlardır ki, tarım alanında verimli yatırım ve teknolojik ilerlemenin mümkün olacağı bir zemin sağlanacaktır. Az gelişmiş bir ülkede ektiği toprağın sahibi olmıyanların tarım ve istihsal tekniğini kabul edeceklerini ve yeni yeni yatırımlara gideceklerini beklemek hayaldir. Tarım istihsalinde arzu olunan artışı sağlayabilmek için geniş mânası ile tarım ve toprak reformu kaçınılmaz bir zarurettir. Bu zarureti programında ifade eden Hükümetin sembolik mahiyette de olsa toprak reformu için bütçede bir tahsisat ayırmamasını tenkid ederim.

Arkadaşlarım;

Geçen yıl kabul buyurulan işçi ve iş veren münasebetlerine ait kanunların tatbikatı memnuniyet verici olmuştur. Vatansaver liderlere sahip bulunan sendikalarımız grev hakkının kullanılmasında çok hassas davranmışlar ve toplu iş sözleşmeleri ile iş gücünün randımanını büyük ölçüde artırmışlardır. Bilhassa Türk - İş'in Bursa'da iera ettiği kongrede işçilerimiz memleketin kalkınma dâvasında üzerlerine düşen mesuliyeti müdrik olduklarını örnek bir şekilde göstermişlerdir. «Barış - Ekmek - Hürriyet» şeklinde ifadeleri slogan hepimizin benimsediği bir ülkünün ifadesi olarak alkışlanmalıdır.

Arkadaşlarım,

Sosyal güvenlik tedbirleri alanında işsizlik sigortası plânda derpiş edilmiştir. Aneak, daha önceki konuşmalarımızda da ifade ettiğimiz gibi sigorta primlerinin gerek işçi ve gerekse işveren bakımından ağır bir yük haline gelerek fiyat artmalarına sebebiyet vermemesi için, sigorta fonu-

na Devletin iştirak etmesi lüzumunu, sosyal adalet prensibi yönünden de bir kerre daha belirtmek isteriz. Yine bu konuda tarım işçilerinin durumunu düzenliyecek kanunun bir an evvel hazırlanması ve İş Kanununun da Meclise sevkini Hükümetten beklemekteyiz.

Arkadaşlarım;

Bütçe tekniğinin, (Program - Bütçe) nin hususiyetlerine kısmen uydurulması Parlâmentonun plân tatbikatını mürakabe etmesini kolaylaştırmıştır. Ancak, Anayasamızda derpiş edilen ve emredilen (millî bütçe tahmini) raporunun millî muhasebe usullerine göre hazırlanması ve Meclise takdimi zaruridir. Bunun ne kadar güç bir iş olduğunu takdir etmekle beraber, ihmal edilmemesi ve Devlet İstatistik Enstitüsü ile iş birliği yapılarak gerçekleşmesine çalışılmasını temenni ederim.

Muhterem arkadaşlarım;

Anayasa nizamının ve demokratik rejimin muhafazası hususunda vuku bulan müessif tecavüze karşı, İkinci Karma Hükümetin ve Kahraman Ordumuzun gösterdikleri başarıyı şükranla anarız.

Muhterem arkadaşlarım;

Kıbrıs'taki kardeşlerimizin içimizde daimî surette kanayan bir yara halindeki durumlarına ve bölgemizde barışı tehlikeye düşüren Kıbrıs Rumlarının sen'i teavüzlerine karşı, Hükümetin alacağı enerjik kararları Grup olarak desteklemeye âmade olduğumuzu beyan ederiz.

Muhterem arkadaşlarım; bütçe tasarısının tümü hakkında Grupumuzun görüşlerini umumi hatları ile izah etmiş bulunuyorum..

Sizleri yordum, dinlemek lütfunda olduğunuz için çok teşekkür eder, Grupum adına hepimizi sevgi ve saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz sırası şimdi, Millet Partisi Grubu adına Sayın Zekâi Dorman'dadır... Yok mu efendim?... («Yok» sesleri)

Adalet Partisi Grubu adına Sayın İhsan Gürsan... Yok mu efendim?... («Yok» sesleri)

C. H. P. Grubu adına Sayın Şefik İnan.

C. H. P. GRUPU ADINA ŞEFİK İNAN (Çanakkale) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri :

Yüce Meclisin yıllık çalışmalarının, zaman bakımından, her yıl olduğu gibi, önemli bir kısmını işgal eden bütçelerden 1964 bütçesinin tümü üze-

rinde, C. H. P. nin görüşünü açıklamak üzere huzurunuzda gelmiş bulunuyorum.

Hükümetçe hazırlanıp, yeni Anayasamızın tesbit ettiği tarihte Yüce Meclise sunulmuş olan 1964 bütçesi, Karma Bütçe Komisyonunun, Yüce Senatonun, vukufu ve titiz incelemelerinden sonra, Meclisimize gelmiş bulunmaktadır. Yüce Meclisin aynı vukuf ve aynı titizlikle üzerine eğileceği 1964 Bütçesi hiç şüphesiz yapılacak müzakereler sonunda son ve olgun şeklini alacak, ve 1964 malî yılı içinde, kamu hizmetlerinin, Devlet ve millet menfaatlerine yararlı bir yön almasında, başheca müessir olmak vasfını kazanacaktır.

Sayın milletvekilleri;

İncelemesine başladığımız 1964 bütçesi, yeni Anayasa düzeni içinde yürürlüğe koyacağımız üçüncü bütçedir. Yeni Anayasa düzeninin üç bütçesinin üçü de, daha önceki Cumhuriyet bütçelerine nazaran, bâzı özellikler arz etmektedir,

Söyle ki, 1962 bütçesi, yurdumuzda, yeni düzenin zaruri bir neticesi olarak kurulmuş olan «C. H. P. - A. P.» Karma Hükümetince hazırlanmış, onun tarafından savunulmuş, onun dayandığı çoğunluk tarafından desteklenmiş, malî yılın ilk dört ayında, onun tarafından yürütülmüş, geri kalan sekiz ayında da «C. H. P. - Y. T. P. - C. K. M. P.» Karma Hükümetince yürütülmesine devam olunmuş bir bütçe idi.

1963 bütçesi, «C. H. P. - Y. T. P. - C. K. M. Partisi» Karma Hükümeti tarafından hazırlanmış, onun dayandığı çoğunluk tarafından desteklenmiş, malî yılın ilk dokuz ayında onun tarafından yürütülmüş, geri kalan üç ayda da «C. H. Partisi - Bağımsızlar» Karma Hükümeti tarafından yürütülmekte olan bir bütçe olmuştur.

1964 Bütçesi ise, «C. H. P. - Y. T. P. - C. K. M. Partisi» Karma Hükümetince hazırlanmış, onun imzası ile Meclise sunulmuş, Karma Bütçe Komisyonu önünde «10» daire veya bakanlığa aidolan kısmı, onun tarafından savunulmuş, geri kalan kısmı ise, gerek Karma Bütçe Komisyonu önünde, gerek yüce Senatoda «C. H. P. - Bağımsızlar» Karma Hükümeti tarafından savunulmuş olan bir bütçedir.

Şu halde, siyasi bakımdan, yeni Anayasa düzeninin üç bütçesinin herbiri, ya hazırlık safhasında, ya iera safhasında, veya hem hazırlık hem de iera safhasında, Yüce Mecliste temsil edilmek-

te olan beş siyasi partiden dördünün, şerefine olduğu kadar, sorumluluğuna da katıldıkları birer müşterek eser hüviyetini iktisabetmişlerdir.

Sayın Milletvekilleri :

Yeni Anayasa düzeninin üç bütçesi, daha önceki Cumhuriyet bütçelerine nazaran, bir başka bakımdan da özellik arz etmektedir. Bilindiği üzere, 15 Ekim 1961 seçimlerinden sonra kurulan birinci Karma Hükümet, «C. H. P. - A. P.» Koalisyonu, kuruluşunu takibeden günlerde, Aralık 1961 in ilk haftasında, daha önce Millî Birlik Hükümeti tarafından 29 Haziran 1961 tarihli Kararname ile yürürlüğe konulmuş olan (Plân hedefleri ve stratejisi) ni yeniden gözden geçirerek, ittifakla kabul etmişti. Bu plân hedefleri ve stratejisinin tesbit ettiği esaslardan konumuzla ilgili olanları şunlardır :

1. 15 yıllık bir perspektif içinde, beşer yıllık dönemleri kavramak üzere kalkınma plânları hazırlanacak ve bu çerçevede içinde, plânlar her yıl gözden geçirilecektir.

2. Türk ekonomisi, Devlet ve özel teşebbüs sektörlerinin yan yana bulunduğu bir ekonomidir.

3. Devlet sektörünün faaliyeti, kararlaştırılan gelişme hızını gerçekleştirecek ve stratejinin gerektirdiği yönde, dengeli bir kalkınma sağlayacak şekilde plânlanacaktır.

4. Önümüzdeki plân devresinde, nüfusun şimdiki artış hızı göz önünde tutularak, % 7 civarında bir kalkınma hızına ulaşmak hedef olarak tesbit edilmiştir.

Yapılan hesaplara göre, bunun gerçekleştirilmesi, % 14 kadarı iç, % 4 kadarı dış kaynaklardan sağlanmak suretiyle, gayrisâfi millî hâsılın % 18 i civarında bir yatırım yapılmasına bağlıdır.

5. Millî gelirimizdeki artışların mümkün olan büyük kısmı yatırıma ayrılacaktır.

6. İstenilen kalkınmanın ancak bâzı fedakârlıklara katlanılması ile gerçekleşebileceği muhakkaktır.

7. Bazen çok cazip görünümlü bir cebri tasarruf vasıtası olan enflasyondan sakınmak gerekir.

Enflasyon yoluyla cebri tasarruf, sosyal adalet ilkelerine aykırı sonuçlar doğurduğu gibi, ekonomide, kaynakların israfına ve istikrarsızlığa da sebebiyet vermektedir.

Burada enflasyondan kaçıt, para basmak suretiyle harcamalar yapmak yüzünden, umumi fiyat seviyesinde vukua gelen devamlı ve hızlı artışlardır.

8. Kamu tasarrufunu artırmak için başvurulacak en önemli vasıta, vergi almak olacaktır.

Sayın milletvekilleri :

Birinci Karma Hükümetin başladığı, İkinci Karma Hükümetin tamamladığı ve Büyük Meclisin tasvibinden geçen birinci beş yıllık plân, işte bu temellere oturtulmuştur.

1962 bütçesi, aynı temellere dayanan (Plânlı devreye geçiş programı) nın; 1963 bütçesi aynı temeller üzerine oturtulmuş beş yıllık plânın birinci dilimi olan 1963 programının iera vasıtası olmuşlardır. 1964 bütçesi ise, aynı plânın ikinci dilimini teşkil eden 1964 programının ieracısı olacaktır.

Şu halde, Yeni Anayasa düzeninin üç bütçesinin ve bunlardan bilhassa son ikisinin, daha önceki Cumhuriyet bütçelerine nazaran iktisadi bakımdan özelliği, biraz önce başlıca prensiplerini tekrarladığımız (Plân hedefleri ve stratejisi) ile, bu hedeflere ve stratejiye uyularak hazırlanmış olan birinci beş yıllık plânımızın yıllık dilimlerini teşkil etmesi kayfiyetidir. Yeni bütçelerin bu iktisadi özelliği, daha önceki Cumhuriyet bütçelerinden farklı olarak, Büyük Meclisçe incelenmelerini, usul, yön ve öz bakımlarından etkilemektedir.

Şekil bakımından 1964 bütçesi, geçen yıl, grupumuz tarafından ileri sürülen dileğe tamamı ile uygun olarak, «Cari giderler - Yatırım giderleri» ikili tasnifi yerine, «Cari harcamalar - Yatırım harcamaları - Sermaye teşkili ve transfer harcamaları» Üçlü tasnifini gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

1964 bütçesi, giderlerin üçlü tasnifine uygun olarak tertiplenmesini gerçekleştirmekle, Beş Yıllık Plânla olan bağlılığını çok büyük ölçüde artıran, âdeta entergrasyonunu sağlayan ona tam bir iktisadi döküman hüviyetini veren ileri bir adım olmuştur.

Cari harcamaların da, «Cari harcamalar - Cari gelişme harcamaları» olarak ikili

bir tasnife tabi tutulması çarelerinin araştırılmasını ve 1965 bütçesinin bu ikinci adımı gerçekleştirmesini dilemekteyiz.

1964 bütçesi, bugünkü şekil ve hüviyeti ile ileri Batı memleketleri bütçeleri arasında, en ileri safhalarda yer almış bulunmakla beraber, gelecek bütçelerimizin, bütçe tekniğindeki gelişmelerin ulaşılmış bulunduğu en son merhale olan (Performans bütçesi) denilen hüviyete kavuşması için gerekli hazırlık çalışmalarına şimdiden başlanılmasının isabetli olacağı kanısındayız.

Karma Bütçe Komisyonu tarafından bakanlıktaki bütçeleri üzerinde araştırma, inceleme yapmakla görevlendirilmiş olan raportör arkadaşlarımızın, ihtiyacı yerinde görmek ve değerlendirmek suretiyle hazırlamış oldukları raporlarda yapmış oldukları tekliflerle, bütçelerin komisyonda müzakeresi sırasında, komisyon üyeleri tarafından yapılan teklifler Hükümet tasarısında teklif olunan giderler toplamına, daha «335» milyon lira ilâvesini gerektirmekte iken, Karma Bütçe Komisyonu, bunun ancak «34,5» milyon lirasını kabul etmiş «300» küsur milyon liralık zam teklifini reddetmiştir. Bu olay, 1964 bütçesinin, Hükümetçe, titiz bir tasarruf zihniyeti ile hazırlanmış olduğunun açık bir delili olduğu gibi, Karma Bütçe Komisyonumuzun da giderleri arttırmamak hususunda aynı derecede titiz davranmış olduğunu göstermeye kâfidir. Şu halde, 1964 bütçesine, tasarruflu bir bütçedir demek, ondan, esasen haiz olduğu bir niteliği, sadece, esirgememek demektir.

Ancak, Devlet ve katma bütçelerin giderleri üzerinde, yine de durmak lâzımgelmektedir. Şöyle ki, bütçe giderlerinin ulaştığı bu günkü seviye, Devlet daireleri ile katma bütçeli dairelerin bugünkü kuruluş ve işleyiş tarzlarının zaruri kıldığı, son derece tutumlu davranılarak hesaplanmış bir seviyedir. Her bakanlık veya dairenin bünyesi üzerine eğilip, mevcut durumu değişmez bir olay olarak kabul etmeyip, hizmetin lüzumu veya lüzumsuzluğu üzerinde tartışma yapmak lüzumu üzerinde bir karara varıldıktan sonra onun en iyi şekilde nerede ve nasıl yapılması lâzımgeldiği

üzerinde, araştırma ve incelemelerde bulunmak gerekmektedir.

Her bakanlık bünyesi içinde, vakit kaybetmeden başlanması gereken bu araştırma ve incelemelerin, masrafları azaltıcı istikâmetteki sonuçları, hiç şüphesiz, çarçabuk görülecek değildir. Bu, biraz uzun vâdeli bir çalışmayı icabettirir. Sonuçları da ancak bu çalışmalar sonunda elde edilir. Fakat, Devlet hizmetlerinde verimliliği arttırmak, hizmetler arasında koordinasyonu sağlamak, iş yükünün servisler arasında ve coğrafi dağılışında ahengi korumak, mümkün olan tasarrufları gerçekleştirmek bakımından, bu inceleme ve araştırmaları devamlı surette yapmak zamanı gelmiştir kanısındayız.

Devlet teşkilâtı tarafından kullanılmakta olan, her çeşit işletme masrafları oldukça önemli toplamlara varan motorlu vasıtalar konusu, lüzumuna işaret ettiğimiz inceleme ve araştırmaların ilk konusu olmalıdır.

Devlet bütçesine dâhil dairelerle, katma bütçeli idarelerin herbirinin ayrı ayrı sahib oldukları motorlu vasıtaları, müşterek hizmet anlayışı içinde «Devlet motorlu vasıtalar parkı» halinde birleştirmek, merkezde illerde, ve ilçelerde çeşitli Devlet hizmetlerinin emrinde çalışan parklar halinde organize etmek, kısa zamanda gerçekleştirilmesi mümkün ve bütçede oldukça önemli tasarruflar sağlayacak bir tedbir niteliğinde görünmektedir.

Makam ve hizmet arabaları konusunu, aşırı bir cömertlikle tanzim etmiş bulunan kanunu, memleket şartları muvacehesinde, en kısa zamanda yeniden ele alıp, zaruret sınırları içinde kalan bir düzenlemeye tabi tutmak, âcil bir mesele halini almıştır.

(Sayın milletvekilleri;

1964 Bütçesi, bölüm ve maddelerin düzeni ve numaralanmaları bakımından da bazı yenilikler getirmiştir. Geçmiş yıllar bütçelerinde görülen ve mahiyetleri birbirinden farklı harcamalara imkân veren ve böylece malî murakabeyi güçleştiren, bir nevi (Torba tahsihat) hüviyeti taşıyan (Genel giderler) tertiplerini hemen hemen tasfiye etmiş, bu gibi (Genel giderler) bölümlerinde yapılan çeşitli harcama-

ları bütçe içinde yerli yerine yerleştirmiş bulunmaktadırlar. 1964 Bütçesi, bütçe tekniği bakımından yıllardan beri özlenen bu yeniliği getirmekle hem Parlâmento murakabesini takviye etmiş, hem de malî murakabeyi kolaylaştırmıştır.

(Genel giderler) bölümlerinden her çeşit ihtiyaçlar için harcama yapmak alışkanlığını bırakıp, her ihtiyacı ayrı ayrı özel tertiplerinden harcama yaparak karşılamak üzere, bu (Genel giderler) i bölüm ve maddelerde ayrı ayrı öngörmenin, ilk tatbikat yılı için kolay olmayacağı göz önüne alınmışsa, bölüm sayılarının nisbeten az, aynı bölüme dâhil madde sayılarının nisbeten fazla oluşunun sebebi anlaşılmış olur.

Her ne kadar, bu tertip tarzı, bütçe tekniğinde ve anlayışında ileri Batı memleketlerinde, İkinci Cihan Harbi sonrasında beliren ve gelişen oluşlara uygun ise de, 1964 malî yılı tatbikatı, her maddenin öngördüğü ödenek ihtiyacının daha isabetli bir tahminine imkân vereceği gerçeği karşısında, 1965 bütçesinde, bölüm sayısının artırılması, Parlâmento murakabesi ve dairelerce riayeti zaruri bütçe disiplini bakımından, memleket şartları göz önüne alındığı takdirde, zaruri gibi görünmektedir.

Sayın milletvekilleri;

Memleketimiz, plânlı kalkınma devresine girmiş, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, 1963 başından itibaren yürürlüğe girmiş olduğu cihetle, 1963 ve 1964 bütçelerinin, artık, tamamiyle, Beş Yıllık Plânın birer yıllık dilimlerinden kendilerine aidolan kısımları içine alan birer icra vasıtası halini almış olduklarına, biraz önce işaret etmiştik.

Bir yıl bütçesinin plânın o yıla aidolan programı ile olan bağlılığı plânelikte ve program yapmakta kaydedilen ilerlemelerin, bütçelerimize de inikâsını sağlamaktadır.

Gerçekten, Beş Yıllık Plânın Yüce Meclişçe müzakere ve kabulü ile plânın 1963 dilimi olan 1963 programının hazırlanıp yayınlanması ve bütçede yerini alması, hemen hemen aynı zaman süresi içinde başarılmıştı. Bu bakımdan, 1963 programı ve binaenaleyh 1963 Bütçesi, icrasına süratle geçilebilecek hazır programlar bakımından, kâfi dedeçede olgun değildi. 1964 Bütçesi, bu bakımdan, 1963 Bütçesine

nazarın, daha da gelişmiş bir bütçedir. Çünkü, Beş Yıllık Kalkınma Plânının ikinci dilimini teşkil eden 1964 programı, 1964 Bütçesinin hazırlıklarına başlanırken, tamamlanmış ve yayınlanmış bulunuyordu.

Ayrıca, 1964 programı, irili ufaklı «1650» hazır projeyi ihtiva etmektedir. Bu bakımdan, «1650» hazır projeyi bünyesi içine olan 1964 Bütçesi, öngördüğü yatırımlara, 1963 Bütçesine nazaran daha erken tarihlerde başlamak imkânlarını bünyesinde taşıyan, böylece millî ekonomiyi, malî yılın ilk aylarından itibaren etkiliyecek kudrette bir bütçe hüviyetini taşımaktadır.

Plânlama Teşkilâtımızın daha Kasım 1963 de, Beş Yıllık Kalkınma Plânının üçüncü dilimi olan 1965 programının hazırlık çalışmalarına muvazi olarak, İkinci Beş Yıllık Plânın hazırlığına başlamış bulunması olayı, 1965 ve daha sonraki yıllar bütçelerinin, gittikçe artan sayıda hazır projeleri kavrayacak ve yürürlüğe koyacak icra vasıtaları halini almaları, bizleri şimdiden sevindirecek, olumlu, göğüs kabartıcı gelişmelerdir.

Sayın Milletvekilleri;

Bütçe incelemelerini kolaylaştırmak, bütçelerin içinde yaşadıkları ve yaşayacakları memleket iktisadi ve malî olayları hakkında toplu bilgiler vermek maksadı ile hazırlanan bütçe gerekçesi, ilmî ve objektif niteliği ile, kıymetli bir iktisadi ve malî doküman halini almış bulunmaktadır. Ancak Beş Yıllık Plânın devreye girildiğindenberi, bütçelerle yıllık programlar arasında kurulmuş bulunan sıkı bağlanlık, bu gerekçelere, yani bölümler ilâvesi suretiyle hacminin artırılması zaruretini ortaya koymuş bulunmaktadır. Şöyleki, her bütçe, Beş Yıllık Plânın bir dilimini kavradığına göre, bütçe gerekçesi de, icra edilmiş, hesaplarının sonu alınmış geçmiş yıllara ait programların nasıl ve ne derece icra edildiğini, memleketin neresinde ne yapıldığını, her projenin ne kadarının gerçekleştirildiğini, gerçekleştirilemeyen projelerin için gerçekleştirilemediğini açıklıyan, böylece, Parlâmentonun icra üzerindeki murakabesini kolaylaştırmacı, takviye edici, basım ve onun vasıtası ile umumî efkârın aydınlanmasını sağlayıcı bilgileri ihtiva etmesi, gelecek yıl mutla-

ka yerine getirilmesi gereken bir özlemimiz olarak belirmektedir.

Bütçe incelemelerini kolaylaştırmak üzere, bütçe gerekçelerine eklenmesi gereken bir diğer bölüm de, bütçenin tümüne şâmil olmak üzere, bölüm ve maddelerin yan toplamlarını ihtiva eden tabloların teşkil edeceği «hizmet bütçesi» bölümüdür. Bu yılın gerekçesinde yer alan bu nitelikteki birkaç tablo bile, bütçe incelemeleri bakımından, pek faydalı olmuştur. Gelecek yıl, bütçe gerekçesinin «hizmet bütçesi» bölümünü de ihtiva etmesi, başlıca dileklerimiz arasındadır.

1964 Bütçesinin yeni düzeni, böyle bir bütçenin hem hazırlanmasını son derece kolaylaştırır, hem de, bütçede tasarruf çarelerinin aranıp bulunmasında faydalı bir rehber hizmeti görecektir.

Sayın milletvekilleri;

Bütçenin morfolojisine ait olan görüş ve düşüncelerimizi böylece açıkladıktan sonra, 1964 bütçesini, daha hazırlık safhasında etkileyen iktisadi durumu, genel çizgileri ile, kısa bir tahlille tabii tutmak faydalı olacaktır. 1962 Bütçesi, sadece bir, plânlı devreye geçmiş programını uygulayan bir bütçe olmamış, aynı zamanda, bir duraklama devresine girmiş bulunan bir ekonomiyi harekete geçiren bir bütçe olmuştur.

Gerçekten, 1962 Bütçesinin yürürlüğe girişinin ilk üç ay, sonlarında, recession'dan, duraklamadan çıkışın ilk alâmetleri belirmeye başlamış, 1962 nin ikinci yarısında, ekonomi, duraklama safhasından çıkmış ve gelişme safhasına girmişti.

Ekonomideki bu gelişme, 1962 ve 1963 yıllarının, ekonomik gelişme yolu üzerine engeller koyan siyasi olayların bolluğuna rağmen, 1963 de de devam etmiştir.

1962 yılında, gayrisafi millî hâsıla, 1961 yılına nazaran, reel olarak, % 6 bir gelişme kaydetmiştir. 1963 yılına ait ilk tahminler, gayrisafi millî hâsılanın 1962 yılına nazaran, % 6,4 oranında bir gelişme kaydettiğini göstermektedir.

Hesapların sonu alınıp, ikinci geçici tahminler yapıldığı zaman, 1963 yılında gerçekleştirilen gelişmenin % 7 ye pek yakın bir oranda % 6, 8 civarında olacağı intibahı veren alâmetler eksik değildir.

Gayrisafi millî hasılda, iki yıl içinde gerçekleştirilen gelişme, 1961 re nazaran, geçici rakam olarak, % 12,8 dir. reel bir gelişme olarak, bu gelişme hızı, yaşanan siyasi olaylar da göz önüne getirilirse, gerçekten bir başarı olarak kabul edilmek gerekir. Bu başarının değerini arttıran bir husus da, bu gelişmenin, bütçe ihtiyaçları için Merkez Bankası kaynaklarına, emisyonla başvurulmadan, sadece normal, sıhhi kaynaklarla başarılmış olmasıdır.

Gerek 1962 bütçesinin, gerekse 1963 bütçesinin icrasında, umulan vergi hasılatının tam olarak gerçekleşmeyeceği ihtimalleri belirir belirmez, 1962 yılında hem carî, hem de yatırım giderlerine; 1963 bütçesinde sadece carî giderlere şâmil olmak üzere, zamanında alınan tasarruf ve blokaj tedbirleri, gerek plân hedefleri ve stratejisinde, gerekse birinci Beş Yıllık Plân ile yıllık programlarda yer alan prensiplere, Hükümetçe gösterilen sadakatın birer ifadesidir.

Tarım alanında, başlıca ürünlerde, 1962 de 1961 e nazaran, 1963 te 1962 ye nazaran, oldukça önemli artışlar kaydedilmiştir.

Müstahsılın malı, sağlam para ile, değer pahasını bulmuş, müstahsılın eline değeri yerinde, daha fazla satılma gücü geçmiştir. 1962 yılının ilk aylarında, önceki yıllardan arta kalan pancar borçları ödenmiş, buday konusunda, müstahsıl koruyucu, istihsal teşvik edici fiyatlarla yapılan ofis mübayaaları, önceki yıllara nazaran, adeta rekor seviyelere ulaşmış, mübayaaların finansmanı, Hükümet için adeta bir mesele haline almıştır. Bu devrede, Ziraat Bankasının yıllardan beri donmuş kredilerinin çözülmeye başlaması, bankayı, plânın ön gördüğü verimli istikametlerde, diğer bir deyimle zirai kredileri, abonman kredileri mahiyetini almış istihlâk kredileri halinden çıkarak, dekar başına verimi arttıracak olan gübre, iyi tohum, makina ve teçhizat konularında kredi açabilecek nispi bir güce kavuşturmuştur.

Zirai krediler, 1961 sonunda 1 milyar 682 milyon lira iken, 1962 sonunda 1 milyar 953 milyon liraya, 1963 ün onuncu ayı sonunda 2 milyar 221 milyon liraya yükselmiştir. 22 aylık artış 540 milyon liradır. % 32 dir.

Tarım alanında, plânlı devreye geçiş programı ile, Beş Yıllık Plânda ön görülen yıllık, % 4,2 artış hızı, 1962 de % 5,6, 1963 de % 4,6 artış

hızı ile, unulanın üstünde bir seviyede gerçekleşmiştir.

Gayrisafi millî hâsılanın % 15 ini teşkil eden sanayi alanında, 1962 de, 1961 e nazaran % 6,9; 1963 te, ilk geçici tahmin olarak % 7,5 bir artış kaydedilmiş bulunmaktadır.

Başlıca sanayi mamulleri olan demir, çelik, boru, çimento, şişe ve cam, yün ipliği, yünlü dokuma, pamuk ipliği, pamuklu dokuma konularında, 1963 yılında 1962 ye nazaran, Plânın ön görüldüğü istikametlerde önemli artışlar kaydedilmiştir. Bilhassa enerji üretimi ile petrol sanayiindeki artışlar, memnuniyet verici bir ölçüde olmuştur.

Madenlerden taş kömürü, linyit, demir, bakır, kükürt istihsali, plânda ön görülen gelişmeleri göstermiştir.

İnşaat sektöründe, 1962 de 1961 e nazaran, gerek yüzölçümü, gerekse kıymet bakımından önemli artışlar kaydedilmişti.

1963 te ise, plânın arzuladığı yönden, bu alanda bir miktar düşüşler müşahade edilmiş olmakla beraber, özel sektör yatırımlarını, bu alandan, memleket ekonomisi için daha verimli olan alanlara kaydırmak için gerekli krediye malî tedbirler tamamlanamamış olduğu için, amaç henüz gerçekleştirilememiştir.

Ancak, daha 1963 ün ilk altı ayında beliren yönelme, memnuniyet verici mahiyettedir.

Dış ticaret hacmi 1962 ve 1963 yıllarında, daha önceki yıllara nazaran, rekor sayılabilecek seviyelere ulaşmıştır. 1962 yılında dış ticaret hacmi 622 milyon dolârı ithalât, 381 milyon dolârı ihracat olmak üzere bir milyar dolârın üstüne çıkmıştır. İhracattan sağlanan döviz geliri, ithalât için lüzumlu döviz ihtiyacının ancak % 62,2 sini karşılayabilmiş, dış ticaret açığı 241 milyon dolârı bulmuştur.

1963 te dış ticaret hacmi 368 milyon dolârı ihracat 688 milyon dolârı ithalât olmak üzere bir milyar 56 milyon dolâr olmuş, ihracat 1962 ye nazaran 13 milyon dolâr eksiklik, ithalât 66 milyon dolâr fazlalık göstermiştir. Dış ticaret açığı 320 milyon dolârdir. Ekonominin hali hazır bünyesinin kaçınılmaz bir sonucu olan bu bünyevi dış ticaret açığı, tediye muvazenemizde, önemli bir menfi unsur olmakta devam etmektedir.

Tediye muvazenemizin bu bünyevi durumunu ağırlaştırıran diğer önemli bir menfi unsur da,

yakın geçmişin mirası olan ağır dış borçlarımızın mevcudiyetidir.

Filhakika 1 Temmuz 1961 den 30 Haziran 1962 ye kadar olan 12 aylık bir devre de, 43 milyon dolârı Devlet borçlarının resülmal ve faiz taksitleri, 31 milyon dolârı konsolidasyona tabi borçların taksit ve faizleri, 14 milyon dolârı kredili ithalât taksitleri, 9 milyon dolârı diğer borçlar olmak üzere ceman 97 milyon dolârı; 1 Temmuz 1962 den 30 Haziran 1963 e kadar olan 12 aylık devrede, 95 milyon dolârı Devlet borçlarının resülmal ve faiz taksitleri, 36 milyon dolârı konsolidasyona tabi borçların taksit ve faizleri, 16 milyon dolârı kredili ithalât taksitleri, 2 milyon dolârı diğer borçlar olmak üzere, ceman 149 milyon dolâr tutarındaki borç taksitleri ödemek mecburiyeti ile karşı karşıya kalınmış olması, tediye muvazenemizin bünyevi dış ticaret açığı yüzünden esasen ağır olan durumunu büsbütün ağırlaştırmış, alınan dış yardımların mühim kısmının, eski borçların ödenmesinden kullanılması gerektirmiştir. Ananevi ihraç maddelerimizin yanına yeni maddelerin eklenmesi suretiyle ihracat gelirlerimizi artırmanın müşkülâtı ve bunun kısa bir zaman süresi içinde gerçekleşmesinin hemen hemen imkânsızlığı karşısında, tediye muvazenemizin bu ağır durumunun ıslahını, yeni zamanların tükenmez Hazinesi olan turizmden beklemek tek çıkar yol olarak görünmektedir. Bu istikamette, milletçe el ve gönül birliği ile gayret göstermenin zamanı gelmiştir kanısındayız.

Hükümetten ve Yüce Meclisten ferdi ve müşterek imkân ve gayretleri bu istikamete yöneltmesini beklemekteyiz.

Sayın Milletvekilleri :

Ekonomideki gelişmelere muvazi olarak, para, kredi ve mevduat konularında da olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Merkez Bankası kredileri, 1961 sonunda, 1 milyar 157 milyon lira iken 1963 ün 10 neu ayı sonunda, yani 22 ay içinde, 3 milyar 130 milyon liraya çıkmıştır. 22 aylık artış % 170 tir Merkez Bankasının kamu sektörüne açtığı krediler, 1961 sonunda 553 milyon lira iken 1962 sonunda 1 milyar 23 milyon liraya; 1963 ün 10 neu ayı sonunda da 2 milyar 36 milyon liraya yükselmiştir. 22 aylık artış % 268 dir. Merkez Bankasının özel sektöre açtığı krediler ise, 1961 sonunda, 604 milyon lira iken 1962 so-

nunda 801 milyon liraya, 1963 ün 10 neu ayı sonunda 1 milyar 94 milyon liraya ulaşmıştır.

(22) aylık artış % 81 dir.

Banka kredileri toplamı, 1961 sonunda 8 milyar 324 milyon lira iken, 1962 sonunda 10 milyar 362 milyon liraya, 1963 ün 10 neu ayı sonunda, 11 milyar 587 milyon liraya ulaşmıştır. 22 aylık artış 3 milyar 263 milyon lira, % 40,8 dir.

Mevduat, 1961 osnunda, 8 milyar 276 milyon lira iken, 1962 sonunda, 9 milyar 418 milyon liraya; 1963 ün onuncu ayı sonunda 9 milyar 605 milyon liraya yükselmiştir.

22 aylık artış 1 milyar 329 milyon liradır. (% 16).

Fiyat hareketlerine müessiriyeti bakımından, iktisadi müşirler arasında en mühim bir müşir hizmeti gören para arzı, 1961 sonunda 10 milyar 58 milyon lira iken, 1962 sonunda 10 milyar 964 milyon liraya, 1963 ün 10 neu ayı sonunda 11 milyar 510 milyon liraya ulaşmıştır. 22 aylık artış 1 milyar 452 milyon liradır. (% 14) dir.

İki yıllık bir devrede, para arzındaki artış, % 14, milli gelirdeki artış, geçici rakam olarak % 12,8 dir. Bu iki rakamın birbirine olan yakınlığı, ekonominin sıhhatli kaynaklarla beslendiği ve sıhhatli adımlarla gelişmekte olduğunu göstermeye kâfidir.

Sayın milletvekilleri :

1962 Bütçe giderleri, katma bütçelerle birlikte 10 milyar 468 milyon lira olarak bağlanmış, malî yıl içinde, çeşitli kanunlarla kabul edilen ek ve olağanüstü ödeneklerle, 10 milyar 999 milyon liraya ulaşmıştır. Bu bütçeden fiilen yapılan harcamalar toplamı ise, 9 milyar 472 milyon lirayı bulmuştur. Demek oluyor ki, ödenekler toplamının % 86,1 i, fiilen icra edilmiş, bu miktar para harcanmıştır.

1963 bütçesi, 12 milyar 563 milyon liradır. Ek ve olağanüstü ödeneklerle ne miktara ulaştığı henüz kesin olarak belli değildir.

1964 malî yılı içinde, Hükümetçe yapılan teklif, katma bütçelerle birlikte 13 milyar 986 milyon liradır. Karma Bütçe Komisyonunca yapılan 34,5 milyon liralık ilâveden sonra bu toplam, 14 milyar 20 milyon lirayı bulmuştur. Demek oluyor ki, 1963 bütçesi, 1962 bütçesine nazaran, 1 milyar 563 milyon lira, yani % 14,2;

1964 bütçesi de, 1963 bütçesine nazaran 1 milyar 458 milyon lira, yani % 11,6 bir artış göstermektedir.

1964 bütçesinin 1963 bütçesine nazaran kaydettiği bu 1 milyar 458 milyon liralık artışın 411 milyon lirası cari harcamalara, 615 milyon lirası yatırım harcamalarına, 432 milyon lirası sermaye teşkili ve transfer teşkili harcamalarına taallük etmektedir.

1964 bütçesi, direkt olarak 3 milyar 563 milyon liralık; endirekt olarak da, 932 milyon liralık olmak üzere, ceman 4 milyar 495 milyon liralık yatırım yapacaktır.

932 milyon liralık endirekt yatırımın 700 milyon liralık kısmı, İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımları için, 180 milyon lirası Eroğlı Demir ve Çelik fabrikaları için harcanacaktır.

Direkt, endirekt olarak 4 milyar 495 milyon liralık yatırım yapacak olan 1964 bütçesi, 1 milyar 415 milyon lira da, borç taksiti ödiyecektir.

Şu halde, 1964 bütçesinin 14 milyar 20 milyon lira tutarındaki ödeneğinin 4 milyar 495 milyon lirası yatırım, 1 milyar 415 milyon lirası borç taksiti olmak üzere, ceman 5 milyar 910 milyon lirası yatırım ve borç taksiti toplamından ibarettir. Yani bütçenin % 42 si, yatırımlarla borç taksitlerine harcanacak demektir.

Sayın milletvekilleri;

1964 malî yılına ait konsolide bütçenin 14 milyar 20 milyon giderine karşılık, acaba gelirlerimiz neden ibarettir?

Umulan vergi hasılatı olarak 10 milyar 426 milyon lira; Devletçe yönetilen kurumlar hasılatı ve Devlet payları toplamı olarak 103 milyon lira; Devlet malları gelirleri toplamı olarak 142 milyon lira; çeşitli gelirler ve cezalar toplamı olarak 196 milyon lira; katma bütçelerin kendi öz gelirleri toplamı olan 537 milyon lira; olmak üzere ceman 11 milyar 404 milyon liradır. Normal gelirlerimizin toplamı işte bundan ibarettir.

Demek oluyor ki, 14 milyar 20 milyon lira giderlere karşılık normal gelirler toplamı, Vergi Reform Komisyonumuzda müzakere edilmekte olan yeni tasarıların getireceği umulan gelirler de dâhil olmak üzere 11 milyar 404 milyon liradan ibarettir.

Demek ki, gelirlerimiz, giderlerimizi karşılamaya kâfi değildir ve bütçe klâsik bütçe an-

layışına göre, 2 milyar 616 milyon lira tutarında bir açığı ihtiva etmektedir.

Bu açığı karşılamak üzere öngörülen kaynaklar da şunlardır :

Cebri bir istikraz olan tasarruf bonoları hasılatı olarak 480 milyon lira, akar yakıt istikraz fonundan Hazineye yatırılacak miktar olarak 25 milyon lira; Amerikan yardımı ve diğer yardım ve kredi karşılıklarından bütçeye intikal edecek paralar olarak 1 milyar 800 milyon lira; istikraz fonu hesabından Hazineye yatırılacak miktar olarak 50 milyon lira; kam-biyo karşılık fonu provizyon hesabından Hazineye yatırılacak miktar olarak 50 milyon lira; Merkez Bankasındaki 34 numaralı NATO hesabından Hazineye devrolunacak miktar olarak 25 milyon lira; İktisadi Devlet Teşekkülleri borç ödemeleri olarak 28 milyon lira; olmak üzere, cem'an 2 milyar 458 milyon liradır.

Demek oluyor ki, 2 milyar 616 milyon liralık açığın 2 milyar 458 milyon liralık kısmı, fevkalâde kaynaklardan karşılanmıştır. Geriye, karşılığı her hangi bir suretle bulunamamış olan 158 milyon liralık bir açık kalmaktadır. Bu da, gerekirse, iç istikrazla karşılanacaktır.

Sayın milletvekilleri;

İkinci Koalisyon Hükümeti büyük gayretlerle, tasarruflu bir bütçe hazırlamış, bütçe raporörleri, Hükümet teklifine, cem'an, daha 335 milyon lira ilâvesinin lüzum ve zaruretine kaani olmuşlar, Karma Bütçe Komisyonu bu 335 milyon liralık ilâve giderin ancak 34,5 milyon liralık kısmını kabul etmiş, böylece bütçe giderlerini, 14 milyar 20 milyon lira olarak tesbit etmiş.

Buna karşılık, Vergi Reform Komisyonunda görüşülmekte olan tasarıların gerektirdiği yeni vergi gayretlerine rağmen, bütçe, daha bağlanırken, 2 milyar 616 milyon lira açık göstermiş, bu açığın 1 milyar 800 milyon liralık kısmının, yani % 68,8'inin, yabancı yardımları ile karşılanması öngörülmüştür.

Şu halde, yeni vergi gayretlerine rağmen, açığın % 68,8'inin, yatırımlarının % 40'ünün, bütün vergiler toplamının % 17,2'si ölçüsünde bir dış yardımla karşılanması suretiyle bağlanabilen, hattâ bağlanamayan bir bütçe ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Bu gerçekler bizleri, milletin vekilleri olarak, memleketi idare eden iktidar ve muhalefet partileri olarak, ferdolarak, millet olarak düşünmeye, vazifelerimizin icaplarını seve seve yapmaya sevk etmek için kâfidir sanıyorum.

1964 bütçesinin, milletimiz için iyi bir gelecek hazırlamakta, yararlı hizmet görmesi dileği ile grupum adına hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Şimdi arkadaşlarım, şahısları adına söz istiyen arkadaşlarımıza söz vereceğim.

İSMET SEZGİN (Aydın) — Gruplar bitti mi?

BAŞKAN — Gruplardan söz istiyenler yok.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Gelecek efendim.

BAŞKAN — Geldiği zaman söz veririz, efendim.

Sayın Hasan Tahsin Uzun.

HASAN TAHSİN UZUN (Kırklareli) — Sayın Başkan ve kıymetli arkadaşlarım; 1964 yılı bütçesi hakkında düşüncelerimi topluca belirtmek isterim.

1964 yılı bütçemizin gelir tahminleri, geçen yılın tahminlerine ve nisbeten fiili tahsilât rakamlarına dayandırılmıştır. Ayrıca yapılması tasarlanan vergi reformları ile gelir ve giderler arasındaki dengeyi sağlanmasına çalışılmıştır.

Denk bütçe kurmak hususunda en kolay yol tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu yol kolay olduğu kadar hatalıdır da. Çünkü; 1963 yılı bütçesi 12 101 638 158 lira tahmin edilmiştir. 10 aylık fiili tahsilât ise 9 631 097 000 liradır. Demek ki, 1963 yılı bütçesi 10 ay içinde ancak % 79 gerçekleştirilmiştir. Ocak ve Şubat ayları vergi tahsilâtı bakımından «ölü mevsim» sayıldığına göre, 1 926 300 000 lira farkı bu aylarda toplayıp 1963 yılı bütçesini tamamen tahakkuk ettirmek mümkün olmayacaktır. İyimser bir görüşle, son iki ay içinde bir milyar daha vergi alınacağını tahmin etsek bile, 1963 yılı bütçesi, bir milyar lira tutarında fiili bir açıkla bağlanmış olacaktır.

Gelelim, böyle bir bütçeye kıyasen tahmin edilen 1964 yılı bütçesine :

1964 yılı bütçesi 13 153 405 000 lira olarak denkleştirilmiştir. Bu, geçen yıla nazaran 2 milyar liralık fazla gelir demektir. Vergi kaynaklarındaki tabii gelişme ile mükellefiyet sı-

nır ve nisbetlerinin artışı fazlalık sağlasa bile, Yüksek Meclisinize takdim olunan 1964 yılı bütçesi, bir miktar açığa, daha başlangıçta kesin adaylığını koymuştur.

Bunun için de bir an evvel gerçek bir vergi reformu yapmak veya başka bir deyimle gelir kaynaklarımızı harekete getirmek lâzımdır.

Vergi reformu anlayışımız şu olmalıdır. Genel, âdil ve verimli bir vergi sistemi koymak ve vergi kaçakçılığını en az seviyeye indirmek.

Ancak bu takdirle, sosyal hizmetlerin geliştirilmesi, çoğaltılması ve âdil ölçüler içinde dağıtılması mümkün olur. Böylece sosyal adaletin gerçekleşeceğine de inanmaktayım. Yoksa, sırf gündün güne artan cari masrafları karşılamak veya sadece bütçeyi denk göstermek için konulan vergiler, «reform» ismine lâyık değildir. Olsa olsa bunlar vergi zammı denir.

Kısaca, 1964 yılı bütçesi, bütün iyimser gayretlere rağmen gerekli sosyal hizmetleri ve bu istikamette gerekli yatırım projelerini finanse edecek nitelikte görünmemektedir. Hazırlanan vergi kanunları ise, ancak vergi reformu anlayışımızın eşliğindedir. Vergileri mutlaka âdil ölçüler içinde genelleştirmek zorundayız. Bugün için genellikle prensibinin büyük noksanı, zirai vergilerdir. Nakdi ve aynı modern anlamda zirai vergilere doğru gitmekte kaçınılmaz bir zaruret vardır.

Bir diğer önemli nokta da gelirlerin cari masraflara dağılımı da 5 Yıllık Kalkınma Plânının ana hedeflerine uygun görülmemesi keyfiyettir. Yani personel ve hizmet giderlerinin dağılımı sosyal adalet ilkeleri ile bağdaşmış sayılmaz. Bilhassa şu hususa dikkatinizi çekmek isterim. Komisyon da aynı noktaya parmak basmakla en haklı kanaati dile getirmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığının giderleri incelendiği zaman hemen görülür ki; 230 586 Devlet memurunun 135 697 si yani % 58 i Millî Eğitim Bakanlığı hizmetinde bulunmaktadır. Halbuki bu Bakanlığın personeli için tefrik edilen personel giderleri 1 300 977 132 lira tutmaktadır. Genel bütçe cari giderlerinin sadece % 23,17 sidir. Yani Devlet memurlarının % 58 ni teşkil eden eğitim ve öğretim mensupları bütçe genel cari giderlerinin yalnız ve yalnız % 23 ne lâyık görülmüştür. Kalkınma

halinde olan toplumumuzda eğitime verilen değer bir endeksi olan bu münasebet çok enteresandır. Memleketimizin kalkınması, para, plân kadar insan gücüne, bilgi ve dürüstlüğe bağlıdır. Kalkınmanın temel taşı kadrodur, yani insandır. Makinaları yapan, kullanan veya sevk ve idare edenleri yetiştiremezsek bütün plânımız çıkmaza girer. Bunun için mutlaka eğitim ve öğretim mensuplarına gerekli önemin verilmesi lâzımdır. Ama bütçeye konan tahsisatla bu olmaz, olmayacaktır. Bütün bu tenkidlerime rağmen bugünkü mevcut şartlar içinde hazırlanabilecek en iyi bütçe budur. Maliye Bakanlığını ve Hükümeti tebrik ederim.

Saygılarımla. (Ortadan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Muhiddin Güven.

MUHİDDİN GÜVEN (İstanbul) — Sayın Başkan; değerli arkadaşlarım;

Sözlerime başlamadan evvel, bir ufak noktayı yüksek dikkatlerinize arz etmek isterim.

Bir milletin hayatında, bilhassa Büyük Millet Meclisinin teşrii faaliyetinde en mühim günlerinden birini bütçe müzakereleri teşkil etmektedir. İşte bugüne geldiğimiz anda ben üzüntü verici bir müşahadenin içine girdim. Hükümeti temsilen Yüksek Heyete dahil iki arkadaşımız burada idi, Sayın Maliye Vekili sizlere hitabederken ve Sayın Başbakan da milletvekili sırasında başka bir şeyle meggul idi. İktidarı teşkil eden parti ise 35 kişiyle burada idi. Elbette bu meselenin üzerinde hassasiyetle durmak icabeder.

NURETTİN CERİTOĞLU (Samsun) — Sizden kaç kişi vardı?

MUHİDDİN GÜVEN (Devamla) — Şimdi muhalefetin varlığını iktidar kendi açısından mütalâa etmemelidir.

NURETTİN CERİTOĞLU (Samsun) — Her ikisinin mesuliyeti aynıdır.

MUHİDDİN GÜVEN (Devamla) — Şimdi esas mevzua giriyorum.

Plân Kanununun Yüksek Meclisten çıkmasından sonra, Beş Yıllık Kalkınmanın ikinci tatbik yılı 1964 bütçesiyle karşımızdadır.

1962 nin plânlı devreye geçiş bütçesinden sonra, 1963 senesi, bu plân esasları dahilinde hazırlanan ilk bütçe olarak tatbik edildi.

Memleketimizin içtimai ve iktisadî hayatında mucizevi tesirleri olacağı iddia edilen bir yeni sistemi bütünlüğü ile korumak ve bunun için gerekli tedbirler alındıktan sonra böyle bir nizam dahilinde hayatımıza bir istikamet verilme istendi ve bir gidişin sahibi olduk. Ben bu gidiş üzerindeki düşüncelerimi esaslar üzerinde ve başka bir zaviyede durarak, arza çalışacağım.

Çok cepheli bir kalkınmanın devamına şiddetle muhtaç bulunan memleketimizde duraklamayı tevlideden mevcut tesirlerin yanında yenilerin de zuhuruna imkân veren siyasi içtimai ve iktisadi engellere işaretle iktifa edeceğim.

Milletimizin hayatında çeşitli ve ehemmiyetli hâdiseler gelip geçmektedir. Bu hâdiseler cemiyetimizin bünyesindeki rahatsızlıkları âdetâ haykırmakta ve ayrıca yeniden rahatsızlıklar yaratmaktadır.

Biz ise bunların üzerinde lâyıkıyla durmadan veya durmadan, kimimiz sabır ve tahammülün çilesi içinde, kimimiz hodgâm bir memnuniyetin sarhoşluğunda, kimimiz ise bir nemelâzımcılığın kayıtsızlığında günümüzü geçirdik, geçiriyoruz.

Fakat bütünüyle bir intikal devrinin sarsıntıları içinde olan cemiyetimiz sancılarla kıvrıyor ve menfi kuvvetler bundan faydalanarak, yapıyı yıkmaya ve onun yerine bizi her şeyimizden mahrum edecek bir vasat hazırlamaya çalışıyorlar.

Öyle tahmin ediyorum ki, hepiniz bunun derin sızısını ve üzüntüsünü içinizde hissetmektedirsiniz. Fakat, yalnızca bu sızıyı duymak ve üzülmek kâfi midir? Derinlerden gelen bu ikaz sesine hepberaber kulak vermek gerekmez mi?

Toprağını süren çiftçiden fabrikada çalışan işçiye, en küçük memurdan en yüksek kademeye, mektepteki talebeden kürsüdeki profesöre, esnafından tüccarına ve sanayicisine kadar bugün herkesin sorduğu bir soru var: Nereye gidiyoruz?

Bunun cevabını elbetteki bizi tazyik altına alan meseleler üzerine, münferit ve tesirsiz davranışlar halinde değil, hepberaber derinliğine inerek muhasebesini yapmak ve tedbirlerini almakla ve tatbikatını icranın cesur ve kararlı faaliyetinde kıymetlendirmekle verebileceğiz. Bugünün Millet Meclisi olarak vazifelerimizin çok büyük, mesuliyetimizin ise hudutsuz olduğunu düşünmemiz gerekmektedir.

Geçirdiğimiz 1963 yılı ağır vakalarla doludur. Bu ağırlık yalnız hâdiselerin oluşunda değil, bunlar karşısında Hükümet davranışında, müeyyidelerin ve koruyucu kuvvetlerin harekete geçirilip geçirilmemesinde, rejim anlayışında, Millet Meclisinin meseleleri benimseyiş tarzında ve maşerî vicdanda bıraktığı akislerde hissedilmektedir.

Uzun çalışmalarla hazırlanan yeni Anayasa ile insan hak ve hürriyetleri ve bu insanların teşkil ettiği müesseseler daha geniş teminat altına alınmışken demokratik rejimin vazgeçilmez unsuru olan muhalefet partisine ve bâzı basım müesseselerine pervasızca yapılan tehditler, Hükümetin gözü önünde muayyen tertiplerle ardı ardına devam eden kanun dışı tecavüzler bu halin acı örnekleri olarak tarih sayfalarına geçti.

Büyük Mecliste ise, hâdiselerin görüşmesi yapılırken mesûl Hükümet tarafından tutulan yol, mağdurun mahkûm hâle getirilmesi arzusu, cereyan eden müzakereler sırasında hâdiseler, hatırlanması istenmiyecek derecede üzüntü vericidir.

Silâhlı kuvvetler meşru rejime karşı fiilî bir hareketin kat'i bir hali memleketimizin ve şerefli Ordumuzun şerefli bir ocağının genç müntesiplerinin çocuklarımızın dimağlarını zehirliyerek girişilen bir kıyam diğer ekleriyle beraber bastırıldı. Bünyesi içinde bu kıyamın muhasebesi yapıldı ve bir neticeye bağlandı. Bu çok acı bir ameliyat kararıdır, fakat asla bir tedavi değildir. Kanaatimce cemiyetimizin bünyesi bir hâdiselerle yeni bir nekahat devrinin nazik hali içine girmiş bulunmaktadır.

Siyasî sahada tevalî eden bu mânevi buhran, müesseselerin kendi varlığı içinde inkışafına ve tekâmülüne hak tanınmadan müdahale, tazyik ve tehdit yolunu memleket mukadderatına hâkim kılacağını düşünenlerin veya bu şekilde tesiri uygun görenlerin elinde tehlikeli bir ölçüye varmıştır.

Bir Anayasaya bağlı, seçimle gelmiş meşru rejime karşı girişilen her gayrimeşru hareket milletin ve memleketin selâmeti için daima en kat'i hâl ile karşılığını bulmalıdır. Fakat bu asla kâfi değildir. Asıl kendi bünyemizde hür düşünceleri kemale erdirecek davranış açık örnekleriyle teşriî ve icrai faaliyetimizde ver-

mek ve üzerine gölge düşürmemek mecburiyetindedir.

Aksi takdirde yalnız görüşü demokratik, muhtevası itibariyle, bundan uzak olduğu itibarını veren, eski itiyatların dışına çıkamayan bir iera ve yürüyüş ve kaba kuvvetleri tahrik eden mesnetler olarak her zaman aranacak ve bulunacaktır. Tedbir Meclisimizde, tedbir bizatihi Hükümetin kendi hüviyetinde değerlendirilecektir.

Sureti haktan görünerek, simsi bir propaganda, kendine uygun saydığı bir vasat içinde zihinleri sarsmaktadır. Tereddütler ve şüpheler ayağa kaldırılmakta, inançlar ise yerlere düşürülmek istenmektedir. Hür bir nizam içinde buna bağlı nimetlerden faydalanma hak ve iştia-kında olan vatandaşlarımız, bu idealin dayandığı demokratik rejime karşı ümitsizliğe sevk edilmektedir.

Bütün bu tesirleri hayatımızın her safhasında hissederken, vâkı zayıf ve haksız davranışlar, istikbal için emniyet ve istikrar bekliyen cemiyetimizi büsbütün bu tereddüt ve şüphe uçurumuna itmekte ve temini zaruri olan karşılıklı iyi niyet havasını asgariye indirmektedir.

Cemiyet rejime karşı olan fiili hareketin beklediği katî cevabını aldı. Ve fakat bunun son olmasını da candan temenni etmektedir. Bunun için de hâdiseleri değerlendirmekte kullanılan kıymet hükümlerinin hareketin istihdaf ettiği epeheler göre değil, rejimin selâmeti bakımından, rejimi teşkil eden müesseselerden hangisine ve ne einsten olursa olsun aynı hassasiyet ve cesaretle kullanılması icabettiği kanaatini taşımaktadır.

Diğer taraftan bir devirden bir devire geçişte vatan sathındaki fırtınanın bıraktığı teressübatı tam olarak ortadan kaldırmadan rahat bir şekilde yola devam etmek de mümkün değildir. Bir tazyik ile kalplerin derinliğine itilmiş bu yığıntılar bir küskünlük ve rahatsızlık yığını halindedir.

Yeni Hükümetin halen mahrum bulunduğu iç barışı temin hususunda gereken gayreti sarf edeceğine, meşru olmıyan her hangi bir hareketi önlemek için, yalnız ve yalnız T. B. M. M. sinden muvafık ve muhalifiyle kuvvet alacağına rejim anlayışında ve icrasında şahsi, zümrevi veya hudutlu bir düşünceyi terkedeceğine ve iktisadi kalkınmada şiddetle muhtaç bu-

lunduğumuz (Siyasi ve içtimai) VASAT'ın kurulmasıyla huzuru ve başarıyı getireceğine cidden inanmak isterim.

Artık bugün hayatımız, tesadüflere bırakılan bir gemi olmaktan kurtarılmalıdır. Ve bunun için de yalnız bir kaptan mevedolduğu sabit ve vahim fikirinden de zihinler uzaklaşmalıdır.

Malî ve iktisadi sahaya gelinece, yukarda işaret ettiğim duruma müvazi olarak duyulmakta olan endişe artık satıh üstüne çıkmıştır.

1962 plânlı devreye geçiş bütçesi neticeleri, hazırlayıcı ve tamamlayıcı tedbirler alınmadan, bünyemize ait maddi ve ruhi takat hesaba katılmadan yeniden cebrî tasarruf yolu ihtiyar edilmiştir.

Karma ekonomide özel sektörün ve Devletin yeri ne mahiyet ne de vüsattaki nisbet itibariyle tesbit edilmemiş, otokontrol olarak muhafaza edilen servet beyannamesinin gelir artırıcı müessiriyeti üzerinde ısrar edilerek ipkası eihetine gidilmiştir. Belli bir organizasyon ve anlayış içinde plânın istihdaf ettiği yatırım programı tek taraflı bir karakterle tahakkuk ettirilmeye çalışılmıştır.

Plân kavramı, iktisadi ve malî bir esas görüşe sahip Hükümetin kalkınmaya varma gayesi için kullandığı bir (vasata mı), yoksa bizatihi varılması gereken bir (gaye) mi olduğu üzerinde tereddütler izale edilmemiştir.

Dolayısıyla Meclisçe tasvibedilecek bir iktisadi siyasete ait (SİSTEM) âdeti kendi metoduna mahkûm; Hükümet ise, bu metodun vazilerine (TÂBİ) hale gelmiştir.

Her akli ve medeni davranışın bünyesinde mevcut bulunan plânlı hareket fikri bu haliyle kendi kabını taşımış ve kendi kendini saran bir çember olmuştur.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan muayyen bir zamana kadar zaruretler ve mecburiyetler dolayısıyla (Merkezî bir idare) sisteminin iktisadi ve malî sahada da devam eden (Yük taşıyıcı vasfı), muayyen bir zamandan sonra halka ait dinamizmin kısmen dahi olsa harekete geçirilmesiyle, (Şahsi teşebbüsün) ve dolayısıyla cemiyetin lehine hafiflemişken, 5 Yıllık Kalkınma Plânında vaz'edilen esas içinde ağırlık ibresi yine Devlete kaydırılmıştır.

Beş Yıllık Kalkınma Plânının tatbikinden evvel memlekette millî gelirin % 15 i nisbetinde bir yatırım yapıldığı ve bunun ancak % 4.5 - 5

nin Devlete ait bulunduğu, mukabilinde % 6 kalkınma hızı sağlandığı gerek plân kitabının tetkikinden, gerekse diğer neşriyattan anlaşıl-
maktadır.

Halbuki, plânlı devrede Devlet yatırım nis-
beti birden % 10 a fırlamış ve muvazene özel
sektör aleyhine bozulmuş, dolayısıyla zorlamala-
ra girişilmiştir. Buna mukabil temin edilen ne-
dir? Daha tahkiki ve teşbiti için vaktin pek er-
ken olmasına rağmen ilân edilen rakama göre
ancak % 5.5 - 6 bir kalkınma hızı sağlanmıştır.
Fakat piyasadaki hareketsizlik, iş darlığı, sıkı-
sıklık, buna mukabil Devlet bütçesine iera ettiği
tazyik, bunun karşısında Hükümeti finansman
temini için yeni vergiler ihdasına veya vergile-
re zam politikasına sevk etmiştir. Bugün yine
vergi reform kanunlarıyla karşı karşıyayız. Ay-
rıca neşredilen indekslerden hayat pahalılığının
% 5 arttığı göz önünde tutulursa bir kalkınma
hızından bahsetmek mümkün olabilecek midir?

Memleketimizin refahı için inandığımız (Sos-
yal Adalet) düşüncesi, dünya kurulduğundan-
beri müttefiklerin, büyük din adamlarının vazet-
tikleri ilk ve esas kaide olmuştur. Fakat bugün
cemiyetimizde (Sosyal Adalet) ten evvel bir sos-
yal emniyetin kurulması lâzımgelmektedir. (Sos-
yal Adalet) ancak böyle bir zemin üzerinde geli-
şebilir. Bugün cemiyetimiz bu emniyetten mah-
rumdur. Sert, kapalı, tekelci, acıları ve açlıkları
tahrik ve istismar eden zümreci bir düşünce-
nin, bulanık bakışlı, aldatıcı ve sonu nereye varacağı
bilinmiyen bir (Sosyalizm) propagandasına sığı-
narak, vatandaşlarımıza asıl temini gereken (Sa-
adet ve emniyeti yokedip bir daha gelmemek
üzere götürmesi mümkündür.

Bugünkü cemiyetimizde gelişen memleketler
seviyesine müteveccih kanatlanma istek ve isti-
dadını, âmme sektörü faaliyetini özel sektörü ez-
meye mütemayil bir karma ekonomi düşüncesin-
de takviye edemeyiz.

Herşeyi Devletten bekleyen bir zihniyeti de-
ğil, yapıcı ve yaratıcı bir faaliyetin sahibi ola-
rak hem kendisi hem cemiyeti için hizmette bir
teşebbüs zihniyetini teşvik ve cemiyette kıymet
hükümlerinin iş adamları lehine çevrilmesini tem-
min etmeli değil miyiz?

Halbuki tersine bir davranışın, mesûl Hükü-
met adamları tarafından tercih edildiğini ve
âmme hizmetlerine iştiraki azamî dereceye çıkar-

mak için güler yüzlü, itimat verici ve yardımcı
bir politika yerine, itici, suçlayıcı bir politikaya
saplandığını görmekteyiz. Dolayısıyla piyasa ya-
rına güvenle bakamamaktadır.

BAŞKAN — Sayın Güven; iki dakikanız kal-
dı, lütfen toparlayın.

MUHİDDİN GÜVEN (Devamla) — Yüksek
heyet müsaade ederse, bitireyim efendim.

BAŞKAN — İki dakikanız bitsin ondan son-
ra oyların.

Zirai sektörde geçen sene ilk defa tatbik edi-
len zirai gelir vergisinin tahmin edilen 100
milyon lira yerine 30 milyon getirmesi, Hükü-
meti üzmüş görünmektedir. Elbetteki kazanan
vatandaşlar vergi vereceklerdir, vermelidirler.
Fakat yukardan beri işaret ettiğim menfi tesir-
ler muvacehesinde, ilk defa vergilenmeye tâbi
tutulan bu zümreyi kabahatli telâkki edip hemen
yeni ve munzam vergilerle ve muafiyetleri daral-
tarak mükellefleri çoğaltma yolunu ihtiyar et-
mek ne dereceye kadar doğrudur?

Toprak reformu gibi çeşitli tesirlerle millet
karşısına çıkarılan ve daha ziyade bir (Zirai
ve İktisadi işletme) vafına sahip ve millî
gelirde asıl yeri ve rolü ve bulunan ve hakiki
ziraati temsil eden toprak, bahçe ve arazi sa-
hiplerine teveh edileceği anlaşılan tasavvurların
ne kadar menfi tesirleri olduğu üzerinde
neden durulmamaktadır?

Hemen hemen her sene tabiat tecelliyatı kar-
şısında her şeyi tesadüfe kalmış görünen ve te-
şebbüsleriyle en riskli yatırımlara girmiş vatan-
daşlarımızın istikballerine ait teminat muallâk-
tayken ve ayrıca zirai istihsalî âzamiye çıkarmak
başlıca gayemizken, mükellefiyet tahmil ciheti-
ne gitmek, ileride altın yumurtlayacak tavuğu
kesmeye benzemiyor mu?

BAŞKAN — Sayın Güven, tamam vaktiniz.
Arkadaşlar İhtüzük mucibince yazılı beyan-
lar 20 dakikadan fazla olamaz.

Arkadaşımız, izninizi istiyor; konuşmasını bi-
tirmek için. Devam etmesini kabul edenler... Et-
miyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun.

MUHİDDİN GÜVEN (Devamla) — Çok te-
şekkür ederim.

Hükümet sahibolduğu kapalı bir görüşle
plândaki yatırım rakamına ulaşmak, hep Devlet

eliyle iş yapmak düşüncesi içinde, millî gelire nisbetle az görülen % 18 civarında olan vergi nisbetini asgarî % 25 e çıkarıncaya kadar mücerret ve nazari bir mantıkla, hep millete mükellefiyet tahmili eihetine gidecektir.

Bu arada servet beyannamelerinin tevliyetiği bariz çekingenlik devam ederken ve işlemeceğini söylememize rağmen bu otokontrolle da iktifa etmiyerek vergi kaçakçılığının önlenmesi için yeni fakat aykırı tedbirler peşine gidileceği ve bunun için de bir zamanlar siyasî mânada başlayıp vatandaşlar arasında derin uçurumlar açan ihbar müessesesini, bu sefer iktisadî ve malî sahada mükellefi teşhir ile çalıştırmak yolunun ihtiyar edileceği anlaşılmaktadır.

Gelecek hakkında sonsuz tereddütleri bulunan namuslu ticaret ve sanayi erbabı, bundan sonra akla gelmedik şekil ve istikametlerde neler maruz kalacaklarını endişe içinde düşünecek ve hesaba katmak mecburiyetini hissedeceklerdir.

Hükümetin değil vergi kaçakçılığını, harice mütemadiyen para kaçırılmasını önlemek hususunda evvelâ mükellef ile Devlet arasında mevcut itimatsızlığı izale etmeye, yarım teminatını bulmaya, kontrolün sıkı ve namuslu ieraatını mekanizması içinde gerektiği şekilde çalıştırmaya ve buna ait katî tesiri mükellefin ruhî bünyesinde yerleştirmeye gayret sarf etmeden düşünülen tedbirlerin hepsi aksi neticeler tevliyetmekten başka bir işe yaramıyacaktır.

Aslında siyasi bir teşekkül olan Devletin bünyesini, çok ağır iktisadi maksatlı bir teşekkül haline sokmak bizi hayırlı bir neticeye götürmez. Belirtileri de meydandadır.

Üzüntü ile görülüyor ki, 1963 yılı bütçesi açık vermiştir. Plânda düşünülen yatırımlar ancak yüzde 70 - 80 arasında tahakkuk ettirilebilmiştir. Altın stoklarımız erimştir. Tedavüldeki para miktarı geçen seneye nazaran çok artmıştır. Piyasada hareketsizlik, ürkeklik, endişe ve tazyik vardır. Hayat pahalılığı yüzde 6 artmıştır. Dış ticaret açığımız daha büyümüştür. İhracat, plânda gösterilen seviyeden çok aşağıda kalmıştır. Plânın vadettiği iktisadi refahın belirtileri de henüz ufukta mevcut değildir. Buna ilâveten Hükümetin mesul ağızları radyolarda, gazetelerde, komisyonlarda bazan çok iyimser ba-

zan bedbin konuşmalar içine girmekte ve yeni olarak da plânın ilk tatbikat yıllarının zorluklarla dolu olmasını tabii telâkki edilmesi icabetiği telkine çalışmaktadır. Acaba müstakar olmayan ve güven hissi vermeyen bu beyanlar açıkça itiraf edilmek istenmeyen bir başarısızlığın ifadesi midir?

Bütün bu hakikatlara rağmen mevcut rahatsızlıkların sebebini icraya ait tutumda aramadan bu sebeplerin gereken tahlil ve tenkidleri yapılmadan âdeta dokunulmazlığı ebediyen mevcut mukaddes kitaplar gibi plândaki rakamları bulmak ve o şekilde istihdaf edilen gayelere erişebilmek için bir senenin açığı ve gelecek senenin yatırım hacmine göre bütçe hazırlanmış, gelirler kısmının gerekçesinde büyük kalemlerdeki 1 milyara yakın fazlalık (istihsal ve istihlak hacminin artmasına) ve bilhassa (Yapılacak ıslahata) bağlanarak muvazenenin teminine çalışılmıştır. «Vergi Reformu Kanunları» adı altında Meclise getirileceği söylenen tasarılarla müstenit vergi kaynakları ve neticeleri bu şekilde perdelenerek bakanlık bütçeleri hazırlanmış ve karara bağlanmak istenmiştir.

Böyle bir hal kanaatince gayrimakbul ve aldatıcı bir yoldur. Bu suretle Büyük Meclis âdeta bir tabi haline gelmekte, bütçede samimiyet ve açıklık prensibi kaybolmaktadır. Vatandaşın benimsemesini gönüllü hizmetinin, özel sektörün itimadını ve müzaheretini bekleyen bir haklı düşünceye bağlı plân kitabına sımsıkı sarılan Hükümetin Meclisi bu şekilde emrivakilerle karşı karşıya bırakması (Hükümet anlayışı) bakımından yarım için üzerinde dikkatle durulması icabeden bir vakıdır.

Üzüntü ile ifade etmek lâzımgelir ki, iç siyasetteki bu istikrarsızlık, içtimai ve iktisadi hayatımızdaki bu itimatsızlık zayıf unsurları olarak satih üstüne çıkmakta, milletlerarası durumumuza ve itibarımıza da tesir iera etmektedir. Bundan faydalanmak isteyenler bir Kıbrıs sahnesinde küstah ve cüretkâr ırkdaşlarımıza karşı en hunhar cinayetleri işlemekten geri kalmamakta, insan hak ve hürriyetlerini ayaklar altına almakta, milletlerarası taahhütleri çiğnemekte bir beis görmemektedirler. Ne yaptık ve ne yapabiliyoruz? Bütün Meclisin milletin desteklediği dinamik hareketten neden rücu edilmiştir? Haksızlığa karşı direnişte katî ve ısrarlı inançlı bir irade değil, kendilerinden şikâyet ettiğimiz dost-

lar arasında, düşmanlar karşısında bile tercihe ve hakkı teslim sebepler teşkil ederler. Kullandığımız mı?

Arkadaşlarım, cemiyetimiz zelzeleye uğramış, temel taşları yerinden oynamış bir binaya benzetilmektedir. Dökülen harçların boşlukları vardır. Bu boşluklar mevcut olduğu ve biz bu boşlukları ruhi, fikri ve mânevi sahada doldurmadığımız müddetçe sızmağa istiyen iç ve dış menfi kuvvetler daima bulunacaktır. Yabancı telkinler, tesirler en kötü şekilde insanlarımızı mesnetlerinden mahrum bırakmaya çalışacaklardır. Kemirilen temel in o burjuva gibi çayan sesini kulaklarımızda duymuyor muyuz? Hal böyleyken aramızda ret duvarları inşa edemeyiz. Hale eskinin mahsubunu yapmakla, bir vâkıayı mütemadiyen tescil ettirmeye çalışmakla ne sahibolduğu kıymete bir şey eklemek ve ne de mevcut bir kıymeti varsa ondan bir şey eksiltmek mümkün olur ve bir fayda da sağlamaz.

Yalnız kendi kudretimize güvenip bize hakiki kudreti sağlayacak olandan kendimizi müstağni kılamayız. İnandığımız fikirlerin, hürriyetimize ait sözlerin ve düşüncelerin değer kazanacağı bütünlüğe kavuşacağı yegâne kaynak budur. Arada mevcudiyetini hissettirmeye çalışan veya mevhum her hangi bir tazyik ve tehdit bu çatı altında teşkil edilecek (Samimi ittihat ve irade) karşısında artık erimeli, yok olmalıdır. İlelebet payidar olacak Cumhuriyetimiz için bu müesseseden bu milletten gayri ne bir şahıs ne bir makam sahibiyet iddia edemez.

Hürriyet uğrunda bu memleketin daha iyi bir hayata kavuşması uğrunda kendini hizmete vakfetmiş, feda etmiş nice insanlarımız tarih boyunca olmuştur. Bazan haksızlıkları hak, bazan da adaleti adaletsizlikler kovalamış hizmetler yanında hatalar da yapılmıştır. Fakat milletimiz hep ayakta kalmasını bilmiştir. Arkadaşlarım, aslanan yapılan hizmetlerden istifade etmesini bilmek konulmuş taşların üzerine yenilerini birbirimizi inkâr etmeden yerleştirmeye çalışmak değil midir? Geçirilen ağır tecrübelerin ışığında kötü tekrarlardan kaçınmak, büyük bir sorumluluk hissi içinde insanlarımızı birleştirici bir zemine götürmek, sevgiyi aşılacak gayemiz olmalıdır, diyorum.

Bütçenin tümü üzerindeki sözlerimi bitirmeden evvel Amerika'lı Senatör Mansfield'in,

Kennedy'nin ölümü dolayısıyla, onun mânevi huzurunda yaptığı çok samimi derin ve içli hitabının son cümlelerini hatırlıyorum :

(Sevgisini verdi bize. Biz de sevgimizi birbirimize verelim diye... Onu yere seren o dehşet anında el birliği eden taassubun da, nefretinde, haksızlık, gurur ve küstahlığında artık bu dünyada yeri olmasın diye birbirimize vermemiz gereken şeyleri verdi bize.

«Başkan Kennedy bizi bırakıp giderken işte bunları armağan etti.» diyor ve soruyor. Mansfield. «Bu armağanları kabul edebilecek durumda mıyız Sayın Başkan? Bunları kabul etmek için gereken akıl, cesaret ve sorumluluk hissi var mı bizde? Yalvaralım Tanrı'ya bize bu aklı, bu cesareti, bu sorumluluk hissini bağışlasın.»)

Ben de Mansfield'e iştirak ediyor ve cemiyetimizden çaresizlikler içinde çok derinden yükselen (Nereye gidiyoruz?) haklı suali karşısında, sevindirici ve yarına güven sağlayıcı cevabını verebilmek için, her çeşit meseledeki taassubun, zihinleri karartan nefretin, ika edilmiş gelmiş, geçmiş haksızlıkların, başkasını hiçe sayan gururun da bu memlekette artık yeri olmasın diye hepimiz ve bilhassa İera ve İktidar mevkiinde olanlar için gereken akıl, cesaret ve sorumluluk hissini bağışlamasını Tanrı'dan diliyerek huzurunuzdan ayrılıyorum. (Soldan, alkışlar.)

BAŞKAN — Bir takrir var, okutuyorum :
Sayın Başkanlığa

Bütçenin tümü üzerinde söz almış bulunan arkadaşların çokluğu karşısında şimdiden tedbir alınmazsa ya birçok sayın üyenin konuşma imkânı kalmıyacak veya, müzakerelerin sonuna doğru zecri tedbirlere ihtiyaç hissedilecektir. Bu durumlarla karşılaşmamak için grup sözcükleri dışındaki sayın hatiplerin konuşmalarının 10 dakika olarak tesbitinin oylanmasını saygılarımla arz ve teklif ederim.

Tokat
Ali Dizman

BAŞKAN — Önergenin aleyhinde Sayın İsmet Sezgin, buyurun.

İSMET SEZGİN (Aydın) — Sayın Başkan; muhterem arkadaşlar, öyle tahmin ediyoruz ki, bugün şahısları adına yapılan görüşmeler bitecektir. Zaten isimlerini yazdıran arkadaşlarımızdan sadece üçü veya beşi buradadır. Bütün ar-

kadaşlarımızın yapacakları konuşmaların uzun olması mümkün değildir. Bâzı arkadaşlar kısa konuşacaktır. Ve bütçenin tümü gibi gerçekten önemli olan ve uzun çalışmalar sonunda bir mesaiyi gerektirebilecek olan bir çalışmanın sonundaki yapılacak konuşmaların hiç olmazsa bütçenin tümü ile ilgili olmak üzere, 10 dakikaya inhisar ettirilmesini pek muhterem arkadaşlarımdan rica edeceğim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Lehinde Sayın Hâlûk Nur Bâki. **HALÛK NUR BÂKİ** (Afyon Karahisar) — Sayın arkadaşlarım, hakikaten geniş bir şekilde, bilhassa bütçenin tümü üzerinde bu şekilde konuşmak isteyen arkadaşlara bir toleransın tanınması imkânı akla uygun gelen bir çaredir. Ancak, şunu kabul etmek lâzım ki, bu çareyi birtakım arkadaşlarımızın çok daha derin ölçüde aleyhine kullanmamak için bu tahdit konmuştur. Çünkü yarına grup sözcüleri de kalmıştır. Grup sözcülerinin yarın akşama kadar sözlerini bitirmesi lâzım. Bütçemizin müzakeresinin programında bitmemesi sonraki görüşmelerin de büsbütün ya kifayetlerle kesilmesini yahut da zaman tahdidinin daha fazla olmasını mucibolacaktır. Halbuki şahısları adına konuşacak arkadaşlar lütfederler, bu konuşmaları on dakika içerisinde yaparlarsa, yalnız bütçenin tümü üzerinde değil, belki diğer bütçelerin bölümleri üzerinde kısa konuşacak arkadaşlara hiç olmazsa birkaç kelime ile olsun fikirlerini ifadeye vakit bırakacaklardır. Çünkü, üç - beş arkadaşın bulunması bu müzakerelerin uzaması için bir sebep teşkil etmiyor. Müzakereler, burada bulunanlar bittikten sonra, yarın geceye intikal edecektir. Ondan sonra bilfarz Başbakanlık bütçesi üzerinde söz alanların konuşma müddetleri ya kısılacak veya kifayeti müzakere takriri verilecektir. On dakika içinde şahısları adına söz alan arkadaşlar lütfetsinler. meramlarını kısaca ifade etsinler, grup sözcüleri büyük ölçüde daha detaylı olan görüşlerini esasen savunuyorlar, Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Kılıç, aleyhinde..

İki lehte ve iki de aleyhte konuşulabilir.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Muhterem arkadaşlarım, zaten bu müddet içinde bir arkadaşlarımızın konuşabilecekti. Zamanın bir kısmını da bu şekilde israf ediyoruz. Müsaade buyurursanız sadece bütçenin tümü üzerinde ve bu akşama mahsus ve munhasır olmak üzere, - zaten görüşmeler yeni başlamıştır - bu müddet kısma keyfiyetinden vazgeçelim ve hiç olmazsa 20 dakika üzerinden bu akşamlık konuşmalara devam edelim. Saygılarımla.

BAŞKAN — Lehinde, buyurunuz Sayın Dızman.

H. ALİ DİZMAN (Tokat) — Muhterem arkadaşlarım, konuşma müddetinin tahdidi yolundaki her teklif, şüphesiz, evvelâ bir reaksiyonla karşılanmaya mahkûm bir teklif olmak hüviyetinden kurtulamıyacaktır. Ancak, pek Yüce Heyetin malûmu olduğu üzere, bütçe müzakerelerini muayyen bir müddet zarfında bitirmek zarureti vardır. Buradaki arkadaşların konuşmalarının uzaması karşısında ya bu bütçe müzakerelerinin bitenmesi veya bitirilmesi için bidayette fazla olarak zamanı istinal eden arkadaşların bu kullandıkları zamanı, bütçelerin sonuna doğru konuşacak arkadaşların zamanından fazlasıyla indirmek icabedecektir. Bütçenin geciktirilerek Mart ayına yetiştirilmemesi ve böylece muvakkat bütçe ile memleket idaresi yoluna gidilmesi mevzuubahsolunacağına göre, şüphesiz ki, bilâhara konuşmaları 10 dakikadan daha evvele, belki beş dakikaya indirmek icabedecektir. Bu itibarla bu akşam için 10 dakikadan fazla konuşacak arkadaşlar aslında yarın veya 5 - 6 gün sonra on dakika konuşmak hakkına haiz olan arkadaşların hakkını bugünden bir nisbet dâhilinde almış olacaktlardır. Halihazırda, - biraz evvel Riyasetten öğrendiğime göre - 32 arkadaşımız söz almış, henüz gruplardan ikisi görüşmüş, üçü görüşmemiştir. 32 arkadaştan bir kısım arkadaşlar derler ki; «Konuşacak olanlardan gayet az bir kısmı buradadır, konuşsunlar.» derler. Bunun bitmesine imkân ve ihtimal yoktur. Söz alan arkadaşlardan en aşağı yirmisi buradadırlar ve bu şekilde yirmişer dakika söz alırlarsa, müzakereler uzuyacaktır. Fazla izaha lüzum görmüyorum. Bilâhara çok daha zecrî tedbire lüzum kalmaması için şimdi daha mâkul bir ölçüde bunu kullanmakta zaruret vardır zannedirim. Kaldı ki, yarın Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısı ola-

çak, Ankara ve İstanbul'da ilân edilmiş bulunan Örfi İdarenin devam edip etmemesi hususu görüşülecektir. Böylece bütçenin tümü üzerinde ayrılmış zamanın da bu vesile ile kenililiğinden büyük bir miktarı kaybolmuş olacaktır. Bu itibarla takririn iltifatınıza mazhar olmasını rica ederim.

BAŞKAN — Önergeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Söz sırası Sayın İsmet Sezgin'indir.

İSMET SEZGİN (Aydın) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım,

1964 yılı bütçesinin, memleketimize, milletimize hayırlı ve yararlı olması dileğiyle sözlerimizde başlarken şu husus üzerinde önemle durmak isteriz.

Plânlı ekonomilerde, plânın gerçekleşmesi, yıllık programlar yapılmasına, bütçelerin de plân

ve bu programlara bütünü ile uygun olmasına bağlıdır. Bu bakımdan, bütçelerin plânın ana hedeflerini gerçekleştirecek nitelik ve özellikle olması zorunluğu apaçık bir gerçektir. İşte 1964 yılı bütçesi hakkındaki görüşlerimizi bu yönden belirtecek ve bütçeyi Beş Yıllık Kalkınma Plânının ana hedefleri açısından değerlendirmeye çalışacağız.

Beş Yıllık Kalkınma Plânının birinci hedefi «ekonominin genel dengesini ve özellikle fiyat istikrarını bozmadan Türk ekonomisinin % 7 hızla gelişmesini sağlamaktır.»

Aşağıdaki izahatımızla, gerek ekonominin genel dengesi, gerekse fiyat istikrarının geniş ölçüde bozulmaya yüz tuttuğunu ayrıntıları ile birlikte göstermeye çalışacağız.

İlk olarak toptan eşya fiyatları üzerinde duralım. 1963 yılında toptan eşya fiyatlarında bir takım ciddi yükselmeler olmuştur.

Yıllar	1962	1963	(9. ay itibariyle)	Fark
Genel İndeks	251	264	13	Puan
Gıda maddeleri	248	259	11	Puan
Sanayi maddeleri	260	271	11	Puan

Ayrıca İstanbul Ticaret Odasının Kasım ayına kadar yayınlanan «Toptan eşya fiyatları İndeksi» de 1963 ün 9 ncü ayına göre önemli yükselişler göstermektedir. Gene Kasım ayı indekslerine göre, ihraç maddelerinde 14 puanlık bir düşüş, ithal maddelerinde ise 8,4 puanlık bir yükseliş mevcuttur.

Aynı yükseliş geçinme indekslerinde de görülmektedir. Şöyle ki :

		1962	1963	Fark
a) Genel İndeks	— Ankara	244	257	13
» »	— İstanbul	243	259	13
b) Gıda maddeleri	— Ankara	258	273	15
» »	— İstanbul	253	271	18
c) Diğerleri	— Ankara	265	279	14
» »	— İstanbul	245	269	24

Gene İstanbul Ticaret Odasına düzenlenen «İstanbul İcraatlılar geçinme indeksi» 1963 yılında 1962 ye göre % 10 civarında bir artış göstermektedir. Bu oran son yılların indekslerindeki en büyük artıştır. Söz konusu indeks, daha önceki yıllara göre 1961 de % 3,30, 1962 de ise % 4,34 oranında yükselmisti.

Yukardaki indekslerin karşılaştırılması so-

nucunda, fiyat istikrarının bozulduğunu, sabit ücret gelirleriyle yaşayanların ise bu dalgalanmaya ayak uyduramamaları sebebiyle hayat şartlarının çok ağırlaştığını açık olarak görmek mümkündür. Geçinme indeksi, toptan eşya fiyatlarındaki yükselişe paralel olarak yükselmeye devam etmektedir. Fiyatlar 1964 yılına da aynı yükseliş eğilimi içinde girmiştir.

Bu dönemde para ve kredi hacmi da artmıştır.

1. 1962 Haziran sonunda 4,7 milyar olan tedavüldeki banknot miktarı Kasım 1963 de 5,5 milyarı geçmiştir. Tedavüldeki banknot hacminde görülen ve bir milyara yaklaşan bu yükselmenin bir sebebi, ileri sürüldüğü gibi Toprak Mahsulleri Ofisinin artan kredi ihtiyacından ileri geliyorsa da, asıl sebep, kanaatimizce Hazinesinin Merkez Bankası kaynaklarına geniş ölçüde başvurmak zorunda kalmış olmasıdır.

2. 1959 yılı sonunda 8,699 milyar olan toptan para arzı 1963 yılının Kasım ayı sonunda 11,933 milyar liraya ulaşmıştır ki, aradaki fark hemen, hemen 3,5 milyar liraya yükselmiştir.

3. 1961 in sonu ile 1963 yılının ilk altı ayı sonundaki 18 aylık dönemde banka kredilerinde 3,235 milyar liralık bir fazlalık görülmektedir 1963 yılının onbirinci aya göre ise kredi miktarı daha da çoğalmış ve 11,486 milyar liraya ulaşmıştır.

4. Mevduat genel toplamı 1962 yılı sonunda 9,418 milyar iken, 1963 ün 9 nu ayının sonunda, 9,457 milyar liraya çıkmıştır ki, aradaki fark sadece 39 milyon liradan ibarettir. Bu, mevduatın genel toplamında hatırı sayılır bir duraklama olduğunu açık ortaya koymaktadır. Bütün bu fiyat artışları, geçinme indekslerindeki bu yükselişler, para ve kredi hacmindaki bu artışlar ve genel talep seviyesindeki bu yükselmeler ve nihayet bütün bunlara paralel olarak paranın satınalma gücündeki düşmeler, enflasyonun çok açık belirtileri değil de nedir? Bütün bunlar, ekonominin genel dengesinin geniş ölçüde bozulmağa yüz tuttuğunun açık belirtileri değil de nedir? Ve nihayet 1963 yılı Bütçesinin ancak % 80 civarında bir kısmının gerçekleşeceğini, kalkınma hızının da % 6 civarında olabileceğini bizlerle birlikte Devlet Plânlama Teşkilâtı ilgilileri açık olarak ifade etmemişler miydi?

Beş Yıllık Kalkınma Plânının ikinci ana hedefi : «yeni istihdam imkânları yaratmaktır.» Plânda aynen «nüfusumuzun her yıl % 3 artmasından ve teknolojik değişmelerden neydane gelecek işsizlik yeni çalışma imkânları yaratılarak azaltılacaktır.» denilmektedir.

Yaratılan imkânların neler olduğunu bilemiyoruz. Bildiğimiz ve gözle görünen bir şey var-

sa, o da, işsizliğin eksilmeyip tersine çoğaldığı, üstelik gizli işsizliğin de arttığıdır.

1963 yılı genel bütçesi yatırım miktarı; 2,736 milyar lira olarak gösterilmiştir. Oysa, aslında, bu miktarın büyük bir kısmı, yeni tasnife göre, transfer harcamalarına ayrılmış ve gerçek yatırım topu, topu 1,5 milyara ulaşabilmiş ve diğer bütçelerin eklenmesi ile de, toplam yatırım 2,5 milyar lirayı ancak bulabilmiştir.

1964 yılı Bütçesinin konsolide yatırım tutarı ise, 3,5 milyar lira olarak tesbit edilmiştir. Etüt ve proje masrafları, teknik personel ücret ve geçici görev yollukları, makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları da tabiiyle bu miktarların içinden karşılanmaktadır. Öte yandan, bütün bu yatırım ödeneklerinin önemli bir kısmının da ihzarat bedeli olarak karşılanacağını ve dolayısıyla gerçek yatırımların 3,5 milyardan çok aşağı düşeceğini unutmamak gerekir.

Bir yandan, yeni istihdam imkânları yaratmak kaygısı, bir yandan da, bu istihdamı gerçekleştirmek adına 2,5 milyara ancak yaklaşabilecek bir yatırım tasarısı. Bu rakamlarla mı, yeni istihdam imkânları yaratacak?

Yeni istihdam imkânları yaratacak en müessir faktörün, özel sektör yatırımları olacağına inanıyoruz. Fakat ne yazık ki, ekonomik, politik ve sosyal yönlerden huzursuzluk içinde bulunan ve yarımına karşı güven duygusundan yoksun olan özel sektör, gerektiği şekilde yatırım yapmamakta ve yatırımlarını da büyük bir ölçüde konut alanına yöneltmektedir. Tabiiyle yatırımın böylesi, yeni istihdam imkânları yaratmadığı gibi, prodüktif de olmamaktadır.

Açık ve gizli işsizliğin önlenmesi için plânda öngörüldüğü halde, köy ve toplum kalkınması yolunda ve küçük sanayi ve el sanatlarının geliştirilmesi için maalesef hiçbir şey yapılmamış, bu maksatla kurulması öngörülen «merkezî kuruluş müessesesi» için hiçbir ciddi çalışma görülmemiştir. Köy ve toplum kalkınması için 1964 Bütçesinde her hangi bir ödenek ayrılmış değildir. Bu sebeple, 1964 yılının da önceki yıllar gibi geçeceğine muhakkak nazarı ile bakmak mümkündür.

Bütün bunlar çok açık olarak şu gerçeği ortaya koymaktadır: 1962 yılındaki, 1,5 milyon açık işsiz ve 8 milyon gizli işsiz rakamı, Plâna rağmen azalmayıp, tersine çoğalmakta ve istihdam imkânları ancak Avrupalıya yaratılabil-

mektedir. Böylelikle, en önemli istihlal unsuru olan insan gücünden, millî ekonomimizin yararlanma imkânını yitirdiği de tabiidir.

BAŞKAN — Bir dakikanız kaldı, Sayın Sezgin. Lütfen toparlayın.

İSMET SEZGİN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım,

Plânın üçüncü hedefi dış ödemeler dengesindeki açığın zamanla azalmasını sağlamaktır.

Beş Yıllık Kalkınma Plânında ihracatı geliştirecek ve turizm gelirlerini artıracak tedbirlerin alınacağı ön görüldüğü halde, önemli ve ciddi tedbirlerin alındığını görmüyoruz. İhracatın geliştirilmesi için ne gibi tedbirlerin alındığını ve alınan tedbirlerin ne gibi sonuçlar verdiğini öğrenmek isteriz. Yalnız bildiğimiz şudur ki; geçici istatistiklere göre, 1963 yılında 688 milyon dolârlık ithalâta karşılık, 368 milyon dolârlık ihracat yapılmıştır. Bu miktarlara göre, dış ticaret açığımız 320 milyon dolârdır. Aynı açık 1962 yılında 241 milyon dolâr idi. Buna göre dış ticaret açığımız 1962 yılına nazaran geçici olarak 79 milyon dolârlık bir artış göstermektedir.

BAŞKAN — Sayın Sezgin, tamam.

İSMET SEZGİN (Devamla) — Efendim, değerli arkadaşlarımdan konuşmamın uzatılması hususunu oya koymanızı rica edeceğim.

BAŞKAN — Arkadaşlar, Sayın Sezgin devam arzusunu izhar ediyor. Devam etmesini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurunuz.

İSMET SEZGİN (Devamla) — Teşekkür ederim.

Bu açığın daha da artması mümkündür. Plân ve 1963 yılı programı, 566,8 milyon dolârlık ithalât yapılmasını ön gördüğü halde plâna göre 121 milyon dolârdan fazla ithalât yapılmıştır. Sözü geçen ithalâtın önemli bir kısmının da lüks ve lüzumsuz alanlara yöneldiği ve israf edildiği de bir gerçektir. Yine programa göre, 384 milyon dolârlık ithalât yapılması gereken 16 milyon dolârlık noksan ihracat yapılmıştır. Enflasyonist gidış en büyük etkisini dış ticaret üzerinde göstermiştir. Dış ticaretin olumsuz yönlerde gelişmesi öylesine hızlanmıştır ki, bu hal içerisindeki fiyat indekslerine yansımayan iç fiyat yükselişlerinin varlığı ihtimalini bile düşündürmektedir. Gerçekten bir yan-

dan ihracatın geçen yıla göre düşmesi, bir yandan da ithalâtın ölçüsüz bir şekilde artışı iç fiyatlarda önemli yükselmeler olmasından başka bir şekilde yorumlanamaz. Bu yorum tarzı bâzı bilim ve iktisat adamlarının, fiyat indekslerimizin duyarlılığı hakkında zaman zaman belirttikleri şüpheleri doğruluyacak mahiyettedir.

1963 yılında dış ticaretimizin verdiği rekor seviyesindeki açık sebebiyle, Merkez Bankası altın stoklarından 404 milyon lira tutarındaki 39,9 tonluk kısmı rehin edilmek, ya da satılmak suretiyle elden çıkarılmış ve döviz rezervleri de 324 milyon lira azalmıştır. Dış ticaretimizin seyrinin bu şekilde bir sonuç vereceği ya Hükümetçe teşhis olunamamış ya da teşhis olunmasına rağmen 1963 yılı sonuna kadar duruma seyirci kalınmıştır. Her iki ihtimalde de işlenen hata mâzur görülecek cinsten değildir. Döviz ve altın rezervlerindeki eriyişin olumsuz etkilerini 1964 yılında bütün şiddetle göstereceği kehanet sayılmamalıdır, muhterem arkadaşlarım.

1963 ün son aylarında ithalâta beliren tıkanıklığın ithal malları fiyatlarındaki olumsuz etkilerine işaret etmiştik. Bu halin sipekülâtif hareketlere imkân vereceği ve dolayısıyla enflasyonist baskıyı artıracığı tabiidir. Arz ettiğimiz bu hususlar ithalâtımızda büyük kısımların başlayacağına açık belirtileri değil midir? Bu yola gidilmediği takdirde, dış ticaretimiz tehlikeli bir şekilde açık vermiye devam etmiyecek midir?

Turizme gelinece: Beş Yıllık Kalkınma Plânı, turizmin ekonomimizin verimli sektörü haline getirilerek, dış ödemeler dengesindeki açığın kapatılmasında, bu sektör gelirlerinden de faydalanılmasını ön görmektedir. Turizm gelirlerinin böyle bir rolü başarabilmesinin, bu sanayi gelişmesine bağlı olduğunu kabul eden plân, 1964 programında 208 milyon liralık bir yatırımı ön görmüştür. Bu miktarın, 36 milyon genel bütçe yolu ile, 17 milyonu mahallî idarelerce, 85 milyonu İktisadi Devlet Teşekküllerince ve 70 milyonu da özel sektör marifetiyle gerçekleştirileceği hesab edilmiştir. Genel bütçe yatırımları; orduvevleri inşaatı, cami, müze, ve eski eserler onarımları ile turizm büroları yapımından ibarettir. Memurlarına maaş

dahi veremiyen mahallî idarelerin turizm için 17 milyon lirayı nasıl ayırabileceklerini merak ederiz. Ayrıca, özel sektörün de çok dar ve sınırlı kredi imkânları karşısında 70 milyon liralık bir yatırım yapabileceğini sanıyoruz. Özel sektör sözü edilen yatırımı yapsa bile, bu yatırımın turizm için yeterli olacağı kanısında değiliz. Burada dahi açık olarak görülmektedir ki, Devlet, özel sektöre göre yüzde yüz oranında fazla yatırım yapmayı düşünmektedir.

Bizim görüşümüz odur ki, turizm bir özel sektör işidir. Devlet, özel sektöre ancak kredi verir, ona rehberlik eder, onun maddi ve mânevi her çeşit imkânlarını artırır. Fakat turizm işletmecisi olamaz.

Oysa durum şudur : Bugün, gerek Hükümetin, gerek Parlâmentonun büyük ümitlerle kurulmasını sağladığı ve yeni bir zihniyetle çalışmasına imkân verecek bir kanuni bünye kazandırdığı Turizm ve Tanıtma Bakanlığının, plânın da arzulanacağı şekilde görevini ifa edememesine sebep yine Hükümettir. Çünkü, Hükümetin bu konudaki tutumu olumsuzdur. Bakanlığın bütçesine konulan ödenekler, gerçek ihtiyacı karşılamaktan çok uzak, hele hele turizm yatırımları için öngördüğü 10 milyon lira tutarındaki kredi miktarı ise gülünçtür. Turizmi köstekliyen birtakım kanun ve mevzuat hükümleri olduğu gibi durmakta ve Hükümet kaz gelecek yerden tavuğu esirgemektedir. Bu, Turizm Sanayiini Teşvik Kanunu için de böyle, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu için de böyle, turizmi yapan bütün sektörler için de böyledir.

Eğer, dış ödemeler dengesindeki açığımızı turizm gelirleriyle kapamak istiyorsak, eğer turizm gelirlerimizi yılda beşer, onar milyon lira değil de İspanya gibi milyarlarca lira artırmak istiyorsak, aklımızı başımıza toplayalım. 10 milyonluk kredilerle bu iş gerçekleşmez. İspanya'nın her yıl sırf otelcilik alanında yaptığı yatırım 100 milyonlarla ölçülmektedir. Bu sebeple, Hükümeti, turizm kredilerini artırmaya, ya da kabul edilecek özel sektör projelerinin finansmanı için açılacak banka kredileri faizlerinin % 7 den fazlasını bizzat ödemeye davet ediyoruz.

Değerli arkadaşlarım,

Plânının dördüncü ana hedefi : «Bölgeler arasındaki gelişme farklarını azaltmak ve çeşitli sosyo - ekonomik gruplar arasında sosyal adalet dengesini gerçekleştirmek» tir. Bu konuda da Hükümeti ciddi bir çaba içerisinde görememenin üzüntüsünü duyduğumuzu belirtmek isteriz. Geri kalmış bölgelerle ileri bölgeler arasındaki korkunç farkın, Doğu'daki miktarını bilmediğimiz ve yapılmasından da ayrıca memnuniyet duyduğumuz eğitim ve sağlık yatırımlarıyla giderilebileceğine inanmıyoruz. Özellikle Doğunun kalkınması ve Ortaçağ hayat şartlarından kurtulmasının bu bölgelerde ekonomik alanda üretken yatırımlarla ancak mümkün olabileceği inancındayız.

Beş Yıllık Kalkınma Plânında Doğuya yapılacak yatırımların sosyal yönünün olduğu kadar ekonomik yönünün de dikkate alınacağı ve bu sebeple birtakım tedbirlerin düşünüleceği belirtilmiş olmasına rağmen Hükümetçe bu konuda her hangi bir tedbirin alındığını ve olumlu bir çalışmanın yapıldığını göremiyoruz. Hükümetçe Meclise sevk edilen Devlet Yatırım Bankası kanun tasarı, İktisadi Devlet Teşekküllerinin Doğuda yapabilecekleri ekonomik yatırımları âdeta kısıtlayıcı hükümler taşımaktadır. Bölgelerarası dengenin sağlanması için vergicilik alanında da bir şeyler yapılmış sayılamaz. Gerçi, yatırım indirimi, gelişmemiş bölgelerde daha yüksek tutulmuştur. Ancak, yatırım indirimi, kâr eden işletmelerin vergilerini azaltan bir müessesedir. Gelişmemiş bölgelerde uygulanacak asıl teşvik edici indirim, bu bölgelerdeki işletmeleri zarardan kurtarıcı yolda olacaktır. Bu sebeple, bu bölgelerde kurulacak tesislerin, makinaların gümrük resminden kısmen veya tamamen muaf kılınarak kuruluş maliyetlerinin ve hammaddelerine ait Gümrük ve İstihsal vergileri muafiyeti uygulanarak da işletme maliyetlerinin düşürülmesi ve bu yolda, bu bölgelerde kurulacak tesislerin gelişmiş bölgelerdeki kuruluşlarla rekabeti sağlanmalıdır.

Plânın beşinci hedefi, yatırımların aksama-dan yürümesi ve yatırım yapılmış alanların aksamadan ekonominin emrinde çalışmasını sağlamak üzere :

1. Stratejik yatırım mallarının aksamadan, zaman içinde bir tıkanıklık olmadan ekonominin emrine girebilmesini mümkün kılaacak bir yatırım ve işletme politikasını izlemektir. 1963 program uygulaması bunu da mümkün kılmamıştır. Zaman zaman çimento demir veya buna benzer yatırım mallarının kıtlığı duyulmuş, önceleri millî üretimin talebi karşılıya- cağı üzerinde ısrar edilmiş, eldeki çimento fabrikalarının kötü kullanılması, ya da «Plân» ın temel faraziyesinin yanlış oluşu sebebiyle, sonradan bu maddelerde ithalâta başvurulmuş- tur. Ancak, bu ısrar, ithalât karşısında tered- düt ve sair sebepler, yatırımların yürüyüşünü ağırlatmış, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müste- şarının Cumhuriyet Senatosunda ki, vâkı beyan- larından da anlaşılacağı üzere, yer yer aksama- lara meydan vermiştir. 1964 yılında da bu ak- samaların devam etmeyeceğine dair ortada inandırıcı bir belge yoktur.

2. Yatırımlar için gerekli teknik eleman kıtlığı bütün alanlarda hissedilmiş, yine Plân- lama Teşkilâtı Müsteşarının beyanı ile kabul edildiği üzere, bu konudaki, kıtlık yatırım projelerinin zamanında yapılamaması sonucunu doğurmuştur. Yatırım ödeneklerinin teknik öğre- time kaydırılışı yavaş gitmekte ve hele eldeki mühendis ve teknik elemanların yerinde kullanıl- mayıp, muhasip, tahakkuk memuru, ambar me- muru ve veznedar olarak kullanılması (Bu ger- çeği açıklayan D. P. T. Müsteşarıdır.) Tek- nik eleman kıtlığını şiddetlendirecek bir durum yaratmaktadır. Mühendislerimiz, doktor ve di- ğer sağlık personelimiz uygulanan dengesiz ü- ret. politikasının sonucu olarak dış ülkelere göç etme zorunda kalmaktadırlar. Bu bütçe yılında bu durumun devam edeceği, de bütçe- lerin ve personel özlük haklarının aynen de- vam etmesi sebebiyle muhakkaktır.

5 Yıllık Kalkınma Plânı, sanayi ve hizmet- lerde iş gücünün fonksiyonel bölümünü izah ederken 15 yıllık perspektif içinde ihtiyaçların karşılanması ve dengesizliğin düzeltilmesi için ek ihtiyaçları belirtmiştir.

Buna göre, 1977 yılında, 56 bin mühendise, 24 bin hekime, 146 bin teknisyene ve 65 bin yar- dımcı sağlık personeline ihtiyacımız olacaktır. Basit bir hesaba göre, bu dönemde 43 bin mü-

hendis, 123 bin teknisyen, 14 bin hekim ve 55 bin yardımcı sağlık personeli yetiştirmek zo- runluğu ortaya çıkmaktadır. Mevcut eğitim ve öğretim müesseseleri ile bu elemanların istenen sayı ve nitelikte yetişmeleri imkânsızdır. Plân- ının öngördüğü sayı ve nitelikte teknik eleman- ların yetiştirilebilmesi için gerekli, üniversite, yüksek, teknik ve meslekî okulların sayılarının çoğaltılmasında ve yeniden açılacak eğitim ve öğretim müesseselerine gerekli öğretim üyeleri- nin şimdiden yetiştirilmesinde kesin bir zorun- luluk görmekteyiz. Hükümetin bu yolda da ciddi ve olumlu bir çaba içerisinde bulunmadı- ğını ifade etmek güç değildir. Bütün bunlar ve bunlara eklenen konuyu hafife alma gibi birta- kım sebeplerle plânın öngördüğü yeter sayı ve nitelikte mütehassıs elemanın da yetişmesi ma- alesef dördüncü plân dönemine kalmaktadır.

Ana hatları ile kısaca belirttiğimiz bu hu- suslar, açık olarak göstermektedir ki, Beş Yıllık Kalkınma Plânının ana hedefleri ile bütçeler arasında ciddi uyumsuzluklar vardır ve plândan ciddi fedakârlıklar yapılmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım,

Plân hedefleri ile bütçeyi karşıladıktan sonra, şimdi de gene plânın ışığı altında 1964 bütçesinin ana hatları üzerinde kısaca duraca- ğız.

1964 yılı genel ve katmalar bir arada konso- lide Devlet bütçesi 1963 yılına nazaran % 11,33 fazlası ile 13 986. Bu rakam Bütçe Karma Ko- misyonunda 34 milyon lira fazlasıyla 14 020 milyara çıkmıştır. Genel bütçe yekûnu ise, 13 453 milyar lira olarak hesab edilmiştir. Bu miktarın 10 695 milyar lirasının, normal kay- naklardan ve 2 458 milyar lirasının da özel kaynaklardan sağlanacağı düşünülmüştür. Bu hesaba göre, 300 milyon liralık bir iç istikraz yapılması gerekmektedir. Sonradan Bütçe Ko- misyonunda gelirlere yapılan ilâvelerle bu fark 158 milyona inmiştir.

İç istikrazlardan olumlu sonuçların almabi- leceğini sanmıyoruz. Zira bu istikrazlar, bugü- ne kadar olduğu gibi gerçek tasarruflara daya- yanmayacak ve verimli yatırımlara tahsis edil- miyecektir. Yukarıda gösterilen miktarların içe- risinde vergi kanunlarında yapılacak değişik- likten umulan miktarın da mevcudolduğunu,

bunların da bütünüyle gerçekleşmemesinin ihtimal dâhilinde bulunduğunu hatırdan çıkarmamak gerekeceği kanısındayız. Bu takdirde, bütçe açığı daha da çoğalacaktır. Açığım sadece bunlarla da kalmıyacağı meydandadır. Şöyle ki; dış yardım ve kredi karşılıklarından, 1 800 milyar lira umulmaktadır. Bu miktarda dış yardım ve kredinin bulunduğunu kabul etsek bile, geçen yılki uygulamalardan öğrendiğimize göre, dış yardımlar, programdan çok proje esasına göre yapılmakta ve projenin gerçekleşmesine paralel bir ölçüde aksamaktadır. Bir proje aksayınca onunla birlikte, bu projeye şartlı olarak verilen yardımların varlık nedeni de ortadan kalkmaktadır. Bu, tediye açığı bakımından fazla sakıncalı olmamakla beraber, dış yardımlara bağlı olarak biriken karşılık paraların meydana gelişinde gecikmelere ve eksikliklere sebeb olmaktadır.

178 milyon lira olarak beklenen özel fonların da bütünü ile gerçekleşeceğini ummak biraz fazla iyimserlik olur. Fakat, Hükümet en büyük iyimserliği diğer birtakım Devlet gelirlerinin tahmininde göstermiştir. Bu alanda sadece bir iki örnek vermekle yetineceğiz :

İthalde alınan İstihsal Vergisinin 1963 rakamı 821 milyon iken, 1964 te 144 milyon lira fazlası ile 965 milyon lira olarak tahmin edilmiştir. Bu rakam Bütçe Karma Komisyonunda 18 milyon eksiği ile kabul edilmiştir. Yukarıdaki izahatımızın ışığı altında 1964 yılında 1963 yılı kadar ithalât yapamayacağımız açık olduğu halde, fazla tahmin edilen 144 milyon liranın sebebini anlamak cidden zordur. Gene, gümrüklerden alınan vergilerin 1963 rakamı, 776 milyon lira iken 1964 tahmini, 1 milyar beş milyon liradır ki, aradaki fark 229 milyon liradır. Bu fark Bütçe Karma Komisyonunca kabul edilen rakama göre, 283 milyon liraya yükselmiştir. Maliye Bakanı bir beyanatında tasarlanan zamlarla, gümrük vergilerinden 150 milyon liralık bir gelir umulduğunu ifade etmişlerdi. Bu beyanın doğruluğunu kabul etsek dahi, tahminin gene pek iyimser olduğu meydandadır. Gümrük vergilerindeki hesaba göre % 25 ten fazla bir zammın uygulanışının da fiyatları hangi seviyeye çıkaracağı ve ne gibi sonuçlar vereceği de hepimizce malûmdur. Şeker satışlarında da açık bir artış olmadığı halde, 1963 yılına göre 55

milyon lira fazlası ile bu satıştan, 400 milyon liralık bir gelir tahmin edilmiştir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fazla zamanımızı almak için başka örnekler vermiyoruz. Fakat bütün bunların Hükümete göre büyük çapta bir önem taşıyacağını da sanmıyoruz. Zira, nasıl olursa olsun Hükümet, 1964 ün en geç 8 nci ayında istikrar gerekeşi ile, plâni da rafa koyarak bir karar alacak ve bütçede % 10 civarında bir kısımtıya gidecek ve böylelikle bütçeyi denkleştirmeye çalışacaktır. Bu konuya Hükümetin bu yılda başvurmaması temennisiyle son veriyoruz.

Muhterem arkadaşlarım;

Bu arada bir parça da bütçenin cârî giderleri üzerinde durmak istiyoruz. 1964 bütçesinin basit bir incelemesi şu gerçeği ortaya koymaktadır: Bütçenin hizmet gücü zayıftır. Bütçenin cari giderlerinden sadece personel, büro ısıtma, aydınlatma, döşeme ve demirbaş nevinden masraflarda artış görülmekte, buna karşılık vatandaşın ayağına götürülecek nitelikte kabul edebileceğimiz hizmetlere ait giderlerde ise oran, geçen yıla göre, ya sabit kalmakta, ya da azalmaktadır. Sadece personel giderlerindeki geçen yıla nazaran 250 milyon liraya yaklaşan fazlalığın, gene her yıl bir yıl önceki bütçeye göre süratle çoğalan Devlet daireleri bakım, onarım, döşeme, demirbaş ve sair giderlerinin nedenleri üzerinde durmak ve Devlet dairelerini lüks ve israf hastalığından muhakkak surette kurtarmak gerektiğine inanıyoruz.

Hükümet, bütçede kısıtlama gibi neuz ve kolay yolları seçmekte, fakat tasarruf tedbirleri alma yoluna gitmemektedir. Tasarruf yolunun güçlüğüne hükümetlere kamçı olması gerekeceği kanısındayız. İnanıyoruz ki, tasarruf tedbirlerinin yanı sıra, sermaye ve kredi yetersizlikleri, beceriksiz ve kötü yönetimleri ve Hükümetin bu konudaki olumsuz ekonomi politikası sebebiyle Devlet bütçesine büyük çapta yük olan İktisadi Devlet Teşebbüsleri üzerinde önem ve ısrarla durmak, olumlu, kesin ve köklü kararlar almak, hem devlet bütçesini geniş ölçüde ferahlatacak ve hem de Hükümeti yeni vergiler aramaya yöneltmeyecektir. Bu aynı zamanda ekonomimizin sağlam ve dengeli gidişi için şarttır da. Bu mâruzatımız üzerine elbettteki Reorganizasyon Kanunundan, bu tasarıların meclislerden çıkmak ve kanunlaşmak üzere olduğundan bahsedilecektir. Daha ön-

ce de çeşitli vesilelerle arz ettiğimiz gibi reorganizasyonun vetiresi son derece uzun, geç ve güç sonuç alınacak bir niteliktedir. İktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu, çabuk sonuçlar verecek bir kuruluş bünyesi içinde alınacak yerde, gerçekleşmesi yıllar sürecektir birçok inceleme, komisyon çalışması v. s. sonuna bırakılmıştır. Bu durum aynı zamanda, bu teşekkülleri gelecekte ne olacaklarından endişeye düşerek eldeki imkânlarla sağlanacak randımandan bile ekonomiyi mahrum bırakmaktadır.

İktisadi Devlet Teşebbüsleri Reorganizasyon Kanunu ile birlikte ve Devlet Yatırım Bankası Kanunundan önce, plânın başarıya ulaşması için esaslı bir unsur telâkki ettiğimiz, Muhasebe Umumiye Kanunu ile birlikte Artırma ve Eksiltme Kanununu» ele almak gerekirdi. Her ne kadar iki tasarı da Meclisimize sevk edilmiş ise de bunların içinde bulunduğumuz dönemde kanunlaşacağını sanmıyoruz. Bunun en tabii sonucu da plânın aksaması olacaktır. Gene, plânı başarıya götüren yollardan birinin idari reform olduğu bellidir. İdari reform ile, bütün bankacılık, idare ve kuruluşların bir ölçü ile ve bütün olarak ele alınması gerektiği halde her bakanlık veya idare teker teker ele alınmakta bütün idare mekanizması ele alınmadan getirilen teşkilât ve özlük hakları tasarıları ise hem giderleri artırmakta ve hem de mevcut kesmekeşi daha da katmerleştirmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, son olarak;

Adına «vergi reformu» denilen yeni vergi zamlarına da kısaca deyinerek görüşlerimize son vereceğiz. Geçen yıl getirilen vergi zam tasarılarının «vergi reformu» adı ile Meclise ve kamu adına sunulduğu yüksek malûmlarımızdır. Bu türlü vergi reformlarıyla plânda şart koşulan esnekliğin sağlanamayışı, Hükümeti, gene «vergi reformu» adı altında bâzı zam kanunlarını Meclise sevk etme zorunda bırakmıştır. Bu, aynı zamanda, geçen yılki zam tasarılarının reform mahiyetini taşımadığının Hükümet ağzı ile bir ikrarı olmuştur. Nitekim, bu hususu 1963 bütçe müzakerelerinde çok açık olarak ifade ve getirilen zam tasarılarının reform mahiyetinde olmadığını iddia etmiştik. O zaman, iddialarımızı kabule yanaşmayan Hükümet, bir yılın sonundaki tutumu ile tezimizi doğrulamış ve kabul etmiş olmaktadır. Bu konuda söylenecek diğer bir husus da, geçen yıl ver-

gi reformu adını taşıyan tasarılarından sonra, yeni vergi zamlarının getirilmeyeceğinin Hükümet ilgililerince gerek Parlâmento ve gerekse basında tekrarlanmasına rağmen, bu yıl yeni vergi zamlarını getirmenin, halkın Hükümet sözüne itibar etme niteliğini yitirmesine sebebi olup olmayacağıdır. Muhakkak ki, Hükümetin birbirini tutmayan beyanları ve bir yıl önceki beyanların aksine hareket edilmesi, Hükümet itibarını zedelemekte ve vatandaşın güven duygusunu yitirmektedir. Bu gidikle 1965 yılında da plânın iç finansman ihtiyacını karşılamak gerekçesiyle yeni vergi zamlarının getirilmeyeceğini ifade etmek hiç de kötümser bir davranış olmayacaktır.

Hükümet, vergi reformunu sadece fiskal yönü ile ele aldığı, ekonomik ve sosyal yönleri üzerinde durmadığı cihetle, yeni vergi ve zamlardan olumlu bir sonuç elde edemediği içindir ki, bu yıl yenilerini getirmek zorunda kalmıştır. Bir defa daha ifade edelim : Vergi politikamızın istihsal ve imalâtımızı artırıcı yöne dayalı olması şarttır. Aynı zamanda en ziyade muhtaç bulunduğumuz yatırımı gerçekleştirecek olan tasarruf teşvik edilmeli, sermaye piyasasına vücut ve imkân verilmeli, bu sebeple sermaye şirketlerini teşvik ve himaye amacı güdülmelidir. Kısaca arz etmek istersek, vergi politikası; toplam tasarruf hacmini artırıcı ve tasarrufun en iyi şekilde yatırım alanlarına dağılımını sağlayıcı mahiyette olmalıdır. Malalesef, Hükümet vergi yükünün vatandaşlar arasında âdil ve dengeli olarak dağılmasını sağlanamamakta, Gelir Vergisi mükelleflerinin beyannamelerinde gerektiği ölçüde kontrol yapamamakta ve bütçe denkliliğini sağlamak için en kolay ve kendine göre en çıkar yol olarak yeni vergiler ve yeni zamlar ihdasına gitmektedir. Mevcut vergi zıyanının gerçek nedenleri üzerinde eğilmeden, buna olumlu çareler aramaya teşebbüs etmeden, mükellefi kaçakçı kabul eden peşin görüşle hareket edilmekte ve bu açıdan, olumsuz tedbirlere başvurulmakta ve mükellefi eğitici, öğretici ve uyarıcı yönde müessir bir kontrol ve murakabe sistemi kurulamamaktadır. Bu sebeptendir ki, hem Gelir Vergisinin miktarı azalmakta ve hem de bu vergi geniş çapta, hizmet erbabı ile, dar kazançlı mükellefe dayalı kalmaktadır.

Vergi reformu adı altında getirilen her yeni vergi ve zamlar, vergilendirmede ana ilke olarak kabul edilen sosyal adalet ilkesine darbe indir-

mekte, fakir vatandaş için de altından kalkılmaz bir yük olmaktadır. Böylelikle, vasıtalı ve vasitasız vergiler arasında ki oran, gün geçtikçe vasıtalı vergiler aleyhine yükselmektedir. Nitekim, 1961 yılında % 39,20 olan vasıtasız vergiler, 1963 te % 32,52 ye düşmüştür. Bu oranın 1964 yılında % 30 civarına düşeceği çok açık bir gerçektir. Bu oranların en açık anlamı vergilendirmedeki korkunç adaletsizliktir.

Muhterem arkadaşlarım, konuşmamı uzattım. Hem Muhterem Başkandan ve hem de pek kıymetli arkadaşlarımdan özür dileyerek sözlerime son vereceğim.

Hükümet, halktan fedakârlık bekliyor, vatandaşın kemerlerini daha uzun bir süre sıkmasını istiyor. Bu fedakârlıkları da Beş Yıllık Kalkınma Plânının fiyatı olarak gösteriyor. Kanaatimiz odur ki, bu fedakârlıklar, Plânın değil, olsa olsa Hükümetin beceriksiz ve statik ekonomi politikasının fiyatıdır.

Saygılarımla. (Soldan alkışlar), (Ortadan gürültüler)

BAŞKAN — Sayın İlyas Kılıç.

İLYAS KILIÇ (Samsun) — Muhterem arkadaşlarım, takdir edersiniz ki, konuşmalar bu kadar kısıtlanırsa, 10 dakikanın içerisinde 15 milyar liralık bir bütçe üzerinde konuşurken milyara bir dakika dahi vermiyorsunuz. Teşekkür ederim.

Muhterem arkadaşlarım, 1964 yılı bütçesi üzerinde şahsi görüşlerimi arz etmek üzere söz almış bulunuyorum. Şurasını peşinen arz etmek isterim ki, bir milletin maliyesi bozulduğu zaman bunu kısa bir zaman içerisinde palyatif tedbirlerle düzeltmek ve bozulana yörüngesine de oturtmak mümkün değildir. Bu zamana mütevakkıf bir şeydir. Bunun için Hükümetin müracaat etmiş olduğu vergi reformları meselesine gelmek istiyorum.

Arkadaşlar bir devletin çarkı elbette ki, vatandaşların yardımı ile toplamış olan vergiden yani bu vergi sayesinde dönecektir. Ben bu bakımdan vergilerin aleyhinde değilim. Elbette ki, Amerikan vatandaşı % 80 nisbetinde bir vergi vermek suretiyle size yardım ederken Türk vatandaşı kendi kalkınmasını sağlamak için kendi memleketinin masraflarına ve kendi kalkınmasına iştirak etmesi en tabii hakkıdır ve bunu yap-

maktan asla kaçınmamak lâzımdır. Fakat bunu böyle söylerken Hükümetin de bu vergileri ekonomik bir zihniyet içinde, kalkınma çabası içinde sızlanan bir milletin kalkınmasına uygun bir şekilde iktisadi bir yoldan ve kuvvetli bir tutumla, ekonomik bir düşünce ile, tasarruf zihniyetiyle sarf etmesi lâzımgelirken bütçeyi tetkik ettiğimiz zaman görüyoruz ki, tasarrufa riayet eden taraflar pek yoktur. Meselâ devlet memurlarının almış olduğu maaşlar bütçeden maaş karşılığı gösterilen rakamlar olarak alındığını zannediyorsanız, aldaniyorsunuz. Sadece Toprak Mahsulleri Ofisinde 7 kanaldan ve Devlet bütçesi içerisinde 23 kanaldan Devlet memurları maaş almaktadır. Bunlar ek ödenekler, munzam tahsisatlar, mahrumiyet zamları, şantiye zammı, teknik personel bilmem nesi... Demek ki, 23 kanal üzerinden almaktadır. Bunları bir hizaya getirebilmek için bütün milletin beklemiş olduğu Personel Kanununun bir elden çıkartılması ve personel kanunu ile bu maaş meselesinin halledilmesi lâzımgelmektedir.

Sonra arkadaşlar, bütçede yine dikkat nazarı celbeden bir şey; demirbaş ve döşeme faslından bu sene 16 milyon lira para bütçeye konmuştur. Kalkınma çabası içinde bulunan ve fakir insanlara vergi için müracaat eden bir Hükümetin hiç olmazsa demirbaş döşeme üzerinde hassasiyetle hareket ederek bu masraftan kaçınması lâzımdır. Biz 3 - 5 sene dahi demirbaş ve döşeme üzerinden her hangi bir alma gitmeden idare etmek mecburiyetindeyiz, bu plânlı safhada...

Sonra, dış seyahatlere 44 milyon liranın üstünde bir para gitmektedir.

Arkadaşlar dış seyahatler bugün artık bir geçim menbaı halini almıştır. Sözü buraya getirmişken bilhassa dış seyahatler esnasında alınan biletlerin hele tayyare şirketleriyle anlaşmak suretiyle paraların nasıl kırışıldığı, yarısını tayyare şirketine yarısını da kendi üzerine almak suretiyle gayrimesru yollara sapıldığı bir hakikattir. Bu hususun Hükümet tarafından mutlaka önlenmesini ve birinci mevkide seyahat etmesi lâzımgelen insanların şirketlerle anlaşmak suretiyle turistelass üzerinden seyahat edip paraları bölüştüklerini Maliye Vekâletine arz etmiştim. İnşallah bu sene bu husus önlenir. Bize yardım yapan insanlar turistik mevkilerde seyahat ederken bizim, şirketlerle anlaşmak sureti ile bu paraları sarf etmemizin yeri yoktur.

Sonra arkadaşlar, resmî bina kiralari bu sene 47 milyon küsur lira tutmaktadır. Bu 47 milyon lira ile bir sene bina yapmış olsak bütün Devlet dairelerini resmî binalara yerleştirmek imkânını buluruz. Halbuki biz bu paraları vermek sureti ile birçok insanları zengin ediyoruz ve birçok insanları Devlete bina kiralamaları için yarış haline sokuyoruz. Binaenaleyh, bu hususa da çok dikkat etmek lâzımgelir.

İktisadi Devlet teşebbüslerinin açığını kapatmak için her sene 310 milyon liralık para yardımı yapıyoruz. Eğer kendisi İktisadi Devlet Teşekkülü ise, bunlar kendi yağları ile kavrulmalıdır. Bunun açığını Devlet kapasını, ondan sonra oradaki müessese görülmemiş bir mefruşat bolluğu içinde, lüks içinde bu memleketin parasını sarf etsin; ondan sonra da biz vatandaşın vergi alalım. Bu husus üzerinde durmak lâzımgelir.

Arkadaşlar, Kıbrıs meselesine gelince : Biz dışardaki vatandaşların heyecanına ve vatanperverliğine kulağımızı tıkamıyacağız. Fakat Devleti idare eden insanların dışardaki gayrimesul insanların heyecanı ile hareket etmek suretiyle bütün milleti sonu ne olacağı belli olmayan bir âkıbete sürüklemesini beklemiyoruz. Bu bakımdan Hükümetin takibetmiş olduğu politika tamamen yerindedir ve muntazam, sağlam bir zemin üzerinde hareket etmektedir. Bu mevzuda Hükümetin politikası ile beraberiz. Hükümeti bu mevzuda ne kadar tahrike zorlarsanız zorlayınız Hükümet, benim anlayışına göre, hiçbir surette hatalı bir yola zorlanmayacaktır ve sapmayacaktır.

Arkadaşların, ormanların korunması için en emin çare ve en kısa yol evvelâ Devletin kendi müesseselerinde kömürü yakmasını prensibolarak kabul etmesi lâzımdır. Ondan sonra meselenin büyük bir kısmı halledilecektir. Hakikat böyle değildir. Devlet kendi müesseselerinde yüzbinlerce ton odun yakmak suretiyle hareket eder ve oduna hakikaten ihtiyaç hisseden köylü vatandaş ise orman memuru ile birbir türlü müşkülât içerisinde arzu edilmeyen yollardan odununu temin etmektedir.

2090 sayılı Kanun tadil edilecek idi, halen gelmemiştir. Nafia Vekâleti bununla ilgilenmiyor galiba. Arkadaşlar, Personel Kanununun çıkması lâzımdır.

Kira Kanunu : Kiracı ile ev sahibi arasındaki münasebetler artık hâd safhaya gelmiş ve mahkemelere intikal etmiştir. Onun için Kira Kanunu çıkarılmalıdır.

Tera ve İflâs Kanunu ; biliyorsunuz ki, ticari hayatın regülâtörüdür. Bu kanun hâlâ çıkmamıştır.

Millî Savunma Bakanlığının Teşkilât Kanunu; Genelkurmay Teşkilât Kanunu, Harb Okulu Kanunu.

Sonra, köylüden % 5 ler, % 4 ler, % 2 ler olarak kesilen bu paralardan meydana gelen 120 milyon liralık bir para henüz bir müesseseye bağlanmamış ve ortada durmaktadır. Bunun karşılığında ise köylü, kredi noksanlığı yüzünden, kredi alamamazlık yüzünden tefecilerle yani faizcilerle karşılaşmakta ve birçok müşkülâta mâruz kalmaktadır.

Tütün piyasası geçen senelerde olduğu gibi, zamanında sağlam bir politikaya dayanarak açılmalı ve sonuna kadar Devlet tarafından takibedilmelidir. Biz politikamızda ne tüccarsız bir köylü, ne de köylüsüz bir tüccar kabul etmiyoruz. Birinin diğeri tarafından istismar edilmesini de istemiyoruz. Bunun için bu politikanın üzerinde bu sene ehemmiyetle durmak lâzımdır. Çünkü dedi-kodular başka istikamettedir.

Lüks bina yapımından artık sarfınazar etmek lâzımdır. Bunu Hükümet olarak önlemek icabeder. Benim bölgemde bile, Tarım Bakanlığı yüzbin lira kira verirken, öbür taraftan yevmiyeli personel için lojman yapmaktadır. Bu hususta Başbakanlığın emirlerine rağmen muhalif hareket edenlerin haklarında gerekli muamele yapılmalıdır.

Dış teftişlere gelince : Arkadaşların ; Maliye, Ticaret, Maarif ve Turizm bakanlıklarının bütçelerinde dış teftişler faslında milyonlarca lira para vardır. Arkadaşların ; bunların hepsi, dışişlerindeki teşkilâtların hepsi Devletin ve Dışişleri Bakanlığının haricte temsileisi olan büyükelçilere bağlı olduğuna göre, hiç olmazsa hadi hepsi gitsin kabul ediyoruz ama sıraya konsun. Meselâ ; bir sene Maliye Bakanlığının, bir sene Ticaret Bakanlığının, bir sene Maarif Bakanlığının ve nihayet diğeri sene de Turizm Bakanlığının müfettişleri gitsin teftiş için. Hepsi aynı gayeye

mâtufl olarak çalışmış olmasına rağmen, her birinin teftiş heyeti ayrı ayrı gidiyor ve bir de bakıyorsunuz ki, bu fasla milyonlarca lira teftiş parası konmuş. Aylarca dolaşiyor, dışta teftiş. İçteki teftişler ise; tamamen yürekler acısı... İşte 360 gün hiç vazifeye gitmese dahi kendisine haremah bağlatmanın, yevmiye tahsis ettirmenin yolunu bulmuştur ve bu şekilde hareket ediyor. Ondan sonra vatandaşın vergi topluyoruz ve tasarruf etmek istikametine gidiyoruz. Bu hususlara değinen noktaları bilâhara bir sözlü soru münasebetiyle daha etraflı şekilde arz etmiş olacağım.

BAŞKAN — Sayın Kılıç, vaktiniz dolmuştur, lütfen bağlayınız.

İLYAS KILIÇ (Devamla) — Arkadaşlar, kısa bir müddet içerisinde ancak bu kadar konuşmak mümkün oldu. Sözlerime son verirken, 1964 yılı Bütçesinin memleketimize ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını teminni eder, hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Osman Şahinoğlu, buyurun.

OSMAN ŞAHINOĞLU (Samsun) — Muhterem Başkan; aziz milletvekilleri, 1964 bütçesi münasebetiyle açılan umumi müzakereden bilistifade Hükümetin takibettiği iktisadi ve malî politika ile bunlara müessir olan âmîllere ait şahsi görüşlerimi arz ve ifade etmek için huzuruza gelmiş bulunuyorum.

Bir memlekette iktisadi ve içtimai huzurun teessüs edebilmesi, iktidarın iç siyaset sahasındaki davranışlarına bağlıdır. Bu davranışlar açık, samimî ve binnetice itimat telkin eder mahiyet arz etmez ise, o iktidarın muvaffak olması mümkün değildir. Vatandaşın ve bilhassa iş âleminin Devlet tarafından yürütülen malî ve iktisadi politikaya güveni bunlara yalnız iktisadi ve malî sahalarda vaatler, bilgiler, öğütler vermekle sağlanamaz. Bu güven iç siyasette parti menfaati mülahazasına dayanmayan açık, samimî, müsamahakâr bir davranışla sağlanabilir. Bu itibarla iç politikanın bir milletin iktisadi ve malî hayatı ile yakından alakası bulunduğunu berveçhi peşin kabul etmek lâzımdır.

C.H.P. si rejimin, yurdumuzda serbestçe inkişafına mâni olacak bütün antidemokratik hükümleri ve gelenekleri kaldırmayı, vatandaşın

siyasi kanaat, söz, yazı hürriyetlerini tam teminat altına almayı can ve mal emniyetini sağlamayı, Devlet memurunun tarafsızlık ve her türlü siyasi tazyiklere karşı emniyette bulunması icabettiğini defaatle propaganda nutuklarında ifade etmiş bulunmaktadır. Fakat tatbikatı böyle olmamıştır.

İktidar muhalefeti güçleştiren, siyasi hayatı ıstiraba sürükleyen davranışlardan ikazlarımıza rağmen vazgeçmemiştir.

6 - 7 aylık A.P. ortaklığı hariç 1961 seçimlerinden beri iktidarda bulunan C.H.P. si geçen devreler zarfındaki duraklama ve gerilemelerini bir intikal devrinin icaplarına hamletmeye temayül etmiş ve muvaffakiyetsizliğini bu yolla vatandaşlara mâzur göstermeye çalışmıştır.

Ümid ederdik ki, iktidar seçim propagandalarında tekeffül ettiği vaatlere sadık kalsın ve artık rejimi muhtacolduğu havaya ulaştırsın. Fakat tatbikat bunu tekdibetti.

Âmme efkârında ve vicdanında mevcudiyetinin hikmeti, demokrasiye ve binnetice millete hizmet olduğu iddia edilen bir iktidarın, vatandaşların millî şuuruna, aklîselim ve temyiz kudretine itimadı sarsılmamış ise, ve demokrasiden başka bir idare sistemine hevesi mevcut değilse neden bir yıldırma ve sindirme metodunun tecrübesine kalkışıldığını anlamak ve izah etmek hakikaten güçtür. Bugün iktidar nereye gitmek istediğini sarahatle açıklamalı ve eğer çok partili siyasi rejimin lüzum ve zaruretine inanıyorsa, bunun asgari şartlarını sağlamalıdır.

İktidar iyi niyetle ciddî mevzular üzerine eğilmeye karar verirse vatandaş huzuru temin etmek için hiçbir güçlük kalmıyacaktır.

Ortada bir gerçek de Parlömanter rejimin kaidelerine göre, Parlâmentonun sinesinde demokratik mânası ile iyi işliyen bir mekanizmanın kurulmadığıdır. Malûmlarınızdır ki, Hükümetin Mecliste devamlı ittisali Anayasanın bir hükmü ve demokratik rejimin de ruhudur. Hükümet devamlı olarak Yüksek Meclisin emrinde ve murakabesinde olduğunu bilmelidir. Çok kere bu kubbenin altındaki manzara, demokratik olmayan usullerin, eski ve yeni aristokratik bâzi itiyatların devamı olmuştur. Tenkid ve hürriyetlenden korkusuzluğun teminatı cesaret-

le tesis edilmelidir. Milletleri selâmete götüren yol tenkidlerdir. Hürriyetlerin fırtınaları olacaktır, ama bu fırtınalar bizi selâmete götüren yolların fırtınalarıdır. İktidara düşen vazife, bu yollardaki seferleri tahdideden tedbir ve tertipler almak değil, daha işler hale getirmek için teçhiz etmektir.

Muhterem arkadaşlar, iç politikada hakiki vaziyetin hulâsa edilmesinden ibaret olan bu mâruzatıma ilâveten şunu arz etmek isterim ki, bu davranışın hiçbirimize ve milletimize huzur vermediğine eminim.

İç politika hakkındaki bu kısa mâruzatımdan sonra bütçe ile ilgili iktisadi ve malî sahada Hükümetin takibettiği politikanın hatalı gördüğüm noktalarına temas etmeye çalışacağım.

Bugün iktisadi ve malî hayatımız hatalı gidişin tevlihdettiği buhran içindedir. Bu gidişle buhran artmak ve devam etmek istidadındadır. Ret ve inkâr yolu ile, saklamak ve küçümsemek suretiyle veya muhalefeti kötü niyetle itham ederek bu meseleler halledilemez. Edilmiyeceği 3 yıllık tatbikat ile sabit olmuştur. Piyasa kan ağlıyor, iflâslar devam ediyor. Hükümetin aldığı malî ve iktisadi tedbirler âdeta bunu körüklemektedir.

Devamlı bir kalkınma ve cihazlanma için baş şart olan malî istikrar tamamen sarsılmış, iş hayatında emniyetten eser kalmamıştır. Hükümet ikazlarınıza rağmen sırf kendi hatalı politikası yüzünden sürüklendiğimiz iktisadi buhran karşısında, bu buhranın hakiki sebeplerini araştırarak, âcil ve cezri tedbirler alacak yerde dikkate şayan bir gaflet ve âdeta vatandaşın akılselimiyle alay edercesine çektiğimiz sıkıntıların, mahrumiyetlerin mesulü olarak muhalefeti göstermeyi ve muhalefete muhtelif yollardan hücum etmeyi çıkar yol kabul etmiştir.

Hükümet, vatandaşın mâruz kaldığı sarsıntı ve sıkıntıları nazara almadan Türk Milletinin geniş müsamahasını ve sabrını istismar ederek kesif bir propaganda edebiyatı ile kendini mâzur göstermek istiyor.

Birleşmiş Milletler Maliye Komisyonu eksperlerinin raporlarında öteden beri belirtildiği veçhile, bir Devlet kuruluşunun ve idaresinin

esasını âmme muhasebesi ve-bütçe tatbikatı teşkil eder. İktisaden geri kalmış memleket her şeyden önce maliyelerini ve onun eseri olan bütçelerini ıslah etmezlerse başvurdukları işlerin çoğu gelişigüzel, başarısız veya çok masraflı az verimli olur. Âmme muhasebesinin ve bütçe tatbikatının dünyaca metrük usuller ve itiyatlar içinde kalması bu memleketlerin başarmak istedikleri programları da bozar, ayrıca büyük masraflarla küçük ve az verimli işler görülür. Masraflar da vaktinde ve müessir bir şekilde murakabe edilemediğinden halkın kendi Hükümetine itimadı azalır. Hele bizim gibi memleketlerde âmme muhasebesiyle bütçe icra ve kontrolü neticelerin elde edilmesinde en mühim âmildir. Halbuki bizim muhasebe tatbikatımızda, tarhiyat ve tahakkuk masrafları nerede ise tahsilâtla elde edilen meblâğa yaklaşıyor.

Arkadaşlar, bütçe içerisinde birtakım gelir ve gider tahminleri vardır. Bendeniz bilhassa âmme varidatı nevilerinden olan vergilere temas edeceğim. İktisadi kalkınmada vergi politikasının fonksiyonları mühimdir.

İktisadi kalkınmanın tezahürü adam başına düşen millî gelirin devamlı olarak artmasıdır. Adam başına düşen millî gelir arttıkça fertlerin yaşayış seviyelerinde bir iyileşme göze çarpar, hayat standardı yükselir. Fertlerin tasarruflarında bulunabilme imkânları çoğalır. Bu suretle de millî gelirin gittikçe artan bir kısmını yatırımlara tahsis etmek mümkün bir hale gelir. 1960 yılından bu yana millî gelirden bir artış olmamıştır. Halbuki artış iddiası vardır. 1962 yılında kuraklık sebebiyle tarım sektöründe azalış olduğu halde aksine millî gelir hesaplarında yüzde 5,6 nisbetinde bir artış varmış gibi gösterilmiştir. Böyle fantazi ve hayali rakamlarla biz gerçeği bulamayız.

Arkadaşlar, biraz evvel vergiden bahsedeceğimi söylemiştim. Vergi direkt ve tek gaye olmamalıdır. Verginin malî gayesini gerçekleştirebilmesi her şeyden evvel güvenciler bir vergi ödeme gücüne dayanmasına bağlıdır. Bugün bu ödeme gücüne tecavüz edilmiştir. 1964 bütçe tatbikatı bunu isbat edecektir. Sonra vergilerin artışı millî iktisat üzerinde bir hadden sonra menfi tesir yapabilir. Çalışma, girişme ve biriktirme kabiliyet ve isteğine zarar verebilir.

Uzun zamandan beri bir sosyal adalet teranesi tutturuldu gidiyor. Sayın Başbakanın «Reform Kabinesi» adını taktığı yeni Hükümet işe vergi reformları ile başladı. Beyanatlarını, radyo konuşmalarını yapılan propagandaları iyi niyetle karşılamaya hazırдық. Kazanan vergi verecek, sabit ve dar gelirli vatandaş korunacak, bazı iş kolları himaye edilecek. Bunlar güzel şeyler, fakat gördük ki, bütün bunlar bizim iyi niyetimizde kaldı.

Başbakan vatanseverlik ve memleket gerçeklerinin icapları arkasına sığınmış yalnız ve yalnız varidatı artırmak, bütçe açığını kapatmak için kimde ne bulursa almaya niyet etmiş...

BAŞKAN — Sayın Şahinoğlu, zamanınız bitmiştir. Bağlayınız.

OSMAN ŞAHİNOĞLU — Hürmetlerimle...

BAŞKAN — Şadi Binay... Yok.

İhsan Kabadayı?... Yok.

Kasım Gülek?... Yok.

Tahsin Demiray?... Yok.

Aziz Zeytinoglu?... Yok.

Nihat Erim?... Yok.

Nihat Diler? («Burada» sesleri)

NIHAT DİLER (Erzurum) — Muhterem Başkan; muhterem milletvekilleri, bütçenin tümü üzerinde muhterem bütçe sözcüleri, grupları adına; muhterem milletvekilleri de şahısları adına çok kıymetli fikir ve mütalâalar serd ettiler. Ben de bu mevzu üzerinde bazı tenkid ve temennilerimi arz edeceğim.

Yüksek malûmlarınız olduğu üzere bütçe; Devlet dairelerinin ve kurumlarının yıllık gelir ve gider tahminlerini gösteren, bunların uygulanmasına ve yürütülmesine izin veren bir kanundur.

Bütçe maliye ilminin muayyen kıstas ve esaslarına göre tanzim edilir.

Sayın Maliye Bakanı bütçenin umumi manzarasını çok samimî açık bir dille yanık bir eda ile tarif ve tasvir ederek takdim etmekte, hal çaresi olarak da Hükümetçe hazırlanmış vergi reformu altında mevcut vergilere zam ve vergi matrahlarının şümüllerinin genişletilmesine mââtûf vergi kanun tasarılarını kabul edilmesinde bulmaktadır.

Sayın Maliye Vekili bütçenin umumi manzarasını takdimdeki samimiyeti bu hazin neticeden kurtulmak hususunda göstermemiştir. Bu suretle bu hazin neticeyi meydana getiren sebep ve sâikler üzerinde durmadan ve onları bertaraf etmeyi nazara almadan sadece meydana gelen netice ile neticeyi izah etmiş bulunmaktadır. Vardığı hükme göre Hükümetçe hazırlanan vergi kanun tasarıları muvafık ve muhalif milletvekilleri ve senatörlerce münakaşasız kabul edilirse isabetli tedbir alınmış olacaktır.

Muhterem arkadaşlar; Allah göstermesin, memleketin hayatı tehlikeye düştüğü zaman nasıl memleketini seven fert memleketini kurtarmak için hayatını feda etmekten çekinmezse âmme hizmetlerine iştirak payı olan vergiyi de kendi kazancı nisbetinde ödemekten çekinmeyecektir.

Hattâ iştirak payı nisbeti ve külfetler «sosyalini» bir tarafa bırakalım; âdil kıstas ve esaslara göre tahmil edildikleri takdirde dış yardıma hacet kalmadan herkes âzami fedakârlığa katlanarak herkes kendine düşen vazife ve vecibeyi yerine getirecektir.

Ancak vergiler maliye ve iktisat ilimlerini kıstas ve esaslarına göre salınmaz. Kuvvetli ve iffetli bir kontrol teşkilâtıyla kontrol edilip tahsil edilmezse âmme hizmetleri de ehemmi, mühime göre sıralayıp en ehemmiyetlisinden işe başlanıp görülmezse, istihsali artırıcı şekilde gelirler harcanmazsa, lüks ve israf kapıları kapanıp tasarruf kaidesine bir santimde dahi gereken ciddiyet ve titizlik gösterilmezse, vergi vermek vatandaşın nazarında bir nevi angarya olur. Vatandaşın vergi vermedeki şevki ve zevki kırılır.

Verilse bile şikâyet mevzuu olan vahîm ve hazin neticeden kurtulmak inkâmı olmaz. Fâsîd daire içinde kalmak zarureti hâsıl olur.

Muhterem arkadaşlar, Devlet gelirlerini iktisat kaidelerine uygun şekilde harcanmasını önliyen sebepleri bâriz çizgilerle ifade etmek isterim. Bunların önüne geçilmediği takdirde bugünkü durum aynı şekilde devam edecektir.

1. Devlet mekanizması lâyıki veçhile çalışmamaktadır. Âmme hizmetlerinin görülüş şek-

linden vatandaşlar müşteki ve mustarıptirler. Memurlar iktisadi muzayaka içinde hallerinden memnun değildirler. Suiistimal ve irtişa, irtikâp Devlet mekanizmasında normal hale gelmiş bir vaziyettedir. Bunun sebebi ihtişam haline gelmiş rasyonalizasyon ve standardizasyondan uzak lüks ve israfı gerektiren bürokrasidir. Bundan kurtulmak için vadedilen idari reform süratle gerçekleştirileceği yerde hâlâ aynen kalmaktadır. Fazla olarak diğer bakanlıkların yardım ve himayesiyle çalışmaya mecbur Köy Bakanlığı ve Enerji Bakanlıkları ihdas edilmiş bunlar da bürokrasi hastalığını daha da ıslahı gayrikabil vaziyete getireceklerdir.

2. Her yıl İktisadi Devlet Teşekküllerinin zarar ve borçlarını emisyon, istikraz yolları ile kapatmak mecburiyetinde kalmaktadır. İktisadi Devlet Teşekküllerinin gayriiktisadi şekilde çalışmalarının önlemek için süratle reorganizasyona gitmek ve yahut da doğrudan doğruya bu teşekkülleri özel sektöre devretmek gerektiği halde bugüne kadar bekletilmiş bundan sonra yine Devletin borç almak suretiyle veya yeni vergiler ihdas etmek suretiyle veya emisyonla gitmek suretiyle temin ettiği gelirleri yutmaya devam edecektir.

3. Yollar memleketin can ve kan damarıdır. Köyleri bir tarafa birakalım; evvelemirde kaza merkezlerinin vilâyetleriyle ve civar vilâyetlerle irtibatlarını temin etmek mecburiyeti vardır. Zira bu surettir ki, kazaya bağlı nahiye ve köylerin ve bizzat kaza merkezlerinin ekonomik kaynakları kıymetlendirilebilir. Orada yaşayan halk kapalı ekonomiden ve bilhassa ortaçağ zihniyetini ifade eden kapalı ruh ve zihniyetten kurtarılabilir.

4. Ekmek, et ve yağ gibi beslenmenin en mühim gıda maddelerinin istihsalini artırmak için arazi ihtilâflarını bertaraf edip büyük ve küçük sulamalara yer vermek lâzımdır. Bunun için süratli kadastro yaptırmak icabeder. Kadastro meselesi süratli şekilde halledildikten sonra vatandaş mahkemelerde geçirdiği zamanı toprağını verimli şekilde işletmek suretiyle geçirir. İstihsalini artırır. Bu suretle geliri artar, Devlete bu artan geliri nisbetinde vergi öder.

Kadaastro meselesi halledildikten sonra belki de Devletten kredi almaya lüzum görmeden hususi mahiyette gayrimenkullerini ipotek ederek kredi alır. Modern fennin icaplarına göre gayrimenkullerini istihsale mâttûf şekilde kullanır. Bir iktisadi gelişme ve millî gelirden bir artış olur. Ziraat sektöründe en mühim yer işgal eden hayvancılığa gereken önem gerektiği şekilde verilmemiştir. Aded bakımından en üstün bir seviyede bulunmasına rağmen prodüktiviye bakımından en geride bulunmaktadır. Gereken ehemmiyet verilirse hem ihtiyacımız karşılanır hem de dış borçlarımızı ödemek imkânını bulabiliriz. Bugün ziraatla meşgul olan köylüler büyük bir muzayaka içindedirler. Vaktiyle Ziraat Bankasından aldıkları kredileri mahalline masruf şeklinde kullanamadıkları için borçlu düşmüşlerdir. Ziraat Bankası köylüyü murabahacıların elinden kurtarmak için kurulduğu halde bugün, borçlu köylüler için murabahacılığın kolaylaştırıcı bir vasıta haline gelmiştir. Zira her ne suretle olursa olsun Ziraat Bankasına borçlu olan köylüyü Ziraat Bankası sıkıştırınca borcunu vermek için murabahacılara sığınmakta ondan ağır faizlerle para almakta bu parayı götürüp Ziraat Bankasına ödemekte tekrar Ziraat Bankasından aldığı kredi parasını murabahacıya ödemektedir. Bu suretle iki defa ağır faiz ve bankanın tahsil masraflarını ödemektedir. Bu duruma açık bir katıyetle bir hal çaresi düşünülmemiştir. Kövli müstahsil olmaktan çıkmış, müstehlik haldedir. Köylünün fazla dolaşmadan basit bir anketle en mühim derdi bu olmasına rağmen ve bunu halletmek lâzımgelirken Köy ve Enerji Bakanlıkları gibi Devletin gelirlerini yutan Bakanlıkların ihdas edilmesi ne dereceye kadar iktisat kaideleri ile telifi kabil olabilir ve mevcut ıstıraplar nasıl giderilebilir? Bunu anlamakta ciddiden müşkülât çekmekteyiz.

(BAŞKAN — Sayın Diler vaktiniz tamam, bağlayınız lütfen)

NIHAT DİLER (Devamla) — Hemen bitiyor efendim.

5. Bir bakıma siyaset birbirine zıt menfaat güden grupların müşterek menfaatlerinin geometrik yerini tesbit ederek ona göre idare etmek sanattır. Arazi sahiplerinin mülkiyet ihtilâfları süratle halledilir, çiftçiye kredi ve teknik yardım yapılır, bu suretle istihsal en

yüksek haddine çıkarılır da; çiftçinin, toprağı elinde bulunduran şahsın artan gelirinden âdil kıstas ve esaslara göre vergi alınırsa bu takdirde Devletin gelirlerinde göz alıcı bir yükselme olur. Devlet bu gelirlerini süratli sanayileşmede kullanır ve topraksız olan vatandaşlar canlanan ekonomik bünye içinde kendilerine iş bulup çalışarak sigorta ile de hayatlarını istikballerini emniyet altına almak suretiyle insan haysiyet, şerefine uygun bir hayat sürmelerine imkân hazırlanır.

BAŞKAN — Tamam Sayın Diler, tamam tamam. Lütfen... Daha birkaç sayfa var.

NIHAT DİLER (Devamla) — Efendim...

BAŞKAN — Buyurun, buyurun, tamam...

NIHAT DİLER (Devamla) — Lûtfederse-niz, ova vaz'ediniz. Bitireyim efendim.

BAŞKAN — Bakınız, daha birkaç sayfa var. Daha 32 arkadaş var.

NIHAT DİLER — Efendim, birçoğları bulunmuyor. burada. Vakit te vardır. Niçin?

BAŞKAN — Vakit yok efendim. 32 arkadaş daha var. Daha gruplar konuşmadı. Buyurun efendim, buyurun.

Turgut Çulha?.. Yok. Sayın Etem Kılıçoğlu?.. Yok. Ahmet Zeydan.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Kimse gelmemiş, bizim hakkımızı ketmediyorsunuz. Biz burada bekliyoruz. Ben tekrar söz istiyorum.

BAŞKAN — Peki ben sizi söz sırasına yazıyorum. Buyurun Sayın Zeydan.

AHMET ZEYDAN (Hakkâri) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, toplam olarak 13 milyar lirayı aşan ve 6 milyarı mütecaviz kısmı yatırımlara ayrılan 1964 bütçesi, toplamı rakam olarak Yüksek Meclisçe kabul edilen Kalkınma Plânının hedeflerine uygun bir şekilde düzenlenmiş ise de, yatırım harcamalarının dağılışı şekli bakımından bütçenin plân hedeflerine uygunluğu maalesef aynı rahatlıkla iddia ve kabul olunamaz.

Memleketin çeşitli coğrafi bölgeleri arasında, iktisadi faaliyet hacmi ve gelir seviyesi bakımından büyük farkların var olduğu tesbit ve aradaki dengesizliğin izalesi için, geri kalmış bölgelere ve özellikle Doğu Anadolu'ya yatırımlardan öncelik tanınacağı tasviplerinize mazhar olan Kalkınma Plânımızda kabul edilmiş olduğuna göre, plânın yıllık programlarının bir nevi tatbik va-

sıtası olan bütçelerde bunun akislerini sarih olarak görmek zarureti aşıkârdır. 1964 bütçesinde bu gereklere riayet edilmemiş ve bölgeler arasındaki eşitsizliği kapatmaya mâtuf bir tatbikata, ümidedildiği şekilde gidilmemiştir.

Bölünmez bir bütün olduğu şüphesiz olan Türkiye'mizin, muhtelif bölgeleri arasında ve hat-tâ bir bölgenin çeşitli yerleri arasında hakikaten mevcut aşırı dengesizlikleri giderici çabaların hızlandırılmasını ve bir an evvel bu meselenin kapatılmasını istemek aciz kanaatime göre bölgecilik ve ayrımcılık değil, aksine birleştirici ve kaynaştırıcı nitelikte, çok masum ve o nisbette haklı bir taleptir.

Muhterem arkadaşlarım, 5 Yıllık Plân ile, bir millet olarak kabul ettiğimiz acı bir gerçek vardır. Bu da bölgeler arasındaki korkunç dengesizliktir.

Bu korkunç dengesizliğe süratle çare bulmak lâzımdır. İşte 1964 yılı malî bütçemizde açıkça noksanlığımızı gördüğümüz şey budur.

Bölgeler arası dengesizliğin hali açıkça şuna bağlıdır. Gelişmiş yerlerle, geri kalmış bölgelerin arasındaki farkı kapatmak, geri kalmış bölgelere yapılan sosyal ve ekonomik yatırımların, gelişmiş bölgelere nisbetle, daha çok artırılmasına bağlıdır.

Halbuki bu bütçede bu düşüncenin tamamen aksi görülmektedir. Yatırımların çoğu gelişmiş bölgelere ve üzi bir kısmı da sus payı kabîlinden geri kalmış bölgelere yapılmaktadır. Asırlarca sustuk, bir fayda görmedik; bundan böyle susmayı açıklamak isterim. 1964 yılı bütçesinin baş karakteri budur.

Hükümet prodüktivitif yatırımlarda bâzi izahları ileri sürerek imkânsızlıkları geri kalmış bölgeler için söyleyebilmektedir. Ama sosyal yatırımlarda Hükümetin tutumu hatalıdır.

Bunun tek izahı şudur : Suyun başında oturanlar kendi bölgelerine ve sesi yüksek, sesi tesirli olan bölgelere sahip çıkmaktadırlar. Geri kalmış bölgelerin sahipleri suyun başında değildir ve geri kalmış bölgeler sesini duyuramamaktadır. Matbuatımız da bugüne kadar, geri kalmış bölgelere sahip çıkmamıştır.

İddialamızın doğruluğundan kimsenin şüphe etmemesi icabeder. Bu durum herkesçe malûmdur. Bir iki örnek vermek isterim.

Maarifte; geri kalmış bölgeler, özellikle Şark vilâyetleri gelişmiş bölgelerin lehine büyük ihmal görmektedir. Örneğini veriyorum, İstanbul'da ilk öğretim dâvası halledilmiş, okulsuz köy ve yer kalmamıştır. Buna rağmen ilkokul yapımı için bu ile 14 milyon lira verilmiştir. 273 köyü okulsuz olan Ağrı'ya 3,5 milyon verilmiştir.

Eskişehir'de okulsuz köy kalmamıştır buraya da 15 milyon verilmiştir. Hakkâri'de 63 köy ve buna bağlı 100 küsur mahalle okulsuzdur. Buraya da bir milyon küsur bin lira verilmiştir. En üçüncü tarafı da 1964 programına alınmış bulunan iki yatılı bölge okulumuzu da programdan çıkarmışlardır. Maarif Bakanlığının ölçüsü budur; mevcut adaletsizlik gittikçe artırılmaktadır.

Bölgeler arasındaki dengesizliğin vahametini çok güzel ifade eden ve söylenecek söz bırakmayan şu rakamlara sayın üyelerin dikkatlerini çekmek isterim.

Şeker istihlâki yurt sathında şöyle dağılmıştır. İstanbul 27,5 kgr., Eskişehir 23,9 kgr., Samsun 18,8 kgr., Bingöl 1,074 kgr., Hakkâri 0,059 kgr. Örnekte Doğuya doğru gidildikçe şeker istihlâki şiddetle düşmekte ve Hakkâri'de nüfus başına bir yılda 59 gram şeker istihlâki yapılabilmektedir. Bu utanç vericidir. Bir durumdur. Dünyanın en geri yeri Nepâl'da bile Hakkâri'deki vatandaştan çok daha fazla şeker yenilmektedir. Hakkâri'de vatandaş sefalet içindedir. Bunu ben oranın bir çocuğu olarak ifadeyi vazife biliyorum.

Muhterem arkadaşlarım, şu anda Hakkâri ili ilçeleri ile irtibatını ancak telefonla temin etmektedir. Yollar tamamıyla kapalı olup, vatandaşlarımız her türlü yardımdan mahrum kalmıştır. Telefonla olan irtibat yalnız ilçe merkezleriyle. Köylerle katıyen hiçbir irtibat yoktur. Beytüşebap yolu üç ay çalışır 9 ay kapalıdır. Şemdinli üç ay çalışır. Çukurça ile Uludere yolları daha ikmâl edilmemiştir. Uludere yolu yazın bile kapalıdır. Çünkü yolu yoktur. Uludere'ye ancak Siirt üzerinden gidilir. Gidiş - geliş 6 gün sürmektedir. İlçelerimizden yalnız Yüksekova yolu ikmal edilmiş olup kış programına alınmasına rağmen maalesef o da kapalı bırakılmaktadır. Hiçbir ilçemizde elektriğimiz yoktur.

Muhterem arkadaşlarım, 9 ay mahsur kalan vatandaşlarımızın şu anda hangi şartlar içinde

yaşadıklarını takdirlerinize bırakıyorum. Emin olan arkadaşlar, bu vatandaşlarımızın çoğunun evinde yiyecek ekmeği yoktur.

İşte muhterem arkadaşlar; okulundan, içme suyundan, yolundan, sağlığından ve ışığından mahrum olan bu yurt köşesine 1964 bütçesinde vilâyetimize 2,5 milyon liralık bir yatırım yapılmıştır. Görülüyor ki, bölgeler arasındaki dengesizliğin giderilmesine gereği gibi ehemmiyet verilmemiştir.

Muhterem arkadaşlarım, biz vatandaşlar olarak Hükümetten ne istiyoruz? Fabrika istemiyoruz; istesek de hakkımızdır. Çünkü, biz de vatandaşız ve bu memleketin öz evlâtlarıyız. Biz vatandaş olarak bize düşen bütün vatan vazifelerimizi eksiksiz olarak yerine getiriyoruz. Biz Hükümetimizden senelerin, asırların ihmaline uğramış bölgemize de yardım elini uzatmasını istiyoruz;

III - Köye gönderilen öğretilerde bir içtimai muhit bulmuş ve günlük yaşesini düşünmüş olmaktan kurtarılmış olacaktır.

İlimizde sanat okullarının kurulmasını istiyoruz ve bilhassa bir kız ve bir erkek sanat enstitüsünün açılmasını ısrarla talebediyorum. Hiçbir ilçemizde ortaokul yoktur. Yüksekova ilçemizin Cumhuriyet devrindeki bütün kız çocuklarımızın ilkokul mezunu olduklarını iftiharla arz etmek isterim. Kızlarımızın ortaokula devam edebilmeleri için, Yüksekova ilçemizde bir ortaokulun açılmasını Hükümetimizden ısrarla talebediyorum. Eğitim istiyoruz, yol istiyoruz, sağlık istiyoruz, su istiyoruz, ışık istiyoruz. Bunları istemek te en tabii hakkımızdır.

Muhterem arkadaşlarım, eğer bir memleket kalkınacak ise insan gücü ile kalkınacaktır. Eğer bir memleket kalkınacak ise, ilim ile fen ile kalkınacaktır. Bu ise; Hakkâri ilinde hiç yoktur. Hükümetimizden bunların gerçekleştirilmesini istiyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; Maarif Bakanlığından, Hükümetimizden eğitim istiyoruz, dedim. Köylerde nüfus pek az olduğundan münferit okullar yapmaktan ziyade, bölge okulları inşa edilmek suretiyle irfan dâvasının halline gitmek mecburiyeti vardır. Bu yola gitmenin birkaç yönden büyük faydaları olacağı mütalâa olunmaktadır.

I - Her köye bir okul binası yapmaktan tasarruf edilmiş olacaktır,

II - Türkçeyi az bilen veya hiç bilmiyen muhit halkının çocukları yatılı okullarda, Türkçe konuşmaya icbar edilecek ve Türkçemizi kısa zamanda öğreneceklerdir. Ve toplum durumunda Türk harsını, kolaylıkla öğreneceklerdir.

BAŞKAN — Sayın Zeydan, vaktiniz tamam. Lütfen bağlayınız.

AHMET ZEYDAN (Devamla) — Sayın Başkanım, senede bir defa söz istiyorum. Yüce Meclisten de müsaadelerini rica edeyorum.

BAŞKAN — Bağlayınız efendim.

AHMET ZEYDAN — Direniyorum, Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Peki... Kaç sayfa daha var efendim?

AHMET ZEYDAN — Az kalmış, 2 - 3 sayfa kalmış.

BAŞKAN — 2 - 3 sayfa kalmış. Konuşmasına devam etmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurunuz.

AHMET ZEYDAN (Devamla) — Teşekkür ederim.

Muhterem arkadaşlarım, nafia hizmetleri bakımından isteklerimizi arz ediyorum. Çukurça ve Uludere kazalarının biran evvel yola kavuşturulması, Beytüşşebap ve Şemdinli kazalarının yollarından motorlu vasıtaların rahatlıkla gidip gelebileceği şekilde ıslah edilmesi zarureti-ne işaret etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, bölgemizin kalkınması her şeyden önce hayvancılığın gelişmesine ve aynı zamanda hayvan ve hayvan ürünlerinin değeri pahasına ve kolaylıkla satılmasına bağlı bulunmaktadır. Bilhassa koyun einsinin ıslahı suretiyle iktisadi bakımdan büyük avantajlar sağlanacağı tahmin ve tasavvur olunmaktadır.

Yüksekova ilçesinin vasi ovalarından bir Devlet çiftliği kurulmalı ve hara yolu ile merinos yetiştirilmesi yapılmalıdır.

Mühit halkından uyanık insanlardan da faydalanarak suni tohumlama ile merinos yetiştirilmelidir. Vilâyet geniş olan meralarından sistemli bir şekilde faydalanılabilmelidir. İhtiyaçtan fazla olan kısımları tesbit edilirse elde edilecek varidat hayvancılığın ıslahına sarf olunmalıdır. Sığır einsinin de ıslahı hara yoluyla mümkün olacak ve süt mahsüllerinin değerlendirilmesi sa-

yesinde büyük faydalar sağlanmış olacaktır. Bu ovada bataklık olarak 33 bin dönümlük bir arazi tesbit edilmiştir; bunun da ıslahı büyük menfaatler sağlayacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, zirai bakımdan Hakkâri bölgesi muhtelif iklim şartlarını bir arada ihtiva eden nadir bölgelerden birisi olmasına rağmen üzerinde durulup gerek ziraat ve gerekse meyvecilik bakımlarından etüt edilmediği için ziraat tamamıyla iptidai şartlarla ve göreneklerle yapıldığı gibi, meyvecilik hüdainabit haldedir.

Hükümetten isteklerimiz; bu mıntakanın Tarım Bakanlığınca esaslı bir tetkika tabi tutularak halkın tenevvürüne çalışılması lâzımdır. Kaldı ki, Hakkâri vilâyeti seneler senesi bir ziraat müdüründen, bir ziraatçiden mahrum kalmış bir yurt kösesidir. İl merkezinde bir tarım sitesinin kurulması zaruridir. İlk gelişlerinde oturacak ev bülamiyan memurlar ya istifa suretiyle ayrılmakta veya kendilerini kısa zamanda başka bir vilâyete aktarmasının çaresini aramakta ve mühit bakımından faydalı olamamaktadır.

Vilâyet merkezinde tarım sitesi kurulmalı ve maddi huzur içinde çalışacak bir müdür ve memurlara bakanlıkça gönderilecek mütehassıslarla, yardım edilmek suretiyle mühitin tetkiki imkân dâhiline sokulmalıdır.

Ticari bakımdan; halkımızın elde ettiği mahsulünü vilâyet dâhilinde satamadığı gibi civar iç pazarların uzaklığı ve yolların bulunmayışı ve münakate zorlukları dolayısıyla dâhilen istihlâk edilememektedir. Şayanı şükrandır ki, halk evvelâ iç pazarlarda mallarını satmak yollarını aramaktadır. Fakat yarı fiyatına teklif ettiği mallarına müşteri bulamayınca ister istemez kaçakçılığa başvurmakta ve ancak bu sayede geçimini sağlamaktadır. Gerek Irak ve gerekse İran'a götürdüğü yağ, peynir, yün, ceviz ve diğer bütün mahsüllerine çok yüksek fiyatlarla alıcı bulmakta ve hiçbir zorluğa mâruz kalmadan, mallarını satmaktadır. Bu hali hudut boyunda vazife görenlerle de anlaşma yoluna gitmek hususunda onları zorlamaktadır. Çok kere hayatlarını tehlikeye sokarak mallarını yabancı ülkelerde satmaktadırlar.

Şimdi bu hususta Hükümetimizden isteklerimiz :

Hakkâri vilâyeti halkının mahsüllerinin iç pa-

zarlara rahatlıkla münakalesini sağlamak için yollar süratle ikmal olunmalıdır.

Irak ve İran'a esasen kaçırılmakta olan hayvan ve hayvan mahsulleriyle, ziraat mahsulleri Devlet eliyle bu memleketlere satılmalıdır. Hak-kârî'de yaşayan vatandaşlar yaşamak için istih-salini karşılığını rahatlıkla ve can tehlikesi ge-çirmeden almaya kısa zamanda alıacak, bu du-rum muhitin süratle kalkınmasını sağlayacak-tır.

Muhterem arkadaşlarım, bizim Yüksek Ova, Çukurca ilçelerimizde Hükümet konakları ve me-mur evi dahi yoktur. Senelerden beri bu kaza-larda kaymakam görmemişizdir. Sebebi de bu-dur. Birçok defa da ısrarla Sayın Maliye Baka-nına gittim; bizim durumumuzu bildiği halde, «Efendim, plânlama buna müsaade etmediği için veremiyoruz.» dediler. Elektrik işi için, «Plânla-ma müsaade etmediği için veremiyoruz.» buyur-dular. Ama, diğer taraftan birçok fuzuli işler de yapılmaktadır. Meselâ bir umum müdür, yerini beğenmediği için ve bunu başka bir şekle sok-mak için 250 bin, 300 bin liralık bir masraf yap-mıştır. Bu fuzuli bir masraftır. Bize verilmiş ol-saydı iki ilçemiz de elektriğe kavuşmuş olacaktı. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Halûk Nur Baki.

HALÛK NUR BAKİ (Afyon Karahisar) — Muhterem arkadaşlarım, 1964 yılı bütçesinin bel-li bir özelliği var. Diğer bütçelere nazaran klâ-sik ve statik hüviyetinden ister beğenilsin ister beğenilmesin, en azından sıyrılmış bir hali var. Bunu hiçbir kimse inkâr edemez. Aslında bütçe-nin tümü üzerindeki mülâhazaların sıklet mer-kezi siyasi ve iktisadi yönden Hükümetin görüşü açısına yöneltmek gerekir. Çünkü bilhassa plân tatbikatından sonra bütçenin bünyesi plâna uy-gun bir derinlikte kendi içine bir site halinde kapanmış ve muayyen noktaları siyasi yönden, parlömanter yönden zorlanamayacak bir hale gel-miştir. O halde bütçenin tümü üzerinde mütalâa, Hükümetin siyasi, iktisadi doktrinini beğenmek veya beğenmemek açısından mümkündür.

Hükümetin iktisadi yönden getirdikleri, iddi-ası, aslında bu Parlâmentoda bulunan bütün ar-kadaşların ayrı ayrı açılardan hiç değilse, ka-bullendikleri birtakım gerçeklerin toplu halidir. Meselâ; Hükümet, «Toprak reformunu» getir-

miştir, getirecektir. Buna karşımısınız? Sümme haşa, hiç kimse karşı değil. (Sağdan... «Getirir-se, karşıyız», sesi)

Karşı var, karşının yanı var. Karşıya düş-mek de bir meseledir, beyefendi.

Hükümet, vergi reformları açısı içerisinde daha çok sosyal yöne kaymıştır. Yani şimdiye kadar usul olan, vergi alma sitillerinin dışına çıkmış. Şimdiye kadar usul olan vergi sitilleri; ya ayarlamalar, veyahut bütçe kapatmaları açı-sından olurken bir «reform», kelimesi eklenmiş, «reform» kelimesinin altında da açık bir mâna gizlenmiş. Diyor ki, «Vergiye bundan böyle ve bu bütçeye mahsus olmak üzere alacağım vergi-leri; daha çok, geliri çok olan vatandaş vergi ve-recek açıdan mütalâa ediyorum.», diyor. Bunun karşısında olan kimse var mı? Hayır. Herkes bu durumda müttefik Evet çok kazanan vergi ver-sin; binaenaleyh bunun da karşısında olmıyalım. Etti iki.

Hükümet ne getiriyor? Plân tatbikatı için birtakım ilmî çalışmalar, birtakım malî formul-lerle bütçeyi plâna bağlıyor. Hiç kimse bunun karşısında mı? Hayır. Ama, topuna karşı çok kim-se karşı oluyor. Neden? Çünkü, reform hüviyeti altında vatandaşa vergi sıkıntısı getiriyor. Ne-den dolayı getiriliyor, nasıl getiriliyor ve bunun sosyal yönü hangi noktalarda eksik? Hiç kim-se mütalâa serd etmiyor. O halde ki; arkadaşlar, bir parlâmentonun kürsüsünden rahat rahat ka-zananın, zengin olanın vergi vermesi tezi savu-nulurken nerede ise güçlük çekiliyor. Düşünün bir kere, hangi merhalelerden geçti bu işler. Bir va-kitler servet beyanının alınmaması yahut yanlış olduğu yönünden birtakım temayüller, konuşma-lar, hattâ prensip kararları cereyan etti. Ne ol-du, netice itibariyle görüldü ki, aslında Türkiye-nin muhtacolduğu mecburi sosyal devlet kuru-luşu içerisinde elbette servet beyannamesi de alır, vergi deklârasyonu da yapılır. Bunlar sos-yal devletin kuruluşu arasında o kadar tabii şey-lerdir ki, bizzat servetin teminatıdır. Eğer bir zengin az gelişmiş bir memlekette zengin olarak yaşamak istiyorsa, verdiği vergiyi deklâre etmek zorundadır. Bunu deklâre etmediği müddetçe, kendisine bu verginin deklâre edilmesinin mah-zurlu olduğunu söyliylenlerin yanlış uçurumuna gider. Deklâre etmezsin, etmezsin; fiskos, aç adam seni bin liralık vergi verdiğin halde, üç

bin liralık gelirin olduğu halde seni milyoner sanır, günün birinde gırtlığına yapışır, alır. Dünyanın hiçbir yerinde ne demokratik rejimler ne anayasalar sosyal reformlara karşı gelemez. Sosyal reformlara karşı gelmenin yegâne çaresi, sosyal devleti kurmaktır. Nasıl olur da her hangi bir politik anlayış içerisinde sosyal devletin kurulma çarkına gelme takılır? Ben bu şekildeki bir anlayışı kavrayacak normal dimağ ve akıl melekesi tesbit edemiyorum.

SADRETTİN ÇANGA (Bursa) — İstisnaları vardır.

HALÜK NUR BAKİ (Devamla) — Hükümetin vergi politikasının ya da plân tatbiki politikasının bir sloganı daha var. Plân vatandaş tarafından tutulmaz, sevilmez ise bu plânın tatbiki imkânsızdır. Bu beynelmilel bir kaide, sosyal bir kaide. Peki en azından Anayasaya uygun hareket edeceğine dair yemin etmiş olması dolayısıyla plân fikrine inanan bir parlamento üyesi, «Hükümetin getirdiği plân yanlıştır, plânın doğrusu şudur.» demekten mücerret plân fikrinin karşısında, vatandaşı plândan soğutarak, plân tatbikatını imkânsız hale bile getirerek kendisini hangi siyasi plâtförm üzerinde sağlam, ayakta duracak halde görmektedir? Bu sorulacak bir soru. O halde plânın kabulü mecburi, sosyal devletin kurulması mecburi, Anayasanın değişmez unsurlarından birisi. Ama buna rağmen ödediği verginin deklârasyonu yanlış. Bu olamaz arkadaşlar, dünyanın hiçbir yerinde olmaz.

Bir başka nokta daha var: Bugün Türkiye'de «Beş Yıllık Plân» namı altında tatbik ettiğimiz plânın dolayısıyla bugünkü bütçe, o plânın şüphesiz ki beşte bir bölümüdür. Bu bölümler hakkında iktisadi ve sosyal yönden ilmî bir tenkid yerine vaz edilecek bir kaide gelmiş değildir. Yuvarlak lâf, «Efendim, özel teşebbüsü korkutuyorsunuz.», Özel teşebbüsü maalesef hep beraber korkutuyoruz. Her Allahın günü birtakım geçimsizlikler, huzursuzluklar olursa, özel teşebbüs bu huzursuzlukların menşinden, gayesinden korkar. Bu huzursuzlukların gayesi nedir, ne yapmak istiyor? Bundan korkar.

Özel teşebbüsü korkutmamak, onun lehinde birtakım edebiyat yapmak, o kadar çürümüş bir formül ki, çünkü aslında mütemadiyen özel teşebbüsün lehine yatırım yapmanın kolaylığı bir

nevi anlamda sözü kolay çıkacak, sözü kolay propağanda yapılacak özel teşebbüsçünün ve yine aslında ona zerre kadar faydası olmayan yatırım yapmak kolaydır. Aslında bu yatırım, özel teşebbüsü menşinden tahribetmektedir. Çünkü, bu şekildeki temayüller, bu şekildeki tandanslar az gelişmiş bir memlekette; yeni yeni gözünü açmaya başlayan bir memlekette, uyanan tabii sosyal reaksiyonları kuvvetli sol cereyanlar şeklinde inkişaf ettirir. Dünyanın her yerinde usul, bir memlekette özel sektörü korumanın tek amacı; sosyal Devlet; kurmak ve aşırı sola propağanda yapacak unsur bırakmamaktır. Öyle bir plâtförm düşünün ki, hem kazanıyor, hem de vereceği verginin deklârasyonunun yanlış olduğu ilân ediyor. Bu memlekette uyanacak sert sosyal tepkilerin mücadelesini, mecmualardaki edebiyatla yapmak mümkün değildir. Lâf olsun diye üç-beş kişi gelip, «Kahrolsun komünistler», demekle memleketin iktisadi işleri, memleketin sosyal refulmanları..

BAŞKAN — Sayın Nur Bâki, vaktiniz tamam, bağlayınız efendim.

HALÜK NUR BAKİ (Devamla) — Bir dakikanızı istirham edeceğim. Bunun yanında arkadaşlarımız aynı ölçüler içinde Hükümetin politika tandansı üzerinde de yüksek müsamahanıza sığınarak iki cümle söyleyeceğim.

Hükümetin politik tandansının ciddî bir tenkidine bendeniz şimdiye kadar raslamadım. Bundan sonra da aynı klâsik hudutlar içerisinde, şimdiye kadarki tenkid hudutları içerisinde yüzde yüz raslamıyacağıma eminim. Hükümetin politikasının hiçbir anda siyasi hüviyeti tenkid edilmemektedir. Üstü kapalı iki stirüktüre dayanıyor, tenkid. Bir tanesi, «işte Cumhuriyet Halk Partisi dümen çeviriyor, Hükümet demek o demek; halbuki biz de varız, falan, filân...» Bunlar hikâye arkadaşlar. Siyaset, siyaset adamlarının meydana getirdiği bir organizmadır. Ya avucunda yaşatır, ya öldürür. Hükümetle mücadele edecek siyasi bir görüş, canlı bir halde avucunun içinde kalmadıkça; munhasıran, sırf «Halk Partisi olduğu için» politikası yanlıştır. Bunlar boş şeyler arkadaşlar. Ve bir gün gelecek ki, bu memlekette demokratik rejim yaşayacaksa «falan parti olduğu için yanlıştır, falan parti olduğu için, doğrudur.» cümlesi iflâs edecek. Ya bu iflâs edecek; ya da demokrasi iflâs edecek. İkincinin iflâs etmemesi dileği

ile ve yalnız ve yalnız samimî Anayasacı olarak ettiği yeminin hudutları içerisinde Anayasasının istediği «sosyal devlet, lâik devlet» anlamına bağlı olarak her Parlâmento üyesi samimî davranırsa görecektir ki Hükümetin politikası kendi görüşünün karşısında değildir. Hükümetin politikasını kendi görüşünün karşısına almak için, ilk önce yapacağı iş sosyal devletin, lâik devletin, demokratik rejimin bilerek veya bilmiyerek karşısına düşmektir. Bunu karşısına düştüğü müddetçe Anayasa hastalanıyor, mücadelelerimiz geliyor, mânasız yere 27 Mayıs İnkilâbı üzere toplanıyor; Anayasa hastalığı şeklinde meydana gelen siyasi plâformda da rejimin sıhhatli olarak yeşermesine, büyümesine imkân yoktur. Hepimiz bu bütçe vesilesi dolayısıyla arkadaşlar, bendeniz nâcizane kendi aklımın çerçevesi içinde, belki küçük belki büyük aklımı başıma toplamak; daha da toplamak ve bütün arkadaşlarıma da acizane toplayarak şu noktadan ayrılmamak. Demokratik rejimi yaşatacağız. Ne ile? Müesses olduğu, Anayasaya inanarak. Müesses olduğu Anayasasının plâformuna inanarak. Hükümet bu plâformun içindeyse Hükümetle beraberim. Değilse Allah belâsını versin. Demek ki böyle bir zihniyetle Hükümetin siyaseti tenkid edilir. Yoksa bu Hükümetin Başbakanı İsmet Paşadır, binaenaleyh iş yok bunun siyasi şeyinde, birtakım şu işler oldu, bu işler oldu..

Bunlar çok yanlış şeyler arkadaşlar. Ve İsmet Paşa Anayasacı olduğu müddetçe Halûk Nur Bâki İsmet Paşanın yanında, Halûk Nur Bâki'nin en sevdiği arkadaşı dahi Anayasasının dışında bilmiyerek civevlediği zaman onun karşısındadır.

BAŞKAN — Sayın Halûk Nur Bâki, vaktiniz tamam.

HALÛK NUR BÂKİ (Devamla) — Büyük hürmetlerimi sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Ahmet Üstün? Yok..

Sayın Fahir Giritlioğlu? Yok..

Sayın Sabit Osman Avcı? Yok..

Sayın Bahtiyar Vural? Yok..

Sayın Osman Sabri Adal? Büyurunuz.

OSMAN SABRİ ADAL (İzmir) — Sayın arkadaşlarım, bütçenin tümü üzerinde tamamen başka bir açıdan konuşmak istiyorum. 1964 bütçesi, tasarruflu bir bütçe midir? Bu-

nu basit bir hale sokarak izah edeceğim. Sayın Başbakan konuşmalarında daima şu esasları ileri sürmüştür: «Memleketimiz büyük bir sıkıntı içindedir, içtimai sefalet içindedir. Hepimiz fedakârlık yapmak, kemerlerimizi sıkmak zorundayız. Hattâ On, onbeş yıl daha.»

Yine Sayın Başbakan, ayrıca bütün Devlet dairelerine, İktisadi Devlet Teşekküllerine gönderdiği bir genelge ile her yönden âzami derecede tasarrufa riayet edilmesini, fuzuli masrafların durdurulmasını ve zaruri haller dışında nakillerin ve dış gezilerin iptalini istedi.

Sayın arkadaşlarım,

Hükümet Başkanının bütün bu gayretlerine rağmen bütçe, genel olarak bir tasarruf zihniyeti, bir tasarruf havası içerisinde mi hazırlanmıştır? Bunu umumi olarak gözden geçirelim.

En önce Büyük Millet Meclisi bütçesini ele alalım.

Havalandırma ve aydınlatma 1 000 000 lira,

Isıtma ve yakacak 500 000 lira,

Şehir suyu 250 000 lira,

Döşeme ve demirbaş alımları 750 000 lira,

Bahçe giderleri 100 000 lira,

Dolmabahçe ve Beylerbeyi saraylarında emâneten taş işleri restorasyonu 2 591 738 lira.

Sayıştay binası mevcut iken yer darlığı dolayısıyla yeni bir bina inşasına teşebbüs ediliyor ve 12 000 000 lira isteniyor. Her sene 3 000 000 lira olmak üzere 4 senede bitirilmesi teklif olunuyor. Zannediyorum Bütçe Komisyonu bunu kabul etmemiş.

İçişleri Bakanlığı binasına bir kat ilâvesi için 1 000 000 lira teklif ediliyor. Sonra durduruluyor.

Dışişleri Bakanlığı bütçesinde:

Dış kuruluşlar hizmetliler ücreti 11 500 000 lira,

Dış memleketlerde Türk kültür varlığını koruma ve tanıtma giderleri 12 859 972 lira,

Dış memleketlerde yaptırılacak binalar ve büyük onarımlar 5 728 000 lira,

(Bonn ve Münih'te satın alınacak arsalarla Marsilya Başkonsolosluğunun yıkılma tehlikesi gösteren binasının arsasının üzerine yapılacak binaların yapım bedeli)

Bina ve arsa satın alımları 1 000 000 lira (Geçen seneden 900 000 lira fazla), (Karaşi'de satın alınması mukarrer arsa ile Cezayir Büyükelçiliği için satın alınacak bina bedeli)

Muhterem arkadaşlar, Hakkâri Milletvekili Sayın Ahmet Zeydan'ın yaptığı konuşmadan da öğrendik ki Hakkâri'nin hiçbir kazasında elektrik ve ortaokul olmadığı gibi her sahada tam bir mahrumiyet içindedirler. Cezayir Büyükelçiliği henüz geçen yıl kurulmuştur. Elçilik binasının derhal yapılmasında bir zaruret olmasa gerek. Bir müddet kira ile idare edilmesi de mümkündür.

Maliye Bakanlığı bütçesi üzerinde bilhassa göze çarpan maddeler arasında, yolluklar kısmı büyük yekûn tutmaktadır. 11 557 000 lira.

Bunların arasında yurt dışı görev yollukları nazara çarpmaktadır. Meselâ hesap uzmanlarının geçici görev yolluğu 3 568 000 lira gözüküyor. Bu yurt içi hizmetler karşılığıdır. Ayrıca hesap uzmanları yurt dışı geçici görev yolluğu 1 500 000 lira gözükmektedir. Bu miktar üzerinde ve diğer yolluklar üzerinde bir prensip kararına varılamaz mı?

Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinde Orta Doğu Teknik Üniversitesine 21 milyon 307 bin 900 lira.

Yurt dışı staj ve öğrenim yolluğu 4 372 000 lira

Yurt dışı yollukları toplamı 5 882 000 lira,

Dış ülkelerde okutulan öğrenciler giderleri için 1963 bütçesinde 7 000 000 lira ödenek vardı. Hükümet bu sene bütçesine 18 milyon lira teklif etti. Bütçe Komisyonu ise bunu 12 milyona indirdi. Demek ki, bu tekliflerde indirmelerin yapılması mümkündür.

Öğretmen okulları ve Yüksek İslâm Entitüsü için 77 400 000 lira,

Her dereceli meslekî ve teknik yapı tesis ve Büyük onarım giderleri 82 162 000 lira, Erzurum Üniversitesi için 7 885 000 lira, Sayın arkadaşlarım,

Yukardaki rakamların azameti karşısında bu gibi tesis ve binaların yapılmasında esaslı prensip kararlarına varılması ve sıkı kontrol altına alınması ve standart tiplerin tesbiti katî bir zarurettir.

Yine taşıt alımları için 1963 te 1 milyon lira ödenek mevcuttur. 1964 bütçesine Hükümet yine 1 milyon lira teklif etti. Bütçe Komisyonu bunu kaldırdı. Demek ki, tasarruf mümkündür.

Muhterem arkadaşlarım,

Bursa Milletvekili Sayın Edip Rüstü Ak-yürek'ten işittim. Bursa'da yeni bir okulun nişasında bazı yerlerinde o kadar kullanılamıyacak boşluklar bırakmış ki, şimdi bu yerlerin dersane veya salon olarak kullanılmasına çalışılıyor. Bundan şu netice çıkıyor ki, standart kullanışlı ve tasarruflu tipler mevcut olmadıkça bu yanlışlıklar devam edecektir.

Bayındırlık Bakanlığı bütçesinde İstanbul Opera binası için 25 000 000 lira teklif edildiği halde Bütçe Komisyonunca konmuyor. Millî Eğitim Bakanlığı binası için 6 milyon lira teklif edildiği halde bu da konmuyor. Millî Emniyet ve Emniyet sarayı binası için 3 300 000 lira karşılığındaki taahhüde hiç ödenek konmamıştır.

Ayrıca lojman yatırımları içinde 20 000 000 lira tahsisat konmuştur.

Kıymetli arkadaşlarım,

Hükümet programında yer alan idari reform, malî reform ve toprak reformunu gerçekleştirebilmek için cari harcamalar dâhil her sahada âzami tasarrufa riayet etmek zorundayız. Bu tetkikler de göstermektedir ki, bütçe de bilhassa büyük yekûnlara varan 1 taşıt alım masrafları 2. yakıt ve döşeme masrafları 3. yolluklar bilhassa yurt dışında harcanan yolluklar, 4 - her türlü inşaat ve istimplâk masrafları (git-tikçe artan lojman inşaatı dâhil.)

Üzerinde ciddî olarak durmak ve esaslı muhakabeye ve revizyona tabi tutmak şarttır.

Son sözüm tasarruf tedbirlerine derhal giriş-meliyiz.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Asım Eren,

ASIM EREN (Niğde) — Pek muhterem Başkan, pek muhterem arkadaşlarım; evvelâ bu bütçeyi çok kısa bir zamanda programına uygun şekilde ve esaslı konuşmalarla kendi huzurundan geçirip buraya gönderen muhterem Cumhuriyet Senatosuna övgümü, teşekkürlerimi ve takdirlerimi naçizane arz ederim.

Bütçe komisyonlarında öteden beri, Osmanlı idaresinden kalmış bir gelenek vardır ki, bu gelenek; Hükümeti yerme için bir vesile saymak ve pek az miktarda realist düşüncelere yer vermek şeklinde özetlenebilir. Bugün de bütçenin tümü üzerindeki konuşmalarda da Hükü-

met panoraması, rejimin yerilmesi, muhalefet propogandası ve siyasi amaçlarına göre renkli tasvirlerden kendini alamyayan arkadaşlarımız olmuştur. Hakikaten iki siyasi partinin sözcülerinin ve 3 arkadaşımızın yapıcı konuşmaları hariç diğer arkadaşlarımızın konuşmaları, aşağı yukarı şu istikâmetlerde olmuştur.

Hasan Tahsin Uzun arkadaşımız, yapıcı konuşmamıştır. Muhittin Güven arkadaşımız rejim ve özel sektör etrafında dönüp dolamıştır. İsmet Sezgin arkadaşımız, artan bütçe gelir kapasitesine uygun oranda artması gereken emisyonu haksız olarak yermiştir. İlyas Kılıç pek parakende noktalar üzerinde esaslı bir izah yapmaktan çekinmişlerdir. Şahinoğlu arkadaşımız; olumsuz ve sert konuşmuşlardır. Yalnız Sayın Adal arkadaşımız ve Ahmet Zeydan arkadaşlarımızı yapıcı konuşmalarından dolayı takdir eder ve acizane kendilerini tebrik ederim.

Pek muhterem arkadaşlarım, bir bütçe konuşmasında her şeyden evvel devrin gerekleri nelerdir ve hazırlanan bütçe icaplara uyuyor mu? Bunun tetkik edilmesi lâzımdır. Bugün devrimizin gerekleri iki nokta üzerinde toplanmaktadır: Bunlardan birisine daima temas edilmiş, birisine edilmemiştir. Bunun birisi kalkınma meselesidir. Buna temas eden arkadaşlarımızın bâzıları objektif ve çoğu da subjektif konuşmamışlardır. Kalkınmanın ayağı olan vergi reformlarının haddizatında mahiyeti üzerinde tetkikler yaparak burada konuşan arkadaşlarımız hemen hemen mevcut olmamıştır. İki tane siyasi partinin grup sözcüsü hariç olmak üzere vergi reformlarının bize getirebileceği, dış yardımların getirebileceği iki ayak geldiği zaman bu iskemlenin 4 ayağı tamam olacaktır. Bugünkü bütçenin karakteristiği budur. En bahtiyar Maliye Bakanı hiçbir vergi reformunu getirmiyen ve eski kanunlarla kendi bütçesini her sene biraz daha ıslah imkânını görebilecek olan endişesiz Maliye Bakanıdır. Bugünkü Maliye Bakanının tek başına veya onun mensubolduğu Hükümeti, bunu bize sevk eden bir Hükümet olarak sorumlu görmek zihniyetine de bendeniz katılmam. Çünkü, M. Meclisi olarak Hükümetin vazifelerini zorlaştırırsak Devletin iç ve dış siyasi durumunu endişeli istikâmetlerde yerersek ve onu daima zaıfa doğru itersek bunda yarı yarıya sorumluluğunda bunu yapan heyete

raci olması icabettiğini takdir etmek mecburiyetindeyiz.

Bu itibarla bendeniz bugün kalkınma ile bütçenin münasebeti arasında az çok bir uygunluk görmekteyim. Arz ettiğim gibi; iki gelecek takılacak yeni ayağın da haddizatında maksada elverişli ayaklar olabilmesi şartı ile. İşte Maliyemizin bütün hünéri, Hükümetimizin bütün hünéri, Meclisin de desteği ile iki ayağı, dış yardımı vergi reformlarını bir an evvel tahakkuk ettirecek salim siyasi bir havayı bu memlekette muhafaza edebilmektir.

Biz bunu muhafaza edebilirsek, Hükümeti zaıfa uğratmıyacak bir şekilde hareket edersek, bu takdirde Maliye kendine düşen işleri elbette iyi yapabilir.

Pek muhterem arkadaşlarım, Sabri Adal arkadaşımızın temas buyurdıkları bir noktayı bendeniz her zaman için Hükümet işlerinde lüzumlu görürüm. İsveçlilerin, «onbuzman» dedikleri, Almanların Federal Almanya, kanunlarına göre bilhassa millî savunma işlerinde millî savunmaya aid olmak üzere araştırmacı, inceleyici hususi komisyonlar teşkil etmeleri gibi bizim de Maliyeye bütçelerini takdim eden bakanlıkların bünyeleri içinde bütün teferruatı yerinde inceleyerek, hangisinin israf geleneği olduğunu, hangisinin yerine masruf bir gider olduğunu tesbit ederek, «şu olmaz, bu doğru değil, bu doğru, bu doğru değil, şu kırmızı, bu mavi, şu beyaz» dememiz lâzımdır. Hazırlanmış olan bütçe tasarılarını tenkid ve tashih edecek bir elemanın bünyeyi Devletle mevcudolmayışından biz müştekiyiz. Bunu Anayasa düşünmemiştir. Ama bunu bizim düşünmemiz artık zaruridir. Biz ne vakt, bakanlıkların hazırlanmış olan bütçelerini eski israf geleneklerinden kurtulmuş sadece ihtiyacı karşılar giderlerden ibaret olduğunu ve devrin gereklerine uyar istikâmette hazırlanmasını temin edebilirsek, o zaman burada bütçenin yerilecek tarafı kalmaz. Aksi takdirde, bugün dahi bendeniz de Sayın Osman Sabri Adal arkadaşımızın görüşlerine iştirak ederim, hiçbir zaman bakanlıklar kendi geleneklerinden kurtulamamışlardır ve muhakkak ki, yüzde elli olarak israf yine vardır.

Muhterem arkadaşlarım, bendeniz bütçelerde aranması gerekli bir diğer noktaya temas

edeceğim. O da devrin gereklerine uyup uymaması noktasından, sonra gelen, ikinci derece bir düşünce olarak geçmişin boşluklarını dolduruyor mu, geleceğe faydalı oluyor mu? Geçmişin boşlukları içinde eski bir asker olarak, bir milletvekili olarak üzerinde duracağım ve esaslı olarak duracağım, «eski muharıpler» denen bir vatandaş zümresinin veya onların dul ve yetimlerinin durumlarını burada açıklığıyla belirtmektir. Bu hususta Eski Muharıpler Derneğimizin, ki bütün dünya devletleriyle irtibatı resmen vardır, bastığı siyah kitap buraya 600 küsur aded gönderildiği halde maalesef Başkanlığımız tarafından bu kitaplar dolaplarımıza konmamıştır. Evvelâ bu kitapların konmasını Sayın Başkandan rica ediyorum, bunu ahkoymaya hakları yoktur. Eski muharıplerin gayet mâsum, mazlum, acıklı hallerini rakamlarla tasvir eden ilmî bir kitaptır.

Muhterem arkadaşlarım, bunların derdi şudur : Cumhuriyet devrine kadar eski devirde hattâ muvazafılık maaşından fazla emekli maaşı tahsisi imkânını veren bir kanun mevcut idi. Cumhuriyet devri başladıktan ve bilhassa 5434 sayılı Kanun çıktıktan itibaren gerek emekliler ve gerekse onların dul ve yetimleri, gerekse vazife mâlûlleri son derece mağdur olmuşlardır. Bunların yüzde 60 tan fazlasının hakları sağlanmamıştır. Sadece inkılâp subaylarının kendilerine 42 numaralı Kanunla verilen hakları hariç.

Aslolan evvelce bundan 10 sene evvel 30 milyon kapasiteli bir tamamlamayla bunların mağduriyetinin izalesi mümkün idi. Şimdi onlardan bir avuç insan kalmıştır, o gaziler ki, 5 harbi arka arkaya yaparak Türkiye Devletini bugünkü salim istikametine, salim zeminine isal etmiş kahramanlardır, onlara biz her şeyimizle borçluyuz. Vatan onlara bütün hayatını borçludur. İtalyan Harbi, Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi, İstiklâl Harbi ve 2 nci Dünya Harbi. Bunlardan arta kalan, bir avuç insanlar bugün bizim şefkatimizi ve hakikatte, adalet icabı olan, haklarını beklemektedirler.

Muhterem arkadaşlarım, öğretmenler için bir âtîfette bulundunuz. Fakat bu memleketi kurtarıp da bugün ak saçlarıyla veya dul ve yetimleriyle eski korgeneralin bugünkü bir yüzbaşının emekli maaşını aldığı bir durumda eğer

bu ihkakı hakka gitmezsek tarih bizden müşteki olacaktır.

Pek muhterem arkadaşlarım, bir nesil ki, kendisinin hayatını garanti etmiş olan, kendisine bugünkü hür, müstakil, bugün şerefli durumunu, dünya üzerinde temin etmiş olan dört veya beş, ihtiyarlamış yok olmuş, bir avuç insan kalmış nesillere kendi vazifei hürmetini ve vazifei insaniyetini ifa etmez, o nesil bugünkü saadetiyle iftihar etmeye hakkı olmıyan bir nesil sayılmalıdır. Bu siyah kitapları Sayın Başkanlıktan tevdi edildiği zaman, tekrar rica ediyorum, lûtfen tevzi buyurulduğu zaman rica ederim okuyunuz. Bendeniz mütalâa ettim, zaten içinde bulunduğum bir nesildir, o itibarla bütün dertlerini biliyorum. Bunların dertlerine Büyük Meclisin bir an evvel kalkınma plânını dahi bozmıyacak şekilde çaresiz olacağı imkânlar vardır. Bunu Sayın Maliye Bakanımız iki sene evvel zaten vâdetmişlerdi. Sayın Meclen'e vaatlerini hatırlatıyorum ve Hükümetin de elbette bu istikamette en az öğretmenler kadar önemli bir konu karşısında olduğunu takdir edeceğine eminim.

Pek muhterem arkadaşlarım.....

BAŞKAN — Sayın Eren lûtfen bağlayınız, vaktiniz tamam.

ASIM EREN (Devamla) — Pek muhterem arkadaşlarım, bütçe münasebetiyle şunu da arz etmek istiyorum. Bugün geçen seneki bütçenin tümü üzerinde konuşurken temenni ettiğim «Ortak Pazar» meselesi tahakkuk etmiştir. Bunu tahakkuk ettiren, büyük gayretleriyle bize bu günleri getirmiş olan birinci ve ikinci koalisyon ve bugünkü koalisyon hükümetlerinin birbirini tamamlıyan kıymetli çalışmalarına şükranlarımızı arz ederken şunu da bilhassa belirtmek isterim : Hükümetimizin her bakanlığı «Başbakanlık da dâhil olmak üzere» Ortak Pazarın mesaisinde kendisine düşen bâzı görevleri vaktiyle ve tamamiyle yapmak zaruretindedir. Bize düşen tedvin işleri varsa yasama organı olarak her zaman için günü gününe istiyebilecekleri her şeyi hazırlamaya âmadeyiz. Ancak, bizi mahsulâtımızla, mamulâtımızla, gümrüklerimizle, bütün millî varlığımızla Ortak Pazar içinde bilhassa, en yakın komuşumuz Yunanistan'ın

rekabetinden kurtarıcı ve bunları geliştirmeye götürececek bir şekilde sevk ve idareyi kendilerinden bekliyoruz.

Başka mâruzatım yoktur. Hepinizi büyük hürmetle selâmlar ve bu bütçenin Türkiye Cumhuriyetinin bugünkü kalkınmasına ve inşallah geçmişin bütün boşluklarına çaresiz olmasını Cenabı Hak'tan niyaz ederim. Hürmetlerimle. (Ortadan, alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Baydur.. Yok. Sayın Yılanhoğlu.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu) — Sayın Başkan, kıymetli arkadaşlarım, yapılan konuşmalar, Hükümetin çalışma programı mahiyetinde telâkki edilmelidir. Milletvekillerinin yaptıkları tenkid ve temennileri nazarı itibara almayan bir Hükümetin, Yüce Meclisin itimadına mazhar olmasına, muvaffak olmasına imkân yoktur. Üçüncü kabinenin memlekette büyük işler, birtakım reformlar yapmak iddiası ile kuurlduğu malûm. Temenni ederiz ki, bu iddiaları gerçekleştiren. Reform kabinesinden bir ana zihniyet reformu yapmasını arzu ediyoruz. Bir zihniyet reformu yapılmadıkça, yapılacak reformların bu memleketi yükseltmesine, kalkındırmasına imkân yoktur. Bakanlıkların bünyesinde bir ıslahat yapıp memurların zihniyetini değiştirmedikçe yapılacak reformların muvaffak olmasına imkân yoktur. Bu zihniyet nedir? Hükümetin bünyesindeki hastalık nedir? Benden önce konuşan kıymetli arkadaşlarım, «Bu zihniyette değişiklik lâzımdır, Hükümet bünyesinde hastalık vardır» dediler. Benden önce konuşan kıymetli arkadaşlarım gerek Sayın Adal, gerekse Asım Eren Beyefendi bu mühim hastalığa temas ettiler ve Osman Sabri Beyefendi rakamları arz etti. Ben de çıkarmıştım, fakat tekrar etmiyeceğim ve bu arkadaşlarımın hastalığı teşhis etmelerinden ötürü memnuniyet duydum.

Her şeyden önce israfa karşı seferberlik ilân etme zorunda olduğumuzu her halde kabul ve tasvibedersiniz. Her yıl bütçe açığı ile huzuruza gelen hükümetlerde maalesef tasarruf zihniyeti hâkim değildir ve olmamıştır. Her memur Devletin malını, kendi malı gibi tutmalı, parasını meteliğine varıncaya kadar hesabederek sarf etmelidir. Eğer biz, israfa son verip tasar-

ruf zihniyetini hâkim kılamaz isek, bu ağır Devlet yükünü bu millet çekemez arkadaşlarım. Bu bir.

İkincisi; elbirliği ile, iltimas ve rüşvetle mücadele etmeliyiz. Memur, vatandaşın işini zamanında adaletle kendi işi gibi tutmalı ve yapmalı, bu suretle de vatandaşın Hükümete olan itimadı artmalıdır. Haklı bir işini yaptırmak için vatandaş Ankara'ya gelmek lüzumunu hissetmemeli ve milletvekilleri iş takibetmekten kurtulmalı ve kurtarılmalıdır.

Her Bakan icraatı ile tarafsız ve partiler üzerinde hareket ettiğinin ispatı var mıdır ve nedir?

Bakanlıklarımızda lüzumsuz ve fazla memur istihdam edilmesi ve lüzumundan fazla kadro ve fazla tahsisat kopartılması ve bu fazla tahsisatı alan arkadaşların elinde kalan tahsisatı harcamak için bir satınalma komisyonu kurarak büyük şehirlere mal almak için koşturulmasına mutlakla bir son verilmelidir.

Hükümet, İlmî Araştırma Enstitüsünün kuruluşuna ne miktarda katılmıştır? Bunun birimi nedir? Millî gelirimiz ancak bu kurumun faaliyete geçmesiyle artacaktır. Muhterem arkadaşlarım, İngiltere ilmi araştırma için 7,5 milyon lira her sene sarf etmektedir. Amerika'da bu rakam dört beş milyon dolâra yaklaşmaktadır. Amerika'dan 25 yılda ilmi araştırmalara sarfe dilen her 100 dolâr, 2 400 ile 5 000 dolâr arasında kâr getirmiştir. Buna ehemmiyet verilmesini istirham edeceğim.

Kadrolar azaltılmalıdır, Hükümette fazla memur çalışmaktadır. 10 kişi ile dönecek işler 100 kişi ile çevrilmektedir.

Almanya'ya giden ve orada bir müddet kalan bir arkadaşım bana şu bilgiyi verdi : Almanya'da . . . . . şirketi Sümerbank gibi iş görmekte ve kapasitesi burada merkezde Sümerbank kadardır. 25 kişi ile bu koskoca müessese Sümerbank gibi bir müessese çalıştırılmaktadır.

Bu yılki bütçe geçen yıla nazaran 1 379 823 202 lira fazladır. Hükümet bütçede tasarruf yapmış olsaydı, Yüce Heyetin huzuruna bu fazlalık, bu açıklıkla gelmezdi.

Bütçede yatırım harcamaları az, cari harcamalar çok fazladır. Meselâ, ben Tarım Bakanlığı Bütçesini tetkik ettim. 25 liralık yatırım yapmak için 75. lira cari harcama, mas-

raf yapılıyor. Tasarruf eihetine gitme, israfa mâni olma, sonra da açığı yeni vergilerle, dış yardımlarla kapa... Böyle şey olmaz arkadaşlar! Bütçe Hükümetin bir yıllık harcama plânıdır. Aynada israf görünüyor arkadaşlarım, israf!..

1964 yılı Bütçesinin asıl Türk Milletine hayırlı olmasını dilerim. Reform Kabinenin kısaca arz ettiğim hastalıkları tedavi etmesini, milletin sırtındaki ağır Devlet yükünü hafifletmesini dilerim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Sabahittin Savacı? Yok.

Sayın Alp Doğan Şen? Yok.

Sayın Kadri Özek? Yok.

Sayın Fethi Ülkü? Yok.

Sayın Suphi Baykam? Yok.

Sayın Hurrem Kubat? Yok.

Sayın Dizman? Buyurun Sayın Ali Dizman.

H. ALİ DİZMAN (Tokat) — Pek muhterem arkadaşlarım; birinci temas edeceğim husus, pek çok arkadaşlarımız dokunduğu cari harcamalar mevzuudur. İhtimai düzenimizin temeli Anayasa ise, iktisadi düzenimizin temeli de plân hedefleri ve stratejisidir. Nasıl ki, kanunlarımız Anayasaya aykırı olamayacaklarsa, plân ve dolayısıyla bütçemizin de bu hedef ve stratejiden ayrılmaması gerekmektedir. Bu hedeften cari harcamaların fert başına düşen miktarının değişmemesi; diğer bir deyimle, yıldan yıla cari harcamaların ancak % 3 oranında artması bir karara bağlanmıştır. Halbuki, bugüne kadarki bütçelerin hiçbirisi bu karara harfiyen intibak etmek imkânını bulamamıştır. Cari harcamalarda 1963 bütçesi; 1960 bütçesine göre % 43 fazlalık gösteriyor. 1961 Bütçesine göre % 21 fazlalık, 1962 bütçesine göre ise % 17 fazlalık göstermekte idi. Bu senenin bütçesi ise o geçmiş senelerin bütçelerinden aşırı derecede cari harcama fazlalığı gösteren 1963 bütçesinden % 6 ya yakın bir nisbette bir fazlalık göstermektedir ki, bu nisbet dahi plân hedefleri ve stratejisinin gösterdiği % 3 rakamının iki katıdır. Bu itibarla cari harcamalar mevzuuna temas eden her arkadaşın sözleri, yerden göğe kadar üzerinde dikkatle durulmaya değer mahiyettedir.

İkincisi; vergilerdir. Şüphe yoktur ki, cari harcamalardan yapılacak tasarruflarla birçok yeni yeni sahalar aramak zahmet ve külfetinden kurtulunacak veya bunlarla daha geniş ya-

tırımlar yapmak imkânı bulunacak idi. Bilhassa bu mevzuda yeni kaynaklar aramak gerekiyorsa, herkese mütesavîyen vergi taksimatı şekli değil; yatırımlardan gelir artışı olarak istifade eden, hiç değilse kıymet artışı olarak istifade eden vatandaşlardan, bu artışlarının cüzi bir nisbet dâhilinde dahi olsa, bir miktarını, Hazineye almak yoluna gitmek, bu yolu inkişaf ettirmek daha isabetli bir hareket olur.

Üçüncü temas edeceğim nokta da; yatırımlar mevzuudur. Yatırımları verimli sahalardaki yatırımlara tevcih etmek bir zaruret. Bu yola gidilmediği takdirde yatırımlar, sarf edildiği sene için, her ne kadar bir yatırımın doğuracağı iyi neticeleri husule getirir ise de, ondan sonraki seneler için, birer cari harcama mem-baları olur. Bu durumda ise, kendisinden beklileni vermediği gibi, mütaakip yıllar yatırımlarına da geniş mikyasta mâni olur. Bu bakımdandır ki, yatırımların da bilhassa hemen verim ve gelir getirecek, hiç değilse verim getirecekleri kolaylaştırarak, sahalara yöneltmekte zaruret vardır. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Diler.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Netice olarak yukarıda arz ettiğim beş sebep vatandaşların zihinlerinde şuurlaşmış plân fikrinden evvel mevcut ve mühim meselelerdir.

Topraklı ve topraksızın menfaatlerinin geometrik yeri budur ve her iki taraf da bu neticeden âzami derecede istifade ederler. Memleket de bundan istifade eder. Zira Devletin geliri artar ve toprağın mihaniki şekilde taksim edilmesi için sarf edilen para heder olur, ayrıca istimlâk için verilen paralar da boşa gider. Verim yükseleceğine daha da aşağı düşer. Bundan topyekûn cemi-yet olarak büyük bir zarar göreceğiz. Bu hususta bütçede açık bir beyana tesadüf etmemekteyim. Gelirler bu dairenin zincir halkalarına yeni zincir ilâve edilmiş olacaktır. Ve bunlar vatandaşın zihinlerinde âdeta en yüksek kıstas ve norm vaziyetindedir. Bunlar halledildiği surette kronik vaziyet arz eden bütün meselelerin kolayca halledilmesi mümkündür. Fakat maalesef bütçede meselelerin süratli şekilde halline mâtuf tedbirlerin alındığını görmemenin üzüntüsü içindeyim. Buna ilâveten özel teşebbüste bir taraftan sosyal sigorta primleri, diğer yandan ücretlerini artırmayı

mâtuf grevlerle karşı karşıyadır. Ağır vergi yükü de yüklenince kâr haddinin sifıra düşmesi veya yakınlaşması mukadderdir. Bu durum karşısında plân hedefleri ve stratejisine uygun şekilde yatırım yapmak imkânını bulması beklenemez. Bu itibarla, vergi reform tasarılarının gerektirdiği vergilere almak kâfi değildir. Hele alınan vergiler maliye ilminin tervicetmediği vergiler olursa, malî bünyedeki kronik durumlar daha da vahimleşir ve ağırlaşır ve her bütçe gibi, yanık bir eda ile bütçenin umumi manzarasını tarif ve tasvir etmekten kendini alıkoyamaz. Buna ilâve olarak plânlı kalkınmada ondan evvel demokratik rejimin asıl unsuru olduğu kabul edilmesine rağmen demokrasi sahasında ileri bir merhale kaydedilmemiştir. Halbuki plân, demokratik düzen içinde sosyal adalete uygun, müstakar % 7 hızı temin eden kalkınmayı ön görmüştür. Bugün dış saik ve sebeplerle Kıbrıs'taki kardeşlerimizin hak

ve hukukunu korumanın zaruretinden istifade ederek demokrasinin kabul edilmediği bir azınlık Hükümeti vazife görmektedir.

Zira, bir azınlık Hükümetidir, bu Hükümete çok ciddî ve samimî uzatılan diğer partilerin uzatmış olduğu el kabul edilmemiş ve netice itibarıyla diğer partilere yer verilmemiş; bu suretle bir azınlık Hükümeti kurulmuştur. Fakat Kıbrıs'taki kardeşlerimizin hak ve hukukunu korumanın bir neticesi olarak biz bu Hükümeti elbette elimizden geldiği kadar desteklemek mecburiyetindeyiz.

Hürmetlerimle (Alkışlar).

BAŞKAN — Sayın arkadaşlarım; vakit geçikti, şahısları adına söz almış olan arkadaşlarımız da bitmiştir. Yarın sözcüleri konuşmamış olan gruplara söz verilecektir. 19 Şubat 1964, bugün saat 10,00 da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 00,25

Millet Meclisi

GÜNDEMİ

ELLİBİŞİNCİ BİRLEŞİM

18 . 2 . 1964 Salı

Saat : 10.00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL
KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR GSNEORULAR VE GENEL
GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞ
TIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI
VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜ-
ŞÜLEN İŞLER

× 1. — 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile 1964 yılı bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/578, C. Senatosu 1/379) (M. Meclisi S. Sayısı : 596; C. Senatosu S. Sayısı : 336) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 2. — Ankara Üniversitesi 1964 yılı bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile Ankara Üniversitesi 1964 yılı bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/579 ; C. Senatosu 1/342) (M. Meclisi S. Sayısı : 592; C. Senatosu S. Sayısı : 341) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 3. — Ege Üniversitesi 1964 yılı bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyon başkanlıkları tezkereleri (M. Meclisi 1/584 ; C. Senatosu 1/346) (M. Meclisi S. Sayısı : 601; C. Senatosu S. Sayısı : 342) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 4. — İstanbul Üniversitesi 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyon başkanlıkları tezkereleri (M. Meclisi 1/586 ; C. Senatosu 1/345) (M. Meclisi S. Sayısı : 600; C. Senatosu S. Sayısı : 339) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 5. — İstanbul Teknik Üniversitesi 1964 yılı bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyon başkanlıkları tezkereleri (M. Meclisi 1/587; C. Senatosu 1/344) (M. Meclisi S. Sayısı : 599; C. Senatosu S. Sayısı : 340) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 6. — Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyon başkanlıkları tezkereleri (M. Meclisi 1/582; C. Senatosu 1/360) (M. Meclisi S. Sayısı : 602; C. Senatosu S. Sayısı : 344) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 7. — Karayolları Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile Karayolları Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/588; C. Senatosu 1/347) (M. Meclisi S. Sayısı : 591; C. Senatosu S. Sayısı : 343) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 8. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyon başkanlıkları tezkereleri (M. Meclisi 1/585; C. Senatosu 1/361) (M. Meclisi S. Sayısı : 603; C. Senatosu S. Sayısı : 345) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 9. — Tekel Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyon başkanlıkları tezkere-leri (M. Meclisi 1/591; C. Senatosu 1/348) (M. Meclisi S. Sayısı : 598; C. Senatosu S. Sayısı : 346) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 10. — Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/583; C. Senatosu 1/357) (M. Meclisi S. Sayısı : 594; C. Senatosu S. Sayısı : 347) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 11. — Orman Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile Orman Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/589; C. Senatosu 1/362) (M. Meclisi S. Sayısı : 593; C. Senatosu S. Sayısı : 348) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 12. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyon başkanlıkları tezkere-leri (M. Meclisi 1/581; C. Senatosu 1/359) (M. Meclisi S. Sayısı : 604;

C. Senatosu S. Sayısı : 349) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 13. — Petrol Dairesi Başkanlığı 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile Petrol Dairesi Başkanlığı 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/590; C. Senatosu 1/358) (M. Meclisi S. Sayısı : 595; C. Senatosu S. Sayısı : 350) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 14. — Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Karma Bütçe Komisyonu başkanlıkları tezkere-leri (M. Meclisi 1/580; C. Senatosu 1/330) (M. Meclisi S. Sayısı : 597; C. Senatosu S. Sayısı : 338) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

× 15. — Vakıflar Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile Vakıflar Genel Müdürlüğü 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/592; C. Senatosu 1/329) (M. Meclisi S. Sayısı : 590; C. Senatosu S. Sayısı : 337) [Dağıtma tarihi : 13 . 2 . 1964]

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

Dönem : 1

Toplantı : 3

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı :

596

1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu ile 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/578; C. Senatosu 1/379)

(Not : C. Senatosu S. Sayısı : 336)

*Cumhuriyet Senatosu
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 3348*

10 . 2 . 1964

KARMA BÜTÇE KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 10 . 2 . 1964 tarihli 43 ncü Birleşiminde değiştirilerek kabul olunan 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısı ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

E. Aka
Cumhuriyet Senatosu
Başkanı

Karma Bütçe Komisyonu raporu

*Türkiye Büyük Millet Meclisi
Karma Bütçe Komisyonu
Esas No: 1/578 C. S. 1/379
Karar No: 48*

12 . 2 . 1964

MİLLET MECLİSİ YÜKSEK BAŞKANLIĞINA

Cumhuriyet Senatosunun 10 . 2 . 1964 tarihli ve 3348 sayılı tezkeresiyle gönderilen 1964 yılı Bütçe kanunu tasarısında Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklikler incelendi.

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda her iki Meclis bütçelerinin ayrılmasına karar verilmiş bu ayrılışa Komisyonumuz; müşterek bütçede Cumhuriyet Senatosu için tefrik edilmiş ödeneklerle diğer bölüm ve maddelere konacak birer liralık ödeneklerin aktarılması şekli ile iştirak etmişti.

Bu esaslar dâhilinde hazırlamış olduğumuz Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu bütçelerini Senato Genel Kuruluna arz etmiş olmamıza rağmen Genel Kurul Komisyonumuzun hazırladığı bütçeleri müzakereye esas almayarak kendileri tarafından hazırlanan iki tasarımı kabul etmiştir.

Teşkilât kanunları henüz çıkmadan, hizmetin mahiyeti ve vüsati belli olmadan kabul edilen bütçeler, Muhasebei Umumiye Kanununa ve bütçe mevzuatına uygun olmadığı gibi Komisyonumuzca tetkik edilmeyen bir metin olduğu cihetle de yerinde görülmemiş Komisyonumuzun evvelce hazırladığı bütçelerin Genel Kurulda müzakereye esas alınması kabul edilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Savunma, Milli Eğitim, Bayındırlık, Ticaret ve Tarım Bakanlıkları bütçelerinde yapılan ilişik cetvelde yazılı değişikliklere Komisyonumuz katılmıştır.

Maliye Bakanlığı bütçesinin 31.120 nci (Sermayesine mahsuben Ziraat Bankasına) maddesi, Cumhuriyet Senatosunca değiştirilerek (Sermayesine mahsuben hayvan yetiştiren ve halkının geçimi hayvancılığa bağlı bulunan köylerdeki yetiştirici ve besicilere kontrollü kredi açılmak üzere T. C. Ziraat Bankasına) şekline sokulmuştur.

Bir kanun hükmü olarak sermayesine mahsuben verilen bu meblâğın sarf şeklini Bütçe Kanunu ile tesbiti yerinde görülmemiştir. Ayrıca idareyi böyle bir kayıtla bağlamanın mahzurları olduğu da aşikârdır.

Diğer tarafta memleket hayvancılığının önemi, Zirai krediler ile hayvancılık için verilen kredilerin mukayesesinde hayvancılığa verilen kredilerin azlığı, bu yüzden de hayvancılığımızdaki gerileme göz önünde tutularak mezkûr maddeye konulan ödeneğin hayvan yetiştirici ve besicilere tahsis edilmesi hususunu Komisyonumuz önemle temenniye değer bulmuştur.

Maliye Bakanlığı bütçesinin diğer bölüm ve maddelerinde yapılan değişikliklere aynen uyulmuştur.

Bütçe Kanununun 15 nci maddesine bağlı (T) işaretli cetvele Tarım Bakanlığınca serom nakli için taşıt alınmasını temin maksadiyle (Arazi Pick - up soğutma tertibatlı veya sonradan yaptırılabilir 4×4 100 000 - 125 000) ibaresinin konulması şeklinde yapılan değişiklik de Komisyonumuzca benimsenmiştir.

Bütçe Kanununun 16 ncı maddesine bağlı (R) işaretli cetvele; Dışişleri Bakanlığa ile ilgili olarak 12.883 ncü (Yurt dışı kongre ve konferans yolluğu) maddesine konulan ödeneğin sarf şeklini gösteren, (Bakanlığın yurt dışı resmî ziyaret ve tören giderleri ile Bakanlık temsilcilerinin idare ettiği veya bu maksatla Bakanlıkça lüzum gösterilecek toplantı ve törenlere katılacak diğer Bakanlık ve daireler mensuplarının yollukları 12.883 ncü maddeden ödenir) formülünün ilâvesi de yerinde görülmüştür.

395 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilât Kanunu hükümleri gereğince kasa tazminatının % 30-50 oranında verilmesi gerektiğinden (R) işaretli cetvelin kasa tazminatı maddesine ait izahatın sonundaki (% 25 oranında) ibaresinin çıkarılması şeklinde yapılan değişiklikte uygun görülmüştür.

Yine aynı cetvelin taşıt alımları formülünün Tarım Bakanlığı kısmındaki (10 adet kamyon firigorifik tesisatı) ibaresi yerine (10 adet arazi pick - up soğutma tertibatlı veya sonradan tesisatı yaptırılabilir 4×4) kaydının konulması şeklindeki değişiklikte suni tohumlama ve serom işlerinde kullanılacak bu vasıtaların lüzumu muvacehesinde aynen kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Bütçelerinin Senatoca ayrılmaları esasına dayanılarak tasarının 29 ncu maddesinde yapılan değişiklikliğede lüzum kalmadığı cihetle Komisyonumuz bu değişikliğe de uymamıştır.

Bu suretle tanzim edilen raporumuz ve ekli cetvelleri.

Genel Kurulun tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Sözcü	Kâtip	
Trabzon	İzmir	Yozgat	Ankara
A. Ş. Ağanoğlu	N. Mirkelâmoğlu	C. Sungur	N. Berkan
Ankara	Artvin	Aydın	Bahkesir
M. Ete	Söz hakkını mahfuzdur	O. Apaydın	A. A. Bolak
	S. O. Avcı		
Diyarbakır	Elâzığ	Gümüşane	Kars
H. Güldoğan	H. Müftügil	Söz hakkını mahfuz	Söz hakkını mahfuzdur
		S. Savacı	K. Okyay

Kayseri
H. Dikeçligil

Kirşehir
Söz hakkım baki
A. Bilgin

Konya
M. Dinekli

Mardin
Ş. Aysan

Ordu
Ş. Köksal

Rize
Söz hakkım var
C. Yalçın

Sakarya
B. Akdağ

Sakarya
Söz hakkım mahfuz
M. Güner

Siirt
L. Aykut

Trabzon
A. Şener

Trabzon
A. R. Uzuncu

Van
F. Işık

Karma Bütçe Komisyonunca evvelce kabul edilen

T. B. M. Meclisi Teşkilâtına dair Kanunun çıkarılmasına kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi 1964 yılı Bütçesindeki müşterek bölümlerdeki maddelerde âmiri italık yetkisi Millet Meclisi Başkanlığına aittir. Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi için ayrılmış bulunan bölüm ve maddelerle ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına bağlanan ve bağlanacak olan memur ve ücretlilere ait bölüm ve maddelerde âmiri italık yetkisi de Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına aittir.

Millet Meclisi mesaisini aksatmamak kaydı ve şartı ile, C. Senatosunun hizmetlerini yerine getirebilmek için ne miktar memur ve hizmetlilerin daha C. Senatosuna ayrılacağına, iki Meclisin Başkanlık Divanlarının aralarında mutabık kalmaları suretiyle karar verilir.

C. Senatosu Başkanlığı emrinde bulunan memur ve hizmetlilerin niteliklerine ait bütün yetki ve tasarruflarla âmiri italık yetkisi C. Senatosu Başkanlığına aittir.

Sayfa No.	Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	Karma Bütçe Komisyonunca evvelce kabul edilen
BAŞBAKANLIK				
57	11.000	11.430	Devlet Bakanları ödeneği	Aynen kabul edilmiştir.
DIYANET İŞLERİ				
113	12.000		Personel giderleri	57 540 711
113			Üretler kesim toplamı	39 562 440
113		12.212	Hayrat hademesi ücreti	36 193 620
113			Sosyal yardımlar kesim toplamı	3 352 838
113		12.370	Emekli kesenekleri karşılıkları	3 390 138
114	13.000		Yönetim giderleri	1 738 600
114			Genel yönetimle ilgili alımlar kesim toplamı	737 100
114		13.140	Yayın alımları ve giderleri	250 000
116	12.000		Personel giderleri bölümü toplamı	57 540 771
116	13.000		Yönetim giderleri bölümü toplamı	1 738 600

KANUNU MADDE 29

C. Senatosunca değiştirilerek kabul edilen

Yasama Organları Teşkilâtına dair Kanunun çıkarılmasına kadar, Millet Meclisi 1964 yılı Bütçesinin müşterek bölümlerdeki maddelerinde âmiri italık yetkisi Millet Meclisi Başkanlığına aittir. Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına bağlanan ve bağlanacak olan memur ve ücretlilere ait bölüm ve maddelerde âmiri italık yetkisi Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına aittir.

Millet Meclisi mesaisini aksatmamak kaydı ve şartı ile, C. Senatosunun hizmetlerini yerine getirebilmek için ne miktar memur ve hizmetlilerin daha C. Senatosuna ayrılacağına, iki Meclisin Başkanlık Divanlarının aralarında mutabık kalmaları suretiyle karar verilir.

C. Senatosu Başkanlığı emrinde bulunan memur ve hizmetlilerin niteliklerine ait bütün yetki ve tasarruflar C. Senatosu Başkanlığına aittir.

C. Senatosu ve Millet Meclisi Teşkilât Kanununa yürürlüğe girmesinden itibaren en geç bir ay içinde C. Senatosu memurlarının 12.000 nci Personel giderleri bölümündeki özlük haklarına ait ödenekler müşterek Başkanlık Divanı kararı ile C. Senatosu Bütçesinin ilgili bölümlerine aktarılır.

Karma Bütçe Komisyonunca kabul edilen

Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişikliğe uyulmamıştır.

Senatoda değiştirilerek kabul edilen

Karma Bütçe Komisyonunca kabul edilen

Devlet Bakanları ve Köy İşleri Bakanları ödeneği

Devlet Bakanları ve Köy İşleri Bakanları ödeneği

BAŞKANLIĞI

57 585 629
39 604 560
36 235 740
3 755 576
3 392 876
1 693 742
692 242
205 142
57 585 629
1 693 742

57 585 629
39 604 560
36 235 740
3 755 576
3 392 876
1 693 742
692 242
205 142
57 585 629
1 693 742

Sayfa No.	Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	Karma Bütçe Komisyonunca evvelce kabul edilen
				MİLLÎ SAVUNMA
179	22.000		Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	263 618 999
179			Hizmetler ve turizm sektörleri kesim toplamı	181 077 999
179		22.611	Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	77 607 998
180	22.000		Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri bölümü toplamı	263 618 999
180			Yatırım harcamaları toplamı	293 066 000
				MİLLÎ EĞİTİM
381	22.000		Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	366 187 000
381		22.611	Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	9 300 000
381		22.612	Teknik personel ücretleri	—
381		22.613	Teknik personel geçici görev yolluğu	—
384	22.000		Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri toplamı	366 187 000
384			Yatırım harcamaları toplamı	418 287 000
				BAYINDIRLIK
415	22.000		Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	616 457 561
420/1			Eğitim sektörü kesim toplamı	263 876 018
420/4		22.871	Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	1
420/7	22.000		Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri bölümü toplamı	616 457 561
420/7			Yatırımlar toplamı	635 490 070
				TİCARET
473	14.000	14.580	Diğer araştırma giderleri	Su ürünleri araştırma giderleri (İstanbul Üniversitesi Hidrobiyoloji Enstitüsüne nakden ödenir.)

Senatoda değiştirilerek kabul edilen

Karma Bütçe Komisyonunca kabul edilen

BAKANLIğI

263 118 999	263 118 999
180 577 999	180 577 999
77 107 998	77 107 998
263 118 999	263 118 999
292 566 000	292 566 000

BAKANLIğI

365 437 000	365 437 000
8 050 000	8 050 000
350 000	350 000
150 000	150 000
365 437 000	365 437 000
417 537 000	417 537 000

BAKANLIğI

617 207 561	617 207 561
264 626 018	264 626 018
750 001	750 001
617 207 561	617 207 561
636 240 070	636 240 070

BAKANLIğI

Su ürünleri araştırma giderleri (İstanbul Üniversitesi Hidrobiyoloji Enstitüsüne nakden ödenir.)

Su ürünleri araştırma giderleri (İstanbul Üniversitesi Hidrobiyoloji Enstitüsüne nakden ödenir.)

Sayfa No.	Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	Karma Bütçe Komisyonunca evvelce kabul edilen
TARIM				
545			Eğitim ve araştırma giderleri kesim toplamı	5 460 000
545	14.510		Kurs giderleri (D. S. İ. Genel Müd. ne ödenir.)	—
545			Tarım hizmetleri giderleri kesim toplamı	49 574 174
547	14.846		Malzeme alım ve giderleri	3 000 000
MALİYE				
297			Ücretler kesim toplamı	23 986 518
297	12.280		İşçi ücretleri	850 000
298	12.414		Darphane ve Damga Matbaası Memur ve hizmetlilerine 6797 sayılı Kanun gereğince yapılacak ödemeler	—
309	31.120		Sermayesine mahsuben Ziraat Bankasına	Sermayesine mahsuben, hayvan yetiştiren ve halkının geçimi hayvancılığa bağlı bulunan köylerdeki yetiştirici ve besicilere kontrollü kredi açılmak üzere T. C. Ziraat Bankasına
310	34.000		Malî transferler	2 547 197 493
310/1			Belediyelere yapılacak yardımlar ve ödemeler kesim toplamı	60 490 000
310/1		34.450	Diğer belediyelere yardım	3 950 000
310/3	35.000		Sosyal transferler	386 123 257
310/5			Dernek, birlik, kurum, kuruluş ve benzeri teşekküllere yardımlar kesim toplamı	9 040 000
310/7		35.761	Türk Devrim Diyanet Sitesi Yaptırma Derneğine	1 000 000
310/8		35.763	Ankara Orduevine yardım	—
310/8		35.764	Tekirdağ Namık Kemal Kütüphanesi Müzesi, Heykelini Yaptırma Derneğine yardım	—
310/8		35.765	Osmaniye Lise Kurma ve Yaşatma Derneğine yardım	—

Senatoda değiştirilerek kabul edilen

Karar Bütçe Komisyonunca kabul edilen

BAKANLIğI

5 560 000	5 560 000
100 000	100 000
49 474 174	49 474 174
2 900 000	2 900 000

BAKANLIğI

23 836 518	23 836 518
700 000	700 000

150 000

150 000

Sermayesine mahsuben, hayvan yetiştiren ve halkın geçimi hayvancılığa bağlı bulunan köylerdeki yetiştirici ve besicilere kontrollü kredi açılmak üzere T. C. Ziraat Bankasına

C. Senatosunca yapılan bu değişikliğe uyulmuştur.

2 546 522 493	2 546 522 493
59 815 000	59 815 000
3 275 000	3 275 000
387 298 257	387 298 257
10 215 000	10 215 000
1 450 000	1 450 000
500 000	500 000
50 000	50 000
175 000	175 000